

Yasmina
Khadra

Ceea ce ziua
datorează
noptii

roman

Spandugino

Yasmina Khadra

Ceea ce ziua datorează nopții

Traducere: Mariana Alexandru

Editura SPANDUGINO
2012

Editura Spandugino

Copyright© Spandugino, 2012

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparțin Editurii Spandugino

Editor: Lavinia Spandonide

Traducere și redactare: Mariana Alexandru

Corector: Iulia-Cristiana Stan

DTP și copertă: Daniel Cîrneanu

Adresa: Editura *Spandugino*

Strada Docentilor nr. 18, Sector 1, București, România

Tel./Fax. 0040 21 3190645

E-mail: office@edituraspandugino.ro

web: www.edituraspandugino.ro

ISBN 978-606-92456-8-2

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

*La Oran, ca și aiurea,
din lipsă de timp și de reflecție,
ești silit într-adevăr să iubești fără s-o știi.*

Albert Camus, *Ciuma*

Iubesc Algeria, pentru că am resimțit-o cu adevărat.

Gabriel Garcia Marquez

I.

Jenane Jato

Tatăl meu era fericit.

Nu-l credeam în stare de așa ceva.

În anumite momente, chipul său eliberat de angoase mă tulbura.

Ghemuit pe o grămadă de pietre, cu brațele în jurul genunchilor, privea cum adierea vântului îmbrățișa zveltețea miriștii, se înclina deasupra ei, o răvășea cu înfrigurare. Lanurile de grâu se unduiau precum coama a mii de cai galopând de-a lungul câmpiei. Era o viziune asemănătoare celei pe care o oferă marea deșteptată de valuri. Și tatăl meu zâmbea. Nu îmi amintesc să-l fi văzut vreodată zâmbind; nu-i stătea în obicei să lase să i se vadă mulțumirea – avusese oare cu adevărat vreuna?... Călit de încercările vieții, cu privirea mereu tristă, viața sa nu era decât un interminabil șir de deziluzii; se temea ca de râie de schimbările brutale ale unui mâine perfid și obscur.

Nu știam să fi avut vreun prieten.

Trăiam ca pustnicii pe peticul nostru de pământ, asemenea vedeniilor pradă lor înșelor, în liniștea siderală a celor care n-au mare lucru de zis; mama, în umbra cocioabei sale, aplecată deasupra cazanului, răscolind mașinal un clocot de tuberculi cu un gust îndoielnic; Zahra, sora mea mai mică decât mine cu trei ani, uitată într-un ungher, atât de liniștită, că adesea nici nu îți dădeai seama de prezența ei; și eu, un băiețuș firav și singuratic, abia încolțit și deja ofilit, purtând cei zece ani ca pe o povară.

Asta nu era viață; existam, doar atât.

Faptul de a ne trezi dimineața era un miracol și noaptea, când ne pregăteam de culcare, ne întrebam dacă nu era bine să închidem ochii pentru totdeauna, convinși că am trecut prin toate și că nu avea niciun rost să ne mai pierdem vremea cu ele. Zilele se asemănau cu disperare; nu aduceau niciodată nimic, nu făceau decât, prin plecarea lor, să ne priveze de rarele noastre iluzii, care se pendulau prin fața ochilor noștri, asemenea morcovilor folosiți ca momeală pentru a-i face pe măgari să înainteze.

În acea perioadă din jurul anului 1930, mizeria și epidemiile decimau familiile și animalele din gospodărie cu o perfidie incredibilă, silindu-i pe supraviețuitori la exod, dacă nu la sărăcie lucie. Puținele noastre rude nu mai dădeau semne de viață. Cât despre zdrențăroșii care se conturau în depărtare, eram siguri că nu făceau decât să dispară repede, poteca ce-și târa dărele spre coliba noastră se ștergea treptat.

Tata nu se sinchisea de toate acestea.

Îi plăcea să fie singur, încovoiat deasupra plugului său, cu buzele albite de spumă. Uneori, îl confundam cu o zeităte care își recrează lumea și rămâneam ore întregi urmărindu-l, fascinat de robustețea și de îndârjirea lui.

Când mama mă trimitea să-i duc mâncarea, nu trebuia care cumva să tărăgănez. Tata mânca la oră fixă, sobru, grăbit să se apuce din nou de lucru. Cât despre mine, mi-ar fi plăcut să-mi adreseze un cuvânt afectuos sau să-mi acorde atenție preț de un minut; tatăl meu nu avea ochi decât pentru pământurile sale. Numai în acest loc, în mijlocul universului auriu, era în elementul său. Nimeni și

nimic, nici măcar ființele sale cele mai dragi, nu erau în stare să-l distragă.

Seara, când ne întorceam la cocioabă, strălucirea ochilor i se domolea odată cu asfințitul soarelui. Era altul, o ființă oarecare, fără farmec și neinteresant; aproape că mă dezamăgea.

Dar de câteva săptămâni era în al nouălea cer. Secerișul se anunța excelent, depășea prezicerile sale... Copleșit de datorii, ipotecase pământul ancestral și știa că îi consacra ultima sa bătălie, că îi angaja ultimul cartuș. Se lupta cât zece, neîncetat, cu furie; cerul imaculat îl înfricoșa, iar cel mai mic nor îl exalta. Nu l-am văzut niciodată rugându-se și consumându-se cu o așa încăpățănare. Și când veni vara și grâul reacoperi câmpia de paiete scânteietoare, tatăl meu se urcă pe grămada de pietre și nu se mai mișcă. Chircit sub pălăria sa din alfa¹, își petrecea cea mai mare parte a timpului contemplând recolta care, după atâția ani de nerecunoștință și nedreptăți meschine, promitea în sfârșit un dram de acalmie.

Recoltele erau aproape. Cu cât se apropiau, cu atât mai puțin tatăl meu își păstra calmul. Se vedea deja secerându-și snopii rând pe rând cu brațele, înmănunchindu-și planurile cu sutele și depozitându-și speranțele, neștiind ce să mai facă cu ele.

Cu o săptămână în urmă, m-a pus lângă el în căruță și ne-am îndreptat spre sat, cam la două sute de metri în spatele colinei. De obicei, nu mă lua nicăieri. Poate se gândise că lucrurile erau pe cale să se îmbunătățească și că trebuia să ne revizuiam comportamentul și să ne descoperim noi instincte, o nouă mentalitate. Pe drum, a început să fredoneze o melodie beduină. Era prima dată în viața mea când îl auzeam cântând. Vocea sa pleca în toate direcțiile, falsă, de pus pe fugă o mârtoagă; pentru mine era o sărbătoare – niciun bariton nu l-ar fi egalat. Brusc, s-a dezmeticit, surprins că s-a lăsat în voie, chiar rușinat de a se fi dat în spectacol în fața odraslei sale.

Satul era vai de el. Era o văgăună pierdută, plină de tristețe, cu cocioabele de chirpici crăpat sub povara nenorocirilor și cu străduțele părăsite care nu știau cum să-și ascundă urâtenia. Câțiva copaci uscați se lăsau roși de capre, înălțați în martiriul lor asemenea spânzurătorilor. Ghemuiți la rădăcina acestora, oamenii fără adăpost abia își duceau zilele. Semănau cu niște sperietori netrebuincioase, abandonate acolo până ce tornadele le împrăștiau în aer.

Tata a oprit căruța în fața unei dughene respingătoare, în jurul căreia își pierdeau vremea niște puști. Purtau, în loc de tunici, saci de iută peticiți grosolan și erau în picioarele goale. Capul lor tuns și pătat cu răni supurânde le dădea o mină de ceva irevocabil, ca pecetea unei damnări. Ne-au înconjurat curioși ca o familie de vulpi care își vede teritoriul profanat. Tata i-a respins cu un gest al mâinii, înainte de a mă împinge în băcănia unde un bărbat picotea în mijlocul rafturilor goale. Acesta nici măcar nu și-a dat osteneala să se ridice pentru a ne întâmpina.

– Aș avea nevoie de oameni și de unelte pentru seceriș, i-a spus tata.

– Asta e tot? a zis băcanul cu plectiseală. Vând și zahăr, sare, ulei și griș.

– Asta, mai târziu. Pot să contez pe tine?

– Când vrei oamenii și uneltele?

– Vinerea cealaltă?...

– Tu ești șeful. Fluieri și venim.

– Atunci să zicem vineri, săptămâna viitoare.

– Batem palma, a mormăit băcanul reaşezându-și turbanul. Mă bucur să aflu că ți-ai salvat recolta.

– Mi-am salvat mai ales sufletul, a replicat tata în timp ce se depărta.

– Pentru asta, ar trebui mai întâi să ai unul, bătrâne.

Tata a tresărit în pragul dughenei. Părea să fi perceput o insinuare veninoasă în replica băcanului. După ce s-a scărpinat în spatele capului, s-a cățărat în căruță și a pornit spre casă. Sensibilitatea sa primise o lovitură puternică. Privirea lui, luminoasă dimineața, s-a întunecat. Pesemne că citise în replica negustorului o prevestire rea. Așa era el; era de-ajuns să îl indispui ca să-l pregătești pentru ce e mai rău, să îi flatezi ambiția ca să îl deochi. Eram sigur că în sinea lui regreta că și-a permis să strige victorie înainte ca ceva să fie câștigat.

Pe drumul de întoarcere, s-a încolăcit, asemenea unui șarpe, și nu a încetat să lovească cu biciul crupa catârcei; gesturile îi erau impregnate de o furie obscură.

În așteptarea zilei de vineri, a dezgropat cosoare vechi, seceri care se clătinau și alte unelte pentru a le repara. Împreună cu câinele meu, îl urmam la distanță, în așteptarea unui ordin care m-ar fi făcut util la ceva. Tata nu avea nevoie de nimeni. Știa exact ce avea de făcut și unde să găsească ceea ce avea nevoie.

Apoi, într-o noapte, pe nepregătite, nefericirea se abătu asupra noastră. Câinele nostru urla, urla... Am crezut că soarele se desprinsese și căzuse pe pământurile noastre. Să fi fost trei dimineața, iar coliba noastră era luminată ca în plină zi. Mama își ținea capul în mâini, încremenită în pragul ușii. Reverberațiile din exterior își alergau umbra schimbătoare pe pereții din jurul meu. Sora mea se ascunse în ungherul ei, așezată turcește pe rogojină, cu degetele în gură și ochii inexpresivi.

Am țâșnit spre curte și am văzut un potop de flăcări isterice răvășind câmpurile noastre; luminile urcau până la cerul pe care nicio stea nu veghea.

Cu bustul gol brăzdat de dâre negricioase, șiroind de sudoare, tata înnebunise. Arunca o găleată prăpădită în adăpătoare, se năpustea asupra incendiului, dispărea în mijlocul flăcărilor, revenea să ia apă și se întorcea în infern. Nu-și dădea seama că refuzul lui de a recunoaște că nu putea să facă nimic era ridicol, că nicio rugăciune, nicio minune nu i-ar fi împiedicat visurile să se facă scrum. Mama vedea bine că totul era pierdut. Își privea soțul cum se zbătea ca un demon sublim și se temea să nu-l mai vadă ieșind din vâlvătaie. Tata era în stare să ia snopii de mijloc și să se lase să ardă împreună cu ei. Nu era el în elementul lui doar în mijlocul câmpurilor sale?

În zori, tata continua să stropească coloanele de fum pe care le răspândeau smocurile arse. Nu mai rămăsese nimic din câmpuri, și totuși el se încăpățâna să n-o recunoască. Din mânie.

Nu era drept.

La trei zile de la începutul secerișului.

La doi pași de salvare.

La o suflare de mântuire.

Târziu, în timpul dimineții, tata începu să-și dea seama de realitate. Cu găleata în mână, îndrăzni în sfârșit să-și ridice ochii spre întinderea dezastrului. Mult timp, el se clătină pe picioarele tremurânde, cu ochii însângerați, cu figura pierdută; apoi căzu în genunchi, se culcă pe burtă și se lăsă, sub ochii noștri neîncrezători, în voia a ceea ce un *bărbat* nu se cuvine niciodată să facă în public – plânse... cu toate lacrimile trupului său.

Am înțeles atunci că sfinții protectori tocmai ne renegaseră până la Judecata de Apoi și că din acel moment nefericirea devenise soarta noastră.

Timpul se oprise pentru noi. Bineînțeles, ziua continua să fugă de noapte, seara să înlocuiască auroarele, păsările prădătoare să se răsucescă pe cer, dar, în ceea ce ne privea, era ca și cum lucrurile ajunseseră la capătul lor. O nouă pagină se deschidea și noi nu figuram acolo. Tata nu înceta să străbată câmpurile sale distruse. Din zori până la asfințit, rătăcea printre umbre și cenușă. Parcă ar fi fost o fantomă captivă între ruinele sale. Mama îl urmărea prin gaura din zid care servea drept ferestruică. De fiecare dată când își lovea coapsele și obrajii cu latul palmei, ea se prosterna, invocând, rând pe rând, numele murabiților² din partea locului; era convinsă că soțul ei își pierduse mintea.

O săptămână mai târziu, un bărbat veni să ne vadă. Avea aerul unui sultan în costumul său de gală, cu barba tunsă îngrijit și pieptul împodobit cu medalii. Era caidul³, escortat de garda sa pretoriană. Fără să coboare din caleașcă, îl somă pe tata să-și pună amprentele digitale pe documentele pe care un francez vlăguit și livid, îmbrăcat în negru din cap până-n picioare, se grăbi să le scoată din servietă. Tata nu se lăsă rugat de două ori. Își înmuie degetele într-un burete mustind de cerneală și le lipi de foi. Caidul se retrase odată documentele semnate. Tata rămase împietrit în curte, holbându-se când la mâinile sale murdare de cerneală, când la caleașca pe cale să atingă din nou înălțimile colinei. Nici mama, nici eu nu am avut curajul să ne apropiem de el.

A doua zi, mama strânse resturile nenorocirii și le îngrămădi în căruță...

Totul se sfârșise.

Îmi voi aminti toată viața de această zi care l-a surprins pe tatăl meu trecând într-o altă dimensiune a existenței sale. Era o zi descumpănită, cu soarele răstignit deasupra munților și cu orizonturile dezertoare. Era în jurul prânzului, și totuși aveam sentimentul că mă descompun într-un clarobscur în care totul fusese încremenit, în care zgomotele fuseseră estompate, în care universul bătea în retragere pentru a ne izola și mai mult în deznădejdea noastră.

Tata ținea frâiele, cu gâtul retras între umeri, cu ochii ațintiți în podea, lăsând catârca să ne ducă nu știu unde. Mama se chircise într-un colț al loitrelor⁴, ascunsă sub voal, pierdută în mijlocul boccelor sale. Cât despre sora mea, își ținea degetele în gură, cu privirea absentă. Părinții mei nu își dădeau seama că fiica lor nu se mai hrănea, că ceva se frânsese în mintea ei din acea noapte în care iadul pusese stăpânire pe câmpurile noastre.

Câinele nostru ne urma de departe, cu capul plecat. Se oprea din când în când în vârful unei movile, se așeza în două labe pentru a vedea dacă era în stare să țină pasul până când noi vom fi dispărut, apoi țâșnea pe drum și se grăbea să ne ajungă din urmă, cu botul adulmecând pământul. Mersul său încetinea pe măsură ce se apropia de noi, apoi se îndepărta iar de drum și se oprea, nefericit și descumpănit. Ghicea că acolo unde ne îndreptam pașii nu își mai găsea locul. Tata i-o arătase aruncând cu pietre după el la ieșirea din curte.

Îmi iubeam mult câinele. Era singurul meu prieten, singurul meu confident. Mă întrebam ce urma să se aleagă de noi doi acum că drumurile noastre se despărteau.

Am străbătut distanțe interminabile fără să întâlnim vreun suflet. Ai fi zis că destinul înlătura din calea noastră orice prezență omenească ca să ne păstreze doar pentru el... Drumul se așternea în fața noastră, descărnat, lugubru. Semăna cu rătăcirea noastră.

Târziu la amiază, toropiți de soare, am zărit în sfârșit un punct negru în depărtare. Tata îndreptă catârca în acea direcție. Era cortul unui negustor de legume, un eșafodaj închipuit de piloni și de pânză de iută ridicat niciunde, ca țâșnind dintr-o halucinație. Tata îi porunci mamei să meargă să aștepte în apropierea unei stânci. La noi, femeile trebuie să stea la distanță când bărbații se întâlnesc; nu este sacrilegiu mai mare decât să-ți vezi soția privită cu insistență de un altul. Mama se supuse, cu Zahra în brațe, și plecă să se chircească în locul indicat.

Negustorul era un omuleț uscat, cu ochi de copoi adânciți într-un chip ciuruit de pustule negricioase. Purta un anterior arăbesc destrămat deasupra ciubotelor mucegăite din care ieșeau degete diforme. Vesta sa uzată până în țesătură se chinuia să-i ascundă pieptul osos. El ne iscodea din umbra cortului său improvizat, strângând într-o mână un ciomag. Când își dădu seama că nu eram hoți, lăsă ciomagul și făcu un pas la lumină.

– Oamenii sunt ticăloși, Issa, rosti el repede către tata. Este în firea lor. N-ajută la nimic să le porți pică.

Tata opri căruța în dreptul bărbatului și acționează manivela de frână. Înțelese la ce făcea aluzie negustorul, dar nu răspunse.

Negustorul își lovi mâinile cu un aer scandalizat.

– Când am văzut focurile în depărtare în acea noapte, am înțeles că un biet demon se reîntorcea în iad, dar eram departe de a bănuși că tocmai ție ți se întâmpla asta.

– Este voia Domnului, spuse tata.

– Nu e adevărat, și tu o știi prea bine. Acolo unde oamenii fac rele Dumnezeu nu mai are niciun cuvânt de spus. Nu este drept să-l acuzăm de fărâdelegi pe care doar noi oamenii le-am făcut posibile. Cine putea să-ți poarte sâmbetele ca să-ți ardă recoltele, Issa, viteazule?

– Dumnezeu hotărăște ce trebuie să ne lovească, spuse tata.

Negustorul ridică din umeri.

– Oamenii nu l-au inventat pe Dumnezeu decât pentru a le distrage atenția demonilor din ei.

Când tata puse piciorul pe pământ, o pulpană a tunicii sale rămase agățată de banchetă. Pricepu că era încă un semn rău. Chipul lui se congestionă de furie interioară.

– Te duci la Oran? îl întrebă negustorul.

– Cine ți-a zis asta?

– Toți se duc la oraș după ce au pierdut totul... Nu te încrede, Issa. Nu este un loc pentru noi. Oran colcăie de escroci fără credință sau lege, mai periculoși decât cobrele, mai vicleni decât diavolul.

– De ce îmi îndrugi balivernele astea? spuse tata plictisit.

– Pentru că nu știi încotro îți îndrepti pașii. Orașele sunt blestemate. Norocul strămoșilor nu le mai ocrotește. Cei care s-au aventurat acolo nu au mai revenit niciodată.

Tata ridică o mână pentru a-l ruga să-și țină absurditățile doar pentru el.

– Îți propun șaretă mea. Roțile și podeaua sunt solide și catârca nu are decât patru ani. Prețul tău va fi și al meu.

Negustorul aruncă o privire pe furiș spre atelaj.

– Mă tem că nu am mare lucru să-ți ofer, Issa. Mai ales nu vreau să crezi că profit de situație. Puțini drumeți trec pe aici și adesea rămân cu pepenii nevânduți.

– Mă voi mulțumi cu ce îmi dai.

– De fapt, nu am nevoie de șaretă, nici de catârcă... Am câțiva bănuți în cutie. Îi voi împărți bucuros cu tine. M-ai ajutat adesea la greu. Cât despre atelajul tău, poți să mi-l încredințezi. Îi voi găsi sigur un stăpân. Poți să revii să-ți iei banii când vrei. Nu mă voi atinge de ei.

Tata nici nu cugetă la propunerea negustorului. Nu avea de ales. Întinse o mână gata de învoială.

– Ești un om bun, Miloud. Știu că nu mă înșeli.

– Niciodată nu înșelăm decât spre răul nostru, Issa.

Tata îmi încredință doi baloți, îi luă el pe ceilalți și, punând în buzunar cei câțiva bănuți pe care îi întinsese negustorul, se grăbi să meargă unde era mama, fără să privească deloc la ceea ce lăsa în urma lui.

Am mers până nu ne-am mai simțit picioarele. Soarele ne storcea de puteri; scânteierile sale care ne scoteau în fața ochilor un pământ arid și pustiit în mod tragic ne vătămau ochii. Ca o fantomă mumificată în giulgiul său, mama se clătina în spatele nostru, neoprindu-se decât pentru a o schimba pe surioara mea pe celălalt umăr. Tata n-o băga în seamă. Mergea drept, cu pasul inflexibil, obligându-ne să ne grăbim. Nici nu intra în discuție ca eu sau mama să-i cerem să încetinească puțin. Aveam tălpile zdrelite de sandale, gâtul arzând, dar mă țineam tare. Ca să-mi înșel oboseala și foamea, mă concentram asupra spatelui grozav al tatălui meu, asupra felului său de a-și purta povara și asupra pasului său măsurat și brutal, care părea să lovească cu putere în soarta cea rea. Nu s-a întors nici măcar o dată ca să vadă dacă mai eram încă în urma lui.

Soarele începea să asfințească când am ajuns la „drumul creștinilor”, adică drumul asfaltat. Tata alese un măslin singuratic din spatele unei movilițe, la adăpost de orice ochi indiscret, și începu să înlătore mărăcinii din jur pentru a ne îngădui să ne așezăm. Verifică apoi dacă un unghi mort nu ascundea drumul și, mulțumit, ne porunci să ne eliberăm de poveri. Mama o puse pe Zahra adormită la poalele copacului, o acoperi cu o pânză și scoase dintr-un coș o cratiță și o lingură de lemn.

– Fără foc, îi spuse tata. Mâncăm carne uscată azi.

– N-avem. Mai am câteva ouă proaspete.

– Ți-am zis, fără foc. Nu vreau să știe nimeni că suntem aici... Ne vom mulțumi cu roșii și ceapă.

Arșița se domoli și un vânticel începu să răscolească frunzele de pe crengile măslinului. Se auzeau mișcându-se șopârlele în ierburile uscate. Soarele se revărsa la orizont asemenea *unui ou spart*.

Tata stătea alungit sub o stâncă, cu un genunchi în aer și turbanul pe chip. Nu mâncase nimic. Ai fi zis că era supărat pe noi.

Chiar înainte de căderea nopții, silueta unui bărbat apăru în vârful unei creste și ne făcu semn. Nu putea să se apropie din cauza prezenței mamei mele. Din pudoare. Tata mă trimise să-l întreb ce voia de la noi. Era un păstor acoperit de zdrențe, cu chipul ofilit și mâinile aspre. Ne propuse adăpost și masă. Tata refuză ospitalitatea. Păstorul insistă – vecinii nu i-ar fi iertat să lase o familie să doarmă afară, în apropierea colibeii sale. Tata ripostă cu un refuz categoric. „Nu vreau să datorez cuiva ceva”, mormăi el. Păstorul era indignat. Se întoarse la mica sa turmă de capre bombănind și lovind furios pământul cu piciorul.

Ne-am petrecut noaptea sub cerul liber. Mama și Zahra, la poalele măslinului. Eu, sub tunica mea. Tata, la pândă sub o stâncă, cu o sabie între coapse.

Dimineața, când m-am trezit, tata era cu totul altul. Se răsese, își spălase fața într-un izvor și purta haine curate; o vestă deasupra unei cămăși decolorate, un pantalon turcesc încrețit pe care nu l-

am văzut niciodată purtându-l înaintea și pantofi de piele spălăciți, dar proaspăt curățați.

Autocarul sosi în momentul în care soarele își lua zborul. Tata îngrămădi lucrurile noastre sub acoperișul vehiculului înainte de a ne așeza pe o banchetă, undeva în spate. Era prima dată în viața mea când vedeam un autocar. Când a pornit la drum, m-am agățat de scaunul meu, subjugat și îngrozit în același timp. Câțiva călători picoteau ici și colo, majoritatea fiind creștini încorsetați în costume jalnice. Contemplam fără încetare peisajul care se dezvăluia privirii dincolo de geamuri. Șoferul, în față, mă fascina. Nu-i vedeam decât spatele, lat cât un meterez, și brațele viguroase care răsuceau volanul cu multă forță. În dreapta mea, un bătrân știrb legăna, după placul curbelor, un coș chircit la picioarele sale. La fiecare curbă, își afunda o mână în coș și verifica dacă totul era la locul său.

Mirosul insuportabil al carburantului și virajele strânse au reușit să mă doboare; m-am moleșit, simțindu-mi stomacul întors pe dos și capul cât o baniță.

Autocarul se opri într-un loc străjuit de arbori, în fața unei clădiri roșii. Călătorii se năpustiră asupra bagajelor. În agitația lor unii m-au călcat pe picior; n-am băgat de seamă asta. Eram atât de bulversat de ce vedeam, încât am uitat să-l ajut pe tata să ne recupereze lucrurile.

Orașul!...

Nu bănuiam că ar putea exista aglomerări așa de tentaculare. Era delirant. Pentru o clipă m-am întrebat dacă răul suferit în autocar nu îmi juca feste. În spate se înșiruiă case cât vedeai cu ochii, armonios încastrate unele într-altele, cu balcoane înflorite și ferestre înalte. Șoselele erau asfaltate, mărginite de trotuare. Nu-mi reveneam, nu știam nici măcar ce nume să dau lucrurilor care îmi țâșneau în ochi ca niște flash-uri. Case foarte frumoase se ridicau din toate părțile, retrase în spatele zăbrelelor vopsite cu negru, impozante și rafinate. Familii se relaxau pe verande, în jurul meselor albe garnisite cu carafe și cu pahare înalte cu oranjadă, în timp ce puști cu ten stacojiu și părul auriu zburdau prin grădini; râsul lor cristalin cădea în mijlocul frunzișului precum o cascadă. Aceste locuri privilegiate emanau o liniște și o bunăstare pe care nu le credeam posibile – în contrast cu duhoarea îngrozitoare a locului de unde veneam și unde grădinile își dădeau duhul sub povara prafului, unde țarcurile de animale erau mai puțin dezolante decât cocioabele noastre.

Eram pe altă lume.

Șchiopătam în spatele tatălui meu, uluit de spațiile verzi mărginite de mici ziduri din piatră tăiată sau de garduri din fier forjat, de aleile mari și însorite și lampadarele țepene în măreția lor, asemenea unor santinele în bătaia lunii. Și mașinile!... Numărasem vreo zece. Apăreau de oriunde, claxonând, iuți ca niște stele căzătoare, și dispăreau la colțul străzii cât ai zice pește.

– Ce țară e asta? l-am întrebat pe tata.

– Taci și mergi, replică el. Și privește înaintea ta dacă nu vrei să cazi în vreo groapă.

Era Oranul.

Tata mergea drept înainte, cu pași siguri, neintimidat de străzile drepte, cu blocuri vertiginoase, care se ramificau neîncetat în fața noastră, și atât de asemănătoare, încât aveai impresia că băteau pasul pe loc. Lucru bizar, femeile nu purtau voal. Se plimbau cu chipul descoperit; cele mai în vârstă cu capul acoperit de bonete ciudate; cele tinere, pe jumătate dezgolite, cu pletele în vânt, fără să fie stingherite de prezența bărbaților.

Mai încolo, agitația se potoli. Am pătruns în unghere răcoroase și liniștite, cufundați într-o liniște cu greu curmată de trecerea unei calești sau de vuietul unui oblon de fier. Câțiva bătrâni europeni ședeau nemișcați în fața porților, cu fața arsă de soare. Purtau șorturi largi, cămăși deschise pe burtă și

pălării mari pe ceafă. Toropiți de căldură, sporovăiau la un pahar de lichior de anason așezat direct pe pământ, agitându-și cu un gest mecanic evantaiurile pentru a se răcori. Tata trecu prin fața lor fără să-i salute sau să-i privească. Încerca să se poarte ca și cum ei nu ar fi fost acolo, dar, brusc, pasul său își pierdu din suplețe.

Am ajuns pe o alee unde gură-cască se uitau cu jind la vitrine. Tata așteptă să vadă trecând tramvaiul pentru a traversa strada. Îi arătă mamei locul unde trebuia să-l aștepte, îi încredință toate boccelele noastre și îmi porunci să îl urmez până la o farmacie, de la capătul aleii. Aruncă mai întâi un ochi prin geamul vitrinei pentru a se asigura că nu se înșelase în privința adresei, apoi își așeză turbanul, își netezi vesta și intră. Un bărbat înalt și slab mângălea într-un registru dinapoia tejghelei, încins într-un costum *trois pièces*, cu un fes roșu pe capul său blond. Avea ochi albaștri, o față delicată, în mijlocul căreia o fâșie de mustață îi accentua tăietura care îi ținea loc de gură. Când îl văzu intrând pe tata, încruntă sprâncenele, apoi dădu o bucată de scândură la o parte și ocoli tejgheaua pentru a ne întâmpina.

Cei doi bărbați se aruncară unul în brațele celuilalt.

Se strânseră foarte tare în brațe, într-o îmbrățișare scurtă.

– E nepotul meu? Întrebă necunoscutul apropiindu-se de mine.

– Da, îi spuse tata.

– Dumnezeu, cât e de frumos!

Era unchiul meu. Nu știam de existența lui. Tata nu ne vorbise niciodată de familia sa. De fapt, de nimeni. Abia dacă ne adresa câteva cuvinte.

Unchiul se aplecă pentru a mă strânge în brațe.

– Ai un adevărat voinic, Issa.

Tata preferă să nu adauge nimic. După mișcarea buzelor sale am înțeles că era pe cale să recite, în gând, versete coranice pentru a nu fi deocheat.

Bărbatul se ridică și se așeză în fața tatei. După un moment de tăcere, se reîntoarse în spatele tejghelei și continuă să îl privească cu insistență pe tata.

– Nu este ușor să te scoată omul din bârlog, Issa. Bănuiesc că s-a întâmplat ceva grav. De ani buni nu l-ai mai vizitat pe fratele tău mai mare.

Tata intră direct în subiect. Povesti dintr-o suflare ce se întâmplase cu terenul nostru, cu recoltele arse, cu vizita caidului... Unchiul meu îl ascultă cu atenție, fără să-l întrerupă. Îi vedeam mâinile când agățându-se de tejghea, când strângându-se. La sfârșitul povestirii, își rează fesul în vârful capului și își șterse fruntea cu o batistă. Era abătut, dar încerca să se țină cât putea de tare.

– Ai fi putut să-mi ceri să-ți împrumut niște bani decât să ipotechezi pământurile noastre, Issa. Știi foarte bine în ce constă o astfel de amânare. Mulți de-ai noștri au mușcat momeala și ai văzut cum au sfârșit-o. Cum ai putut să te lași și tu ademenit?

În replicile unchiului meu nu erau reproșuri, ci doar o imensă dezamăgire.

– Ce s-a întâmplat s-a întâmplat, spuse tata fără explicații. Dumnezeu a hotărât astfel.

– Nu El a poruncit devastarea câmpurilor tale... Dumnezeu nu are nimic de-a face cu răutatea oamenilor. Și nici diavolul.

Tata ridică mâna pentru a pune capăt discuției.

– Am venit să mă așez la oraș, spuse el. Soția și fiica mă așteaptă la colțul străzii.

– Să mergem mai întâi la mine. Odihniți-vă acasă la mine câteva zile și între timp văd ce pot face...

– Nu, i-o reteză tata. Cine vrea să-și refacă forțele trebuie să înceapă de îndată. Mie îmi trebuie un adăpost, și asta chiar azi.

Unchiul nu insistă. Cunoștea prea bine încăpățânarea fratelui său mai mic pentru a-l face să se răzgândească. Ne duse în cealaltă parte a orașului... Nu există nimic mai dezolant decât cealaltă parte a orașului... Ajunge să dai o raită pe lângă câteva case pentru a trece de la zi la noapte, de la viață spre moarte. Chiar și astăzi nu mă pot stăpâni să nu mă treacă fiorii de fiecare dată când evoc această experiență fulgerătoare.

„Suburbia” în care aterizasem a făcut uitate imediat farmecele care mă fascinaseră câteva ore mai devreme. Eram tot la Oran, numai că eram într-un alt decor, total schimbat. Casele frumoase și aleile înflorite se preschimbaseră într-un haos infinit, zbârlit de cocioabe sordide, de tripouri fetide, de corturi de nomazi în bătaia vântului și de țarcuri de animale.

– Țsta e Jenane Jato, spuse unchiul meu. Este zi de târg. De obicei, este mai calm, adăugă el pentru a ne liniști.

Jenane Jato: un haos de mărcinișuri și de colibe, mișunând de șarete văicărețe, de cerșetori, de negustori ambulanti, de păstori de măgari apostrofându-și dobitoacele, de sacagii, de șarlatani și de puști zdrențăroși; un hățiş ocru și torid, îmbâcsit de praf și duhoare, născut la meterezele orașului asemenea unei tumori maligne. Mizeria, în aceste locuri de nedescris, depășea orice închipuire. Cât despre oameni – acele drame rătăcitoare –, se contopeau fățiș cu umbrele lor. Ai fi zis că sunt damnați expulzați din infern, fără judecată și fără înștiințare, și părăsiți în această galeră; întrupau, singuri, toate suferințele de pe pământ.

Unchiul ne prezintă un bărbat pipernicit, cu privirea nestatornică și ceafa scurtă. Era un curtier imobiliar poreclit Bliss, un fel de vultur la pârnda unui necaz. În acele timpuri, prădătorii de teapa sa erau cu duiumul; exodurile dizenterice care covârșeau orașele îi făceau la fel de fatali ca o magie. Nici situația noastră nu făcea excepție de la regulă. Era conștient de naufragiul nostru și ne avea la degetul său mic. Îmi amintesc că purta un barbișon de spiriduș care părea să-i lungească fără măsură bărbia și un turban putrezit pe un cap chel și turtit. Îmi displăcu pe dată, din cauza surâsului otrăvit și a felului de a-și freca mâinile ca și cum se pregătea să ne mănânce de vii.

Îl salută pe tata cu o clătinare de cap, în timp ce-l asculta pe unchiul meu explicându-i situația noastră.

– Cred că am ceva pentru fratele dumitale, doctore, spuse curtierul care avea aerul de a-l cunoaște bine pe unchiul. Dacă e doar temporar, nu veți găsi ceva mai bun. Nu este un palat, dar locul este liniștit și vecinii, de treabă.

Ne conduse până la un patio⁵ cu aspectul unui grajd, ghemuit în fundul unui fel de văgăună pestilențială. Curtierul ne rugă să-l așteptăm în stradă și își întinse gâtul în pragul curții pentru a le avertiza pe femei să dispară – așa cum era obiceiul când un bărbat intra într-o casă. Odată calea liberă, ne făcu semn să-l urmăm.

Patio-ul era alcătuit dintr-o curte interioară, cu camere separate de o parte și de alta, în care se îngrămădeau familii dezorientate, fugind din calea foametei și a tifosului care făceau ravagii la țară.

– Aici este, spuse curtierul, îndepărtând o draperie care dădea spre o cameră goală.

Pustie și fără ferestre, camera de-abia dacă era mai mare decât un mormânt, dar tot atât de dezolantă. Mirosea a pipi de pisică, a păsări moarte și a vomă. Pereții erau încă în picioare printr-un miracol, negricioși și mustind de umezeală; straturi groase de găinaț și de rahat de șobolan tapetau pământul.

– Nu veți găsi pe aici chirie mai modestă, ne asigură negustorul.

Tata se holbă la o colonie de libărci care pusese stăpânire pe o scurgere din care picura murdărie, apoi ridică privirea la pânzele de păianjen țesute cu țânțari morți – curtierul îl supraveghea cu colțul ochiului, asemenea unei reptile care își observă prada.

– O iau, spuse tata, spre ușurarea bărbatului.

Începu degrabă să îngrămădească lucrurile noastre într-un colț al camerei.

– Latrinele la comun sunt în fundul curții, se entuziasmă negustorul. Există și un puț, numai că a secat. Trebuie supravegheați copiii să nu se apropie prea mult de ghizdul său. Anul trecut am deplâns pierderea unei copile, pentru că un amețit a uitat să pună capacul deasupra găurii. În plus, totul este în regulă, chiriașii mei sunt oameni corecți, fără probleme, integri. Toți vin din zone defavorizate pentru a munci pe brânci și nu se plâng niciodată. De orice ați avea nevoie, apălați la mine și numai la mine, insistă el zelos. Cunosc multă lume și sunt în stare să fac rost de orice, fie zi, fie noapte, dacă aveți cu ce să plătiți. În caz că nu știați, închiriez rogojini, cuverturi, lămpi cu ulei și lămpi cu petrol. E suficient doar să cereți. Vă voi aduce orice dacă propuneți un preț.

Tata nu-l asculta; îl detesta deja. În timp ce rânduia lucrurile în noua noastră locuință, l-am văzut pe unchiul meu luându-l deoparte pe negustor și strecurându-i discret ceva în mână.

– Asta ca să fie lăsați în pace pentru o bună bucată de timp.

Curtierul se uită la bancnotă la lumina zilei, cu o satisfacție nesănătoasă. O duse apoi la frunte și la gură și scheună:

– Banul n-o fi având miros, dar, Doamne! ce bine miroase.

[1](#) Plantă erbacee care crește în Africa de Nord și în Spania, din ale cărei frunze se fabrică unele împletituri sau tipuri de hârtie, *n. tr*

[2](#) În țările islamice, personaj sfânt, venerat și în timpul vieții sale, și după moarte, *n. tr*.

[3](#) Funcționar musulman, cu atribuții administrative, judiciare, financiare etc., *n. tr*

[4](#) Părțile laterale ale căruței care constau dintr-un fel de scară, care, în partea de jos, se sprijină de dric, iar în partea de sus, se prinde de leuci, *n. tr*

[5](#) Grup de case lipite unele de altele, întâlnit în special în suburbii; ca termen generic, patio desemnează o curte interioară sub cerul liber, cu solul adesea pavat, care își are originea în atriumul orașelor din Roma antică; în arhitectura mediterană tradițională, aceasta este înconjurată de arcade și este un spațiu destinat mesei sau relaxării, *n. tr*.

Tata n-avea timp de pierdut. Voia să repună lucrurile în ordine fără întârziere. Încă de a doua zi, în zori, mă luă cu el în căutarea a ceva de muncă în stare să-i aducă doi-trei bănuți. Numai că nu știa mare lucru despre oraș și nu știa de unde să înceapă. Ne-am întors la căderea nopții cu mâna goală și epuizați. Între timp, mama ne curățase vizuina și pusese un pic de ordine în lucrurile noastre. Am cinat ca niște primitivi și am adormit imediat după aceea.

În ziua următoare, înaintea zorilor, am plecat din nou, eu și tatăl meu, în căutare de lucru. La capătul unui marș lung forțat, ne atrase atenția o înghesuială.

– Ce se întâmplă? Îl întrebă tata pe un cerșetor învelit în zdrențe.

– Se caută vite de povară care să descarce un cargou în port.

Tata a crezut că a prins șansa vieții sale. Îmi porunci să-l aștept pe terasa unei taverne antediluviene și se amestecă în mulțime. L-am văzut dând coate în dreapta și în stânga înainte de a dispărea în învălmășeală. Când camionul supraîncărcat de ocași plecă, tata nu reapăru: reușise să se îmbarce.

L-am așteptat ore întregi, sub un soare de plumb. În jurul meu, oameni zdrențăroși se aglomerau în umbra cocioabelor, incredibil de încremeniți la umbra adăpostului lor temporar. Toți aveau privirea inexpresivă și o dâră a nopții pe chip. Păreau să pândească, cu o răbdare bizară, ceva nu s-ar putea întâmpla nicăieri. Seara, sătui să își stăpânească nerăbdarea, cei mai mulți dintre ei se risipiră în liniște. Nu rămăseseră pe loc decât vagabonzii, câțiva nebuni gălăgioși și indivizi dubioși cu pupile de reptilă. Deodată, cineva țipă la un hoț și asta a fost ca și cum s-ar fi deschis cutia Pandorei: capetele se ridicară și trupurile se întinseră ca arcurile; și am văzut, cu proprii mei ochi, o mână de posedați păroși năpustindu-se asupra unui băiat zdrențaros care încerca să scape. Era hoțul. A fost linșat într-o clipită, în țipete care mi-au bătuit somnul săptămâni întregi. După ce pedeapsa a fost executată, n-a mai rămas în mijlocul prafului decât trupul dezmembrat al băiatului zăcând într-o baie de sânge. Șocat, am sărit în sus atunci când un bărbat s-a aplecat asupra mea.

– N-am vrut să te sperii, micuțule, îmi spuse bărbatul, ridicându-și mâinile pentru a mă liniști. Ești aici încă de dimineață. Acum trebuie să te întorci acasă. Țasta nu e un loc pentru tine.

– Îl aștept pe tatăl meu, i-am zis. A plecat cu camionul.

– Și unde e idiotul de taică-tu? N-are idee ce înseamnă să uiți un copilaș într-un asemenea loc... Stai departe?

– Nu știu...

Bărbatul părea încurcat. Era un voinic uriaș cu brațe păroase, cu un chip ars de soare și un ochi pocit. Privi în jurul său, cu mâinile pe șold, apoi, în silă, împinse spre mine o băncuță și mă invită să iau loc la o masă neagră murdară.

– În curând se va întuneca și trebuie să închid. Nu poți rămâne aici, pricepi? Nu e bine. Nu sunt decât scrântiți în jurul tău... Ai mâncat ceva?

Am dat din cap că nu.

– Bănuiam eu.

Intră în tavernă și îmi aduse o farfurie de metal în care se închegase o supă deasă.

– Nu mai am pâine...

Se așeză lângă mine și mă privi trist cum lipăiam din gamelă.

– E cu adevărat un idiot taică-tu! zise el suspinând.

Veni noaptea. Birtașul închise dugheana, dar nu plecă. Agăță o lanternă de o grindă și îmi ținu companie, cu privirea mohorâtă. În locul cufundat în beznă, se agitau ici și colo umbre. Un pâlc de oameni fără adăpost pune stăpânire pe locuri, unii în jurul unui foc de lemne, alții lungindu-se pe pământ pentru a se culca. Trecură ore, zgomotele se stinseră; dar tata tot nu sosi. Furia birtașului creștea pe măsură ce timpul trecea. Era nerăbdător să se întoarcă acasă, dar în același timp era sigur că, o clipă dacă m-ar fi lăsat singur, aș fi fost pierdut. Când reapăru într-un sfârșit tata, livid de grijă, birtașul îi spuse pe față:

– Unde te crezi, neisprăvitule? La Mecca? Ce te-a găsit să-ți uiți odrasla într-un loc ca ăsta? Aici nici măcar cei duri nu sunt la adăpost de vreo rea-credință.

Tata era atât de ușurat să mă regăsească, încât primi reproșurile birtașului ca un elixir binecuvântat. Înțelegea că făcuse o mare greșală și că, dacă birtașul m-ar fi abandonat, nu m-ar mai fi găsit.

– Am plecat cu camionul, bolborosi el, tulburat. Credeam că ne vor readuce aici. M-am înșelat. Nu sunt din oraș și portul nu este la doi pași. M-am rătăcit. Nu mai știam unde sunt și cum să ajung din nou aici. Sunt ore de când mă învârt prin locurile astea.

– În capul tău nu se învârte nimic, omule, îi strigă birtașul, desprinzând lanterna. Când îți cauți de muncă, îți lași copilul acasă... Acum urmați-mă amândoi și fiți atenți unde puneți piciorul. Vom trece prin cel mai rău cuib de vipere din cele pe care Dumnezeu le va fi lăsat vreodată pe pământ.

– Mulțumesc mult, fratele meu, îi spuse tata.

– N-am făcut nicio vrăjitorie. Nu-mi place ca cineva să se atingă de copii, asta-i tot. Aș fi rămas lângă el până dimineața. N-ar fi supraviețuit în haznaua asta și n-aș fi avut conștiința împăcată.

Ne ajută să ieșim teferi și nevătămați din acel loc periculos, ne explică cum să ocolim cartierele rău famate pentru a ne întoarce întregi acasă și dispăru în noapte.

Tata a făcut întocmai cum îl sfătuiseră birtașul. Mă încredințai mamei. Dimineața, când mă trezeam, era deja plecat. Seara, când se întorcea, eu dormeam.

Nu-l mai vedeam.

Îmi lipsea.

Acel patio nu îmi oferea nimic. Mă plictiseam. Crescut singur, având ca unic tovarăș un câine bătrânicos, nu știam cum să mă amestec printre puștii care se hărțuiau neîncetat în curte. Ai fi zis că sunt spirite posedate în transă. Erau mai mici decât mine, unii dintre ei abia de-o palmă, dar făceau un târboi cât toate zilele. Așezat pe pragul ușii noastre, mă mulțumeam să îi observ, atras la distanță de jocurile lor neobișnuite care se terminau negreșit cu o arcadă spartă sau un genunchi zdrelit.

Patio-ul nostru era împărțit de cinci familii, toate venite din zone defavorizate; țărani ruinați sau „arendași” fără contract. În absența bărbaților, plecați în zori să trudească, femeile se regăseau în jurul puțului și încercau să îi dea un pic de viață cuibului nostru de șobolani, nicidecum deranjate de

încăierările avortonilor lor. Pentru ele, mucoșii se inițiau în greutatea vieții. Și cu cât mai repede, cu atât mai bine. Erau aproape fermecate să-i vadă cum se trosneau tare peste gură, apoi, după o bună repriză de plâns, cum se împăcau, înainte de a relua ostilitățile cu o agresivitate uimitoare... Femeile se înțelegeau bine între ele și erau solidare. Când una dintre ele se îmbolnăvea, se rânduiau să-i pună ceva în ceaun, să se ocupe de sugarul ei și să facă cu schimbul la căpătâiul ei. Li se întâmpla să împartă între ele ceva dulce și păreau să se obișnuiască cu micile lor nefericiri cu o sobrietate emoționantă. Le găseam fermecătoare. Printre ele era Badra, o amazoană elefantescă, căreia îi plăcea la nebunie să povestească picanterii. Era gura noastră de oxigen. Violența cuvintelor sale o incomoda pe mama, dar celelalte se dădeau în vânt după ea. Badra era mamă a cinci mucoși și a doi adolescenți dificili. Fusese măritată, prima dată cu un păstor prost de dădea în gropi, semi-autist, despre care ea zicea că era înzestrat ca un taur, numai că habar n-avea de lucrurile astea... Mai era Batoul, firavă și brunetă de culoarea cuișoarelor⁶, albită la patruzeci de ani, cu fața plină de tatuaje, care se prăpădea de râs înainte ca Badra să deschidă gura. Măritată cu forța cu un babalâc de vârsta bunicului ei, pretindea că are talente de ghicitoare – citea în liniile palmei și interpreta visele. Femei din vecinătate și de peste tot veneau frecvent să o consulte. Ea le prezicea viitorul în schimbul câtorva cartofi, al unui bănuț sau al unei bucățele de săpun. Pentru locatarele din patio era gratuit... Mai era și Yezza, o dolofană roșcovană cu pieptul opulent, pe care bețivanul de bărbatu-său o bătea cam la două nopți. Avea trupul stâlcit de bătăile repetate pe care le îndura și aproape că nu mai avea dinți. Păcatul ei era că nu procrea, ceea ce îl transforma pe bărbatul ei într-un odios fără măsură. Apoi era Mama, captivă în droaia de drăcușori, muncitoare cât zece slujnice, gata de orice sacrificiu pentru ca acoperișul să nu-i cadă în cap... Mai era și Hadda, frumoasă ca o hurie⁷, abia adolescentă, dar deja cu doi plozi după ea. Soțul ei plecase într-o dimineață să caute de lucru și nu se mai întorsese. Abandonată, fără repere sau resurse, ea nu își datora supraviețuirea decât solidarității colocatarelor.

În fiecare zi, aceste dame se regăseau în jurul puțului și își petreceau cea mai mare parte din timp reînviind trecutul, așa cum se învârte cuțitul în rană. Vorbeau de livezile lor confiscate, de dealurile lor domoale pentru totdeauna pierdute, de cei dragi lăsați în urmă, în ținutul tuturor nenorocirilor, lucruri și oameni pe care erau departe de a-i mai revedea. Chipul lor pălea de suferință în acele momente și vocea li se stingea. Când suferința amenința să le copleșească cu totul, Badra se avânta cu poveștile delirante despre prostia primului ei soț în chestiunea împerecherii și, ca sub efectul unei formule magice, amintirile triste se descleștau din strânsoarea lor și femeile se tăvăleau pe jos de râs; buna dispoziție își relua drepturile odată cu evocările pline de haz și patio-ul își recăpăta o parte din suflul său.

Glumele se continuau până la căderea nopții. Uneori, încurajat de absența bărbaților, Bliss curtierul venea în patio să-și dea aere. De îndată ce-l auzeau dregându-și glasul pe alee, femeile dispăreau. Curtierul se năpustea în curtea pustie, îi ocăra pe plozii pe care nu-i suferea, spunea vrute și nevrute și începea să ne trateze ca pe niște neciopliți ingrați și ca pe niște paraziți pentru cea mai mică zgârietură de pe pereți. Se îndrepta ostentativ spre casa frumoasei Hadda și, la fel de perfid ca un șarpe, ne amenința că ne arunca *pe toți* în stradă. Când pleca, femeile ieșeau din vizuina lor, chicotind, mai mult amuzate decât intimidată de fanfaronadele curtierului. Bliss era un fanfaron, dar nu era în stare de mai mult. N-ar fi îndrăznit niciodată să-și arate fața de șobolan dacă era vreun bărbat, fie el suferind sau muribund, în patio. Badra era convinsă că Bliss pusese ochii pe Hadda. Tânăra femeie era

o pradă ușoară, lipsită de apărare și vulnerabilă, fragilă din cauza întârzierii cu plata chiriei; curtierul făcea presiuni asupra ei ca s-o facă să cedeze.

Pentru a mă ține la adăpost de grosolăniile Badrei, mama îmi dădu voie să ies în stradă – în fine, dacă o puteai numi stradă. Era o potecă bătută, mărginită de o parte și de alta de un șir de cocioabe din zinc și de barăci putrescente. Erau doar două case construite solid: patio-ul nostru și un fel de grajd în care se înghesuiau mai multe familii. La colț, oficia bărbierul, un bondoc fără vârstă, de-abia atingând înălțimea unui sparanghel, atât de costeliv, că bărbații mai solizi refuzau să-l plătească. „Cabinetul” său deschis sub cerul liber era alcătuit dintr-o ladă de muniții de război, adusă dintr-un depozit militar, dintr-un ciob de oglindă recuperat dintr-un dulap de sticlă și dintr-o scândură putredă pe care tronau un castron, un pământuf ciufulit, o pereche de foarfeci strâmbe și un fel de lame inutilizabile. Când nu-i rădea pe bătrânii așezați chiar pe pământ, se chircea lângă ladă și cânta. Glasul îi era răgușit, cuvintele nu întotdeauna exacte, dar în felul său de a-și plânge durerea era ceva care emoționa. Nu mă săturam ascultându-l.

Lângă bărbier se ridica un morman de bizarerii care se dorea a fi o băcănie. Vânzătorul se numea Picior-de-lemn; era un soldat reformat care își lăsase o parte din trup pe un câmp de mine. Era prima dată când vedeam un picior de lemn. Asta a avut un efect oarecum comic asupra mea. Negustorul părea mândru de el; îl învârtea deasupra capului obrăznicăturilor care își băgau nasul prin borcanele sale.

Picior-de-lemn nu era mulțumit cu negoțul său. Mirosul luptei și atmosfera din cazărmi îi lipseau. Visa să se reînroleze și să lupte cu inamicul. Așteptând ca piciorul mutilat să-i crească la loc, vindea conserve de contrabandă, căpățâni de zahăr⁸ și ulei contrafăcut. În restul timpului, îndeplinea funcția de smulgător de dinți – l-am văzut de nenumărate ori scoțând colțuri putrede din gura puștilor cu un clește ruginit; era ca și cum le smulgea inima.

Apoi mai era terenul viran care dădea spre mărăciniș. M-am aventurat acolo într-o dimineață, distras de bătăliile serioase dintre două bande de derbedei, una condusă de Daho, un sălbatic cu capul ras, numai cu un smoc de păr creț pe frunte, și cealaltă de un tânăr adult, probabil un întârziat mintal, care se credea un învingător. Era ca și cum pământul se năruia sub picioarele mele. Într-o fracțiune de secundă, am fost agățat de o tornadă de brațe, deposedat, în mulțime, de ciubote, de tunică și de fes înainte să am timp să îmi dau seama ce mi se întâmpla. Chiar au încercat să mă târască în spatele tufișurilor pentru *a mă dezonora*. Nu știu cum am reușit să scap de haită; traumatizat până în adâncul ființei mele, nu am mai pus piciorul niciodată în acele locuri blestemate.

Tata trudea ca un ocnaș, dar nu era deloc bine. Cei care căutau de muncă erau fără număr, iar angajarea era o șansă rară. Prea mulți amărâți crăpau pe mormane de gunoi, cu burta lipită de șira spinării, iar supraviețuitorii nu ezitau să-și scoată măruntaiele pentru un codru rânced de pâine. Timpurile erau dure și orașul, care de departe trezea atâtea speranțe, se dovedea a fi o capcană îngrozitoare. În unul din zece cazuri, tata reușea să dibuie o muncă pentru care nu primea nici măcar cât să-și cumpere o bucătică de săpun cu care să se primenească. În unele seri, se întorcea clătinându-se, cu chipul pierdut și spatele tăiat de nenumăratele poveri pe care le încărcă sau le descărca toată ziua, atât de rău, încât adormea pe burtă. Era vlăguit, dar mai ales disperat. Încăpățânarea lui se fisura

sub povara nesiguranței.

Au trecut săptămâni. Tata slăbea văzând cu ochii. Devenea din ce în ce mai irascibil și găsea mereu un pretext ca să-și descarce furia pe mama. Nu o bătea; se mulțumea doar să strige la ea și mama, stoică, pleca capul vinovată și nu zicea nimic. Lucrurile se înrăutățeau și nopțile deveneau mai înveninate. Tata nu mai dormea. Nu înceta să mormăie și să-și frângă mâinile. Îl auzeam pășind în cameră, pierdut în întuneric; uneori, ieșea în curte și se așeza pe pământ, cu bărbia între genunchi și brațele în jurul picioarelor, până la ivirea zorilor.

Într-o dimineață, îmi porunci să îmbrac o tunică mai puțin destrămată și mă duse la fratele lui. Unchiul era în farmacia sa, aranjându-și cutiile și flacoanele pe rafturi.

Tata ezită înainte să intre în farmacie. Mândru și stânjenit, ocoli multă vreme vorba până să ajungă la adevăratul motiv al vizitei sale: avea nevoie de bani... Unchiul își duse degrabă mâna la sertarul casei de marcat, ca și cum se aștepta la asta, și scoase o bancnotă mare. Tata fixă cu privirea bancnota, având o mină chinuită. Unchiul înțelese că fratele său nu avea să întindă mâna. Ocoli teigheaua și îi puse bancnota în buzunar. Tata era pietrificat, avea capul plecat. Vocea îi era sugrumată, surdă, abia perceptibilă când zise „mersi”.

Unchiul se întoarse înapoia teighelei. Se vedea că avea ceva pe inimă, dar nu îndrăznea să deschidă subiectul. Privirea sa nu înceta să o măsoare pe cea a tatei și degetele sale albe și curate băteau nervoase pe scândură. După ce cântări lucrurile, își luă inima în dinți și zise:

– Știu că este greu, Issa. Dar știu și că poți să ieși din asta... dacă m-ai lăsa să te ajut puțin.

– Ți-i voi înapoia până la ultimul bănuț, promise tata.

– Nu e vorba de asta, Issa. Mi-i vei da înapoi când vei vrea. Dacă ar ține de mine, nici nu e nevoie s-o faci. Sunt gata să-ți dau chiar mai mult. Nu este nicio problemă. Îți sunt frate, disponibil în orice moment și pentru orice... Nu știu cum să ți-o spun, adăugă el dregându-și glasul... Întotdeauna mi-a fost greu să discut cu tine. Mi-e teamă să nu te jignesc în timp ce încerc doar să fiu fratele tău. Dar e timpul să înveți să ascuți, Issa. Nu e rău să ascuți. Viața este o ucenicie permanentă; cu cât credem că știm mai mult, cu atât știm mai puțin, mai ales că lucrurile se schimbă și odată cu ele și mentalitățile.

– Mă voi descurca...

– Nu mă îndoiesc, Issa. Nici măcar o clipă. Numai că bunăvoința pretinde și mijloacele prin care să devină ceva concret. Să crezi cu tărie nu e de ajuns.

– Ce vrei să insinuezi, Mahi?

Unchiul își frământă degetele cu o nervozitate excesivă. Își căuta cuvintele, le întorcea și le răsuca în sufletul său și, după ce respiră adânc, zise:

– Ai o soție și doi copii. Este supărător pentru un bărbat sărac. Te leagă de mâini, îți taie aripile.

– Este familia *mea*.

– Și eu sunt familia ta.

– Nu e totuna.

– Este același lucru, Issa. Fiul tău e nepotul meu. Este sânge din sângele meu. Încredințează-mi-l. Știi foarte bine că nu se va alege ceva de el dacă o ia pe urmele tale. Ce vrei să faci din el? Un hamal, un lustragiu, un îmblânzitor de măgari? Trebuie să vezi realitatea. Cu tine, nu va ajunge nicăieri. Acest băiat trebuie să meargă la școală, să învețe să citească și să scrie, să crească cum trebuie. Știu, micii arabi nu sunt făcuți pentru școală. Ei sunt mai degrabă destinați câmpurilor și turmelor. Dar eu

pot să-l trimit la școală și să fac din el un om educat... Te rog, nu mi-o lua în nume de rău. Gândește-te măcar o clipă. Acest băiat nu are niciun viitor cu tine.

Tata reflectă îndelung la propunerea fratelui său, cu ochii plecați și fălcile încleștate. Când ridică capul, nu mai avea chip de om; o mască palidă se așternuse pe fața sa.

Spuse, cu sufletul răvășit:

– Este clar, nu vei înțelege niciodată nimic, frate.

– Nu ai dreptate să reacționezi așa, Issa.

– Taci... Te rog, nu mai spune nimic... Nu am școala ta și o regret. Dar dacă erudiția înseamnă să-i pui pe alții la pământ, n-am nevoie de ea.

Unchiul încercă să zică ceva; tata îl opri cu o mână fermă. Scoase bancnota din buzunar și o puse pe tejghea.

– Nu mai vreau nici banii tăi.

Acestea fiind zise, mă apucă de braț cu o asemenea ciudă, că aproape îmi luxă umărul, și mă împinse în stradă. Unchiul încercă să ne ajungă din urmă; nu îndrăzni să ne urmeze și rămase proțăpît în fața magazinului, încredințat că greșeala pe care tocmai o comisese nu va fi niciodată, dar niciodată iertată.

Tata nu mergea, ci se rostogolea asemenea unui bolovan pe coama unui deal. Nu îi văzusem niciodată asemenea accese de furie. Era la un pas de a exploda. O grimasă îi făcea chipul să tremure; ochii săi căutau să îngenuncheze totul în cale. Nu spunea nimic și tăcerea lui care clocotea adăuga înfățișării sale o tensiune care mă făcea să mă aștept la ce e mai rău.

Când ajunserăm mai departe, mă lipi de un zid și își vârî privirea nebună în ochii mei înfricoșați; o rafală de alicie nu m-ar fi zdruncinat din cap până în picioare cu o asemenea brutalitate.

– Crezi că sunt un nimic? îmi zise, cu gâtul răsucit. Crezi că am adus pe lume un copil pentru a-l vedea cum moare cu zile?... Ei bine, te înșeli. Și ipocritul de unchi-tu se înșală. Și soarta care crede că m-a înjosit se înșală... Știi de ce?... Pentru că mi-am pierdut poate locul de muncă, dar nu mi-am pierdut și sufletul. Sunt încă viu și în formă. Am o sănătate de fier, brațe de ridicat munții și o mândrie de neclintit.

Degetele i se afundau în umerii mei, mă răneau. Nu își dădea seama de asta. Ochii săi ardeau ca niște bile incandescente.

– E adevărat, n-am putut să salvez pământurile noastre, dar amintește-ți, am făcut să crească grâul!... Ce s-a întâmplat după aceea n-a fost din vina mea. Rugile și sforțările se fărâmițează adesea sub povara lăcomiei oamenilor. Am fost naiv. Acum nu mai sunt. Nimeni nu mă va mai lovi mișelește... Voi porni iar de la zero. Dar pornesc cu bună știință. Voi trudi cum niciun negru n-a trudit, voi ține piept blestemelor și vei vedea, cu propriii tăi ochi, cât de demn este tatăl tău. Voi face să ieșim din groapa care ne-a înghițit, îi voi râde în față sorții, ți-o jur. Măcar tu mă crezi?

– Da, tată.

– Privește-mă bine în ochi și spune-mi că mă crezi.

Nu avea ochi, ci două hăuri de lacrimi și de sânge care amenințau să ne înghită pe amândoi.

– Privește-mă!

Mâna sa mă prinse violent de bărbie și mă obligă să ridic capul.

– Nu mă crezi, nu-i așa?

Aveam un nod imens în gât. Nu puteam nici să vorbesc, nici să-i urmăresc privirea. Mâna sa era cea care mă ținea în picioare.

Deodată, cealaltă mână se abătu asupra obrazului meu.

– Nu spui nimic pentru că tu crezi că bat câmpii. Mucos murdar ce ești! Nu ai dreptul să te îndoiești de mine, mă auzi? Nimeni nu are dreptul să se îndoiască de mine. Prăpăditul de unchi-tu nu dă o ceapă degerată pe mine, dar nici el nu valorează mai mult decât mine.

Era prima dată când ridică mâna asupra mea. Nu înțelegeam, nu-mi dădeam seama unde greșisem, de ce se îndârjea împotriva mea. Mi-era rușine că îl înfuriasem și teamă să nu mă renege, el, cel care conta mai mult ca orice pe lume pentru mine.

Tata ridică încă o dată mâna. O lăasă suspendată în aer. Degetele îi tremurau. Pupilele umflate îi desfigurau chipul. Scoase un horcăit de animal rănit, mă trase la pieptul său hohotind și mă strânse, atât de tare și atât de îndelung, că am simțit că mor.

⁶ Mugurii unui arbust exotic (*Caryophyllus aromaticus*), utilizați drept condiment, *n. tr.*

⁷ În *Coran*, fecioară din paradis, promisă ca soție tuturor credincioșilor, *n. tr.*

⁸ În original: „pain de sucre” – bloc de zahăr de formă conică, *n. tr.*

Femeile se așezară într-un colț al patio-ului, în jurul unei mese joase. Beau ceai, rumenindu-se la soare. Printre ele era și mama, retrasă, cu Zahra în brațe. Ajunseseră să se alăture grupului, fără să ia parte totuși la discuții. Era timidă și, adesea, când Badra se avânta în poveștile ei obscene, roșea, murind de rușine. În acea după-amiază, se sărea de la un subiect la altul, doar pentru a lupta cu arșița care pâRJolea curtea. Yezza, roșcata, se înfățișă cu un ochi învinețit; soțul ei venise iar beat în ajun. Celelalte se purtau ca și cum nu se întâmplase nimic. Din decență. Yezza era curajoasă; îndura josniciile bărbatului ei cu demnitate.

– Visez lucruri caraghioase de câteva nopți, îi spuse Mama lui Batoul, ghicitoarea. Același vis: stau în întuneric, culcată pe burtă, și cineva îmi înfige un cuțit în spate.

Femeile se întoarseră spre Batoul, pândind interpretarea. Ghicitoarea făcu o grimasă, se scărpină în cap; nu vedea nimic.

– Același vis, zici?

– Exact același.

– Stai în întuneric, culcată pe burtă, și cineva îți înfige un cuțit în spate? întrebă Badra.

– Cum îți spun, confirmă Mama.

– Ești sigură că e vorba de un cuțit? o întrebă iar Badra, rotindu-și ochii amuzați.

Femeile încercară câteva clipe să interpreteze insinuările Badrei înainte de a izbucni în râs. Cum Mama nu înțelegea ce le făcea să se prăpădească de râs pe tovarășele sale, Badra o ajută un pic:

– Ar trebui să-i spui bărbatului tău să te ia cu ușurelul.

– Cât de obsedată poți fi! se enervă Mama. Eu sunt serioasă, măi.

– Și eu la fel, închipuie-ți.

Femeile reîncepură să râdă și mai tare, cu gura până la urechi, cu hohote spasmodice. Mama le bombăni o clipă, dezgustată de lipsa lor de reținere, dar văzându-le cocoșându-se de râs, începu să surâdă la rândul ei, apoi să chicotească cu mici sughițuri.

Numai Hadda nu râdea. Se retrăsese în sine, subțirică, dar răpitor de frumoasă, cu ochii ei mari de sirenă și cu gropițele drăguțe din obraji. Părea tristă și nu spusese nimic de când luase loc lângă celelalte. Deodată, își întinse mâna pe deasupra mesei joase și îi arătă lui Batoul palma.

– Spune-mi, ce vezi?

În glasul ei era o imensă tristețe.

Batoul ezită. În fața privirii suferinde a tinerei femei, îi apucă mâna de vârful degetelor și atinse ușor cu unghiile liniile care străbăteau palma translucidă.

– Ai o mână de zână, Hadda.

– Spune-mi ce citești acolo, buna mea vecină. Am nevoie să știu. Nu mai am răbdare.

Batoul scrută îndelung palma. În tăcere.

– Îl vezi pe soțul meu? o zori Hadda din nou. Unde este? Ce face? Și-a luat o altă soție sau a murit? Te rog, spune-mi ce vezi. Sunt gata să înfrunt adevărul, oricare ar fi el.

Batoul suspină; plecă umerii:

– Nu-l văd pe soțul tău în dimineața asta, sărăcuța mea. Nicăieri. Nu îți simt nici prezența, nici măcar o urmă. Fie a plecat foarte departe, atât de departe încât te-a uitat, fie nu mai e pe lumea asta. Un lucru e sigur, nu se va mai întoarce.

Hadda înghiți în sec, dar se ținu tare. Ochii i se agățară de cei ai ghicitoarei.

– Ce îmi rezervă viitorul, buna mea vecină? Ce se va alege de mine, singură, cu doi copilași, fără familie, fără nimeni?

– Nu te vom lăsa baltă, îi promise Badra.

– Dacă soțul meu m-a părăsit, nimeni nu-mi va purta de grijă, zise Hadda. Spune-mi, Batoul, ce se va alege de mine? Trebuie să știu. Când ești pregătit pentru rău, loviturile sale nu mai sunt așa de dure.

Batoul se aplecă deasupra mâinii vecinei, își trecu și retrecu unghia pe liniile care se încrucișau.

– Văd mulți bărbați în jurul tău, Hadda. Dar prea puțină bucurie. Fericirea nu-i făcută pentru tine. Văd mici înseninări, repede înghițite de trecerea anilor, zone de umbră și de suferință, și totuși nu te dai bătută.

– Mulți bărbați? Voi fi de mai multe ori văduvă sau de mai multe ori repudiată?

– Nu se vede prea bine. Este prea multă lume în jurul tău și prea mult zgomot. Aduce a vis, și totuși nu e. Este... e foarte curios. Poate că sunt pe cale să bat câmpii... Mă simt un pic obosită azi. Iartă-mă...

Batoul se ridică și intră în casă cu un pas trist.

Mama mea profită de plecarea ghicitoarei pentru a se întoarce și ea acasă.

– Nu ți-e rușine să stai pe lângă femeii? mă apostrofă ea cu voce joasă, în spatele draperiei din cămăruța noastră. De câte ori să-ți repet că un băiat nu trebuie să asculte la ce își povestesc mamele? Ieși pe stradă și încearcă să nu te îndepărtezi prea mult.

– Pe stradă n-am ce să fac.

– Nu ai ce să faci nici pe lângă femeii...

– Mă vor altoi iar.

– N-ai decât să te aperi. Nu ești o fată. Mai devreme sau mai târziu, va trebui să te descurci singur și nu vei reuși dacă pleci urechea la bârfe.

Nu-mi plăcea să ies. Peripeția mea pe terenul viran mă traumatizase. Nu mă mai aventuram afară decât după ce examinam în amănunțime împrejurimile, cu un ochi în față și unul în spate, gata să o tulesc la fugă la cea mai mică mișcare suspectă. Mi-era o frică teribilă de netrebnici, mai ales de un anume Daho, un derbedeu greoi, bocciu și șmecher ca un drăcușor. Mă îngrozea. De îndată ce își făcea apariția în colțul străzii, simțeam cum mă sfărâm în mii de bucățele; aș fi trecut prin zid ca să-l evit. Era un băiat tenebros, la fel de imprevizibil ca fulgerul. Bătea coclaurile în fruntea unei bande de hiene tinere la fel de viclene și feroce ca el. Nimeni nu știa de unde venea și nici cine îi erau părinții, dar toată lumea era de acord că va ajunge în ștreang sau cu tigva proțăpită într-un par.

Și apoi era El Moro – un condamnat care supraviețuise la șaptesprezece ani de ocnă. Era mare, un uriaș aproape, cu o frunte masivă și brațe herculeene. Pe tot corpul avea tatuaje și purta un bandou din piele pe un ochi beteag. O cicatrice îi fisura chipul de la sprânceana dreaptă până la bărbie, creștându-i gura în bot de iepure. El Moro era încarnarea terorii. Când își făcea apariția undeva, larma înceta și oamenii o luau la sănătoasa pe lângă ziduri. Într-o dimineață l-am văzut de foarte aproape. Eram o

droaie de puști strânși în jurul lui Picior-de-lemn, băcanul nostru. Bătrânul soldat ne povestea faptele sale de vitejie în masivul marocan Rif – se războise contra rebelului berber Abd el-Krim. Îi sorbeam cuvintele, când, dintr-odată, eroul nostru deveni livid. Ai fi zis că era gata să facă infarct. Dar nu era asta: El Moro stătea în spatele nostru, proțăpît pe picioarele-i viguroase, cu mâinile pe șold. Îl măsura din cap până în picioare pe băcan chicotind:

– Vrei să-i trimiți pe acești puști la luptă, nătărăule? De asta le împui capul cu amăgeli de ratați? De ce nu le spui cum, după ani de servicii loiale, ofițerii tăi te-au aruncat la câini, și fără un picior?

Picior-de-lemn rămase fără cuvinte; gura îi plescăia în gol precum cea a unui pește pe uscat.

El Moro continuă, din ce în ce mai înverșunat:

– Arzi satele, masacrezi animalele, ataci pârlitiți cu focuri de pușcă, apoi vii să îți etalezi trofee de bastard în piața publică. Și asta numești tu război?... Vrei să îți spun verde în față? Nu ești decât un laș și mă dezgusti. Îmi faci poftă să te împung cu sabia în ciotul care îți ține loc de picior până ce îți scot ochii din orbite... Eroii de teapa ta nu vor avea parte de monumente, nici măcar de un epitaf în groapa comună care le va servi drept mormânt. Nu ești decât un gunoi de trădător care crede că se poate camufla în timp ce își bate joc de stindardul ofițerilor săi.

Bietul soldat deveni palid și îl luă tremuratură; mărul lui Adam îi urca și cobora sacadat în gât. Brusc, începu să miroasă urât – făcuse pe el în anterieu.

Cu toate acestea, la Jenane Jato nu erau numai trepăduși și brute. Oamenii, în marea lor majoritate, nu erau răi. Nenorocirea nu reușise să le pervertească sufletul și nici suferințele să le înlăture bonomia. Se știau condamnați, dar nu renunțaseră la mana cerească, convinși că într-o zi sau alta ruina care îi urmărea de aproape va sfârși prin a obosi și va dispărea, iar speranța va renaște din cenușă. Erau oameni buni, uneori calzi și veseli; își păstrau credința în orice și asta le insufla o răbdare nemaipomenită. Ziua de târg la Jenane Jato era un fel de sărbătoare de bălci și fiecare contribuia la asta pentru a întreține iluzia. Polonicul era la fel de solid ca și ciomagul, vânzătorii de supă luptându-se aprig pentru a se descotorosi de cerșetori. Pentru o jumătate de bănuț, aveai dreptul la o băutură pe bază de năut, apă fiartă și chimion. Dacă nu, erau câteva taverne obscure în jurul cărora orbecăia o mână de flămânzi care își umpleau plămâni cu fum. Desigur, prădătorii nu lipseau nici ei; veneau din toate cele patru colțuri ale orașului, pândind să profite de vreo neînțelegere sau imprudență. Oamenii din Jenane Jato nu cedau provocărilor. Înțelegeau că sufletele viclene nu se îndreaptă și îi preferau în locul acestora pe bufoni. Toată lumea, cu mic, cu mare, era înnebunită după bufoni. Printre idolii „bălciului” se numărau și *povestitorii*. Aceștia prilejuiau îngrămădiri tumultuoase în jurul tribunei lor. Nu prea se înțelegea ce povesteau – istorisirile fiindu-le la fel de dezlănate ca țoalele –, dar aveau darul de a-și impresiona auditoriul și de a-l ține cu sufletul la gură de la un capăt la altul al scornelilor lor. Ei reprezentau oarecum opera noastră, a celor nefericiți, teatrul nostru în aer liber. Prin ei am aflat că, de exemplu, apa mării fusese dulce înainte ca văduvele marinarilor să-și fi vărsat lacrimile în ea... După *povestitori*, veneau îmblânzitorii de șerpi. Ne înfricoșau cum își legăneau reptilele pe picior. Printre ei i-am văzut pe cei care înghițeau pe jumătate vipere ce se zbăteau, făcându-le să dispară pe furiș în mânecile tunicilor – un spectacol dezgustător și hipnotic în același timp; noaptea aveam coșmaruri din cauza asta... Cei mai vicleni erau șarlatanii, de toate felurile, care gesticulau înapoia tarabelor pline de fiole cu băuturi miraculoase, de amulete, de punguțe talismanice și de cadavre de gânganii uscate, celebre prin virtuțile lor afrodisiace. Aveau remedii pentru orice fel de boală: surzenie, carii dentare, gută, paralizie, angoase, sterilitate, pecingine, insomnie, vrăji, piază-

rea, frigiditate; și oamenii mușcau momeala cu o naivitate uluitoare. Erau unii care, imediat ce înghițeau o licoare, începeau să strige „miracol”, tăvălindu-se prin praf. Era surprinzător. Vizionarii veneau uneori să predice mulțimii, cu gesturi grave și glas lugubru. Se înălțau pe pedestalul lor improvizat și se lăsau purtați de efuziuni lirice, denunțând depravarea sufletelor și apropierea fatidică a Judecatei de Apoi. Vorbeau de Apocalipsă, de mânia oamenilor, de fatalitate și de femei desfrânate; îi arătau pe trecători cu degetul și îi biciuiau cu ocări țintite sau se avântau în teorii exoterice care păreau interminabile... „Câți sclavi nu s-au ridicat împotriva stăpânirii înainte de a sfârși pe cruce?”, boscorodea unul dintre ei, agitându-și barba încâlcită. „Câți regi n-au crezut că pot schimba cursul istoriei, înainte de a putrezi în fundul temnițelor? Câți profeți n-au încercat să ne schimbe mentalitatea, înainte de a ne fi făcut să ne pierdem mințile și mai mult?” „De câte ori trebuie să îți repetăm că ești plictisitor de moarte?”, îi replica mulțimea. „Pune-ți o glugă pe gura ta de bufniță și arată-ne cum dansezi din buric, în loc să ne plictisești cu balivernele tale de înapoiat mintal...” Printre aceste puncte de atracție se afla Slimane, cu orga mecanică purtată de-a curmezișul pieptului și cu maimuța pe umăr; străbătea piața învârtind manivela cutiei sale muzicale, în timp ce maimuțica își întindea chipiul de lacheu curioșilor; când aceștia îi aruncau monezi, le mulțumea cu grimase ilariante... Un pic mai departe, lângă țarcurile de animale, „prezidau” negustorii de măgari, seducători abili și negociatori lingușitori de temut, atât de convingători, că erau în stare să facă o catârcă să treacă drept un pursânge. Îmi plăcea mult să îi aud laudându-și dobitoacele; era aproape o plăcere de a te lăsa puțin dus de nas de către ei, într-atât încât aveai impresia că ești tratat cu un zel pe care îl credeai destinat doar agilor⁹... Uneori, chiar în toiul vacarmului descindea trupa Karcabo, formată din negri acoperiți cu amulete, care dansau ca zeeii, zgâindu-și ochii lăptoși. Se auzeau de departe lovindu-și castanietele metalice și rostogolindu-și toba într-un tărboi turbulent. Membrii trupei Karcabo nu se manifestau decât cu prilejul sărbătorilor marabuților închinat lui Sidi Blal, sfântul lor protector. Mânau un tăuraș de sacrificiu, pictat în culorile confreriei și mergeau din poartă în poartă pentru a colecta fonduri necesare îndeplinirii ritului sacrificial. Pelerinajul lor prin Jenane Jato îi tulbura în mod sistematic pe localnici; femeile veneau în fuga mare la porți, în ciuda interdicțiilor, și copiii țâșneau din vizuinile lor asemenea unor animale de pradă pentru a se alătura cetei; vacarmul devenea și mai amețitor.

Dintre toate aceste personaje fabuloase, Slimane era cel care făcea toți banii. Muzica lui era frumoasă și dulce ca apa unui izvor, iar maimuțica sa era adorabil de glumeață. Se povestea că Slimane se născuse creștin, într-o familie franceză prosperă și erudită și că se îndrăgostise de o beduină din Tadmait înainte de a se converti la Islam. Se mai spunea și că ar fi putut să aibă o viață fără griji, pentru că familia nu îl renegase, dar că alesese să rămână lângă poporul său de adopție și să-și împartă cu acesta tristețile și bucuriile. Asta ne emoționa profund. Orice arab, orice berber, chiar dintre cei mai puțin onorabili, îi purta respect și nu îndrăznea să-i facă vreun rău. L-am iubit enorm pe acest om. Atât cât îmi amintesc, din adâncul convingerilor mele de om ajuns acum la vârsta bătrâneții, nicio ființă nu mi-a arătat, cu o asemenea claritate, ceea ce cred că este cel mai desăvârșit dar al maturității: *discernământul* – această valoare, atât de rară în zilele noastre, care înnobila poporul meu în epoca în care viața umană nu era așa de prețuită.

Între timp, am reușit să-mi fac un prieten, cu câțiva ani mai mare decât mine. Se numea Ouari. Era plăpând, chiar slăbănog, blond, aproape roșcat, cu sprâncenele dese și nasul ca un cioc de pasăre la

fel de tăios ca o lamă de cuțit. Nu era chiar un prieten; prezența mea părea să nu-l deranjeze și, cum aveam nevoie de a sa, mă străduiam s-o câștig. Ouari era probabil un orfan – sau poate un fugar, pentru că nu l-am văzut o dată ieșind sau intrând într-o casă. Vegeta în spatele unei grămezi gigantice de fier vechi, într-un fel de volieră tapițată cu excremente. Își petrecea timpul prinzând sticleți, pe care apoi îi vindea.

Ouari nu zicea nimic niciodată. Puteam să-i vorbesc ore în șir, nu îmi acorda niciun pic de atenție. Era un băiat misterios și solitar, singurul din cartier care purta pantaloni de oraș și bască, în timp ce noi ceilalți eram înfוליți în tunici și purtam fesuri. Seara, își construia capcanele cu ajutorul unei crengi de măslin, pe care o îmbiba în lipici. Dimineața mergeam cu el în hățiș și îl ajutam să-și ascundă momelile în tufișuri. De fiecare dată când o pasăre se așeza deasupra și începea să bată din aripi înnebunită, ne aruncam asupra ei și o puneam într-o colivie, pândind apoi să prindem și altele. După aceea mergeam pe străzi pentru a propune trofee vânătorii noastre păsărilor ucenici.

Cu Ouari am câștigat primii mei bănuți. Ouari nu trișa. La sfârșitul vânătorii noastre, care se întindea pe mai multe zile, mă poftea să-l urmez într-un colț liniștit și vărsa pe pământ conținutul tolbei care îi servea drept pungă. Lua un bănuț pentru el, îmi întindea mie altul și tot așa până când termina totul de împărțit. Apoi mă readucea la patio și dispărea. A doua zi, mă duceam eu să-l caut la voliera lui. Cred că nu ar fi venit niciodată după mine, atât de mult părea să se lipsească de ajutorul meu sau al altcuiva.

Mă simțeam bine cu Ouari. Încrezător și liniștit. Până și diavolul de Daho ne lăsa în pace. Ouari avea o privire sumbră, metalică, impenetrabilă, care îi făcea pe netrebnici să dea înapoi. E adevărat, nu rostea prea multe cuvinte, dar, când își încrunta sprâncenele, canaliile o luau din loc așa de repede, că umbrele lor reușeau abia după ceva timp să-i ajungă din urmă. Cred că eram fericit cu Ouari. Prinsesem gustul vânătorii de sticleți și învățasem destule lucruri despre capcane și arta camuflajului.

Apoi, într-o seară, când credeam că îl voi face pe tatăl meu să fie mândru de mine, totul s-a năruit. Așteptasem să terminăm cina pentru a-mi scoate punguța din ascunzătoare. Cu o mână tremurând de emoție, i-am întins tatei fructul trudei mele.

- Ce e asta? mă întrebă el suspicios.
- Nu știi să număr... Sunt banii pe care i-am câștigat vânzând păsări.
- Ce păsări?
- Sticleți. Îi prind cu ramuri unse cu lipici...

Tata îmi prinse mâna cu putere pentru a mă întrerupe. Ochii lui erau din nou ca niște bile incandescente. Un tremurat îi distorsionă glasul în clipa în care îmi zise:

– Deschide bine urechile, copile. Nu am nevoie nici de banii tăi, nici de un imam¹⁰ la căpătâiul meu.

Cu cât strânsoarea lui devenea mai apăsată, cu atât durerea îmi provoca grimase prelungi.

– Vezi?... îți fac rău. Suferința ta o resimt în adâncul ființei mele. Nu încerc să-ți zdrobesc mâna; încerc doar să te fac să-ți intre în cap că nu sunt o fantomă, că sunt din carne și oase, că sunt teafăr și viu.

Simțeam cum degetele mi-erău strivite în pumnul său. Lacrimile îmi împăienjneau ochii. Mă sufocam de durere, dar nu se puneau problema să gem sau să plâng. Între tata și mine era o chestiune de onoare; și onoarea nu se măsură decât în funcție de puterea noastră de a face față greutăților.

– Ce vezi acolo, jos, sub nasul tău? mă întrebă el, arătându-mi masa joasă presărată cu resturile hranei.

– Cina noastră, tată.

– Nu este un festin, dar te-ai săturat, nu-i așa?

– Da, tată.

– De când am aterizat în acest patio, ți s-a întâmplat să te culci cu burta goală?

– Nu, tată.

– Această masă joasă, pe care mănânci, o aveam când am venit aici?

– Nu, tată.

– Și reșoul cu gaz din colțul acela ni l-a făcut cineva cadou? L-am găsit pe stradă?

– Tu ni l-ai cumpărat, tată.

– La venirea noastră, luminam cu o *marepoza*¹¹, nu-i așa? Un fitil jalnic plutind pe o pată de ulei, ți-amintești?... Cu ce luminăm în seara asta?

– Cu o lampă cu ulei.

– Și rogojinile, cuverturile, pernele, găleata, mătura?

– Pe toate le-ai cumpărat tu, tată.

– Atunci de ce nu încerci să înțelegi, copile? Ți-am zis deunăzi: mi-am pierdut locul de muncă, dar nu mi-am pierdut și sufletul. Nu mi-a fost dat să-ți las moștenire pământul strămoșilor noștri, regret asta. Nu poți să-ți închipui cât de mult regret. Nu trece o clipă să nu mi-o reproșez. Dar nu renunț. Îmi voi da toată silința să recuperez timpul pierdut. Pentru că eu și *numai eu* pot face să ne revenim din greutăți. Mă urmărești, copile? Nu vreau să te simți vinovat de ce ni se întâmplă. N-ai nimic de-a face cu asta. Nu îmi datorezi nimic. Nu te voi trimite să trudești pentru a face rost de bani. Nu fac eu de-astea. Cad și mă ridic, este prețul pe care trebuie să-l plătesc și nu port ranchiună nimănui. Pentru că voi reuși, îți promit. Am brațe de ridicat munții, ai uitat? Deci, în numele morților noștri și al celor în viață, dacă vrei să-mi ușurezi conștiința, nu mai face niciodată ce mi-ai făcut adineaori și spune-ți că fiecare bănuț pe care îl vei aduce acasă mă va face să mor de rușine.

Îmi dădu drumul. Mâna și pungața mea se făcuseră una – nu puteam să mișc degetele. Amorțeala lor mi se întindea până la cot.

A doua zi, m-am dus să îi înapoiez câștigul meu lui Ouari.

Ouari se încruntă ușor văzând că îi strecuram pungața în tolbă. Stupoarea îi dispăru degrabă apoi. Se apucase iar să se ocupe de capcane, ca și cum gestul meu nici nu existase.

Reacția tatei mă tulbura. Cum de putuse să se supere din cauza modestei mele contribuții? Nu eram eu copilul său, sânge din sângele lui? Prin ce întorsătură absurdă o intenție bună se transformase într-o ofensă? Aș fi fost atât de mândru dacă ar fi acceptat bănuții mei. Îl rănisem în schimb.

Din acea noapte, cred că am început să nu mai am încredere în justețea bunelor mele intenții. Îndoiala punea stăpânire pe ființa mea, o cucerea pe de-a întregul.

Nu înțelegeam.

Nu mai eram sigur de nimic.

Tata preluase controlul asupra lucrurilor. Încerca mai ales să îmi dovedească faptul că unchiul se

înșela îngrozitor în privința sa. Se căznea neîncetat și nu ne-o ascundea deloc. El cel care, de obicei, păstra tăcerea asupra planurilor sale pentru a le proteja de deochi, iată că îi povestea mamei, în detaliu, demersurile pe care le întreprindea pentru a-și mări șansele de a găsi de lucru și pentru a câștiga bani – ridica înadins glasul ca să-l aud. Ne promitea marea cu sarea, făcea să-i zornăie monedele în buzunar atunci când se întorcea acasă; cu ochii scânteind, vorbea de viitoarea noastră casă, una adevărată, cu obloane la ferestre, ușă de lemn la intrare și, cine știe, o mică grădină unde va planta coriandru, mentă, roșii și o grămadă de tuberculi suculenți, care ni se vor topi în gură mai repede decât dulciurile. Mama îl asculta; era fericită să-și vadă soțul făcându-și pe nerăsuflăte tot felul de visuri și, chiar dacă nu lua drept bună ceea ce spunea el, se prefăcea că-l crede și se simțea bine când el îi lua mâna într-a sa – lucru pe care nu-l văzusem să-l facă niciodată înainte.

Tata încerca pe toate fronturile. Voia să repună lucrurile în ordine, să iasă basma curată din asta. Dimineața, ajuta un vânzător de plante medicinale; după-amiaza, făcea pe negustorul de legume ambulant; seara, era maseur într-o baie turcească. Plănuia chiar să-și facă propria afacere.

Cât despre mine, bântuiam pe străzi, singur și dezorientat.

Într-o dimineață, haimanaua de Daho mă surprinse rătăcind departe de casă. Avea o reptilă încolăcită pe braț; un șarpe verzui și hidos. Mă înghesui într-un colț și începu să-mi agite gura reptilei pe sub nas, clipind din ochii-i feroce. Nu suportam privirea șerpilor; mi-era o frică teribilă de ei. Daho se distra pe seama mea, amuzat de panica care mă cuprinsese; mă lua drept un molău, drept o fetiță... Eram gata să leșin, când Ouari pică ca din cer. Daho își opri pe loc mica tortură, gata să spele putina dacă prietenul meu mi-ar fi sărit în ajutor. Ouari nu veni în ajutorul meu; ne fixă cu privirea pentru o clipă și își continuă drumul ca și cum nu se întâmplase nimic. Nu-mi reveneam. Liniștindu-se, Daho reîncepu să mă sperie cu șarpele său, râzând în hohote exagerate; putea să se prăpădească de râs, nu-mi păsa deloc. Deziluzia îi luase locul spaimei: rămăsesem fără prieten.

[9](#) Dregător domnesc care era însărcinat cu siguranța publică, *n. tr.*

[10](#) Preot mahomedan; persoană care conduce rugăciunea colectivă într-o moschee, *n. tr.*

[11](#) În spaniolă, „mariposa” – „candelă”, *n. tr.*

Picior-de-lemn picotea în spatele tejghelei, cu turbanul pe chip, cu proteza rudimentară la îndemână, gata să pună mâna pe ea în cazul în care vreun curios ar fi îndrăznit să roiască în jurul dulciurilor sale. Umilința la care îl supusese El Moro nu era decât o pală amintire. Lunga sa carieră de soldat îl învățase să ia în considerație circumstanțele. Presupun că, petrecându-și viața suportând șicanele subofițerilor, la care reacționa printr-o supunere obtuză, considera excesul de zel al matahalelor din Jenane Jato doar un abuz de autoritate. Pentru el, viața era făcută din suișuri și coborâșuri, din momente de vitejie și din momente de resemnare; ceea ce conta era puterea de a se ridica după prăbușire și capacitatea de a-și reveni în fire când primea vreo lovitură... Dacă nu se făcea haz pe seama lui, după „dezastrul” în fața lui El Moro, asta dovedea că nimeni n-ar fi putut să treacă printr-o asemenea confruntare fără să-și fi pierdut o parte din suflet. El Moro nu însemna un duel oarecare; El Moro era moartea în persoană, plutonul de execuție. Să fi avut de-a face cu el și să fi ieșit din asta doar puțin șifonat era o bravură; dar să fi ieșit din asta teafăr, doar cu o pată în chiloți, era un miracol.

Bărbierul tocmai termina de ras capul unui bătrân. Acesta din urmă era așezat turcește, cu mâinile pe genunchi, cu gura deschisă, din care rânjea un colț putred de dinte. Răzuiala briciului pe piele părea să-i ofere o imensă plăcere. Bărbierul îi povestea din amărăciunile sale; bătrânul nu-l asculta, își ținea ochii închiși și se delecta de fiecare dată când lama revenea să alunece pe capul său lucios ca o pietricică.

– Gata, strigă bărbierul la sfârșitul poveștii sale. Ai țeasta așa de cheală, că s-ar putea citi în cele mai adânci gânduri de-ale tale.

– Ești sigur că n-ai uitat nimic? spuse bătrânul. Observ încă o umbră în ideile mele.

– Ce idei, diavol bătrân? N-o să mă faci să cred că ți se întâmplă să gândești.

– Poate că-s bătrân, dar nu încă senil, te previn. Privește bine, trebuie să mai fie încă un fir sau două și asta mă deranjează.

– Nu mai e nimic, te asigur. E la fel de lucios ca un ou.

– Te rog, insistă bătrânul, uită-te bine.

Bărbierul nu era naiv. Știa că rasul îl făcea pe bătrân să fie în culmea fericirii. Își contemplă munca, verifică minuțios dacă nu uitase vreun fir pe ceafa vârgată a bătrânului înainte de a lăsa jos briciul, arătându-i astfel clientului său că „ședința de ras” se terminase.

– Hai, valea, unchiule Jabori. Du-te la caprele tale acum.

– Te rog...

– Ajunge cu bâzâiala, ți-am zis. Nu pot face mai mult.

Bătrânul se ridică fără chef, se privi în ciobul de oglindă, apoi se scotoci anevoie în buzunare.

– Mă tem că mi-am uitat iar banii acasă, zise el, prefăcându-se supărat.

Bărbierul zâmbi; știa care era adevărul.

– Asta e, unchiule Jabori.

– Credeam că i-am pus în buzunar în dimineața asta, ți-o jur. Poate că i-am pierdut pe drum.

- Nu e grav, spuse bărbierul resemnat. Dumnezeu mi-i va da înapoi.
- Nici nu se pune problema, schelălăi bătrânul cu fățarnicie. Mă duc chiar acum să ți-i caut.
- Cât mă mișcă gestul tău... Încearcă doar să nu te pierzi și tu pe drum.

Bătrânul își înfășură turbanul în jurul capului și se grăbi să plece.

Bărbierul îl privi îndepărtându-se, plictisit, și se ghemui în fața lăzii sale de muniții.

- Întotdeauna aceeași poveste. Ei cred că trudesesc de plăcere sau ce? bombăni el. E pâinea mea, la naiba! Cum mă voi hrăni în seara asta?

Spunea asta în speranța că îi va smulge o reacție lui Picior-de-lemn.

Dar Picior-de-lemn nu-l observa.

Bărbierul așteaptă minute întregi; pentru că soldatul nu reacționa, respiră prelung și, fixându-și privirea asupra unui nor de pe cer, începu să cânte:

*Ochii tăi îmi lipsesc
Și devin orb
Atunci când tu privești aiurea.
În fiecare zi simt că mor
Când printre cei vii
Nu te zăresc nicăieri.
Cum să-mi trăiesc dragostea
Când orice lucru de pe astă lume
Îmi amintește de lipsa ta,
La ce mi-ar folosi mâinile
Dacă trupul tău n-ar fi
Răsuflarea Domnului...*

- Ei, șterge-te la fund! îi aruncă Picior-de-lemn.

Bărbierul simți ca și cum s-ar fi vărsat o găleată de apă rece pe el. Era scârbit de vulgaritatea negustorului care întrerupsese magia momentului și frumusețea cântecului. Eu însumi eram întristat; reveneam cu brutalitate dintr-o reverie.

Bărbierul încercă să nu-l bage în seamă pe băcan. După ce dădu din cap, își dresă iar glasul pentru a-și relua cântecul, dar corzile vocale refuzau să-l asculte; momentul de inspirație trecuse.

- Cât de enervant poți fi...

- Îmi zgârii urechile cu melodiile tale idioate, bombăni Picior-de-lemn, scărpinându-se alene.

- Totuși, privește în jurul tău, protestă bărbierul. Nu e nimic. Ne plictisim, ne enervăm, murim. Cocioabele ne sugrumă, mirosurile urâte ne sufocă și nici măcar unui chip nu îi este dat să schițeze un zâmbet. Dacă, în aceste condiții, nici nu mai putem cânta, ce ne mai rămâne, fir-ar să fie?

Picior-de-lemn arătă cu degetul un mănunchi de sfornică din cânepă agățat de un cârlig deasupra capului său.

- Îți rămâne asta. Îți alegi una, o agăți de craca unui copac, pe urmă o pui în jurul gâtului și îți

îndoi brusc picioarele. Apoi, te-ai liniștit pentru eternitate și nicio ticăloșie nu îți va tulbura somnul.

– I-auzi, de ce nu o faci tu primul, dacă tot ești cel mai dezgustat dintre noi?

– Nu pot. Am o proteză și ea nu se îndoaie...

Bărbierul cedă. Se strânse lângă lada sa și își luă capul între mâini, probabil pentru a continua să fredoneze în sinea lui... Știa că fredona de florile mărilor. Ființa iubită care să-l inspire nu exista. O recrea după placul oftaturilor sale, fiind pe deplin conștient de neputința de a fi demn de ea cândva. Ciobul de oglindă era acolo pentru a-i reflecta absurditatea fizicului, inseparabilă de incongruitatea speranțelor sale. Era mic, aproape cocoșat, slăbănog, pocit și la fel de nenorocos ca Iov¹²; n-avea casă, nici familie și nicio șansă să-și schimbe în bine blestemata viață de nimic. Așa că se mulțumea să încarneze propriul vis, doar pentru a se aciua undeva, în timp ce restul lumii dispărea – un vis înnăbușit, imposibil, dificil de revendicat fără a se acoperi de ridicol și pe care îl mesteca în colțul său, ca pe un os gustos și disperant de descărnat.

Îmi rupea inima.

– Apropie-te, micuțule, îmi zise Picior-de-lemn, desfăcând capacul unui borcan cu dulciuri.

Îmi întinse o bomboană, mă pofti să mă așez lângă el și mă privi îndelung.

– Arată-mi puțin mutra pe care o ai, fiule, îmi spuse el ridicându-mi bărbia cu vârful degetelor.

Hm! Ai zice că Dumnezeu a fost deosebit de inspirat când te-a creat, băiete. Cu adevărat. Ce talent!... Cum se face că ai ochi albaștri? Mama ta e franțuzoaică?

– Nu.

– Atunci bunica ta?

– Nu.

Mâna sa aspră îmi răvăși părul înainte de a-mi aluneca ușor pe obraz.

– Ai cu adevărat o mutrișoară de înger, micuțule.

– Lasă-l în pace pe puști, amenință Bliss curtierul țâșnind din colțul străzii.

Bătrânul soldat își retrase repede mâna.

– Nu fac nimic rău, bombăni el.

– Știi bine despre ce vorbesc, zise Bliss. Te previn, tatăl lui e departe de a fi un om cumsecade.

Ți-ar smulge celălalt picior fără ca tu să-ți dai seama și mi-ar dispăcea să am un schilodit pe strada mea. Ar fi de rău augur.

– Ce tot spui acolo, bunul meu Bliss?

– Știi prea bine, perversule. De ce n-ai merge în Spania, tu cel căruia îi place atât de mult să se lupte, în loc să vegezezi în văgăuna ta salivând după copii? Acolo e mereu câte o luptă și e nevoie de carne de tun.

– Nu poate să meargă acolo, spuse bărbierul. Are o proteză care nu se îndoaie.

– Tu, gândacule, ține-ți gura, zise Picior-de-lemn pentru a salva aparențele. Dacă nu, te voi face să înghiți una câte una scârboșeniile tale de brice infecte.

– Ar trebui să mă prinzi mai întâi. Și apoi, nu sunt un gândac. Nu vin dintr-un șanț și nu am antene pe frunte.

Bliss curtierul îmi făcu semn să o tulesc la fugă.

În momentul în care mă ridicam, tata ieșea dintr-un ungher. Am alergat în calea lui. Se întorcea mai repede decât de obicei; după chipul său radios și ambalajul pe care îl strângea la subsuoară, am

ghicit că era bucuros. Mă întrebă de unde aveam bomboana și se întoarse degrabă lângă negustor pentru a-l plăti. Picior-de-lemn încercă să refuze banii, pretextând că era vorba de o simplă bomboană și că gestul venea din inimă; tata nu acceptă și insistă ca negustorul să ia banii.

Apoi ne-am întors acasă.

Tata despachetă, sub ochii noștri, o hârtie mare maronie și ne întinse fiecăruia dintre noi câte un cadou: o basma pentru mama, o rochie pentru surioara mea și o pereche nouă de încălțări din cauciuc pentru mine.

– Este o nebunie, spuse mama.

– De ce?

– Costă mulți bani, și tu n-ai nevoie de ei?

– Nu e decât începutul, se entuziasmă tata. Vă promit că nu peste mult timp ne vom muta. Trudesc din greu și voi reuși. Lucrurile par să meargă bine, așa că de ce să nu profităm? Joi mă întâlnesc cu un comerciant care e un om de vază în oraș. Este un tip serios, care se pricepe la afaceri. Mă va lua ca asociat.

– Te rog, Issa. Nu vorbi de planurile tale dacă vrei ca ele să se împlinescă. N-ai avut niciodată noroc.

– Ei, nu-ți spun chiar totul. Va fi o adevărată surpriză. Viitorul meu asociat a pretins o sumă exactă de bani pentru a intra în noua afacere și această sumă... *eu o am!*

– Te rog, nu mai spune nimic, se înspăimântă mama, scuiându-și în sân pentru a îndepărta influențele nefaste. Să lăsăm lucrurile să se întâmple discret. Deochiul nu îi iartă pe guralivi.

Tata tăcu, ceea ce nu împiedică ca ochii să-i scânteieze de o veselie pe care nu i-o știam. În acea noapte, ținu să sărbătorească împăcarea sa cu soarta; tăie un cocoș la un vânzător de păsări, îl jumuli și îl goli pe loc înainte de a-l aduce acasă pe fundul unui coș; am cinat târziu, discret, din respect pentru oamenii din patio care adesea nu prea aveau ce să mănânce.

Tata jubila. O ceată de prieteni în toiul unei chermize nu ar fi putut să fie mai euforică decât el. Număra zilele pe degete. Încă cinci; încă patru; încă trei...

Continua să se ducă la treabă, numai că se întorcea mai devreme. Pentru a mă vedea cum alerg în întâmpinarea sa... Dacă m-ar fi găsit dormind, asta i-ar fi stricat plăcerea. Prefera să fiu treaz când se întorcea; astfel se asigura că eram cu adevărat conștient că vântul își schimba direcția, că cerul nostru se însenina, că *tatăl meu* era la fel de viguros ca un stejar, capabil să miște munții doar cu forța pumnilor săi...

Și sosi și această joie atât de așteptată.

Există zile pe care anotimpurile le reneagă. De care fatalitatea se apără și demonii la fel. Sfinții protectori nu mai dau semne de viață și oamenii lăsați în voia lor se pierd pentru totdeauna. Acea joie era una dintre acele zile. Tata a recunoscut-o imediat. Încă din zori, avea un asemenea semn pe chip. Îmi voi aminti toată viața de asta. Era o zi urâtă, nefericită, violentă, care nu înceta să se lamenteze prin averse și tunete ce aduceau a blestem. Cerul avea gânduri negre neștiind cum să scape din asta, iar norii arămii erau într-o dispoziție tare proastă.

– Doar n-o să ieși pe o asemenea vreme, spuse mama.

Tata era în pragul camerei, cu ochii ațintiți asupra acelor pete întunecoase care acopereau cerul

asemenea unei prevestiri rele. Se întreba dacă nu trebuia să amâne întâlnirea. Dar șansa nu surâde celor nehotărâți. El o știa și bănuia că presimțirea care îl chinuia nu era decât Răul care încerca să-l deruteze. Deodată, se întoarse spre mine și îmi porunci să-l urmez. Poate crezuse că, luându-mă cu el, ar fi înduioșat soarta, ar fi temperat loviturile josnice.

Am îmbrăcat tunica cu glugă, m-am încălțat cu cizmele din cauciuc și m-am grăbit să-l prind din urmă.

Am ajuns la locul întâlnirii uzi până la piele. Picioarele îmi plescăiau în cizmele înecate de apă și gluga îmi apăsa pe umeri asemenea unui lanț greu. Strada era pustie. În afară de o șaretă răsturnată pe trotuar, nu era nimeni... sau aproape nimeni. Pentru că El Moro era acolo; ai fi zis că era o pasăre de pradă cocoțată asupra sorții unui om. De îndată ce ne văzu sosind, țâșni din adăpostul său. Ochii lui aminteau de țeava unei puști de vânătoare; mocneau a moarte în orbitele lor. Tata nu se aștepta să-l găsească acolo. El Moro acționează imediat; lovi pe rând cu capul, cu piciorul, apoi cu pumnul. Surprins, tatei îi luă ceva timp să se dezmeticească. Se apără cu curaj, lovi la rândul său, hotărât să-și apere viața cu orice preț. Dar El Moro era șiret; fentele și eschivele sale de bătaș cu experiență au învins curajul tatei, puțin obișnuit să se bată, el, țăranul modest și taciturn. Căzu, secerat de o lovitură în picior. El Moro se înverșună împotriva lui, nelăsându-i nicio șansă să se ridice. Continua să-l snopească în bătaie, cu intenția vădită de a-l linșa. Încremenisem. Ca într-un vis urât. Voiam să strig, să-i sar în ajutor tatei; nicio venă, niciun mușchi nu mă ascultară. Sângele tatei se amesteca cu apa ploii, șiroia spre șanț. Lui El Moro nu-i păsa. Știa cu precizie ce voia. Când tata încetă să se zbată, prădătorul se așeză pe vine în fața pradei sale și îi ridică tunica; fața i se luminează ca noaptea brăzdată de fulgere când descoperi punga îndesată cu bani ascunsă la subsuoară. Cu o creștătură de cuțit desprinse chingile care o legau de umărul tatei și o cântări în mână cu satisfacție înainte de a se îndepărta, fără să-mi arunce vreo privire.

Tata rămase multă vreme întins la pământ, cu fața făcută zob, cu tunica suflecată deasupra burții dezgolite. Nu puteam să fac nimic pentru el. Eram pe altă lume. Nu îmi aduc aminte cum am reușit să ne întoarcem acasă.

„Am fost vândut”, tuna și fulgera tata. „Acest câine era acolo pentru mine. Mă aștepta. Știa că aveam bani asupra mea. O știa, o știa... Nu este o pură întâmplare, nu...; această lepădătură era acolo pentru mine.”

Apoi tăcu.

Zile întregi nu mai suflă o vorbă.

Timpul trecu, am văzut lumânări mistuindu-se și apele ploilor înghițind pământul; dar tata îmi oferea același spectacol. El se descompunea fibră cu fibră, implacabil, retras în colțul său, fără să mănânce sau să bea. Stătea cu fața sprijinită pe genunchi și degetele încrucișate pe ceafă, rumegându-și în tăcere amărăciunea și supărarea. Își dădea seama că, orice ar fi făcut, orice ar fi zis, soarta rea va avea întotdeauna ultimul cuvânt și că nici jurămintele, nici cele mai pioase făgăduieli nu erau în stare să schimbe cursul destinului.

Într-o noapte, se auzi un bețivan care își descărca furia pe stradă. Injuriile sale obscene se învolburau în mijlocul patio-ului, asemenea unui vânt malefic care năvălea într-un mormânt. Era o

voce feroce, un amestec de furie și dispreț, care îi batjocorea pe bărbați ca fiind câini și pe femei ca fiind scroafe și care promitea zile sumbre amărăților și lașilor; o voce suverană, tiranică, pe deplin conștientă de impunitatea sa, ceea ce o făcea și mai mârșavă; o voce pe care oamenii de rând învățaseră să o recunoască printre miile de rumori apocaliptice: vocea lui El Moro!... Recunoscând-o, tata își ridică așa de repede capul, că dosul acestuia lovi violent zidul. Pentru câteva clipe, rămase împietrit; apoi, asemenea unei fantome apărând din penumbra sa, se ridică, aprinse lampa, scotoci în grămada de rufărie care zăcea într-un colț, scoase de acolo o geantă veche de piele roasă și o deschise. Ochii îi străluceau în reflexele opaițului. Își ținu respirația, cugetă, apoi, cu un gest ferm, băgă mâna în geantă. Lama unui cuțit de măcelar luci în pumnul său. Se ridică, apucă tunica și strecură arma albă în gluga acesteia. Am văzut-o pe mama agitându-se în ungherul ei. Înțelesese că soțul ei înnebunise, dar nu îndrăzni să-l readucă la realitate. Acest gen de lucruri nu le privea pe femei.

Tata dispăru în întuneric. I-am auzit pașii pierzându-se în curte, asemenea unei rugi în rafalele vântului. Poarta patio-ului scârțâi înainte de a se închide; apoi, liniștea... o liniște abisală care mă ținu prizonier până dimineața.

Tata se întoarse în zori. Pe furiș. Se descotorisi de tunică, o aruncă la întâmplare, puse la loc cuțitul în geantă și se întoarse în ungherul camerei pe care îl ocupa încă din acea blestemată zi de joi. Se ghemui și nu mai mișcă.

Vestea se răspândi în Jenane Jato precum un foc de paie. Bliss curtierul jubila. Mergea din poartă în poartă și striga: „El Moro e mort, simțiți-vă ușurați, oameni buni. El Moro nu va mai bântui; careva l-a făcut să crape cu o lovitură de cuțit în inimă.”

Două zile mai târziu, tata mă duse în farmacia unchiului. Tremura ca un febril, cu ochii roșii și barba în dezordine.

Unchiul nu ocoli teigheaua pentru a se apropia de noi. Intruziunea noastră matinală, la o oră la care negustorii abia începeau să-și ridice obloanele de fier, nu-i spunea nimic bun. Credea că tata se reîntorcea pentru a se răzbuna pentru ofensa de deunăzi și mare i-a fost ușurarea când l-a auzit zicând, cu voce seacă:

– Aveai dreptate, Mahi. Fiul meu n-are niciun viitor cu mine.

Unchiul rămase cu gura căscată.

Tata se puse pe vine în fața mea. Degetele lui mă răniră atunci când mă prinse de umeri. Mă privi drept în ochi și îmi zise:

– Este pentru binele tău, copilul meu. Nu te abandonez, nu te reneg; doar încerc să-ți ofer o șansă.

Mă sărută pe cap – gest destinat doar sfinților preoți –, încercă să-mi zâmbească, nu reuși, se ridică și părăsi brusc farmacia, aproape alergând, fără îndoială pentru a-și ascunde lacrimile.

¹² Personaj din Vechiul Testament, a cărui credință este încercată de Satana, cu permisiunea lui Dumnezeu; simbolizează tăria credinței și resemnarea în fața celor mai grele încercări, *n. tr*

Unchiul locuia în orașul european, la capătul unei străzi asfaltate, mărginite de case solide, cochete și pașnice, cu grilaj de fier forjat și obloane la ferestre. Era o stradă frumoasă cu trotuare curate, împodobite cu ficuși tăiați cu grijă. Pe alocuri erau bănci, pe care se așezau bătrâni pentru a-și pierde timpul. Copiii zburdau în micile grădini publice. Nu purtau zdrențele plozilor din Jenane Jato, nici semne fatidice pe mutrișoarele lor și păreau să-și trăiască viața din plin cu o delectare sinceră. În cartier domnea o liniște inimaginabilă; nu se auzeau decât larma copiilor și ciripitul păsărilor.

Casa unchiului avea un etaj și era înzestrată cu o mică grădină la intrare și cu o alee scurtă în lateral. Baganvilea¹³ năpădise zidul care servea drept gard și cădea în gol, presărată cu flori violacee. Deasupra verandei, un umbrar de viță nu înceta să se încâlcească.

– Vara, boabele de struguri atârnă peste tot, îmi spuse unchiul în timp ce împinse portița. Nu va trebui decât să te ridici în vârful picioarelor pentru a le culege.

Ochii îi luceau ca niște diamante. Era în al nouălea cer.

– Te vei simți bine aici, băiatul meu.

Ne deschise o femeie roșcovană, de vreo patruzeci de ani. Era frumoasă, cu fața rotundă și doi ochi mari de culoarea verde deschis. Când mă văzu în picioare pe scară, își duse mâinile împreunate la inimă și rămase câteva clipe fără voce, subjugată. Apoi privirea îi alergă în semn de întrebare către cea a unchiului și mare îi fu ușurarea când acesta îi confirmă dând din cap.

– Dumnezeu! Cât e de frumos, strigă ea, ghemuindu-se în fața mea pentru a mă privi de mai aproape.

Brațele ei mă înșfăcăra atât de repede, că aproape mă răsturnă. Era o femeie robustă, cu gesturi uneori brutale, aproape virile. Mă strânse tare la piept; i-am simțit bătăile inimii. Mirosea frumos ca un câmp de lavandă și lacrimile care ezitau pe pleoape îi accentuau verdele ochilor.

– Dragă Germaine, spuse unchiul cu o voce tremurătoare, ți-l prezint pe Younes, ieri nepotul meu, de astăzi fiul *nostru*.

Am simțit un fior străbătând trupul femeii; lacrima care îi tremura de emoție pe marginea genelor îi căzu brusc pe obraz.

– Jonas, spuse ea încercând să-și poticnească plânsul, Jonas, dacă ai ști cât de fericită sunt!

– Vorbește-i în arabă. N-a făcut școală.

– Nu e grav. Vom repara asta.

Se ridică șovăielnic, mă prinse de mână și mă duse într-o sală care îmi păru mai mare decât un grajd, fiind decorată cu mobilier greu. Lumina zilei pătrundea din plin printr-o fereastră imensă acoperită de perdele, ce dădea spre veranda pe care se odihneau două șezlonguri în jurul unei măsuțe.

– E noua ta casă, Jonas, îmi spuse Germaine.

Unchiul o urma, cu un zâmbet larg și un pachet la subsuoară.

– I-am cumpărat câteva haine. Tu îi vei cumpăra altele mâine.

– Foarte bine, mă voi ocupa de asta. Clienții tăi trebuie să se impacienteze.

– Ia te uită, îl vrei numai pentru tine?

Germaine se așeză din nou pe vine pentru a mă privi îndelung.

– Cred că ne vom înțelege bine, nu-i așa, Jonas? îmi zise ea în arabă.

Unchiul puse pachetul cu îmbrăcăminte pe o comodă și se așeză confortabil pe un divan, cu mâinile pe genunchi și fesul tras pe ceafă.

– Doar nu intenționezi să rămâi aici pentru a ne spiona, îi zise Germaine. Întoarce-te la treabă.

– Nici nu se pune problema, jumătatea mea dragă. Astăzi este o zi de sărbătoare pentru mine. Am un copil acasă.

– Tu vorbești serios?

– Nu am fost niciodată în viața mea așa de serios.

– Bine, cedă Germaine, eu și Jonas vom face o baie adevărată.

– Mă numesc Younes, i-am amintit eu.

Îmi răspunse cu un zâmbet tandru, strecură palma mâinii pe obrazul meu și îmi șopti la ureche:

– Nu și de acum încolo, dragul meu...

Și se întoarse spre unchiul meu:

– Dacă tot ești aici, fă-te util și du-te să încălzești apa.

Mă împinse într-o mică cameră în care se ridica un fel de cazan de fontă, deschise un robinet și, în timp ce se umplea cuva, începu să mă dezbrace.

– Mai întâi ne vom descotorosi de aceste zdrențe, nu-i așa, Jonas?

Nu știam ce să zic. Îi urmăream cu ochii mâinile albe ce-mi alunecau pe trup, să-mi scoată fesul, tunică, maioul uzat și să mă descalțe de cizmele de cauciuc. Aveam senzația că mă despuia.

Unchiul veni cu o găleată de fier clocotind. Rămase pe hol, din pudicitate. Germaine mă ajută să intru în cadă, mă săpuni din cap până-n picioare, mă spală de mai multe ori cu o loțiune parfumată, mă șterse cu un prosop mare și merse să caute noile mele haine. Odată îmbrăcat, îmi arătă o oglindă mare; devenisem cu totul altul. Purtam o tunică compusă dintr-o bluză de marinar cu un guler mare și pusă în evidență de patru nasturi mari de aramă în față, un pantalon scurt cu buzunare laterale și o beretă identică cu a lui Ouari.

Unchiul se ridică pentru a mă întâmpina odată întors în salon. Era atât de fericit, că mă tulbura.

– Nu e grozav micul meu prinț cu picioarele goale? exclamă el.

– Încetează, o să-l deochi... Apropo de picioare goale, ai uitat să-i cumperi pantofi.

Unchiul își lovi fruntea cu palma.

– E adevărat, unde mi-a fost capul?

– În nori, cu siguranță.

Unchiul plecă imediat. Reveni ceva mai târziu cu trei perechi de pantofi de trei mărimi diferite. Cei mai mici mi se potriveau. Erau pantofi cu șiret, negri și flexibili, care mă necăjeau la călcâie, dar care îmi acopereau admirabil picioarele. Unchiul nu le înapoie pe celelalte; mi le păstră *pentru anii care urmau să vină...*

Nu mă părăsiră o clipă, gravitând în jurul meu ca doi fluturi atrași de lumină, mă duseră să vizitez toată casa, ale cărei camere largi cu tavan înalt ar fi putut să-i adăpostească laolaltă pe toți locatarii lui Bliss curtierul. Perdele cădeau ca niște cascade de o parte și de alta a ferestrelor cu geamuri imaculate și obloane vopsite cu verde. Era o frumoasă casă înșorită, un pic labirintică la început, cu coridoarele, ușile sale ascunse, scările în spirală și dulapurile murale pe care le luam drept camere. Mă gândeam la

tata, la cocioaba noastră de pe pământurile noastre pierdute, la văgăuna noastră de șobolani din Jenane Jato; saltul îmi păru așa de mare, încât mă luă amețeala.

Germaine îmi zâmbea de fiecare dată când îmi ridicam ochii la ea. Deja mă răsfăța. Unchiul nu știa cum să mă ia, dar refuza să mă părăsească o secundă. Îmi arătau totul amândoi în același timp, râdeau de orice fleac; uneori, se țineau de mână și se mulțumeau să mă observe, înduioșați până la lacrimi, în timp ce descopeream, uimit, lucrurile vremurilor moderne.

Seara, am cinat în salon. O altă ciudățenie – unchiul n-avea nevoie de lampă pentru a-și lumina nopțile; era de ajuns să apese pe un comutator pentru ca un pâlț de becuri să se aprindă în tavan. Nu mă simțeam în largul meu la masă. Obișnuit să mănânc pe aceeași farfurie cu restul familiei mele, mă simțeam dezrădăcinat dispunând de o farfurie proprie. Nu am înghițit aproape nimic, jenat de privirea stăruitoare care îmi hărțuia faptele și gesturile și de mâinile care reveneau fără răgaz să-mi mângâie părul sau să mă ciupească de obraz.

– Nu-l brusca, îi repeta neîncetat Germaine unchiului. Să-i lăsăm timp să se obișnuiască cu noua stare de lucruri.

Unchiul se abținea câteva clipe, apoi se ambala iar și iar, tot atât de neajutorat pe cât de entuziast.

După cină, am urcat la etaj.

– Asta e camera ta, Jonas, mă anunță Germaine.

Camera *mea*... Se afla în fundul culoarului, fiind de două ori mai mare decât cea pe care o împărțea familia mea la Jenane Jato. Un pat mare ocupa mijlocul camerei, sub paza învecinată a două mese la căpătâi. Tablouri tapetau pereții, dintre care unele zugrăveau peisaje de vis, altele personaje rugându-se, cu mâinile împreunate sub bărbie și capul aureolat cu aur. Statueta din bronz a unui copil înaripat trona pe un soclu, deasupra șemineului, fiind acoperită la rândul ei cu un crucifix. Un pic mai departe, un birouăș ținea companie unui scaun capitonat. Un miros ciudat plutea în cameră, dulceag și diafan. Prin fereastră se puteau vedea copacii de pe stradă și acoperișurile caselor de vizavi.

– Ți place?

N-am răspuns. Fastul brutal care mă împresura mă înspăimânta. Mă temeam să nu dobor totul la pământ la cel mai mic pas greșit, atât de echilibrată părea ordinea spațială din jur, până în cel mai mic detaliu, părându-mi-se fragilă precum un fir de păr.

Germaine îl rugă pe unchiul să ne lase. Așteptă să-l vadă plecând înainte de a începe să mă dezbrace, mă întinse pe pat, ca și cum nu eram capabil să mă culc fără ajutorul ei; capul îmi dispăru printre perne.

– Vise frumoase, băiatul meu.

Îmi acoperi trupul cu pături, puse un sărut interminabil pe fruntea mea, îmi stinse lampa de la căpătâi și părăsi încăperea în vârful picioarelor, închizând cu grijă ușa în urma ei.

Întunericul nu mă deranja; eram un băiat singuratic, fără prea multă imaginație, și aveam somnul ușor. Dar în acea cameră copleșitoare, un rău insondabil îmi invadează întreaga ființă. Părinții îmi lipseau. Și totuși, nu absența lor îmi răscolea stomacul. Era ceva ciudat în cameră pe care nu-l puteam distinge și pe care îl simțeam în aer, invizibil și apăsător în același timp. Era oare mirosul păturilor sau cel care plutea în cotloane și mi se ridica la cap? Era oare acea respirație găfâită care rezona ici și colo, uneori, în șemineu? Aveam certitudinea că nu eram singur, că o prezență ascunsă în penumbră mă pândea. Cu ceafa zbârlită și suflul scurt, am simțit o mână rece atingându-mi ușor fața. Dincolo de fereastră, o lună plină lumina strada. Vântul sufla prin grilaje, în timp ce copacii își smulgeau crengile

din cauza rafalelor. Am închis ochii cu forță, agățându-mă de cearșafuri. Mâna glacială nu se retrase. Și prezența devenea din ce în ce mai copleșitoare. O simțeam stând dreaptă la piciorul patului, gata să sară asupra mea. Aerul începea să se rarefieze; inima era pe cale să-mi explodeze. Am redeschis ochii și am surprins statueta gata să se învârtă ușor pe șemineu. Mă fixa cu ochii săi orbi, cu gura încremenită într-un surâs trist... Însăpăimântat, am sărit din pat și m-am ascuns în spatele sofalei. Statueta copilului înaripat întoarse capul pentru a mă înfrunta; umbra ei monstruoasă acoperi în întregime peretele. Am sărit în pat, m-am strâns într-un capăt de cearșaf și, cu inima bătând puternic, m-am făcut mic, mic și am închis ochii, convins că, dacă îi deschideam, voi surprinde statueta gata să mă desfigureze.

Mi-era atât de frică, că nu mai știu dacă am ațipit sau am leșinat...

– Mahi!

Strigătul m-a făcut să tresar; capul meu lovi tăblia sofalei.

– Jonas nu e în camera lui, urlă Germaine.

– Cum adică nu e în camera lui? se impacientă unchiul.

I-am auzit alergând pe coridor, trântind uși, năvălind pe scări. *Nu a ieșit din casă. Am răsucit de două ori cheia în încuietoarea ușii*, spuse unchiul. *Ușa dinspre verandă este și ea închisă. Te-ai uitat la toaletă?...* – *Tocmai ies de acolo, nu e*, se panică Germaine... – *Ești sigură că nu e în camera lui?...* – *Dacă-ți spun că patul lui era gol...* Căutară la parter, mișcară câteva mobile, apoi urcară din nou scările și reveniră în camera mea.

– Dumnezeu, Jonas!, strigă Germaine, descoperindu-mă așezat pe marginea patului. Unde ai fost?

Aveam șoldul drept anchilozat și articulațiile mă dureau. Unchiul se aplecă asupra micului cucui care tocmai îmi ieșea din frunte.

– Ai căzut din pat?

Am întins un braț paralizat către statueta:

– S-a mișcat toată noaptea.

Germaine mă cocoloși îndată.

– Jonas, scumpul meu Jonas, de ce nu m-ai strigat? Ești foarte palid și asta mă amărăște.

Seara următoare, statueta copilului înaripat nu mai era în camera mea; nici crucifixul și nici icoanele. Germaine rămase la căpătâiul meu, pentru a-mi spune povești, într-un amestec de arabă și franceză și pentru a-mi dezmiarda părul până când veni Moș Ene.

Au trecut săptămâni; tânjeam după părinții mei. Germaine nu prididea să-mi facă viața plăcută. Dimineața, mergând să-și facă cumpărăturile, mă purta prin magazine și nu mă aducea acasă fără ceva dulce sau o jucărie. După-amiaza, mă învăța să citesc și să scriu. Voia să mă înscrie la școală, dar unchiul nu voia să grăbească lucrurile. Uneori, îmi permitea să-l însoțesc la farmacie. Mă așeza la biroul său, în spatele farmaciei, și, în timp ce el se ocupa de clienți, mă puneă să copiez literele alfabetului pe un caiet. Germaine credea că prind repede și nu înțelegea de ce unchiul ezita să-mi angajeze un institutor adevărat. Două luni mai târziu, știam deja să citesc cuvintele fără să mă poticnesc prea mult în silabe. Unchiul rămase refractar; refuza să audă vorbindu-se de școală înainte

de a fi absolut sigur că tata nu se va răzgândi și va veni să mă ia acasă.

Într-o seară, pe când rătăceam pe culoarele casei, mă invită să-l însoțesc în birou. Era o cameră austeră, doar cu o mică lucarnă care o lumina cu zgârcenie. Pereții erau ticsiți de cărți cu coperti cartonate; erau peste tot, pe etajere, pe comode, pe masă. Unchiul era așezat pe un scaun, aplecat asupra unei cărți voluminoase, cu ochelarii în echilibru pe vârful nasului. Mă luă pe genunchi și mă întoarse spre portretul unei dame agățat pe perete.

– Trebuie să știi un lucru, băiatul meu. Originile tale nu sunt așa de umile... O vezi pe această damă din poză?... Un general a poreclit-o Jeanne d'Arc. Era un fel de matroană, autoritară și înstărită în egală măsură. Se chema Lalla Fatna și avea pământuri la fel de vaste ca o țară întregă. Vitele ei populau câmpiile și frunțașii din regiune îi mâncau din palmă. Chiar și ofițerii francezi o curtau. Se spune că, dacă emirul Abd el-Kader¹⁴ ar fi cunoscut-o, ar fi schimbat cursul istoriei... Privește-o bine, băiatul meu. Această damă, această figură de legendă, ei bine, este străbunica ta.

Lalla Fatna era frumoasă. Întinsă pe perne, cu gâtul drept și capul trufaș pe deasupra caftanului brodat din aur și gеме, părea să domnească și asupra bărbaților, și asupra viselor lor.

Unchiul trecu la o a doua fotografie reunind trei bărbați în burnuz¹⁵ de nobili, cu chipul masiv acoperit de o barbă îngrijită, cu privirea atât de intensă, că aproape că țâșnea din ramă.

– Cel din mijloc e tatăl meu, adică bunicul tău. Ceilalți doi sunt frații săi. La dreapta, Sidi Abbas. A plecat în Siria și nu s-a mai întors niciodată. La stânga, Abdelmoumène, un cărturar strălucit. Ar fi putut să devină cel mai mare teolog, atât de mare îi era erudiția, dar s-a lăsat pradă foarte repede tentațiilor. Frecvența burghezia europeană, își neglija pământurile și animalele și își risipea banii în case galante. A fost găsit mort pe o străduță, înjunghiat în spate.

Mă întoarse către un al treilea portret, mai mare decât cele precedente.

– Aici pozează, în centru, bunicul tău și cei cinci fii ai lui. A avut trei fiice dintr-o primă căsătorie, de care nu vorbea niciodată. La dreapta sa, este cel mai mare dintre frați, Kaddour. Nu se înțelegea prea bine cu bătrânul și a fost dezmoștenit atunci când și-a îndreptat pașii spre metropolă pentru a se iniția în politică... La stânga, Hassan; trăia pe picior mare, frecvența femeile de moravuri ușoare, pe care le potopea cu pietre prețioase, și negocia, pe la spatele tribunalului, afaceri care au înghițit o bună parte dintre fermele și hergheliile noastre. Atunci când bunicul tău a fost târât în fața tribunalului, acesta nu a putut decât să constate pagubele. Nu și-a revenit niciodată după asta. Lângă Hassan este Abdessamad, un bărbat muncitor care a trebuit să părăsească locuința părintească pentru că bătrânul i-a interzis să ia în căsătorie o verișoară al cărei trib jurase credință francezilor. A murit ca soldat, undeva prin Europa, spre sfârșitul războiului din '14-'18... Și cei doi puști, pe care îi vezi așezați la picioarele bătrânului, sunt tatăl tău Issa, mezinul, și eu, cu doi ani mai mare decât el. Ne iubeam mult... Apoi m-am îmbolnăvit grav și nici medicii, nici vracii n-au putut să mă vindece. Eram cam de vârsta ta. Bunicul tău era disperat. Când cineva i-a recomandat să ceară ajutorul măicuțelor, a refuzat categoric. Pentru că mă topeam din picioare văzând cu ochii, s-a surprins într-o dimineață bătând la poarta călugărițelor...

Îmi arată un portret în care poza un grup de măicuțe:

– Surorile sunt cele care m-au salvat. A durat ani de zile, la capătul cărora am reușit să-mi iau bacalaureatul. Bunicul tău, ruinat de ipotecă și de epidemii, a acceptat să-mi plătească studiile farmaceutice. Poate că înțelesese că aveam mai multe șanse să izbândesc cu cărțile decât cu creditorii

săi. Când am întâlnit-o pe Germaine la facultatea de chimie unde studia biologia, bunicul tău, care sigur pusese ochii pe o verișoară sau pe fiica unei rude, nu s-a opus relației noastre. Odată licențiat, m-a întrebat ce voiam să fac cu viața mea. Am ales să trăiesc la oraș și să dispun de o farmacie. A acceptat fără să-mi impună condiții. Așa am cumpărat această casă și acest magazin... Bunicul tău n-a venit niciodată să mă vadă la oraș. Nici măcar când m-am căsătorit cu Germaine. Nu mă renegase, doar *voise să-mi ofere o șansă*. Ca și tatăl tău atunci când mi te-a încredințat... Tatăl tău este curajos, cinstit și muncitor. A încercat să salveze ce a putut, însă a fost singur. Nu e vina lui. A fost doar ultima spiță a unei roți care deraia deja. În doi, cred eu, am fi reușit să reparăm lucrurile, numai că soarta a decis altfel.

Îmi luă bărbia între degetul mare și arătător și mă privi drept în ochi:

– Sigur te întreb de ce îți povestesc toate astea, băiatul meu... Ei bine, ca să știi din cine te tragi.

În venele tale curge sângele Lallei Fatna. Poți să reușești acolo unde tatăl tău a eșuat și să urci panta către vârf, acolo de unde te tragi.

Mă sărută pe frunte.

– Acum du-te la Germaine. Cred că suspină după tine în salon.

Am alunecat de pe genunchii săi și am alergat spre ușă.

Ridică sprâncenele când mă văzu oprindu-mă brusc.

– Da, băiatul meu...?

L-am privit la rândul meu drept în ochi și l-am întrebat:

– Când mă vei duce s-o vad pe surioara mea?

El zâmbi.

– Poimâine, îți promit.

Unchiul se întoarse mai repede decât de obicei. Eu și Germaine eram pe verandă, ea citind în șezlong, eu încercând să regăsesc o broască țestoasă surprinsă în ajun printre plantele din grădină. Germaine puse cartea pe măsuță și încruntă sprâncenele; unchiul nu veni s-o îmbrățișeze cum o făcea în fiecare zi. Ea așteaptă câteva minute; pentru că el nu reapărea, se ridică și se duse să-l întâmpine.

Unchiul era în bucătărie, așezat pe un scaun, cu coatele pe masă și capul între mâini. Germaine înțelese că se întâmplase ceva grav. Am văzut-o așezându-se în fața lui și apucându-i încheietura mâinii.

– Probleme cu clienții?

– De ce crezi că am probleme cu clienții? se enervă unchiul. Nu eu sunt cel care le prescrie ce trebuie să ia ca medicamente...

– Te-ai întors total schimbat.

– E normal, mă întorc de la Jenane Jato.

Germaine tresări ușor:

– Nu trebuia să-l duci mâine acolo pe micuț?

– Am preferat să tatonez terenul mai întâi.

Germaine plecă să aducă o carafă cu apă și îi servi un pahar soțului ei care îl goli pe dată.

Mă văzu în picioare în mijlocul salonului și îmi arătă tavanul:

– Așteaptă-mă în camera ta, Jonas. Vom revizui curând lecțiile.

M-am făcut că urc scările, am așteptat o clipă pe palier, am coborât câteva trepte și am ciulit urechile. Numele de Jenane Jato îmi trezise curiozitatea. Voiam să știu ce se ascundea în spatele minei palide a unchiului. Se întâmplase vreo nenorocire acasă la ai mei? Tata fusese recunoscut și arestat pentru uciderea lui El Moro?

– Deci? Întrebă Germaine cu vocea joasă.

– Deci ce? spuse unchiul plictisit.

– Ți-ai revăzut fratele?

– Nu-mi inspiră încredere, chiar deloc.

– I-ai dat bani?

– Ce vorbești? Când am dus mâna la buzunar, s-a încordat, ca și cum urma să scot o armă. „Nu ți-am vândut copilul, a spus el. Ți l-am încredințat.” Asta m-a zguduit rău. Issa e în cădere. Mă face să mă aștept la ce e mai rău.

– Adică?

– Cât se poate de limpede. Dacă îi vedeai ochii! Ai fi zis că e un zombi.

– Și Jonas, îl vei duce mâine să-și vadă mama?

– Nu.

– I-ai promis-o.

– M-am răzgândit. Abia începe să scoată capul la liman; nu am intenția să-l trag înapoi.

– Mahi...

– Nu insista. Știi ce nu trebuie să fac. Băiatul nostru trebuie să meargă înainte de acum încolo. În urma lui nu e decât dezolare.

Am auzit-o pe Germaine agitându-se nervos pe scaun.

– Cedezi prea repede, Mahi. Fratele tău are nevoie de tine.

– Crezi că n-am încercat? Issa e un exploziv, ajunge să-l atingi ca să sară în aer. Nu-mi lasă nicio alternativă. Mi-ar tăia brațul dacă i-aș întinde mâna. Pentru el, tot ceea ce vine de la ceilalți înseamnă pomană.

– Dar tu nu ești ceilalți, ești fratele lui.

– Crezi că n-o știe?... În capul lui e același lucru. Problema sa este că refuză să admită că este la pământ. Acum că nu mai e decât umbra de el, tot ce e luminos îl arde. Și apoi, mă detestă. Nu poți să-ți dai seama cât mă detestă. Dacă aș fi rămas lângă el, crede el, am fi putut amândoi salva pământurile noastre. E convins de asta. Azi mai mult ca niciodată. Sunt sigur că face din asta o obsesie.

– Te învinovățești singur...

– Poate, dar el este obsedat de asta. Îl cunosc. Tace ca să-și rumege mai bine furiile. Mă disprețuiește. După el, mi-am vândut sufletul diavolului. I-am renegat pe ai mei, m-am căsătorit cu o atee, mi-am vândut pe nimic pământurile pentru o casă la oraș, am dat tunica pe un costum european și, chiar dacă am fes pe cap, îmi reproșează că mi-am lepădat turbanul. Între el și mine nu va mai fi niciodată același lucru.

– Ar fi trebuit să-i strecuri banii soției lui.

– Nu i-ar fi luat. Știe că Issa ar ucide-o.

Am urcat degrabă în camera mea și am închis ușa de două ori.

A doua zi la prânz, unchiul coborî oblonul de fier al magazinului și reveni să mă caute. Probabil că se gândise în liniște sau îl convinsese Germaine. În orice caz, ținea să-și ia o piatră de pe inimă. Obosise să trăiască în angoasa de a-l vedea pe tata retrăgându-și cuvântul. Incertitudinea îi cenzura fericirea; avea planuri în ceea ce mă privea, dar posibilitatea unei răsturnări de situație îl hărțuia. Tata era în stare să apară nitam-nisam, să mă prindă de mână și să mă ia înapoi fără să catadicsească să se justifice.

Unchiul mă duse la Jenane Jato. Și Jenane Jato mi se păru mai îngrozitor decât înainte. Aici, timpul stătea pe loc. Totul era monoton. Aceleași chipuri pământii străpungeau cu privirea lor ternă împrejurimile, aceleași siluete se confundau cu penumbra. Picior-de-lemn își rează cu un gest sec turbanul pe vârful capului văzându-ne venind. Bărbierul era să-i taie urechea bătrânului pe care-l rădea în cap. Puștii lăsară deoparte orice mișcare și orice gest și se aliniară de-a lungul cărării pentru a se holba la noi. Zdrențele nu li se potriveau pe trupurile lor numai piele și oase.

Unchiul evita să stăruie cu privirea asupra acelei mizerii; mergea drept, cu bărbia în sus și privirea de nepătruns.

Nu intră cu mine în patio, preferând să mă aștepte afară.

– Stai cât vrei, băiatul meu.

Am pătruns în curte. Doi plozi de-ai Badrei se încăierau lângă gura puțului, cu brațele încleștate într-o luptă sacadată. Cel mai mic îl ținea pe cel mare la pământ și încerca să-i scrântească cotul. Într-un colț, în apropierea latrinelor, Hadda își spăla rufe, ghemuită deasupra unui lighean tăiat într-un butoi. Rochia ei suflecată până la mijlocul coapselor lăsase frumoasele ei picioare goale pradă dezmiardărilor soarelui. Stătea cu spatele la mine și nu părea deloc deranjată de partida de trântă pe care și-o disputau cu o ferocitate rară cele două lichele ale vecinei sale.

Am ridicat draperia odăiței noastre și a trebuit să aștept câteva secunde pentru ca ochii să mi se obișnuiască cu întunericul care domnea în cameră. Am zărit-o pe mama întinsă pe un pat mizerabil, cu o pătură pe trup și capul acoperit de o basma.

– Tu ești, Younes? gemu ea.

Am alergat spre ea și m-am aruncat asupra ei. Brațele ei mă înlănțuiră și mă strânsură la pieptul ei; strânsoarea lor era moale. Mama ardea de febră.

Ea mă împinse ușor; probabil că greutatea mea o împiedica să respire.

– De ce te-ai întors? îmi spuse ea.

Sora mea stătea aproape de masa joasă. N-am remarcat-o imediat, atât era de liniștită și ștearsă. Ochi ei mari și goi mă priveau, întrebându-se unde mă mai văzuseră vreodată. Nu plecasem decât de câteva luni și deja ea nu-și mai amintea de mine. Sora mea nu vorbea încă. Ea nu era la fel ca ceilalți copii de vârsta ei și părea să refuze să crească.

Am scos dintr-o punguță jucăria pe care o cumpărasem pentru ea și am pus-o pe masă. Sora mea nu o luă; se mulțumi să o atingă cu privirea înainte de a începe din nou să se holbeze la mine. Am luat jucăria – era o mică păpușă de cârpă – și i-am pus-o în mână. Nici măcar nu și-a dat seama.

– Cum ai reușit să găsești patio-ul? mă întrebă mama.

– Unchiul mă așteaptă în stradă.

Mama scoase un strigăt asurzitor în timp ce se așeza. Din nou, brațele ei mă înlănțuiră și mă strânsură la piept.

– Sunt fericită să te revăd. Cum e la unchiul tău?

– Germaine este foarte drăguță. Mă spală în fiecare zi și îmi cumpără tot ce vreau. Am multe jucării și borcane cu dulceață și pantofi... Știi, mamă, casa e mare. Sunt multe camere și loc pentru toată lumea. De ce nu veniți să locuiți cu noi?

Mama zâmbi și toată suferința care îi încrețea trăsăturile dispăru ca prin farmec. Era frumoasă mama, cu părul negru care îi ajungea până la coapse și ochii mari ca de căprioară. Adesea, când ne aflam încă pe pământurile noastre și o vedeam contemplând câmpurile din înaltul unei coline, o luam drept o sultană. Avea prestanță, grație și, atunci când cobora coasta dealului, mizeria care se agăța de tivul rochiei sale asemenea unei haite de câini nu reușea să o prindă din urmă.

– Într-adevăr, am insistat eu, de ce să nu veniți să locuiți cu noi în casa unchiului?

– Nu așa merg lucrurile la adulți, băiatul meu, îmi spuse ea, ștergând ceva de pe obrazul meu. Și apoi, tatăl tău nu va vrea niciodată să locuiască la cineva. El vrea să se refacă cu propriile puteri și să nu datoreze nimic nimănui... Arăți bine, adăugă ea. Am impresia că ai crescut... Și cât de frumos ești în hainele astea! Ai zice că ești un mic european.

– Germaine mă strigă Jonas.

– Cine este ea?

– Soția unchiului.

– Nu e grav. Francezii pronunță rău numele. Nu o fac intenționat.

– Știu să citesc și să scriu...

Degetele ei îmi răvășiră părul.

– Foarte bine. Tatăl tău nu te-ar fi lăsat niciodată la unchiul tău dacă nu ar fi așteptat de la el ceea ce îi era imposibil să-ți ofere.

– Unde este?

– Muncește. Neîncetat... Vei vedea, într-o zi va reveni să te caute pentru a te aduce în casa viselor sale... Știi că te-ai născut într-o casă frumoasă? Coliba în care ai crescut aparținea unei familii de țărani pe care tatăl tău o angajase. La început, eram aproape bogați. Un sat întreg a celebrat căsătoria noastră. O săptămână de cântece și de festin. Casa noastră era solidă și aveam grădini împrejur. Primii trei frați ai tăi s-au născut ca niște prinți. Nu au supraviețuit. Tu ai venit după aceea și te-ai jucat în acele grădini fără încetare. Apoi Dumnezeu a hotărât ca iarna să ia locul primăverii și grădinile noastre au pierit. Asta e viața, copilul meu. Ceea ce ne dă cu o mână ne ia cu cealaltă. Dar nimic nu ne împiedică să recuperăm ce am pierdut. Și tu vei reuși. Am întrebat-o pe Batoul ghicitoarea. A citit în unduirile apei că tu vei reuși. De aceea, de câte ori îți simt lipsa, mă comport ca o egoistă și îmi spun: E foarte bine acolo unde e. Este salvat.

¹³ Plantă agățătoare ornamentală, originară din America, cu bractee roșii-violacee, *n. tr.*

¹⁴ Emir arab, erou național al Algeriei, conducător al luptei împotriva colonialiștilor francezi (1832 – 1847). Înfrânt, a murit în emigrație, *n. tr.*

¹⁵ Manta de lână cu glugă și fără mâneci, pe care o poartă arabii, *n. tr.*

Nu am rămas mult timp cu mama. Sau poate că am stat o eternitate. Nu îmi aduc aminte. Timpul nu avea nicio relevanță; era altceva, mai profund și mai important. Ca la vorbitorul din închisori, ceea ce contează este ceea ce reținem din clipa petrecută cu ființa care ne lipsește. La vârsta mea, nu-mi dădeam seama de suferința pe care plecarea mea o cauza alor mei sau de mutilarea pe care o sufeream. Mama n-a vărsat o lacrimă. Urma s-o facă mai târziu. Nepărăsindu-mi mâna, ea îmi vorbea zâmbind. Zâmbetul mamei era o binecuvântare.

Ne-am spus aproape tot ce aveam de spus, adică nu mare lucru, nimic din ceea ce nu știam deja.

Nu e bine pentru tine aici, hotărâse ea.

Pe moment, vorbele ei nu m-au interpelat foarte mult. Nu eram decât un puști pentru care cuvintele nu depășeau decât rar conturul buzelor. Oare le înțelegeam, mă opream asupra lor?... Și apoi, ce importanță avea? Oricum eram deja altundeva.

Ea este cea care mi-a amintit că eram așteptat în stradă, că trebuia să plec; și eternitatea s-a destrămat, precum se sting lămpile când se apasă pe întrerupător, așa de repede, că am fost luat prin surprindere.

Afară, patio-ul era cuprins de tăcere. Nicio larmă, niciun zgomot de încăierare. Patio-ul tăcea; asculta oare la ușa noastră? Ieșind în curte, i-am surprins pe vecinii noștri în jurul puțului. Badra, Mama, Batoul ghicitoarea, Hadda cea frumoasă, Yezza și odraslele lor mă priveau cu insistență de la distanță. Ai fi zis că se temeau să nu mă desfigureze dacă m-aș fi apropiat. Diavolașii Badrei aproape că nu mai respirau. Ei cei care își băgau degetele peste tot își țineau acum mâinile lipite de șolduri. Fusese de ajuns să-mi schimb hainele ca să-i tulbur. Chiar și astăzi, mă întreb dacă, de fapt, lumea nu era decât un miraj. Imaginați-vă că aveți un chip pământiu și un sac de iută pe deasupra burții goale și sunteți un sărman. Vă spălați chipul, vă dați un pieptene prin păr, vă trageți un pantalon curat pe picior și deveniți un alt om. Cam asta însemna, nimic mai mult. La vârsta de unsprezece ani, există momente de trezire la realitate care vă tulbură peste măsură. Cum întrebările nu aduc după ele și răspunsurile, vă obișnuiți cu cele care vă convin. Eram convins că nefericirea nu însemna fatalitate, că era doar o chestie de mentalitate. Că totul se modelează în mintea noastră. Ceea ce ochii descoperă este preluat de spirit și avem impresia că în asta este adăpostită realitatea imuabilă a ființelor și lucrurilor. Totuși, e de ajuns să-i abatem pentru o clipă atenția de la o situație nefericită pentru a descoperi un alt drum, nou ca un bănuț și atât de misterios, că ne surprindem visând... La Jenane Jato, nu se visa. Oamenii hotărâseră că soarta lor era pecetluită și că nu era nimic altceva nici împrejur, nici în urmă, nici dincolo de asta. Privind viața dintr-un unghi în care fiecare o știe pe a lui, ajunseseră să se contopească cu această perspectivă denaturată.

Unchiul îmi întinse mâna. Am prins-o din zbor. Când degetele lui s-au împreunat în jurul pumnului meu, am încetat să mai privesc înapoi.

Eram deja altundeva.

N-am reținut mare lucru din primul meu an de adopție. Devenit mai încrezător, unchiul m-a înscris la o școală situată la două pâlcuri de case de pe strada noastră. Era o clădire banală, cu holuri fără farmec și doi platani imenși în curte. Mi se părea că totul era întunecos, că lumina zilei nu atingea decât ușor înălțimile clădirii. Spre deosebire de învățător, un bărbat aspru și sever, care ne învăța franceza cu un puternic accent auvergnat¹⁶ pe care anumiți elevi îl imitau la perfecție, învățătoarea era răbdătoare și tandră. Îmbrăcată lejer, ea purta același șorț tern și, când trecea printre rânduri, parfumul ei o urma ca o umbră.

Nu erau decât doi arabi în clasa mea, Abdelkader și Brahim, fii de demnitari pe care servitorii veneau să-i ia când ieșeau de la școală.

Unchiul veghea asupra mea ca asupra luminii ochilor săi. Buna lui dispoziție mă încuraja. Mă invita din când în când în biroul său și îmi povestea întâmplări cărora nu le înțelegeam nici sensul, nici importanța.

Oran era un oraș magnific. Avea o alură unică ce adăuga jovialității sale mediteraneene un farmec inefabil. Tot ce întreprindea i se potrivea ca o mânășă. Știa să trăiască și nu o ascundea. Seara, era magic. După caniculă, aerul se îmbospăta și oamenii își scoteau scaunele pe trotuar și petreceau ore întregi sporovăind în jurul unui pahar de lichior de anason. De pe verandă, îi puteam vedea fumându-și țigările și puteam auzi ce își povesteau. Picanteriile lor enigmatice străpungeau întunericul asemenea unor stele căzătoare și râsetele lor corpolente se rostogoleau până la picioarele noastre, asemenea valurilor care vin să ne răsfete degetele picioarelor pe malul mării.

Germaine era fericită. Nu putea să-și ridice ochii la mine fără a-i mulțumi cerului printr-o rugăciune. Eram conștient de fericirea pe care le-o aduceam, și ei, și soțului său, și asta mă flata.

Uneori, unchiul primea diverși oameni, dintre care unii veneau de foarte departe; arabi și berberi, unii îmbrăcați ca europenii, iar alții purtând costume tradiționale. Erau oameni importanți, foarte distinși. Toți vorbeau de o țară care se numea Algeria; nu de cea despre care învățam la școală, nici de cea a cartierelor de vază, ci despre o altă țară, prădată, subjugată, redusă la tăcere și care își rumega furia ca pe un aliment alterat – Algeria din Jenane Jato, a rănilor deschise și a pământurilor arse, a țărilor ispășitori și a hamalilor... o țară care trebuia să se reinventeze și în care toate paradoxurile lumii păreau să fi ales să trăiască ca rentiere.

Cred că eram fericit la unchiul meu. Jenane Jato nu-mi lipsea deloc. Îmi făcusem o prietenă care locuia vizavi. O chema Lucette. Eram în aceeași clasă și tatăl ei îi dădea voie să se joace cu mine. Avea nouă ani, nu era foarte drăguță, dar era amabilă și generoasă și îmi plăcea mult compania ei.

La școală, lucrurile au început să intre în normal odată cu cel de-al doilea an. Am reușit să mă integrez în colectiv. E adevărat, micii creștini erau copii ciudați. Puteau să vă primească cu brațele deschise și să vă respingă imediat după îmbrățișare. Se înțelegeau foarte bine între ei. Li se întâmpla să se ciondănească în recreație, să-și adreseze unul altuia răutăți implacabile, dar, de îndată ce se răspândea zvonul apariției unui intrus – în general un arab sau o „rudă săracă” din propria lor comunitate –, făceau front comun împotriva lui. Îl izolau, își băteau joc de el și îl arătau sistematic cu degetul când se căuta un vinovat. La început, l-au însărcinat pe Maurice, un codaș mare belicos, să mă persecute. Când și-au dat seama că nu eram decât un „molâu” incapabil să lovească sau să geamă, m-au lăsat în pace. Cu toate acestea, atunci când descopereau alți intruși, mă tolerau oarecum în grupul lor, undeva la „periferia” acestuia. Nu eram chiar unul de-al lor și nu ratau nicio ocazie să mi-o

amintească. În mod curios, era de-ajuns să scot din ghiozdan gustarea ca să-i împlânzesc; deveneau dintr-odată prietenii mei și îmi mărturiseau un respect dezarmant. Odată gustarea împărțită și ultima firimitură înghițită, mă abandonau așa de repede, că schimbarea lor mă amețea.

Într-o seară, m-am întors acasă plin de mânie. Aveam nevoie de explicații, și asta cât mai repede. Mă înfuriasem împotriva lui Maurice, împotriva învățătorului și a întregii clase. Fusesem rănit în amorul propriu și, pentru prima oară, înțelegeam că durerea mea nu se mărginea la cea a familiei mele și că putea să se extindă la oameni pe care nu-i cunoșteam deloc, dar care îmi deveneau, din cauza unei ofense, la fel de apropiați ca tata și mama. Incidentul a avut loc în timpul orelor. Am înmânat temele scrise și Abdelkader era încurcat. Uitase să și le facă. Învățătorul l-a prins de ureche, l-a urcat pe podium și l-a arătat întregii clase. „Puteți să ne spuneți de ce nu v-ați făcut tema, spre deosebire de colegii dumneavoastră, domnule Abdelkader?” Elevul prins cu mâța-n sac ținea capul plecat, roșu la față de rușine. „De ce, domnule Abdelkader? De ce nu v-ați făcut tema?” Neobținând răspuns, învățătorul s-a adresat restului clasei: „Cine ne poate spune de ce domnul Abdelkader nu și-a făcut tema?” Fără să ridice degetele, Maurice a răspuns din mulțime: „Pentru că arabii sunt niște leneși, domnule”. Râsul pe care l-a provocat în jurul lui m-a zdruncinat.

Întors acasă, m-am dus direct în birou la unchiul meu.

– E adevărat că arabii sunt leneși?

Unchiul era surprins de agresivitatea tonului meu.

A lăsat jos cartea pe care urma s-o parcurgă și s-a întors spre mine. Ceea ce a citit pe chipul meu l-a înduioșat.

– Vino un pic aici, băiatul meu, mi-a spus el deschizându-mi brațele.

– Nu... Vreau să știu dacă este adevărat. Arabii chiar sunt leneși?

Unchiul și-a prins bărbia între degetul cel mic și arătător și m-a fixat cu privirea. Problema era serioasă; *îmi datora* aceste explicații.

După ce a reflectat, s-a pus în fața mea și mi-a zis:

– Nu suntem leneși. Ne luăm doar răgazul de a trăi. Ceea ce nu e cazul occidentalilor. Pentru ei, timpul înseamnă bani. Pentru noi, timpul nu are preț. Un pahar de ceai ajunge să ne facă fericiți, pe când pentru ei nicio fericire nu e de ajuns. Asta-i singura diferență, băiatul meu.

De atunci nu i-am mai adresat niciun cuvânt lui Maurice și am încetat să mă mai tem de el.

Și apoi a mai fost ziua aceea – încă una – care, pentru că învățam să visez, m-a luat total prin surprindere.

O însoțisem pe Lucette la mătușa ei, o croitoreasă de pantaloni al cărei atelier se afla la Choupot, două cartiere mai încolo de al nostru, și mă întorceam acasă pe jos. Era o dimineață de octombrie și un soare mare cât un dovleac trona pe cer. Toamna despuia copacii de ultimele lor frunze, în timp ce un vânt în transă agita grămezi de frunze moarte. Pe bulevardul unde lui Lucette și mie ne plăcea să ne holbăm la vitrine era un bar. Nu îmi amintesc de firma agățată de frontonul său, dar mi-aduc încă aminte de bețivarii care îl frecventau; bărbați zgomotoși și irascibili pe care poliția îi liniștea prin lovituri de baston. În clipa în care am ajuns în dreptul său, izbucni o ceartă violentă. Înjurăturilor le urmă un vacarm de mese și de scaune și am văzut un omuleț rotofei furios prinzându-l de gât și de turul pantalonilor pe un cerșetor și aruncându-l pe scări. Bietul individ ateriză cu zgomot la picioarele

mele. Era beat mort.

– Nu care cumva să îndrăznești să-ți pierzi vremea pe aici, păduchiosule! Îi aruncă barmanul din capul scârilor. Țsta nu e un loc pentru tine.

Barmanul se întoarse în bar și reveni cu un pantof vechi.

– Și ia-ți pantoful, Joha¹⁷. Vei alerga mult mai bine și mai repede spre pierzania ta.

Cerșetorul își înfundă capul între umeri când pantoful îi atinse capul. Cum el îmi bloca drumul, fiind căzut lat pe trotuar, și neștiind dacă trebuia să-l ocolesc sau să traversez șoseaua, am rămas ținut locului.

Cerșetorul adulmecă pământul, cu obrazul zdrobit pe sol și turbanul pe ceafă. Stătea cu spatele la mine. Măinile lui febrile încercau să se sprijine de ceva, dar era prea beat ca să își găsească un reazem. După mai multe poticneli, reuși să se așeze în fund, își căută pe dibuite pantoful, îl apucă, apoi își ridică de pe jos turbanul și îl înfășură stângaci în jurul capului.

Mirosea urât; cred că făcuse pe el.

Clătinându-se, cu o mână pe pământ pentru a evita să cadă, își căută cu cealaltă bastonul, îl zări lângă un șanț și se târî pe burtă pentru a-l prinde. Deodată, își dădu seama de prezența mea și rămase nemișcat. Ridicând capul la mine, chipul său se descompuse.

Era tatăl meu!

Tatăl meu... care era în stare să ridice munții, să îngenuncheze orice îndoială, să zdrobească soarta!... El era acolo, la picioarele mele, pe trotuar, împietrit în pantofii urât mirositori, cu fața tumefiată, comisurile buzelor pline de bale și albastrul ochilor la fel de tragic ca vinețitul chipului său!... O epavă... o zdreanță... o tragedie!

Mă privea de parcă eram un strigoi. Ochii vâscoși și umflați i se învăluiră de ceva indefinibil și fața i se încreți ca o hârtie veche de ambalaj în mâinile unui anticar.

– Younes? zise el.

Nu era un strigăt..., ci doar o biată șoaptă suspendată între exclamație inertă și plâns...

Eram șocat.

Brusc, realizând gravitatea situației, încercă să se ridice. Fără să mă părăsească cu privirea, cu trăsăturile încordate din cauza efortului, se sprijini de baston și se ridică, având grijă să nu-i scape niciun geamăt. Genunchii îl trădară și căzu din nou lamentabil în șanț. Pentru mine asta era precum un castel de nisip care se năruia, pentru că simțeam că promisiunile de altădată și legămintele mele cele mai dragi dispăreau în adierea sirocoului¹⁸. Durerea mea era imensă. Aș fi vrut să mă aplec asupra lui, să-i petrec brațul în jurul gâtului meu și să-l ridic. Aș fi vrut să-mi întindă mâna, să se agațe de mine. Aș fi vrut mii de alte lucruri, mii de trambuline, mii de prăjini, dar nu aveam la dispoziție decât proprii mei ochi pentru a refuza să accept ceea ce vedeam pentru că niciunul dintre membre nu mă ajuta. Îl iubeam prea mult pe tata pentru a mi-l imagina la picioarele mele, zdrențuit ca o sperietoare, cu unghiile negricioase și nările fremătânde...

Neputând să-și învingă ebrietatea, încetă să se mai zbată inutil și, cu o mână cadaverică, îmi ceru să plec.

Cu o ultimă tresărire de orgoliu, tata respiră îndelung și se sprijini iar în baston. Trebuia să meargă în adâncul a ceea ce îi rămânea din demnitate pentru a căpăta forța de a se dezmetici, se aplecă înainte, se clătină spre spate, se sprijini de zid, cu picioarele amortite; lupta cu toată ființa sa și cu

toate măruntaiele sale ca să stea în picioare. Se agăță de reazemul său ipotetic, amintind de un cal bătrân și bolnav pe punctul de a se prăbuși la pământ. Apoi, cu un picior înaintea celuilalt și umărul frecându-se de zidul barului, încercă să se îndepărteze. La fiecare pas se forța să-și îndrepte mersul, să se îndepărteze puțin de zid pentru a-mi dovedi că era în stare să meargă drept; în această bătălie patetică pe care o ducea cu sine exista ceva ce deznădejdea avea totodată mai curajos și mai grotesc. Prea beat ca să meargă mai departe, gâfâi peste câțiva metri și se întoarse ca să vadă dacă plecasem. Eram încă acolo, cu brațele inerte, la fel de amețit ca și el. Îmi aruncă atunci o privire care avea să mă urmărească toată viața; acea privire decăzută în care se îneca orice jurământ, chiar și cel care ar scoate la lumină cea mai mare dovadă de curaj al taților acționând spre binele fiilor... O privire care se aruncă o singură dată în viață pentru că, în urmă sau după ea, nu mai este nimic... Am înțeles că mi-o adresa pentru ultima oară; că acei ochi, care mă fascinaseră și mă îngroziseră, care mocriseră și mă avertizaseră, mă iubiseră și mă înduioșaseră, nu se vor mai ridica niciodată asupra mea.

– De când este așa? Întrebă doctorul aranjându-și stetoscopul în geantă.

– S-a întors la prânz, spuse Germaine. Avea o mină normală. Apoi ne-am așezat la masă. A mâncat un pic și deodată a fugit să vomite la toaletă.

Doctorul era un bărbat mare, osos, cu fața ascuțită și palidă. Costumul lui de culoarea gri închis îi dădea o aură de marabut. Închise curelele genții cu o mână autoritară, în timp ce mă privea insistent.

– Nu știu ce are, mărturisi el. Nu are febră, nu transpiră și nu prezintă niciun simptom de răceală.

Unchiul, care stătea lângă Germaine la piciorul patului meu, nu spunea nimic. Urmărise cu atenție consultația, aruncând din când în când o privire îngrijorată spre doctor. Acesta din urmă privi în gura mea, plimbă o mică lanternă pe la pupilele mele, mă atinse și reatinse cu degetele pe sub urechi și îmi ascultă respirația. Când se ridică, schiță o grimasă circumspectă.

– Îi voi prescrie medicamente pentru a-i înlătura greața. Trebuie să rămână la pat azi. În mod normal, starea asta va dispărea. Probabil că a înghițit ceva ce organismul lui nu a suportat. Dacă nu-i trece, să mă chemați.

După plecarea doctorului, Germaine rămase cu mine. Nu era liniștită.

– Ai mâncat ceva pe stradă?

– Nu.

– Te doare burta?

– Nu.

– Atunci ce ai?

Nu știam ce aveam. Mă simțeam împrăștiat în toate direcțiile. Amețeam de îndată ce îmi ridicam capul. Mi se părea că măruntaiele mi se dezintegrau, că sufletul îmi amorțea...

Era noapte când m-am trezit. Zgomotele străzii dispăruseră. O lună plină îmi lumina camera și un vânticel se amuza să-i tragă pe copaci de plete. Probabil că era târziu. De obicei, vecinii nu se culcau decât după ce numărau toate stelele. Gura îmi era plină de un gust amarui neplăcut și gâtul îmi ardea. Am dat la o parte păturile și m-am ridicat. Picioarele îmi tremurau. M-am apropiat de fereastră și am așteptat, cu nasul lipit de geam, să văd trecând vreo siluetă. Voiam să îl recunosc pe tata în fiecare somnambul.

Germaine mă găsi astfel, cu figura aureolată de abur și trupul înghețat. Se grăbi să mă pună din

nou în pat. Nu am auzit ce îmi zicea. Din când în când, chipul mamei îi lua locul chipului ei; apoi cel al tatei le înlocuia pe amândouă, provocându-mi spasme fulgerătoare în stomac.

Nu știi cât timp am fost suferind. Când m-am întors la școală, Lucette mi-a mărturisit că mă schimbasem, că nu mai eram același. Ceva se rupsesse în mine.

Bliss curtierul veni să-l vadă pe unchiul la farmacie. L-am recunoscut de îndată ce a început să-și dreagă glasul. Avea un fel de a-și drege glasul pe care nu-l regăseai la nimeni. Eram în spatele farmaciei, pregătit să-mi fac lecțiile, când a venit el. Prin deschizătura draperiei care despărțea cele două părți ale farmaciei, am putut să-l observ. Ud până la piele, purta un burnuz vechi peticit prea mare pentru el, un pantalon gri pătat de noroi și sandale de cauciuc care lăsau dâre pline de noroi.

Unchiul încetă să-și mai verifice socotelile și ridică capul. Vizita curtierului nu-i spunea nimic bun. Bliss nu se aventura decât rar în cartierul european. După figura sa de animal încolțit, unchiul ghici că un vânt funest bătea spre el.

– Da?...

Bliss își duse mâna sub fes și se scărpină energic în vârful capului; la el, un astfel de gest era semn de mare încurcătură:

– E vorba despre fratele tău, doctore.

Unchiul își închise imediat, cu un gest sec, registrul și se întoarse spre mine. Își dădea seama că-l observam. Ocoli teigheaua, îl luă pe Bliss de cot și se duse într-un colț. Mi-am părăsit taburetele și m-am apropiat de draperie pentru a asculta.

– Ce are fratele meu?

– A dispărut...

– Ce?... Cum adică a dispărut?

– Păi nu s-a întors acasă.

– De când?

– De trei săptămâni.

– Trei săptămâni? Și abia acum mă anunți?

– E din vina soției lui. Știi cum sunt femeile noastre, în absența soților. Mai degrabă ar vrea să le ia foc casa decât să ceară ajutor vecinilor. De altfel, prin Batoul ghicitoarea am aflat vestea în dimineața asta. Soția fratelui tău a consultat-o ieri. I-a cerut să-i citească în liniile mâinii ce s-a ales de soțul ei și așa Batoul a aflat că fratele tău n-a dat semne de viață de vreo trei săptămâni.

– Dumnezeule!

M-am întors în grabă la masa mea de lucru.

Unchiul îndepărtă draperia și mă găsi aplecat asupra caietului cu poezii.

– Du-te și spune-i lui Germaine să vină să mă înlocuiască la farmacie. Am lucruri urgente de rezolvat.

Mi-am strâns caietul și am ieșit în stradă. Am încercat să citesc în trecere în ochii lui Bliss, dar și-a întors privirea. Am început să alerg ca un nebun pe străzi.

Germaine nu stătea o clipă locului. De îndată termina de servit câte un client, se posta în spatele draperiei ce despărțea cele două părți ale farmaciei și mă supraveghea. Calmul meu o neliniștea. Din când în când, nu reușea să se abțină, venea lângă mine în vârful picioarelor și rămânea aplecată deasupra umerilor mei, în timp ce-mi învățam pe dinafară poeziile. Mâna ei îmi dezmierta părul înainte de a-mi aluneca pe frunte pentru a-mi lua temperatura.

– Ești sigur că ești bine?

Nu i-am răspuns.

Ultima privire pe care tata mi-o aruncase deunăzi, atunci când se clătina din cauza beției și a rușinii, începuse să mă roadă cu voracitatea unui vierme.

Noaptea se instalase de câteva ore bune și unchiul întârzia să apară. Pe strada pustie năruită sub povara potopului, un cal se prăbuși, trăgând după sine și șareta la care era înhămat. Încărcătura de cărbune se răspândi pe șosea și căruțașul, tunând și fulgerând împotriva dobitoacei sale și a vremii rele, încerca în zadar să-și dea seama cum putea ieși din asta.

Prin vitrină, Germaine și eu priveam calul întins la pământ, cu picioarele din față îndoite și gâtul dezarticulat. Apa ploii făcea i să se unduie coama pe trotuar.

Căruțașul merse să caute ajutor și reveni cu o mână de voluntari care înfruntau avera și trăsnetele.

Unul dintre ei se ghemui în fața calului.

– Mârțoaga ta e moartă, îi spuse el în arabă.

– Nu, doar a alunecat.

– Dacă-ți spun că e țeapănă...

Căruțașul refuza s-o creadă. La rândul său, se ghemui în fața dobitoacei sale fără a îndrăzni să-și pună mâna pe ea.

– Nu pot să cred. Se ținea bine.

– Animalele nu știu să se plângă, spuse voluntarul. Probabil ai exagerat cu biciul, amice.

Germaine puse mâna pe o manivelă și coborî pe jumătate oblonul de fier al farmaciei; apoi îmi încredință umbrela ei, stinse lumina în sală și mă împinse afară. După ce puse lacătele, îmi luă din nou umbrela, mă strânse lângă ea și ne-am grăbit să ne întoarcem acasă.

Unchiul nu se întoarse decât târziu în noapte. Ploaia îl murase. Germaine îl dezbracă de mantou și de pantofi în hol.

– De ce nu s-a culcat? bombăni el în timp ce mă arătă cu o mișcare a bărbiei.

Germaine ridică umerii și urcă repede treptele care duceau la etaj. Unchiul mă privi cu atenție. Părul său ud lucea în lumina lămpii, dar privirea îi era sumbră.

– Trebuia să fii în camera ta gata de somn. Îți amintesc că mâine ai școală.

Germaine reveni cu un halat pe care unchiul îl îmbracă de îndată. Își strecură picioarele goale în papuci și se îndreptă spre mine.

– Fă-mi plăcerea asta, băiatul meu. Du-te în camera ta.

– Știe că e ceva cu tatăl lui, crezu Germaine că îi dă o veste nouă.

– A aflat-o înaintea ta, dar ăsta nu e un motiv.

– Oricum, nu va închide un ochi înainte să vorbești cu el. Doar e vorba de tatăl lui.

Unchiul nu aprecie ultimele vorbe ale lui Germaine. O amenință din ochi. Germaine nu cedă însă.

Era neliniștită și înțelegea că era nesăbuit să mi se ascundă adevărul.

Unchiul își puse ambele mâini pe umerii mei:

– L-am căutat peste tot, zise el. Nimeni nu l-a văzut. În locurile pe care le frecventa nu-și amintea nimeni să-l fi zărit pe acolo în ultimul timp. Mama ta nu știe unde este. Nu înțelege de ce a plecat... Îl vom mai căuta. I-am însărcinat pe curtier și pe trei oameni de încredere să străbată orașul pentru a-i da de urmă...

– Eu știu unde este, i-am zis. A plecat să facă avere și se va întoarce într-o mașină frumoasă.

Unchiul o scrută cu privirea pe Germaine, temându-se că bat câmpii. Îl liniști cu o ușoară zbatere de gene.

Odată ajuns în camera mea, am fixat cu privirea tavanul și mi l-am imaginat pe tata undeva pe cale să strângă averi cu toată forța sa, ca în filmele la care mă invita tatăl lui Lucette duminică după-amiaza. Germaine veni de mai multe ori în cameră pentru a se asigura că ațipisem. Mă făceam că dorm. Cotrobăia la căpătâiul meu, îmi pipăia fruntea, rearanja pernele și pleca după ce mă învelea bine. De îndată ce auzeam ușa închizându-se, dădeam la o parte păturile și, cu ochii ațintiți în tavan, asemenea unui puști captivat de o viziune nemaipomenită, continuam aventurile tatei ca pe un ecran.

Bliss curtierul și cei trei oameni de încredere pe care unchiul îi însărcinase să-l găsească pe tata sau întors cu coada-ntre picioare. Îl căutaseră la comisariate, la spital, în bordeluri, în depozite de murdării, în piețe, printre gropari și huligani, bețivi și geambași... Tata se făcuse nevăzut.

După mai multe săptămâni de la dispariția lui, m-am dus la Jenane Jato fără să înștiințez pe nimeni. Învățasem să cunosc orașul și țineam să-i fac o vizită mamei, fără să-i cer permisiunea lui Germaine și fără să fiu însoțit de unchiul. Mama mă boscorodi pe față. Inițiativa mea i se păru stupidă și mă făcu să-i promit că nu o voi reînnoi. Suburbiile erau infestate de oameni foarte îndoielnici și un băiat bine îmbrăcat putea foarte bine să fie atacat de pungașii care acționau în locurile periculoase. I-am explicat că am venit să văd dacă tata se întorsese. Mama mă informă că tata nu avea nevoie să se necăjească cineva pentru el și că, după Batoul ghicitoare, era sănătos tun și pe cale să facă avere. „Când va reveni, mai întâi te va recupera de la unchiul tău și apoi ne va lua pe sora ta și pe mine pentru a ne duce *pe noi toți* într-o casă mare înconjurată de grădini și de numeroși pomi fructiferi.”

Și astea fiind zise, îl trimise pe fiul cel mare al Badrei să-l caute pe Bliss curtierul ca să mă ducă imediat la unchiul.

Faptul că fusesem alungat atât de brutal de către mama m-a chinuit mult timp.

Aveam sentimentul că eram cauza tuturor nefericirilor de pe pământ.

¹⁶ Regiunea Auvergne (*Auvernha* în dialectul auvergnat al limbii occitane) este o regiune administrativă din partea central-sudică a Franței, mai exact în Masivul Central, *n. tr.*

¹⁷ Joha, numit și Joha Modestul, este un personaj de basm foarte popular în Siria. De fapt, este echivalentul personajului de origine turcă Nastratin Hodja, *n. tr.*

¹⁸ Algeria este zona de acțiune a vantului siroco, un vant aducător de praf și nisip, comun în special vara, *n. tr.*

Luni întregi, noaptea, nu închideam ochii decât după ce scrutam minuțios tavanul. Dintr-un capăt în altul. De-a lungul și de-a latul. Mă întindeam pe spate și, cu capul ascuns în pernă, întorceam pe toate părțile suferințele tatei, al căror film dezlânat se derula pe deasupra patului meu. Mi-l imaginam nabab hieratic în mijlocul curtenilor săi, un brigand spumegând ținuturi îndepărtate, un căutător de aur dezgropând cu o lovitură de târnăcop pepita secolului sau chiar un gangster încins într-un costum *trois-pièces* impecabil, cu o țigară mare în colțul gurii. Uneori, prin digresiunea unei angoase insondabile, îl surprindeam abătându-se în suburbiile interlope, beat și șleampăt, urmărit de trepădușii linșatori. În acele nopți, o menghină îmi zdrobea pumnul – o menghină asemănătoare cu cea care ar fi trebuit să-mi înfigă banii în carne în seara în care am crezut că-l voi face fericit pe tata înmânându-i banii pe care îi câștigasem vânzând sticleți.

Dispariția tatei mi-a rămas în gât; nu reușeam nici s-o înghit, nici s-o expectorez. Mă consideram responsabil de dispariția lui. Tata n-ar fi îndrăznit să le părăsească pe mama și pe sora mea în sărăcie lucie dacă nu m-ar fi găsit în drumul lui deunăzi. S-ar fi întors la Jenane Jato la căderea nopții și ar fi dormit după beție într-un colț, fără să mai trezească bănuielile vecinilor. Era om cu principii; se străduia întotdeauna să ia în considerație circumstanțele și veghea ca ele să nu se amestece. Spunea că putea să i se ia averea, pământurile și prietenii, norocul și reperatele, și tot îi rămânea întotdeauna o posibilitate, oricât de mică ar fi fost ea, de a-și reface forțele undeva; în schimb, dacă era umilit, nu ar mai fi fost necesar să încerce să salveze restul.

Probabil că tata fusese umilit în acea zi. Din cauza mea. L-am surprins pe cea mai joasă treaptă a decrepitudinii sale și asta n-o putea suporta. Se străduise atât să-mi dovedească că își făcuse un titlu de glorie nelăsând întâmplările nefericite să-i știrbească imaginea... Privirea pe care mi-o aruncase lângă bar, la Choupot, în timp ce încerca în mod ridicol să stea drept pe picioare, hotărâse altfel... Există priviri care spun multe despre necazurile oamenilor; cea a tatei era irevocabilă.

Eram supărat pe mine că alesesem acea stradă, că trecusem prin fața acelui bar în clipa în care „paznicul” arunca la pământ totodată pe tata și lumea mea; eram supărat că o părăsisem prea repede pe Lucette, că mă holbasem mai mult decât de obicei la vitrine...

În întunericul camerei mele, nu făceam decât să-mi rumeg durerea, neștiind ce circumstanță atenuantă să implor. Eram atât de nefericit, încât într-o seară m-am dus în debara să caut statueta îngerului care, în prima noapte petrecută la unchiul, mă terorizase. Am găsit-o pe fundul unei lăzi burdușite cu vechituri, am șters-o de praf și am repus-o pe șemineu, în fața patului meu. Și nu am mai părăsit-o din ochi, convins că o voi vedea desfăcându-și aripile și mișcându-și bărbia în direcția mea... Dar nu s-a întâmplat nimic. A rămas interzisă pe soclul ei, impenetrabilă și lamentabil de inutilă, așa că a trebuit să o repun înainte de răsăritul soarelui în lada ei putredă.

– Dumnezeu este rău!...

– Dumnezeu n-are nicio vină, băiatul meu, mi-a replicat unchiul. Tatăl tău a plecat, asta-i tot. Nici diavolul nu l-a împins la asta, nici îngerul Gabriel nu l-a luat de mână. A încercat să se agațe de tot binele, apoi a clacat. Nimic mai simplu. Viața e făcută din urcușuri și coborâșuri și nimeni n-ar putea

să găsească acel echilibru perfect. Nici nu suntem obligați s-o facem noi înșine. Nefericirea care ne lovește nu-și premeditează loviturile. Ca fulgerul ne lovește, ca fulgerul dispare, fără să trăgăneze asupra dramelor pe care ni le provoacă și fără să ne trezească vreo bănuială. Dacă vrei să plângi, plângi, dacă vrei să speri, roagă-te, dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu căuta vinovați acolo unde nu găsești sens pentru durerea ta.

Am plâns și m-am rugat; apoi, odată cu trecerea timpului, ecranul de deasupra capului meu s-a stins și tavanul și-a recăpătat platitudinea. Nu servea la nimic să iau locul fantomelor mele. Am reluat drumul spre școală și mâna lui Lucette în trecere. Legiunile de puști din jurul meu nu greșiseră nici ele. Erau puști, nimic mai mult decât niște puști sortiți nenorocirii, care își ispășeau pedeapsa nedreaptă și o acceptau. Dacă nu puneau prea multe întrebări era pentru că adesea răspunsurile nu aduceau nimic bun.

Unchiul continuă să-i primească pe musafirii lui misterioși. Veneau separat la miezul nopții, se închideau în salon ore întregi și fumau ca niște furnale. Mirosul țigărilor lor făcea să duhnească casa. Taifasul lor începea și se încheia întotdeauna la fel, discret la început, întrerupt uneori de tăceri meditative, apoi se inflăcăra și chiar amenința să-i trezească pe ceilalți. Îl auzeam pe unchiul făcând uz de rangul său pentru a împăca spiritele. Atunci când divergențele nu găseau o cale de împăcare, invitații ieșeau să ia aer în grădină. Mucurile lor de țigară luceau cu îndârjire în întuneric. Odată întâlnirea încheiată, se retrăgeau în vârful picioarelor, unul după altul, scrutând împrejurimile, și dispăreau în noapte.

A doua zi, îl surprindeam pe unchiul în birou consemnând interminabile însemnări într-un registru cartonat.

Într-o seară care nu semăna cu precedentele, unchiul îmi dădu voie să stau alături de invitații lui în salon. Mă prezentă lor cu mândrie. Am recunoscut câteva figuri, dar ambianța era mai puțin încordată, aproape solemnă. O singură persoană își permitea să peroreze. Atunci când deschidea gura, tovarășii lui se concentrau asupra buzelor sale și îi sorbeau cuvintele cu o mare delectare. Era un invitat de marcă, charismatic, pentru care unchiul nutrea admirație... Abia mai târziu, când am parcurs o revistă politică, i-am putut asocia un nume figurii sale: Messali Hadj¹⁹, figură de vază a naționalismului algerian.

Războiul izbucni în Europa. Asemenea unui abces.

Polonia căzu sub atacurile naziste cu o ușurință deconcertantă. Oamenii se așteptau la o rezistență sălbatică și n-au avut parte decât de încăierări patetice, repede strivite de tancurile însemnate cu svastici. Succesul fulgurant al trupelor germane suscita și spaimă, și fascinație. Atenția celor mai mulți se îndreptă în întregime spre nord și se focaliză pe ceea ce se întâmpla de cealaltă parte a Mediteranei. Veștile nu erau bune; spectrul unei conflagrații generale bântuia spiritele. Orice pierdere care-și lua masa pe terasa unei cafenele răsfoia un ziar care îi reflecta neliniștile. Trecătorii se opreau, se interpelau, roind în jurul tejghelelor din baruri sau pe băncile din grădinile publice pentru a lua pulsul unui Occident aflat pe calea unei pierzării accelerate. La școală, învățătorii ne mai slăbiseră

puțin din frâie. Veneau dimineața cu stive de vești și mormane de întrebări și plecau seara cu aceleași întrebări și aceleași temeri. Directorul își instalase la vedere un radio TSF în birou și își consacra cea mai mare parte a zilei informațiilor, neglijându-i pe pezevenchii care, în mod curios în acele timpuri tulburi, erau din ce în ce mai mulți în curtea școlii.

Duminica, după mesă, Germaine nu mă mai ducea nicăieri. Se închidea în cameră, îngenunchind în fața unui crucifix, și citea interminabile litanii. Nu avea familie în Europa, dar se ruga cu toată forța ca înțelepciunea să învingă nebunia.

Pentru că unchiul începuse să ne abandoneze la rândul său, cu sacoșa încărcată de afișe de propagandă și manifeste sub palton, mi-am abătut atenția asupra lui Lucette. Ne pierdeam în jocurile noastre până ce o voce ne anunța că era timpul să ne așezăm la masă sau să mergem la culcare.

Tatăl lui Lucette se numea Jerôme și era inginer într-o fabrică aflată nu foarte departe de cartierul nostru. Când cufundat într-o carte tehnică, când retras pe o canapea veche cu fața la un gramofon cântând Schubert până la refuz, nici nu-și dădea osteneala să își arunce un ochi la ceea ce făceam noi. Mare și slab, ascuns în spatele ochelarilor rotunzi, părea să evolueze într-o bulă croită după măsura sa, păstrându-și scrupulos distanțele față de tot și toți, inclusiv față de războiul care se pregătea să devoreze planeta. Purta și iarna, și vara aceeași cămașă kaki înălțată de epoleți și flancată de două buzunare pline cu creioane. Jerôme nu vorbea decât când i se puneau întrebări, la care răspundea invariabil cu o ușoară iritare. Soția îl părăsise după câțiva ani de la nașterea lui Lucette și asta îl afectase foarte mult. Desigur, nu-i refuza nimic lui Lucette, dar nu l-am văzut niciodată să o ia în brațe și să o strângă la piept. La cinema, unde ne îmbuiba cu episoade de filme mute, ai fi jurat că dispărea odată cu stingerea luminilor. Uneori, mă înspăimânta, mai ales după ce-i declarase unchiului, pe un ton detașat, că era ateu. În acea vreme, nu credeam că existau asemenea oameni. Nu erau decât credincioși în jurul meu; unchiul era musulman, Germaine catolică, iar vecinii noștri fie evrei, fie creștini. Și la școală, și în cartier, Dumnezeu era pe buzele și în inimile tuturor și eram uimit să-l văd pe Jerôme descurcându-se fără El. Îl auzisem zicându-i unui evanghelist venit să propovăduiască înțelepciunea divină: „Fiecare om este propriul lui Dumnezeu. Alegându-și un altul se reneagă și devine orb și nedrept.” Evanghelistul l-a măsurat din cap până-n picioare ca și cum era Satana în persoană.

De ziua Înălțării, Jerôme ne duse pe mine și pe Lucette să contemplăm orașul de pe culmile muntelui Murdjadjo. Am urcat mai întâi să vizităm fortăreața medievală, înainte de a ne alătura mulțimii de pelerini care gravitau în jurul capelei Santa Cruz. Erau sute de femei, de bătrâni și de copii care se înghesuiau la picioarele Fecioarei. Unii urcaseră versanții muntelui în picioarele goale, agățându-se de grozame²⁰ și de tufișuri, alții în genunchi, cu rotulele pline de răni și însângerate. Toată această lume serenă bătând sub un soare de plumb, cu ochii dați peste cap și chipul palid, implorând sfinții protectori și rugându-se Domnului să le cruțe viețile nefericite. Lucette îmi spuse că cei mai credincioși erau spaniolii care, în fiecare an la Înălțare, își infligeau astfel această încercare pentru a-i mulțumi Fecioarei de a fi vindecată Vechiul Oran de epidemia de holeră care îndoliase mii de familii în 1849.

- Dar își fac mult rău, i-am zis, șocat de amploarea martiriului.
- O fac pentru Dumnezeu, îmi spuse Lucette cu fervoare.
- Dumnezeu nu le-a cerut nimic, spuse tăios Jerôme.

Glasul său pocni ca o lovitură de bici, spulberându-mi entuziasmul. Nu mai vedeam pelerini, ci damnați în transă și niciodată infernul nu îmi păru așa de aproape ca în acea zi a marilor rugi. De când mă născusem, nu fusesem pus în gardă împotriva sacrilegiului. Nu era de ajuns să-l rostești ca să-l pătimești; doar faptul de a-l auzi era el însuși un păcat. Lucette își dădu seama de tulburarea mea. O simțeam furioasă împotriva tatălui ei, și totuși îmi interziceam să răspund zâmbetelor ei stânjenite. Voiam să mă întorc acasă.

Am luat autobuzul ca să ne întoarcem în oraș. Cornișa în serpentine înguste care ducea spre Vechiul Oran îmi amplifică indispoziția. Îmi venea să vomit la fiecare viraj. De obicei, mie și lui Lucette ne plăcea să hoinărim prin cartierul Scalera, să degustăm paella²¹ sau ceva la ceain într-o tavernă spaniolă și să cumpărăm obiecte lucrate de mână de la artizani evrei din cartierul Derb. În acea zi, inima nu îmi mai era la acele lucruri. Statura înaltă a lui Jerôme își arunca umbra asupra neliniștilor mele. Mă temeam ca „sacrilegiul” lui să nu atragă nefericirea asupra mea.

Am luat tramvaiul până în orașul european și am continuat să mergem pe jos, direct spre cartierul nostru. Era frumos afară. Soarele oranez se întrecea pe sine, și totuși mă simțeam străin de luminile și de vorbele de spirit care țâșneau din jur. Mâna lui Lucette încerca în van să o strângă pe a mea, nu reușea să mă însuflețească...

Și ceea ce mă temeam năvăli peste mine ca o pacoste: era multă lume pe strada noastră. Vecinii erau în picioare de o parte și de alta a șoselei, cu brațele încrucișate pe piept și obrazul sprijinit în degete.

Jerôme îl iscodi cu privirea pe un bărbat în șort, înțepenit în deschizătura porții sale. Acesta din urmă, care tocmai își uda grădina, închise robinetul, puse furtunul pe alee, își șterse mâinile pe fața maioului, apoi îndepărtă brațele în semn de neștiință:

– Sigur e o greșeală. Poliția l-a arestat pe domnul Mahi farmacistul. Tocmai a fost săltat de o mașină a poliției. Polițiștii n-aveau un aer prea calm.

Unchiul a fost eliberat după o săptămână de detenție. A trebuit să aștepte noaptea pentru a se întoarce acasă. Discret, fără să-l vadă nimeni. Cu obrații trași și privirea mohorâtă. Câteva zile de închisoare fuseseră de ajuns ca să-l transforme complet. Era de nerecunoscut. O barbă care mijea îi accentua încrețirea trăsăturilor și adăuga aerului său o tușă fantomatică. Parcă l-ar fi înfometat și l-ar fi împiedicat să doarmă zi și noapte.

Ușurarea lui Germaine nu dură decât pe perioada regăsirii. Curând, ea își dădu seama că soțul ei nu-i fusese înapoiat pe de-a-ntregul. Unchiul era buimac. Nu înțelegea dintr-odată ce i se spunea și sărea până în tavan atunci când Germaine îl întreba dacă avea nevoie de ceva. Noaptea, îl auzeam măsurând cu pași mari în lung și-n lat camera, bodogănind imprecapii ininteligibile. Uneori, în grădină, ridicând ochii spre fereastra de la etaj, îi ghiceam silueta în spatele perdelelor. Unchiul supraveghea fără încetare strada. Ca și cum se aștepta să vadă aterizând la el demonii din infern.

Germaine luă în propriile mâini treburile familiei și se ocupă ea însăși de administrarea farmaciei. Făcând zece lucruri în același timp, era pe punctul de a mă neglija. Starea mentală a soțului ei se șubrezea văzând cu ochii și refuzurile lui categorice de a se lăsa examinat de către un doctor o îngrozeau. Uneori, izbucnea în plâns chiar în inima salonului.

Jerôme își luă responsabilitatea de a mă duce la școală. În fiecare dimineață. Lucette mă aștepta în fața pragului ușii noastre, entuziastă, cu cosițele împodobite cu panglici. Mă lua de mână și mă obliga să alerg pentru a-l ajunge din urmă pe tatăl ei în josul străzii.

Credeam că unchiul se va dezmetici după câteva săptămâni; situația lui însă se înrăutățea. Se închidea în camera lui și refuza să deschidă când se bătea la ușă. Era ca și cum un spirit malefic oficia în propria lui casă. Germaine era disperată. Eu nu înțelegeam. De ce îl arestaseră pe unchiul? Ce se întâmplase la secția de poliție? De ce se încapățâna să nu zică nimic despre „sejurul” său carceral, nici măcar lui Germaine?... Dar ceea ce casele încearcă să țină sub tăcere este adus la lumină mai devreme sau mai târziu de vocea străzilor: om de cultură, lector asiduu și atent la toate tulburările care agitau lumea arabă, unchiul era din punct de vedere intelectual solidar cu cauza națională care se răspândea în mediile literate musulmane. Învățase pe dinafară textele lui Chakib Arslane²² și decupa toate articolele militante apărute în presă; articole pe care le cataloga, le adnota și le comenta prin interminabile dizertații. Absorbit de latura teoretică a convulsiilor politice, nu părea să-și măsoare concret riscurile și angajamentele și nu cunoștea din militantism decât avânturile oratorice, finanțarea atelierelor clandestine la care contribuia și reuniunile secrete pe care responsabilii mișcării le organizau la el. Naționalist cu inima, mai apropiat de precepte decât de acțiunea radicală proprie aderenților la Partidul Popular Algerian, nu se imaginase în niciun moment gata să calce pragul unui comisariat sau să-și petreacă noaptea într-o celulă scabroasă, în compania șobolanilor și a răufăcătorilor. În realitate, unchiul era un pacifist, un democrat intelectual, un cerebral care credea în discursuri, în manifeste, în sloganuri, nutrind o ostilitate instinctivă împotriva violenței. Cetățean cu respect față de legi, conștient de rangul social pe care li-l confereau diplomele universitare și statutul său de farmacist, era departe de a se aștepta ca poliția să-l surprindă la el acasă, instalat confortabil în fotoliu, cu picioarele pe un taburet și cu capul cufundat în *El Ouma*, revista partidului său.

Se povestea că era într-o stare jalnică chiar înainte de a urca în mașina poliției și că începuse să „ciripească” încă de la primele interogatorii, atât de cooperant, încât a fost eliberat fără a i se aduce vreo acuzație – lucru pe care îl va nega până la sfârșitul vieții sale. Pentru că nu suporta să fie obiectul unei asemenea infamii, și-a pierdut de mai multe ori cunoștința.

Recăpătându-și un dram de luciditate, unchiul îi împărtăși planul său lui Germaine: nu mai intra în discuție ca noi să rămânem la Oran; trebuia să o luăm pe un alt drum.

– Poliția vrea să mă întoarcă împotriva alor mei, îi spuse el fără tragere de inimă. Îți dai seama? Cum și-au putut imagina să facă din mine un turnător? Am eu aerul unui trădător, Germaine? Pentru numele lui Dumnezeu, sunt eu capabil să-i trădez pe tovarășii mei de credință?

Îi spuse că din acel moment era terminat, că nu mai avea răgaz; că urma să fie supravegheat de foarte aproape și că, astfel, îi punea în pericol pe apropiați și pe prieteni.

- Măcar ai o destinație precisă? îl întrebă Germaine, tristă că trebuia să-și părăsească orașul natal.
- Ne vom stabili la Río Salado.
- De ce Río Salado?
- Este un orașel așezat. Am fost acolo, deunăzi, pentru a analiza posibilitatea de a deschide o farmacie. Am găsit una, la parterul unei case mari...

– Vei vinde tot aici la Oran? Casa noastră, farmacia?...

– Nu avem de ales.

– Deci nu ne lași nicio șansă să revenim în locul la care am visat atât...

– Îmi pare rău.

– Și dacă lucrurile vor merge rău la Río Salado?

– Vom merge la Tlemcen, dacă nu, la Sidi Bel-Abbès sau în Sahara. Pământul lui Dumnezeu este vast, Germaine, ai uitat?

Era scris undeva că trebuia să plec, întotdeauna să plec, și să las în urma mea o parte din mine.

Lucette era în fața casei sale, cu mâinile la spate, sprijinită de zid. Nu voise să mă creadă când i-am zis că ne mutăm. Acum că era acolo camionul, era supărată pe mine.

Nu am îndrăznit să traversez șoseaua pentru a merge să-i spun cât sufeream și eu. Mă mulțumeam să-i privesc pe cărăuși așezându-ne mobilele și cutiile în mașină. Era ca și cum mă deposedau de zeii și îngerii mei păzitori.

Germaine mă împinse în cabină. Camionul hurui. M-am aplecat să o văd pe Lucette. Speram ca mâna ei să se miște, să-mi adreseze un cuvânt de adio; Lucette însă n-a făcut nimic. Părea să nu realizeze cu adevărat că plecam. Sau poate că refuza să accepte acest lucru.

Camionul porni și statura șoferului îmi ascunse privirii prietena. Mi-am răsucit gâtul mai-mai să îmi rup vertebrele pentru a încerca să iau cu mine măcar iluzia unui zâmbet, dovada că ea recunoștea că nu eram vinovat de situație, că eram la fel de nefericit ca ea. Degeaba. Strada defilă într-un hodorogit de fierătaie, apoi dispăru...

Adio, Lucette!

Mult timp, am crezut că ochii ei îmi umpleau sufletul cu o liniște tandră. Astăzi, îmi dau seama că nu ochii ei făceau asta, ci privirea ei – o privire dulce și bună, abia încolțită și deja maternală și care, atunci când se fixa asupra mea...

Río Salado se găsea la vreo șaiszeci de kilometri la vest de Oran. Niciodată o călătorie nu mi s-a părut așa de lungă. Camionul se delecta pe șosea ca o bătrână cămilă la capătul unei serpentine. Motorul hârâia la fiecare schimbare de viteză. Șoferul purta un pantalon murdar de nămol și o cămașă care cunoscuse și zile mai bune. Scurt în picioare, cu umerii imenși în care se afunda un chip de luptător convalescent, el conducea în liniște, cu mâinile păroase asemenea tarantulelor în jurul volanului. Germaine tăcea, lipită de portieră, neatentă la livezile care făceau paradă de o parte și de alta a cabinei. După degetele încrucișate discret în faldurile fustei, am înțeles că se ruga.

Am traversat Misserghine cu dificultate din cauza șaretelor care aglomerau șoseaua. Era zi de târg și gospodinele se îngrămădeau în jurul tarabelor unde beduini neobișnuiți, ce puteau fi recunoscuți după turbane, își ofereau serviciile de cărăuși. Un agent de ordine se umfla în pene la fața locului, răsucindu-și bastonul cu o mână dezinvoltă. Le saluta servil pe doamne, cu cozorocul chipiului până pe sprâncene, și se întorcea cu privirea asupra mersului acestora pentru a-și clăti ochii cu crupa lor.

– Mă numesc Costa, spuse deodată șoferul. Coco pentru cei apropiați.

Îi strecură o privire lui Germaine. Pentru că ea îi zâmbea politicos, el prinse curaj:

– Sunt grec.

Începu deodată să se agite pe scaun.

– Acest camion îmi aparține pe jumătate. Nu dau această senzație, nu? Și totuși, ăsta e adevărul.

Nu peste mult timp, voi fi propriul meu șef și nu mă voi mai mișca de la birou... Cei doi tipi din spate sunt italieni. Ar putea să descarce un pachet în mai puțin de o zi. Sunt cărăuși încă de când erau în pânțele mamelor lor.

Ochii îi scânteiară în adâncul orbitelor.

– Știți că semănați cu verișoara mea Méline, doamnă?... Adineauri când am sosit am crezut că aveam viziuni. Este incredibil cât îi semănați. Același păr, aceeași culoare a ochilor, aceeași talie. Nu cumva sunteți de origine greacă, doamnă?

– Nu, domnule.

– De unde vă trageți atunci?

– Din Oran. A patra generație.

– Oau! Probabil că strămoșii dumneavoastră s-au dușor cu sfântul protector al arabilor... Eu sunt în Algeria doar de vreo cincisprezece ani. Eram marinar. Am făcut escală aici. Într-un han am întâlnit-o pe Berte. Mi-am spus imediat că e făcută pentru mine. M-am căsătorit cu Berte și ne-am instalat la Scalera... Oran este un oraș foarte frumos.

– Da, spuse Germaine cu tristețe, este un oraș foarte frumos.

Șoferul întoarse volanul pentru a evita doi măgari abandonati în mijlocul drumului. Mobilele scârțâiră în spate și cei doi cărăuși înjurară într-un jargon nu tocmai delicat.

Șoferul redresă camionul și accelerează, mai-mai să crape radiatorul sub capotă.

– Ai face mai bine să fii atent la drum decât să trăncănești, Coco, îi strigară din spate.

Șoferul încuviință din cap și tăcu.

Livezile continuă să se dezvăluie ochilor noștri. Oranjierii și viile se întreceau să cucerească dealurile și câmpiile. Ferme superbe apăreau ici și colo, cel mai adesea pe un promontoriu pentru a domina ținutul, fiind mărginite de arbori maiestuoși și de grădini. Drumurile care duceau până la ele erau presărate cu măslini sau cu palmieri zvelți. Din când în când, se vedea câte un arendaș care traversa câmpurile sale la picior sau pe un cal galopând ca vântul spre nu știu ce fericire. Apoi, pe negândite, ca și cum ar fi vrut să stingherească feeria din jur, răsăreau cocioabe dintre movile, incredibil de sordide, strivite sub povara nefericirilor și a sorții potrivnice. Unele se baricadau în spatele zidurilor de nopali²³ din cauza jenei – cu greu le distingeai acoperișurile gata să se surpe peste lumea lor; altele se agățau de grămezile de bolovani, având poarta la fel de hidoasă ca o gură știrbă și chirpiciul pe pereți asemenea unei măști mortuare.

Șoferul se întoarse iar spre Germaine și îi zise:

– Este incredibil cât de mult semănați cu verișoara mea Méline, doamnă.

¹⁹ Messali Hadj sau Ahmed Mesli (1898 – 1974) – om politic Algerian care a revendicat încă din 1927 independența Algeriei. A fondat Partidul Poporului Algerian (PPA) și Mișcarea Națională Algeriană (MNA), *n. tr.*

²⁰ Arbust cu flori galbene (*Genista sagittalis*), din ale cărui ramuri se fac mățuri, *n. tr.*

²¹ Preparat pe bază de orez cu șofran, legume, diferite tipuri de carne, cârnaț, pește și crustacee, originar din zona lacului Albufera, o lagună pe coasta de est a Spaniei, în regiunea Valencia, *n. tr.*

[22](#) Shakib Arslan (1869 – 1946) – istoric, politician, poet și scriitor marcant, fondator al ziarului *La Nation Arabe* (Națiunea Arabă), care a influențat mulți șefi naționaliști arabi, *n. tr.*

[23](#) Plantă originară din Mexic (*Opuntia coccinifera*), cu fructe comestibile și cu frunze cărnoase și flori roșii, renumită pentru virtuțile sale culinare și farmaceutice, *n. tr.*

II.

Río Salado

Am iubit enorm Río Salado – Flumen Salsum, pentru romani; El-Maleh²⁴, în zilele noastre. De altfel, nu am încetat să-l iubesc, nefiind în stare să mă imaginez îmbătrânind sub un alt cer decât al său ori murind departe de fantomele sale. Era un superb orașel colonial cu străzi înverzite și case înstărite. Piața în care se organizau balurile și defilau trupele muzicale cele mai prestigioase își etala covorul de dale la doi pași de piața primăriei, încadrată de palmieri aroganți care se legau unii de alții prin ghirlande suspendate de felinare. În acest loc aveau să evolueze pe scenă Aimé Barelli²⁵, Xavier Cugat²⁶ cu faimosul său chihuaua ascuns în buzunar, Jacques Hélian²⁷, Pérez Prado²⁸, nume și orchestre legendare pe care Oranul, cu afectarea și statutul său de capitală a vestului, nu putea să și le permită. Río Salado adora să seducă, să-și ia revanșa față de prezicerile care îl crezuseră perdant din toate punctele de vedere. Conacurile, pe care le afixa cu o insolență plină de zel de-a lungul bulevardului principal, erau mijlocul prin care le arăta călătorilor care tranzitau pe acolo că ostentația este o virtute când ea înseamnă să le-o ia înainte judecăților nedrepte, să inventarieze drumurile crucii²⁹ pe care a trebuit să le înfrunte pentru a obține imposibilul. Odinioară, era un teritoriu sinistat, lăsat pradă șopârlelor și pietrelor, unde puțini păstori se aventurau din întâmplare și apoi nu mai puneau piciorul pe acolo; un teritoriu de tufișuri și de râuri moarte, în care hienele și mistreții domneau ca stăpâni absoluți – pe scurt, un pământ renegat de oameni și îngeri, pe care pelerinii îl traversau în fugă, ca și cum era vorba de cimitire blestemate... Apoi, proscrisii și nomazii aflați la capăt de drum, majoritatea spanioli, au ales acest ținut blestemat care semăna cu starea lor deplorabilă. Și-au suflecat mânecile și s-au apucat să îmblânzească câmpiile sălbatice, înlocuind cu un butuc de viță de vie fiecare arbore de fistic smuls din pământ, trasând conturul unei ferme de fiecare dată când desteleneau vreun teren viran. Și Río Salado se întrupă din acești aventurieri nemaipomeniți așa cum înmugureau lăstarii de viță de pe araci.

Ascuns în mijlocul viilor și al pivnițelor sale viticole – avea cam vreo sută –, Río Salado se lăsa degustat precum podgoriile sale, pândind, între două recolte, beția vremurilor glorioase³⁰. În ciuda unui ianuarie mai degrabă friguros, cu un cer înghețat, el emana din toate ungherele un perpetuu parfum estival. Oamenii se îndeletniceau cu treburile lor, cu pași viguroși, când dughenele nu-i adunau, la asfințitul soarelui, în jurul unui pahar sau al unui fapt divers; îi puteai auzi în vecinătate hohotind sau revoltându-se.

– Îți va plăcea în acest orașel, îmi promise unchiul întâmpinându-ne pe Germaine și pe mine în pragul noii noastre locuințe.

Cea mai mare parte a locuitorilor din Río Salado erau spanioli și evrei mândri de a-și fi ridicat cu propriile mâini fiecare casă și de a fi făcut să încolțească, dintr-un pământ înțesat cu vizuini, ciorchini de struguri de îmbătat zeii din Olimp. Erau oameni plăcuți, spontani și integri; le plăcea să se strige de departe, cu mâinile pâlnie în jurul gurii. Ai fi zis că erau croiți după același calapod, atât de mult aveau aerul că se cunosc îndeaproape. Acest orașel nu avea nimic de-a face cu Oranul, unde treceai dintr-un cartier în altul cu sentimentul că te întorci în timp, că ești pe altă lume. Río Salado inspira veselie, fiind festiv chiar și dincolo de vitraliile bisericii sale care se ridica la dreapta primăriei, o

pipernicită de clădire retrasă pentru a nu-i indispuie pe cheflii.

Unchiul intuiise bine. Río Salado era un loc propice pentru a o porni la drum nou. Casa noastră se ridica pe versantul estic al orașelului și avea o grădină minunată și un balcon care dădea spre un ocean de podgorii. Era o casă mare, largă și aerisită, al cărei parter avea tavanul înalt, fiind reamenajat ca farmacie, în prelungirea căreia se afla depozitul de medicamente plin cu etajere și dulapuri secrete. O scară în spirală ducea la etaj și dădea spre un salon imens în jurul căruia gravitau trei mari camere și o sală de baie acoperită cu faianță, a cărei cadă din fontă se sprijinea pe labe mari de leu din bronz. M-am simțit în elementul meu în clipa în care, aplecat asupra balustradei inundate de razele soarelui, privirea mi-a fost acaparată de zborul unei potârnichei, aproape imposibil să se mai dezlipească de ea.

Eram copleșit. Născut în inima câmpiei, îmi regăseam unul câte unul reperele de altădată, mirosul ogoarelor și liniștea vizuinilor. Renășteam în pielea mea de țăran, fericit să constat că hainele mele de orașean nu îmi alteraseră sufletul. Dacă orașul era o iluzie, provincia era o emoție care creștea neîncetat; fiecare zi care se ivea amintea de zorii umanității, iar fiecare seară se lăsa ca o pace definitivă. Am iubit Río Salado încă din prima clipă. Era un ținut binecuvântat. Ai fi putut jura că zeii și titanii își găsiseră în aceste locuri liniștea. Totul părea calm, eliberat de vechii săi demoni. Și noaptea, când șacalii veneau să tulbure somnul oamenilor, te făceau să-ți dorești să-i urmezi până în adâncul pădurilor. Mi se întâmpla uneori să ies pe balcon pentru a încerca să le zăresc siluetele furtive prin frunzișul mlădios al viilor. Pierdeam ore întregi ciulindu-mi urechile la cele mai mici zgomote și contemplând luna, atingând-o ușor cu genele mele...

... Apoi, a apărut Émilie.

Prima dată când am văzut-o era în ușa largă a farmaciei noastre, cu capul ascuns în gluga paltonului și cu degetele atingând șireturile botinelor. Era o fetiță frumoasă cu ochi temători, de un negru mineral. Aș fi crezut-o cu ușurință un înger căzut din cer dacă fața ei, de o paloare marmoreană, n-ar fi purtat însemnele unei boli neîndurătoare.

– Bună ziua, i-am zis. Te pot ajuta?

– Îl aștept pe tata, îmi răspunse ea, dându-se la o parte pentru a-mi da voie să trec.

– Poți să-l aștepti înăuntru. E ger afară.

Dădu din cap că nu vrea.

Câteva zile după aceea, reveni, însoțită de un colos cioplit, parcă, în piatră. Era tatăl ei. I-o încredință lui Germaine și așteptă în fața tejghelei, înăuntru farmaciei, la fel de drept și impenetrabil ca o baliză. Germaine o conduse pe fată în încăperea de alături ce ținea de depozit și i-o încredință tatălui ei câteva minute mai târziu. Bărbatul puse o bancnotă pe tejghea, o luă pe fată de mână și ieșiră amândoi în stradă.

– Ce i-ai făcut? am întrebat-o pe Germaine.

– O injecție... ca în fiecare zi de miercuri.

– Boala ei e gravă?

– Numai Dumnezeu știe.

Miercurea de după, intenționat, am plecat grăbit de la școală ca s-o revăd. Ea era acolo, în farmacie, așezată pe băncuța din fața tejghelei înșesate cu fiole și flacoane. Răsfoia absentă o carte cu copertă cartonată.

– Ce citești?

– O carte ilustrată despre Guadalupe.

– Ce este Guadalupe?

– O insulă mare franceză din Caraibe.

M-am apropiat de ea, în vârful picioarelor, pentru a nu o deranja. Părea atât de fragilă și de vulnerabilă.

– Mă numesc Younes.

– Eu, Émilie.

– Peste trei săptămâni voi avea treisprezece ani.

– Mi-am sărbătorit cei nouă ani în noiembrie.

– Suferi mult?

– Nu foarte mult, dar e deranjant.

– Ce ai?

– Nu știu. Cei de la spital nu înțeleg. Medicamentele pe care mi le-au prescris nu dau niciun rezultat.

Germaine veni s-o caute pentru injecție. Émilie își lăsă cartea pe băncuță. Lângă comoda de alături era un ghiveci cu flori; am cules un trandafir din el și l-am strecurat în carte înainte de a urca în camera mea.

Când m-am reîntors, Émilie plecase.

Următoarea miercuri, Émilie nu s-a mai întors pentru injecție. Și nici în celelalte zile de miercuri.

– Sigur au reținut-o în spital, presupuse Germaine.

După câteva săptămâni, Émilie nu mai dădea niciun semn de viață; îmi pierdusem orice speranță de a o mai revedea.

Apoi, am întâlnit-o pe Isabelle, nepoata lui Pépé Rucillio, cel mai mare bogătaș din Río. Isabelle era o mândrețe de fată, cu ochi mari de un albastru pal și părul lung, aspru care îi ajungea până la șold. Dar Dumnezeu, cât de sofisticată era! Privea lumea de sus. Cu toate acestea, când își fixa ochii asupra mea, devenea foarte timidă și era vai de cea care ar fi îndrăznit să se apropie de mine. Isabelle mă voia doar pentru ea. Părinții ei, negustori reductabili de vin, munceau pentru Pépé, care era oarecum patriarhul lor. Locuiau într-o vilă imensă nu departe de cimitirul israelit, pe o stradă cu fațade inundate de buganvilea.

Isabelle nu moștenise mare lucru de la mama ei, o franțuzoaică sofisticată – despre care se credea că se trăgea dintr-o familie fără bani și care nu scăpa nicio ocazie să le amintească calomniatorilor săi că în venele ei curgea sânge albastru –, poate doar un simț pronunțat pentru ordine și disciplină; în schimb, era portretul leit al tatălui ei – un catalan cu ten bronzat, cu fața aproape neagră. Chipul ei avea obraji proeminenți, gura îi era incisivă și privirea pătrunzătoare. La treisprezece ani, cu nasul în vânt și gesturi sigure, știa exact ce voia și cum să obțină ce voia, veghind asupra apropiaților ei cu aceeași rigoare ca și asupra imaginii pe care voia s-o ofere despre ea. Îmi mărturisii că, într-o viață anterioară, fusese castelană.

Ea este cea care m-a zărit imediat într-o zi de sărbătoare a sfântului protector. S-a apropiat de mine și m-a întrebat: „*Dumneavoastră* sunteți Jonas?” Ea se adresa cu „*dumneavoastră*” tuturor, cu mic și mare, și pretindea ca și ceilalți să procedeze la fel față de ea... Fără a aștepta vreun răspuns, a adăugat pe un ton ferm: „Joi este aniversarea mea. Sunteți invitat cordial”. Era greu să-mi dau seama

dacă era vorba de o rugămintă sau de un ordin. Joia, într-un patio efervescent de veri și verișoare, atunci când mă simțeam pierdut oarecum în vacarm, Isabelle m-a prins de braț și m-a prezentat alor ei: „Este colegul meu preferat!”

Primul meu sărut ei i-l datorez. Eram în salonul mare, la ea acasă, în adâncul unui alcov înțepenit între două ferestre. Isabelle cânta la pian, cu spatele țeapăn și bărbia dreaptă. Așezat lângă ea pe bancă, îi contemplam degetele ca un fus care alergau zglobii pe clapele claviaturii. Avea un talent nebun. Deodată s-a oprit și, cu o infinită delicatețe, a lăsat jos capacul claviaturii. După o scurtă ezitare sau poate o scurtă cugetare, s-a întors spre mine, mi-a luat fața între mâini și și-a pus buzele pe ale mele, închizând ochii în timp ce își ținea respirația.

Sărutul mi s-a părut interminabil.

Isabelle și-a redeschis ochii înainte de a-și retrage buzele.

– Ați simțit ceva, domnule Jonas?

– Nu, i-am răspuns eu.

– Nici eu. E curios, la cinema, gestul ăsta îmi părea grandios... Presupun că trebuie să așteptăm să devenim adulți pentru a simți cu adevărat niște lucruri.

Cufundându-și privirea într-a mea, ea a decretat:

– Ce contează! Vom aștepta cât timp va fi nevoie.

Isabelle avea răbdarea celor care sunt convinși că zilele de mâine sunt făcute pentru ei. Spunea că sunt cel mai frumos băiat din lume, că fusesem cu siguranță un prinț fermecător într-o altă viață și că mă alesese ca logodnic pentru că *meritam toată osteneala*.

Nu ne-am mai sărutat, dar ne-am regăsit aproape în fiecare zi pentru a plăsmui, la adăpost de ochii răuvoitori, planuri faraonice.

Și deodată, fără niciun avertisment, dragostea noastră se destrămă ca sub efectul unui sortilegiu. Era într-o duminică dimineața; lâncezeam pe acasă. Unchiul, care reîncepuse să se încuie în camera lui, nu mai dădea niciun semn de viață, iar Germaine se dusese la biserică. Eu nu încetam să mă plictisesc citind fără entuziasm, în singurătate, o carte. Era frumos afară. Primăvara se anunța purificatoare. Rândunelele sosiseră mai devreme și Río, celebru pentru florile sale, mirosea neîncetat a iasomie.

Am ieșit să-mi pierd timpul pe stradă, cu mâinile la spate și capul în nori. Fără să-mi dau seama, m-am surprins în fața casei familiei Rucillio. Am strigat-o pe Isabelle la fereastră. Ca de obicei. Isabelle nu coborî să-mi deschidă. După ce mă observă îndelung prin jaluzele, deschise obloanele cu un zgomot înfuriat și îmi strigă:

– Mincinosule!

Am înțeles, după asprimea tonului și incandescența privirii ei, că era foarte supărată pe mine. Isabelle folosea mereu acest ton și această privire când se pregătea să-și afișeze dușmănia.

Neștiind ce îmi reproșa și neașteptându-mă să fiu întâmpinat cu atâta răceală, am rămas fără glas.

– Nu vreau să *te* mai revăd, spuse ea în mod sentențios.

Era prima dată când o auzeam tutuind pe cineva.

– De ce?... strigă ea, oripilată de perplexitatea mea. De ce m-ai mințit?...

– Nu v-am mințit niciodată.

– A, da?... Numele tău este Younes, nu-i așa? *You-nes*?... Atunci de ce te prezinți ca Jonas?

– Toată lumea îmi spune Jonas... Ce schimbă asta?

– Totul! urlă ea aproape sufocându-se.

Chipul ei congestionat se zvârcolea de supărare:

– Asta schimbă totul!...

După ce își recăpătă suflul, îmi spuse irevocabil:

– Nu mai aparținem aceleiași lumi, domnule *Younes*. Și albastrul ochilor tăi nu e de-ajuns.

Înainte de a-mi trânti în nas obloanele ferestrei, îmi aruncă un icnet de dispreț și adăugă:

– Sunt o Rucillio, ai uitat?... Mă vezi măritată cu un arab?... Mai bine mor!

La o vârstă la care trezirea la realitate este la fel de dureroasă ca primele sângerări ale unei fete, lucrul acesta stigmatizează ca un fier înroșit. Eram șocat, tulburat ca la trezirea dintr-un somn mincinos. Din acel moment, nu am mai putut să percep lucrurile ca înainte. Unele detalii, pe care naivitatea copilăriei le estompează în așa măsură încât le face imperceptibile, își recapătă vitalitatea și încep să vă tragă în jos, să vă hărțuiască fără răgaz, atât de mult că, atunci când închideți cu putere pleoapele, vă reapar în suflet, tenace și vorace, asemenea remușcărilor.

Isabelle mă scosese dintr-o colivie aurită ca să mă arunce apoi într-un puț.

Adam alungat din paradis nu s-ar fi simțit atât de dezrădăcinat ca mine și mărul său n-ar fi fost mai puțin tare decât nodul care îmi rămăsese în gât.

Începând cu această muștrare, am început să fiu mai atent unde puneam piciorul. Am observat mai ales că nicio haină de maur nu-și făcea apariția pe străzile orașelului nostru, că amărății cu turban care munceau din greu în vii din zori până la căderea nopții nici nu îndrăzneau măcar să se apropie de periferia unui Río cu gelozie colonial în care doar unchiul meu – pe care mulți îl luau drept un turc din Tlemcen – reușise, datorită unei nu știu care greșeli, să se integreze.

Isabelle mă doborâse.

De mai multe ori, drumurile ni s-au intersectat. Trecea prin fața mea fără să mă vadă, cu nasul pe sus precum cârligul unui măcelar și se comporta de parcă nu existasem niciodată... Și asta nu era totul. Isabelle avea defectul de a-și impune și altora gusturile și răutățile. Când nu avea pe cineva la inimă, pretindea ca toți din anturajul ei să-l respingă. Am văzut atunci cum zona mea de joacă se micșora, cum colegii de clasă mă evitau fățiș... De altfel, din dorința de a o răzbuna, Jean-Cristophe Lamy mi-a căutat motiv de ceartă în curtea școlii și mi-a aranjat cu generozitate fața.

Jean-Cristophe era mai mare ca mine cu un an. Dat fiind că părinții săi erau portari de imobil, condiția socială nu îi permitea să o facă pe grozavul, dar era îndrăgostit nebunește de nepoata inexpugnabilă a lui Pépé Rucillio. Dacă mă lovide tare și bine era pentru a-i arăta cât o iubea și până unde era capabil să meargă pentru ea.

Îngrozit de fața mea tumefiată, învățătorul îmi făcu semn să mă urc pe podium și îmi ordonă să i-l arăt pe „sălbaticul” care mă desfigurase în asemenea hal. Neprimind nicio mărturisire, îmi tocă degetele cu rigla și mă puse la colț până la sfârșitul orelor. Reținându-mă în clasă după plecarea colegilor, spera să-mi smulgă numele brutei. După câteva amenințări, înțelese că nu voi ceda și mă concedie, promițându-mi că va schimba vreo două vorbe cu părinții mei.

Germaine era să facă infarct când mă văzu reîntorcându-mă de la școală cu mutra pocită. Vru să știe cine mă adusese în acea stare jalnică, dar nu obținu de la mine decât o tăcere resemnată. Hotărî să mă întorc imediat cu ea la școală pentru a lămuri această poveste. Unchiul, așezat într-un colț al salonului, o făcu să se răzgândească: „Nu-l vei duce nicăieri. Este timpul să învețe să se apere.”

Câteva zile mai târziu, în timp ce mă plimbam pe la marginea viilor, Jean-Cristophe Lamy, însoțit de Simon Benyamin și Fabrice Scamaroni, tovarășii săi de nedespărțit, o tăiară de-a lungul câmpurilor pentru a mă prinde. Alura lor nu era agresivă, dar tot mi-era teamă. Niciodată nu hoinăreau pe acolo, preferând de departe vacarmul pieței municipale și chiotele terenurilor virane unde jucau fotbal. Prezența lor pe acele coclauri nu-mi spunea nimic bun. Îl cunoșteam puțin pe Fabrice, care era mai mare ca mine cu o clasă și pe care îl vedeam în curtea școlii cufundat de obicei într-o carte ilustrată. Era un băiat fără probleme, cu excepția faptului că era gata să servească drept alibi tâlharului de Jean-Cristophe. Nu era exclus că urma să-i dea o mână de ajutor dacă situația o cerea. Jean-Cristophe nu avea nevoie de întăriri; știa să lovească și să fenteze loviturile cu pricepere; cum nimeni nu-l pusese la pământ, nu eram sigur că tovarășul lui se abținea să intervină dacă lucrurile luau o întorsătură urâtă pentru el. Cât despre Simon, nu-mi inspira deloc încredere. Imprevizibil, putea pe neașteptate să lovească cu capul vreun coleg, doar pentru a pune capăt unei discuții plicticoase. Era în clasă cu mine, făcând pe clovnul din spatele clasei și hărțuindu-i pe tocilari și pe elevii prea cuminiți. Era unul dintre puținii codași care protesta când învățătorul îi trântea o notă proastă și avea o aversiune sinceră față de fete, mai ales când erau drăguțe și conștiincioase. Am avut de-a face cu el încă de când m-am înscris la școală. I-a strâns pe toți golarii în jurul meu și și-a bătut joc de genunchii mei jupuiți, de mutra mea de „fetiță stupidă” și de pantofii mei, noi totuși, pe care îi asemuia oarecum cu labelle unui batracian. Pentru că nu reacționasem la batjocura sa, m-a făcut „moacă” și nu m-a mai băgat în seamă.

Jean-Cristophe avea un pachet la subsuoară. Îi supravegheam privirea, pândind vreun semn încifrat în direcția tovarășilor săi. Nu avea aerul răutăcios pe care i-l știam, nici acea tensiune care îi accentua trăsăturile când se pregătea să snopească pe careva.

– Nu-ți vrem răul, mă liniști de departe Fabrice.

Jean-Cristophe se apropie de mine. Cu un pas timid. Era încurcat, chiar amărât, și umerii lui păreau striviți sub o povară invizibilă.

Îmi întinse pachetul cu un gest umil.

– Te rog să mă ierți, îmi spuse el.

Pentru că ezitam să iau pachetul, temându-mă să nu fie vreo farsă, mi-l puse între mâini.

– Este un cal de lemn. Are o mare valoare în ochii mei. Astăzi ți-l ofer ție. Dacă mă ierți, acceptă-l.

Fabrice mă încuraja din ochi.

Când Jean-Cristophe își retrase mâna și observă că darul său stătea bine într-a mea, îmi șopti:

– Și mulțumesc că nu m-ai pârât.

Toți patru aveam să pecetluim una dintre cele mai frumoase prietenii pe care mi-a fost dat s-o împărtășesc.

Mai târziu am aflat că Isabelle a fost cea care, indignată de inițiativa nefericită a lui Jean-Cristophe, îi ceruse acestuia să-și ceară scuze față de mine, și asta în prezența martorilor.

Prima noastră vară la Río Salado a debutat prost. Pe 3 iulie 1940, țara a fost zguduită de operațiunea *Catapult*, care a văzut escadrila britanică „Force H” bombardând vasele de război franceze acostate în port la baza navală din Mers el-Kébir. La trei zile după aceea, nelăsându-ne măcar

răgazul de a ne da seama de amploarea catastrofei, avioanele Maiestății Sale s-au întors să-și desăvârșească munca de distrugere.

Nepotul lui Germaine, bucătar-șef pe cuirasatul *Dunkerque*, figura printre cei o mie două sute nouăzeci și șapte de marinari uciși în timpul acestor raiduri. Unchiul, care se cufunda progresiv într-un fel de autism cronic, refuză să ne însoțească la înmormântare și eu și Germaine a trebuit să plecăm fără el.

Am regăsit Oranul în stare de șoc. Tot orașul se înghesuia pe Frontul marin, stupefiat de agitația de coșmar din jurul bazei în flăcări. Unele vapoare și clădiri ardeau de la primul atac; fumul lor negru asfixia orașul și îneca munții. Oamenii erau îngroziți și indignați, cu atât mai mult cu cât navele țintite erau în curs de dezarmare în virtutea acordului de armistițiu semnat cu două săptămâni în urmă. Războiul, care nu era considerat în stare să se răspândească de-a lungul Mediteranei, era, din acel moment, la porțile orașului. După spaimă și emoție urmă delirul. Zvonurile se răspândiră în toate direcțiile și dădură naștere celor mai alarmante divagații. Începuse să se vorbească de incursiuni germane, de parașutări nocturne în zonele de coastă, de debarcări iminente, de noi bombardamente masive care ar fi vizat de data aceasta populația civilă și ar fi scufundat Algeria în furtuna abisală pe cale de a arunca Europa în epoca de piatră.

Eram nerăbdător să mă întorc la Río.

După funeralii, Germaine îmi încredință niște bani și îmi permise să mă duc la Jenane Jato, dar însoțit de Bertrand, unul dintre nepoții ei, care avea misiunea de a mă aduce teafăr și nevătămat din „expediție”.

Încă din prima clipă, Jenane Jato mi se păru schimbat. Expansiunea orașului împinsese mai departe spre Petit Lac cartierele de maghernițe și întinderile cu corturi de pânză ale nomazilor. Mărăcinișurile se retrăgeau din fața înaintării betonului armat și, în locul luminișurilor înțesate de gunoaie și al locurilor periculoase sub cer deschis, șantierele își etalau arsenalul tentacular. Pe locul unde erau altădată bazarurile, se înălțau în mijlocul desigurilor fortificațiile unei garnizoane militare sau ale unei închisori civile. Gloate confuze asediau birourile de angajare, dintre care unele se reduceau doar la o masă orfană, ridicată la poalele unui munte de fier vechi... Totuși, sărăcia era încă prezentă acolo, neclintită; ea ținea piept la tot, chiar și celor mai entuziasmante proiecte orășenești. Aceleași siluete vlăguite rățăceau în umbra zidurilor, aceiași scheletici se descompuneau în cocioabele lor; cei mai loviți de soartă stăteau ca niște santinele în fața tavernelor putrescente pentru a-și întinge pâinea goală în mirosul mâncărurilor, cu chipul cenușiu, privirea pierdută, înfășurați în burnuzurile lor asemenea mumiilor. Ne priveau trecând ca și cum eram timpul în persoană, ca și cum veneam dintr-o lume paralelă. Bertrand, care făcea pe puternicul, grăbea pasul de îndată ce deveneam ținta unei glume proaste sau un ochi chiorâș se holba la hainele noastre frumoase. Erau câțiva creștini care se vânzoleau pe ici, pe colo, musulmani în costume europene, cu fesul pe deasupra urechilor, dar se simțea în aer tensiunea inexorabilă a furtunilor în așteptare. Din când în când, dădeam peste vacarmuri care se transformau în păruieli sau, dimpotrivă, se stingeau brusc, cedând locul unei tăceri stânjenitoare. Neliniștea era imensă și așteptarea cu sufletul la gură. Dansul zăngănitor al sacagiilor, piruetând în harnașamentele lor multicolore, dantelate cu clopoței, nu reușea să înlătore influențele nefaste.

Era prea multă, mult prea multă suferință...

Jenane Jato se prăbușea sub povara visurilor năruite. Puști lăsați în voia lor se învârteau în umbra

fraților lor mai mari, morți de foame și de insolație; erau ca niște drame născânde, părăsite în natură, respingători prin mizerie și agresivitate, alergând în picioarele goale pentru a se agăța de spatele camioanelor, făcând slalom cu *caricou*³¹-urile lor printre șarete, veseli și inconștienți, flirtând cu moartea în voia accelerărilor. Pe alocuri, se adunau în jurul unei mingi de cârpă sau se încăierau; în jocurile lor înspăimântătoare erau avânturi exaltate, suicidare, care îți dădeau o senzație de amețeală.

– E altceva decât Río, nu-i așa? îmi spuse Bertrand pentru a-și ridica moralul.

Zâmbetul lui nu era convingător; teama îi șiroia pe chip, asemenea unor lături. Și mie mi-era teamă, dar nodul din gât îmi dispăru în clipa în care l-am recunoscut pe Picior-de-Lemn în pragul prăvăliei sale. Bietul de el slăbise și îmbătrânise mult.

Mă primi cu aceeași încruntare de sprâncene cu care mă întâmpinase la ultima mea vizită, uluit și fermecat în același timp.

– N-ai putea să-mi spui secretul sortii tale norocoase, ochi albaștri? îmi spuse el sprijinindu-se într-un cot. Dacă există într-adevăr un Dumnezeu, de ce nu privește niciodată și în partea asta?

– Nu blestema, îl apostrofă bărbierul, pe care nu-l văzusem, atât de mult se pierdea între acareturile sale improvizate. Poate că din cauza gurii tale spurcate ne întoarce spatele.

Bărbierul nu se schimbase. Numai că pe chipul său se vedeau urmele unei adânci tăieturi de brici. Nu îmi acordă nicio atenție.

Jenane Jato se extindea, dar nu știam în ce direcție. Cocioabele din zinc care se înghesuiau în spatele gardurilor de jujubieri³² arborescenți dispăruseră. În locul lor, în mijlocul unei vaste suprafețe aride, de un roșu sumbru, fuseseră săpate gropi împrejmuite cu grilaj. Erau fundațiile unui pod mare care avea să se arcuiască în curând asupra căii ferate. În spatele patio-ului nostru, acolo unde se năruiau ruinele unui post de cantonier secular, o fabrică gigantică începea să se ridice spre cer, proptită de palisadele incintei sale.

Picior-de-lemn îmi arătă cu degetul borcanul său cu bomboane:

– Nu vrei una, micuțule?

– Nu, mulțumesc.

Ghemuit sub un lampadar cu gaz antediluvian, cu un bidon în bandulieră³³, un negustor de pâine azimă trosnea nenumăratele sale clapete metalice. Ne propuse gofreturi în formă de cornet; lucirea privirii sale ne dădu fiori.

Bertrand mă împinse prudent înaintea lui. Nicio privire dimprejur, nicio umbră nu îi păreau demne de încredere.

– Te aștept afară, îmi spuse el din pragul patio-ului. Și, mai ales, nu te grăbi.

În fața patio-ului, acolo unde se înălța altădată voliera lui Ouari, apăruseră o casă din cărămidă și un zid de pietre, care pleca din latura sa stângă și urca poteca care ne ținea loc de străduță până la terenul intravilan unde netrebnicii aproape că mă linșaseră altădată.

Amintirile legate de Ouari îmi răscoliră sufletul. L-am revăzut inițiindu-mă în ale vânătorii de sticleți și m-am întrebat ce se alesese de el.

Badra căscă ochii văzându-mă intrând în curte. Tocmai își întindea rufele, cu tivul rochiei agățat de frânghia bălțată care îi servea drept centură și picioarele goale până unde începeau coapsele. Își duse mâinile în șoldurile ei elefantice și îndepărtă picioarele asemenea unui polițist care interzice accesul într-o instituție.

– Abia acum îți aduci aminte că ai o familie!

Badra se schimbase. Obezitatea ei se fleșcăise și chipul, altădată ferm, i se încrețise sub bărbie. Nu mai era decât o grămadă de carne fleșcăită, fără vigoare și fără formă.

Nu-mi dădeam seama dacă mă tachina sau mă dojenea.

– Mama și sora ta au ieșit, îmi spuse ea arătându-mi ușa închisă a cămăruței noastre. Dar se vor întoarce curând.

Îndepărtă cu piciorul ligheanul plin cu rufe pentru a elibera un taburet și a-l împinge în direcția mea.

– Așază-te, hai, îmi spuse ea. Voi plozii sunteți toți la fel. Ne sugeți laptele până ne secați, apoi, de îndată ce învățați să mergeți în picioare, spălați putina, lăsându-ne în sărăcie. Ca și tații voștri, vă luați tălpășița și nu vă mai pasă ce se va alege de noi.

Îmi întoarse spatele, ocupată cu întinsul rufelor. Îi vedeam umerii căzuți care se mișcau greoi. Își întrerupse gesturile pentru a-și sufla nasul sau pentru a-și șterge o lacrimă, dădu din cap și începu să-și întindă rufele zvântate pe o frânghie veche din cânepă care tăia curtea în două.

– Nu e bine maică-ta, îmi spuse ea. Cu adevărat deloc bine. Sunt sigură că i s-a întâmplat o nenorocire tatălui tău, dar ea refuză să accepte asta. Mulți bărbați își abandonează familiile pentru a se stabili altundeva și a o porni de la zero, e adevărat, dar nu e numai asta. Agresiunile sunt la ordinea zilei. Am sentimentul că bietul tău tată a fost omorât undeva și aruncat într-un șanț. Tatăl tău era un om grozav. Nu și-ar fi părăsit copiii. Sigur a fost căsăpît. Ca și bietul meu soț. Ucis pentru trei *bănuți*, trei nenorocite de centime. În plină stradă. Poc! Cu o lovitură de cuțit în burtă. O singură lovitură și totul s-a oprit. Totul. Cum poți muri așa de ușor când ai o liotă de guri de hrănit? Cum te poți lăsa păcălit de un puști puțin mai mare decât un sparanghel?...

Și Badra vorbea, vorbea... fără să-și mai tragă sufletul. Ai fi zis că s-ar fi deschis subit cutia Pandorei în interiorul ei. Vorbea ca și cum asta era tot ce îi rămăsese de făcut, sărea de la o dramă la alta, schițând câteodată un gest plictisit, iar alteori păstrând o liniște bruscă. Îi vedeam umerii vibrând în spatele primului rând de rufe, pulpele goale pe sub rufe și din când în când colacii diformi ai șoldurilor în răscoiala hainelor suspendate. De la ea am aflat că Hadda cea frumoasă fusese alungată din patio de Bliss curtierul, cu cei doi plozi la sub braț și doar cu o boccea amărâtă în spate; îmi povesti și cum, într-o noapte furtunoasă, cotonogită rău de soțul ei, nefericita Yezza se aruncase în puț pentru a scăpa de chin; că Batoul, ghicitoarea, reușise să smulgă destui bani amărăților care veneau s-o consulte, pentru a-și oferi o baie maură și o casă în Orașelul negru; că noua locatară venea dintr-un nu știu ce iad și la ora la care toate obloanele sunt închise își deschidea ușa depravaților; că Bliss își descoperise veleități de proxenet, acum că nu mai erau bărbați în patio.

După ce termină de întins rufe, aruncă apa folosită din lighean într-un șanț, își trase în jos marginea rochiei și se întoarse la ea acasă. Continuă să tune și fulgere și să se înfurie în biata ei gaură de șobolani până când se întoarse mama.

Mama n-a fost surprinsă descoperindu-mă așezat pe taburetul din curte. Abia dacă mă recunoscuse. Când m-am ridicat s-o îmbrățișez, a avut o rețineră. Doar atunci când m-am strâns lângă ea cu putere, brațele ei, după ce stătuseră în aer, au consimțit să mă cuprindă.

– De ce te-ai întors? îmi spuse ea, de mai multe ori.

Am scos banii pe care mi-i încredințase Germaine pentru a-i da, dar n-am avut timp să îi întind.

Mâna mamei se năpusti ca un fulger asupra celor câteva bancnote și le ascunse tot atât de repede ca un prestidigitator. Mă împinse în odăița noastră și, fiind la adăpost, scoase din sân banii și îi numără de mai multe ori pentru a se asigura că nu visa. Mi-era rușine de febrilitatea ei, rușine de părul ei neîngrijit care, în mod vizibil, nu mai văzuse un pieptene de ceva vreme, rușine de veșmântul uzat până în țesătură care îi atârna pe umerii plăpânzi asemenea unei draperii vechi, rușine de foamea și de durerea care o desfigurau, ea care fusese frumoasă ca un răsărit de soare.

– Sunt mulți bani, îmi spuse ea. Unchiul tău mi i-a trimis?

Temându-mă de o reacție nepotrivită ca cele ale tatei, am mințit:

– Sunt economiile mele.

– Muncești?

– Da.

– Nu mergi la școală?

– Ba da.

– Nu vreau să abandonezi școala. Vreau să devii un savant, să trăiești liniștit până la sfârșitul vieții... Ai înțeles?... Vreau pentru copiii tăi să nu trebuiască să piară ca niște cățeluși.

Ochii ei erau în flăcări când mă prinse de umeri.

– Promite-mi asta, Younes. Promite-mi că vei avea tot atâtea diplome cât unchiul tău, o casă adevărată și o meserie respectabilă.

Degetele ei se afundau așa de adânc în carnea mea, încât aproape că îmi zdrobeau oasele.

– Îți promit... Unde este Zahra?

Se dădu un pas înapoi, circumspectă, apoi, amintindu-și că nu eram decât fiul ei, și nu o vecină invidioasă și răuvoitoare, îmi șopti la ureche:

– Învață o meserie... Va fi croitoreasă de pantaloni. Am înscris-o la o croitoreasă, în orașul european. Vreau ca și ea să reușească.

– S-a vindecat?

– Nu era bolnavă. Nu era nebună. Era doar surdă și mută. Dar înțelege și învață repede, așa mi-a zis croitoreasa. Această croitoreasă este o femeie dintr-o bucată. Muncesc la ea de trei ori pe săptămână. Fac menaj. La ea sau la alții, este același lucru. Și apoi, trebuie să supraviețuim.

– Și de ce să nu veniți să locuiți cu noi la Río Salado?

– Nu, strigă ea, ca și cum tocmai rostisem o obscenitate. Nu mă voi mișca de aici atât timp cât tatăl tău nu se va întoarce. Închipuie-ți că revine și că nu ne regăsește acolo unde ne-a lăsat. Unde să ne caute? Nu avem familie, nici prieteni în acest căpcăun de oraș. Și apoi, unde e acest Río Salado? Tatăl tău nu și-ar putea imagina că am părăsit Oranul... Nu, voi rămâne în acest patio până la întoarcerea sa.

– Poate că a murit...

Mâna ei mă apucă de gât și îmi lovi capul de peretele din spatele meu.

– Sărman nebun! Cum îndrăznești?... Batoul ghicitoarea este categorică. L-a citit de mai multe ori în liniile palmei mele și în undele apei. Tatăl tău este teafăr și nevătămat. Este pe cale să facă avere și va reveni bogat. Vom avea o casă frumoasă, cu o scară frumoasă și o grădină, și un garaj pentru mașină, și va răzbuna nefericirile de ieri și de astăzi. Cine știe? Poate că ne vom întoarce pe pământurile noastre ca să recuperăm unul câte unul toate lucrurile pe care am fost forțați să le ipotecăm.

Mama vorbea repede. Vorbea foarte, foarte repede. Cu tremur în glas. Și scânteii bizare în ochi. Măinile ei febrile desenau în aer iluzii imense. Dacă aș fi știut că avea să-mi vorbească pentru ultima oară, aș fi crezut în toate himerele ei și aș fi rămas lângă ea. Dar cum aș fi putut s-o știu?

Tot ea mă grăbi să plec, să mă duc fără întârziere înapoi la părinții mei adoptivi.

[24](#) El Maleh (râul sărat) este un orașel situat la 12 km de Ain Temouchent și la 60 km de Oran. El își datorează numele râului care înconjoară localitatea, de unde și numele său roman și spaniol, *n. tr.*

[25](#) (1917 – 1995) Trompetist de jazz, șef de orchestră, cântăreț și compozitor monegasc, *n. tr.*

[26](#) (1900 – 1990) Șef de orchestră spaniol-american care și-a desăvârșit educația muzicală în Havana, Cuba, *n. tr.*

[27](#) (1912 – 1986) Șef de orchestră de muzical francez, *n. tr.*

[28](#) (1916 – 1989) Șef de orchestră cubanez, muzician și compozitor. Era numit adesea „Regele Mambo-ului”, *n. tr.*

[29](#) În original, *chemins de croix*, referință la drumul plin de suferință al lui Isus spre Golgota sub povara Crucii, *n. tr.*

[30](#) În original, *des lendemains qui chantent*, aluzie la titlul autobiografiei deputatului comunist francez, Gabriel Peri, asasinat de naziști în 1941, *n. tr.*

[31](#) Un fel de skateboard, un dispozitiv constituit dintr-o scandură care se sprijină pe rulmenți, *n. tr.*

[32](#) Arbust originar din China, Japonia și Asia de Sud-Est, cultivat azi în zonele meridionale pentru fructele sale, *n. tr.*

[33](#) În bandulieră = purtat de-a curmezișul spatelui sau pieptului, *n. tr.*

Ni se spunea *dinții furcii*.

Eram de nedespărțit.

Din grupul nostru făcea parte Jean-Cristophe Lamy, în vârstă de șaisprezece ani și deja un uriaș. Fiind cel mai mare dintre noi, era șeful grupului. Părul său era blond ca spicele de grâu și avea un zâmbet de etern pretendent pe buze; majoritatea fetelor din Río Salado roiau în jurul lui. Dar, de când Isabelle Rucillio consimțise să-l accepte provizoriu ca „logodnic”, se ținea departe de ele.

Mai era Fabrice Scamaroni, mai mic ca mine cu două luni, un băiat formidabil, generos și cu capul în nori; avea ambiția de a deveni romancier. Mama lui, o tânără văduvă oarecum excentrică, deținea magazine la Río și Oran. Își trăia viața după bunul ei plac și era singura femeie din regiune care conducea o mașină. Pentru gurile rele era o continuă sursă de senzațional; dnei Scamaroni nu-i păsa însă câtuși de puțin. Era frumoasă. Bogată. Independentă. Ce-și putea dori mai mult?... Vara, ne îngrămădea pe toți patru pe bancheta din spate a mașinii sale robuste cu șase cilindri de cincisprezece cai și ne ducea la plaja Turgot. După înot, improviza un barbecue și ne îndopa cu măslin negre, frigărui de miel și sardine fripte pe jar.

Apoi, mai era Simon Benyamin, evreu autohton, în vârstă de cincisprezece ani, ca și mine; era scurt în picioare, burtos, chiar durduliu și cu vicii peste măsură. Era un chefliu, oarecum blazat din cauza eșecurilor sale sentimentale, dar sufletist când voia să-și dea osteneala. La Río, familia lui nu avea o bună reputație. Tatăl său era ghinionist; nu-și deschidea o afacere decât pentru a suferi un eșec, așa că datora bani tuturor, inclusiv muncitorilor sezonieri.

Simon și cu mine eram cel mai adesea împreună. Locuiam la o azvârlitură de băț unul de altul și trecea în fiecare zi să mă ia înainte de a ne întâlni cu Jean-Cristophe pe colină. Era garnizoana noastră colina. Ne plăcea să ne regăsim sub măslinul centenar care trona în vârful ei și să privim Río reverberând de căldură la picioarele noastre. Fabrice venea ultimul, cu un coș plin de sandvișuri cu cârnat cușer, ardei marinați și fructe de sezon. Rămâneam acolo până noaptea târziu, plâsmuind planuri himerice și ascultându-l pe Jean-Cristophe povestindu-ne în detaliu micile nefericiri la care îl supunea Isabelle Rucillio. Cât despre Fabrice, ne desfăta cu poemele și proza sa tulburătoare, înșirând cuvinte pe care doar el știa să le dibuiască în dicționar.

Uneori, după dispoziția de moment, toleram compania altor colegi, în special pe verii Sosa: José, ruda săracă a clanului, care împărțea o cameră la mansardă cu mama sa și care se hrănea cu gazpacho³⁴ dimineața și seara; și André, zis Dédé, demn urmaș al tatălui său, severul Jaime Jiménez Sosa care deținea una dintre cele mai importante ferme ale țării. André era un fel de tiran ordinar, foarte dur cu angajații lui, dar sufletist cu prietenii. Copil răsfățat, spunea adesea enormități cărora nu le măsura importanța. Nu m-am putut niciodată supăra pe el, în ciuda afirmațiilor jignitoare la adresa *arabilor*. Cu mine era mai degrabă grijuliu. Mă invita la el de atâtea ori când îi invita și pe prietenii mei, fără nicio diferență, cu excepția faptului că nu se jena să-i atace pe musulmani în prezența mea, ca și cum era vorba de obișnuințe naturale. Tatăl lui făcea legea pe feuda sa unde ținea în țarc ca pe niște animale numeroasele familii musulmane care trudeau pentru el. Cu casca colonială lipită de cap,

cu cravașa lângă cizmele sale de echitație, Jaime Jiménez Sosa, a șasea generație cu acest nume, era primul în picioare și ultimul care se ducea la culcare, obligându-i pe „ocnașii” lui să muncească până își pierdeau cunoștința, și era vai de cei care se prefăceau! Avea pentru podgoriile sale o venerație absolută și considera orice intruziune neautorizată pe câmpurile sale drept o profanare. Se spunea că împușcase o capră care îndrăznise să pască printre lăstarii de viță de vie și că trăsese și asupra păstoritei nesăbuite care încercase să și-o ia de acolo.

Erau vremuri ciudate.

Cât despre mine, destinul își urma cursul. Deveneam bărbat: mă înălțasem cu vreo treizeci de centimetri și simțeam cum tuleiele de barbă începeau să crească.

Vara lui 1942 ne găsi pe plajă, rumenindu-ne la soare. Marea era magnifică și orizontul atât de clar, încât puteam vedea insulele Habibas. Fabrice și cu mine ne lăfăiam sub umbrela de soare, în timp ce Simon, încântat de șortul său grotesc, amuza galeria executând salturi caraghioase în apă. Spera astfel să atragă privirea vreunei fete, dar strigătele sale de apaș îi îngrozeau pe plozi și le enervau pe doamnele în vârstă cufundate în șezlongurile lor. Jean-Cristophe făcea pe mândrul străbătând plaja, cu abdomenul retras sub pectorali și mâinile pe șolduri pentru a scoate în evidență V-ul posteriorului său. Lângă noi, verii Sosa ridicaseră un cort. André adora să epateze. Când ceilalți aduceau scaune pliante, el replica cu un cort; dacă aceștia își instalau corturi pe nisip, el își întindea un caravanserai. La optsprezece ani, deținea două mașini, dintre care o decapotabilă cu care impresiona Oranul când nu străbătea Río într-un vâjâit asurzitor, fix la ora siestei. În acea zi, nu găsisese nimic mai bun de făcut decât să-l chinuiască pe Jelloul, omul său bun la toate. Tocmai îl trimisese în vreo trei rânduri în oraș, sub un soare de plumb. Prima dată, pentru a-i cumpăra țigări; a doua oară, chibrituri; a treia oară, pentru că Domnul ceruse Bastos, și nu țigări de dulgher. Orașul era la o poștă. Bietul Jelloul se topea ca un cub de gheață.

Eu și Fabrice urmăream acest circ încă de la început. André simțea că felul său de a-și trata servitorul ne contraria și simțea o plăcere morbidă de a ne exaspera. De îndată ce Jelloul se întoarce, îi porunci pentru a patra oară să se întoarcă în oraș, ca să-i caute un desfăcător de conserve. Omul bun la toate, un adolescent firav, se învârti pe călcâie cu stoicism și urcă din nou panta incandescentă la acea oră a după-amiezii.

– Mai cruță-l un pic, Dédé, protestă vărul său José.

– Este singura cale să-l țin alert, spuse André, încrucișându-și mâinile pe ceafă. Îl slăbești o clipă și îl vei auzi sforăind în secunda următoare.

– Sunt cel puțin 37 de grade, pledă Fabrice. Bietul de el este din carne și sânge ca și tine. O să se aleagă cu o insolație.

José se ridică și se pregăti să-l strige pe Jelloul. André îl prinse de încheietura mâinii și îl obligă să se așeze.

– Nu-ți mai bate capul cu asta, José. Tu n-ai valeți și nu știi ce înseamnă asta... Arabii sunt ca niște caracatițe; trebuie să-i bați ca să-i impulsionezi.

Dându-și seama că eram unul dintre ei, rectifică:

– În fine... anumiți arabi.

Și, dându-și seama de abjecția intolerabilă a vorbelor sale, țâșni în picioare și alergă să se arunce în mare.

Noi l-am privit cum înota, făcând valuri-valuri în apă. O stinghereală se instalase sub cort. José se

chinuia să-și stăpânească indignarea; maxilarele lui scrâșneau furios. Fabrice închise cartea pe care urma s-o citească și mă privi cu severitate.

– Ar fi trebuit să-i închizi gura, Jonas.

– Referitor la ce? i-am zis dezgustat.

– Referitor la arabi. Am socotit afirmațiile sale inadmisibile și mă așteptam să-l pui la locul lui.

– E deja la locul lui, Fabrice. Eu sunt cel care nu știe care îi este locul.

Acestea fiind zise, mi-am strâns servieta și am plecat, cu nasul îndreptat spre Río. Fabrice veni după mine. Încercă să mă convingă să nu mă întorc așa de devreme. Eram dezgustat și plaja îmi păru subit la fel de neospitalieră ca o insulă sălbatică... Chiar atunci, un avion cu patru motoare sfărâmă liniștea înotătorilor zburând pe deasupra colinei. O panglică de fum se scurgea din lateralul său.

– A luat foc, strigă José, deznădăjduit. Se va prăbuși...

Avionul aflat în dificultate dispăru dinapoia crestei. Pe plajă, toată lumea era în picioare, cu mâna drept pavază. Pândeau o deflagrație sau un nor de foc care să indice locul prăbușirii... Nimic. Avionul își continuă deriva în confuzia motoarelor sale, dar nu se prăbuși, spre ușurarea generală.

Era oare un semn rău?

Câteva luni mai târziu, pe 7 noiembrie, în timp ce seara se instala pe plaja abandonată, umbre monstroase apărură din adâncul orizontului... Debarcarea pe coastele oraneze începuse.

– Doar trei focuri trase, tuna și fulgera Pépé Rucillio în picioare în piața municipală, el cel care, de obicei, nu se arăta deloc în public. Deci unde s-a dus armata noastră valoroasă?

La Río Salado, vestea debarcării a fost primită ca grindina abătută asupra unei podgorii. Toți bărbații orașelului și-au dat întâlnire în piața din fața primăriei. Neîncredere și mânie se citeau pe chipurile lor. Cei mai agitați se așezaseră direct pe trotuar și se loveau în pumni în semn de disperare. Primarul își recăpătase în mare grabă biroul și colaboratorii lui apropiați îl însărcinau să contacteze permanent telefonic autoritățile militare de la garnizoana din Oran.

– Americanii și-au bătut joc de noi, fierbeau oamenii de vază din regiune. În timp ce soldații noștri așteptau în buncăre, vasele inamice au evitat liniile noastre de apărare prin Munții Leilor și au acostat pe plajele din Arzew fără a întâlni vreun obstacol. Apoi, au străpuns până la Tlélat fără să întâlnească vreun suflet înainte de a se năpusti asupra Oranului pe la spate... Americanii defilau pe bulevardul Mascara în timp ce ai noștri îi pândeau pe faleze. Și, atenție, n-a fost pic de încăierare! Dușmanul a intrat în Oran ca într-o moară... Ce se va întâmpla acum?

Toată ziua, veștile și comentariile circulau de colo-colo cu o viteză dementială. Noaptea veni fără ca nimeni să-și fi dat seama și mulți nu se întoarseră acasă decât în zori, debusolați – unii jurau că auziseră răgetul tancurilor în mijlocul podgoriilor.

– Ce te-a apucat să stai atât de târziu pe stradă? mă boscorodi Germaine deschizându-mi ușa. Eram îngrozitor de neliniștită. Unde ai fost?... Țara trece prin foc și pară și tu hoinărești pe afară.

Unchiul ieși din camera lui. Se cufundase într-un fotoliu, în salon, și nu știa cu ce să-și ocupe degetele.

– E adevărat că nemții au debarcat? mă întrebă el.

– Nu nemții, ci americanii...

Își încruntă sprâncenele:

– De ce americanii? Ce caută la noi?

Se sculă dintr-odată, își ridică nasul în semn de dispreț nemăsurat și bombăni:

– Mă duc în camera mea. Când vor sosi, spuneți-le că nu vreau să-i văd și că pot să dea foc casei.

Nimeni nu veni să dea foc casei noastre și niciun raid aerian nu tulbură liniștea câmpurilor noastre. O singură dată, doi motocicliști, care greșiseră drumul, au fost zăriți lângă Bouhdjar, un orașel vecin. După ce s-au învârtit în cerc, au făcut cale întoarsă. Unii vorbeau de soldați nemți, alții de o patrulă americană; pentru că niciun zvonist nu văzuse de aproape cele două armate inamice, s-a pus cruce acestei neînțelegeri și oamenii s-au întors la corvoada lor.

André Sosa a fost primul care s-a dus la Oran.

S-a întors la noi complet bulversat.

– Acești americani cumpără tot, ne declară el. Război sau nu, se comportă ca niște turiști. Sunt peste tot, în baruri, în bordeluri, în cartierele evreiești și chiar în Orașelul negru, în ciuda interdicțiilor superiorilor lor. Totul îi interesează: covoare, rogojini, fesuri, burnuzuri, picturi pe țesătură, și fără să negocieze prețul. L-am văzut pe unul care s-a străduit să-l deposeze pe un soldat de o veche baionetă ruginită datând din Primul Război Mondial.

Drept dovadă, scoase o bancnotă din buzunarul de la spate al pantalonilor săi și o puse pe masă.

– Uitați-vă bine cum se comportă cu banii lor. E o bancnotă de o sută de dolari. Ați văzut vreodată o bancnotă franceză atât de plină de mângălituri? Acestea sunt semnături. E idiot, dar este jocul preferat al americanilor. Ei îl numesc *Short Snorter*³⁵. Poți să adaugi și alte bancnote în unități monetare diferite. Sunt unii care au fișicuri de asemenea bancnote. Nu pentru a se îmbogăți. Doar pentru a le colecționa... Vedeți cele două autografe de acolo? Sunt cele ale lui Laurel și Hardy³⁶. Vă jur că este adevărat. Și ăsta e al lui Errol Flynn³⁷, Zorro al nostru planetar... Joe mi le-a făcut cadou pentru o ladă de vin de-al nostru.

Strânse bancnota, o puse în buzunar și, frecându-și mâinile, promise să se întoarcă la Oran înainte de sfârșitul săptămânii pentru a face afaceri cu soldații americani.

Când neîncrederea se mai potoli și când oamenii înțeleseră că americanii nu veniseră ca niște cuceritori, ci ca salvatori, alți locuitori din Río au plecat la Oran pentru a vedea ce se întâmpla acolo. Încetul cu încetul, ultimele focare de tensiune se domoliră, iar numărul paznicilor de pe lângă ferme și case deveni din ce în ce mai mic.

André era surescitat. În fiecare zi, sărea în mașina lui și pornea spre noi schimburi de obiecte. După fiecare raită pe la cantinele militare, se întorcea cu prada sa, pe care o etala în fața noastră. Ne îndemna să mergem și noi la Oran, ca să verificăm noi înșine poveștile care circulau în orașel vizavi de acești vestiți yankei. Jean-Cristophe îl zori pe Fabrice, iar Fabrice o zori pe mama lui să ne ducă la Oran. Doamna Scamaroni se opuse, dar apoi cedă.

Am plecat în zori. Soarele abia începea să mijească când am ajuns la Misserghine. Pe drumul brăzdat de jeepuri nervoase, soldați în ținută neglijentă își făceau toaleta în mijlocul câmpului, cu bustul gol și cântând tare; camioane erau în pană pe marginea drumului, cu capota deschisă, înconjurate de mecanici indolenți; convoaie așteptau la porțile orașului. Oranul se schimbase. Febra soldățească care pusese stăpânire pe cartierele sale îi dădea un aer de bâlci. André nu exagera; americanii erau peste tot, pe bulevarde, de parcă erau pe șantiere, plimbându-și autoblindatele cu roți

și șenile printre dromaderi și tomberoane, desfășurându-și unitățile în apropierea triburilor nomade, sufocând atmosfera cu praf și vacarm. Ofițerii lor, relaxați la bordul minusculilor lor jeepuri, își făceau loc prin îmbulzeală cu zgomote de claxoane. Alții, eleganți ca niște zei, se destindeau pe terase, în compania femeilor, în timp ce un fonograf difuza crâmpoie din muzica lui Dinah Shore³⁸. Oranul se americanizase. Unchiul Sam³⁹ nu își debarcase doar trupele, ci își adusese cu sine și cultura: cutii de rații pline cu lapte concentrat, tablete de ciocolată, carne sărată de vită; gumă, Coca-Cola, bomboane Candy, brânză roșie, țigări blonde, pâine toast. Barurile se inițiau în muzica yankee și tinerii *yaouled*⁴⁰, reconvertiți în vânzători de ziare, alergau de la o piață publică la o stație de tramvai strigând *Stars and Stripes*⁴¹ într-o limbă indescifrabilă. Pe trotuare, năucite de vânt, foșneau reviste și hebdomadare ca *Esquire*, *New Yorker* și *Life*. Amatorii de filme hollywoodiene începeau deja să se identifice cu actorii lor consacrați, însușindu-și comportamentul lor și prăpădindu-se de râs; iar comercianții mințeau fără rușine asupra prețurilor în engleză...

Dintr-odată, Río Salado ne-a părut neinteresant. Oranul tocmai pusese stăpânire pe sufletul nostru. Vacarmul său ne vibra în vene, iar îndrăzneala sa ne înviora. Eram ca turmentați, de-a dreptul înflăcărați de vitalitatea bulevardelor cu magazine sclipitoare și baruri mișunând de lume. Caleștile, mașinile, tramvaiele care mișunau în toate direcțiile ne amețeau, iar fetele cu pași subjuganți, insolente fără a fi însă frivole, roiau în jurul nostru, asemenea huriilor.

Nici nu se punea problema să ne întoarcem seara la Río. Dna Scamaroni urma să se întoarcă singură în orașel. Ne împrumută o cameră deasupra unuia dintre magazinele sale, pe bulevardul Vânătorilor, și ne puse să jurăm că nu vom face prostii în lipsa ei. Nici nu dădu bine colțul mașina ei, că am și luat cu asalt orașul. Ale noastre erau Piața Armelor, cu teatrul ei în stil rococo și primăria străjuită de doi lei din bronz hieratici și colosali, promenada Iazului, piața Bastiliei, pasajul Clauzel unde își dădeau întâlnire îndrăgostiții, chioșcurile de înghețată unde se serveau cele mai revigorante citronade din lume, cinematografele fastuoase și marile magazine Darmon... Oran nu ducea lipsă de nimic, nici de farmec, nici de curaj. Izbucnea ca niște focuri de artificii, făcând dintr-o vorbă de duh un vacarm și dintr-o beție zdravănă o jubilară colectivă. Fiind generos și spontan, nici nu se punea problema de a-și descoperi vreo bucurie fără a o împărtăși. Oran avea oroare de ceea ce nu îl amuza. Mina de învins i-ar fi lezat frumusețea, iar morocănoșii i-ar fi întinat dispoziția; nu suporta ca nici măcar un nor să îi afecteze bonomia. Pretindea că întrupează o întâlnire fericită la fiecare colț de stradă și o chermезă pe esplanadele sale, iar acolo unde se auzea glasul său înflorea imnul vieții. Din jovialitate își croia o mentalitate, o regulă fundamentală de viață, condiția fără de care orice lucru de pe lumea asta ar fi fost lipsit de sens. Frumos, cochet, conștient de fascinația pe care o exercita asupra străinilor, devenea pe ascuns burghez, fără surle și trâmbițe, convins că nicio furtună – nici măcar războiul care era pe cale să-l întineze – nu ar fi putut să-i înfrâneze avântul. Născut dintr-o nevoie de a seduce, Oran era întâi de toate *un afectat*. I se spunea *Orașul american* și toate fanteziile din lume făceau pe plac stărilor sale de spirit. Înălțat pe faleză, privea marea, înșelător de lănced, amintind de o frumoasă captivă care își pândea din înaltul turnului Făt-Frumosul. Și totuși, Oranul nu se încredea prea mult în largul mării sau în Făt-Frumos. Privea marea doar pentru a o ține la distanță. Izvorul fericirii era în sine însuși și totul îi reușea.

Eram ca vrăjiți.

– Hei, țărănoilor! ne strigă André Sosa.

Era la o masă de pe terasa unui chioșc de înghețată, în compania unui soldat american. După gesturile lui ample, am înțeles că încerca să ne impresioneze. Era îmbrăcat la modă, cu părul pieptănat pe spate și netezit pe tâmpile sub un strat gros de briantină⁴², cu pantofii proaspăt ceruiți și ochelarii de soare pe nas.

– Alăturați-vă nouă, ne invită el, ridicându-se pentru a ne aduce scaune. Aici fac cea mai bună prăjitură de ciocolată cu malț și cei mai delicioși melci în sos picant.

Soldatul se mișcă pentru a ne face loc și ne privi cum îl scrutam cu un ochi încrezător.

– Este prietenul meu Joe, zise André încântat de a ni-l prezenta pe yankeul său, pe care probabil că-l afișa peste tot de parcă ar fi fost o piesă de muzeu. Vărul nostru din America. Vine dintr-un orășel ca al nostru. Salt Lake City, adică Lacul Sărat. Ca la noi, Salt River, Rivière Salée.

Și își dădu capul pe spate într-un râs îndoielnic, excesiv de flatat de „descoperirea” lui.

– Vorbește franceză? îl întrebă Jean-Cristophe.

– Oarecum. Joe spune că străbunica lui era o franțuzoaică din Haute-Savoie, dar că el nu a vorbit niciodată limba noastră. A învățat-o din mers când a fost în Africa de Nord. Joe este caporal. A fost pe toate fronturile.

Joe scutura din cap pentru a sublinia spusele entuziasmate ale prietenului său, amuzat că ne ridicam sprâncenele în semn de admirație. Ne strânse mâna tuturor, în timp ce André ne prezenta ca fiind cei mai buni prieteni ai lui și cei mai frumoși armăsari din *Salt River*. În ciuda celor treizeci de ani ai săi și a sechelelor de pe urma bătăliilor, Joe avea un chip juvenil cu buze subțiri și obraji prea delicați pentru un uriaș ca el. Privirea vioaie, lipsită de agerime, îi dădea un aer inocent atunci când râdea cu gura până la urechi; și zâmbea de fiecare dată când era privit.

– Joe are o problemă, ne anunță André.

– A dezertat? întrebă Fabrice.

– Joe nu este un laș. Obsesia lui e lupta, numai că nu s-a mai culcat cu o femeie de vreo șase luni de zile și testiculele îi sunt atât de pline de spermă, că nu mai reușește să pășească normal.

– De ce? întrebă Simon. Nu li se mai dă săpun la regiment?

– Nu de asta, zise André lovindu-l amical pe caporal pe manșetă. Joe are chef de un pat adevărat, cu abajururi roșii la căpătâi, și de o femeie rotofeie care să-i șoptească porcării la ureche.

Am izbucnit în râs și Joe a făcut la fel, ridicând capul cu insistență. Zâmbetul îi despica chipul în două.

– Așa că am hotărât să-l duc la bordel, declară André deschizându-și brațele în semn de mare generozitate.

– Nu te vor lăsa să intri, îl avertiză Jean-Cristophe.

– Cine ar îndrăzni să-l împiedice pe André Jiménez Sosa să meargă unde vrea el? Aproape că mi s-a pus un covor roșu la „Camelia”. Patroana este o amică. Am corupt-o într-atât, încât se topește de îndată ce mă vede. O să-l duc pe prietenul meu Joe acolo și o să scărmanăm la lână de aur până o să ni se aplece, nu-i așa, Joe?

– *Yeh, Yeh!* zise Joe, boțindu-și boneta între mâinile grăsuțe.

– Ce mi-ar mai plăcea să vă însoțesc, zise cu îndrăzneală Jean-Cristophe. Încă nu am atins cu

adevărat o femeie. Crezi că poți să aranjezi asta?

– Ești nebun? se miră Simon. Ai merge la aceste latrine, cu toate bolile rușinoase pe care le răspândesc ștoarfele?

– Sunt de acord cu Simon, zise Fabrice. Țasta nu-i un loc pentru noi. Și apoi, i-am promis mamei să ne purtăm frumos.

Jean-Cristophe ridică din umeri. Se aplecă asupra lui André și îi șopti ceva la ureche. André își ridică nasul în vânt cu o mină orgolioasă și îi zise:

– O să te duc în iad, dacă așa vrei.

Ușurat și surescitat, Jean-Cristophe se întoarse spre mine.

– O să vii cu noi, Jonas?

– Mai întrebi?

Eu am fost primul surprins de spontaneitatea mea.

Cartierul cu pricina din Oran se găsea în spatele teatrului, pe strada Apeductului, o alee rău famată, deservită de două scări puțind a urină și ocupate abuziv de bețivi... Abia ajuns în „gura lupului”, nu m-am simțit în largul meu și a trebuit să lupt cu mine pentru a nu face cale întoarsă. Joe și André mergeau în fața mea, grăbiți să ajungă la destinație. Jean-Cristophe îi urma îndeaproape; era intimidat și dezinvoltura pe care o arbora nu era prea convingătoare. Se întorcea din când în când ca să-mi arunce o uitătură destul de curajoasă, la care răspundeam cu un zâmbet crispat, dar, de îndată ce un individ dubios ne apărea în cale, ne dădeam repede în lături, gata s-o ștergem. Bordelurile se înșiruiau pe aceeași parte, unele după altele, în spatele intrărilor văruite în culori țipătoare. Era ceva lume pe strada Apeductului; soldați, marinari, arabi clandestini care se temeau să fie recunoscuți de cei apropiați sau de vecini, băiețandri în picioarele goale și cu nările în vânt, în căutarea comisioanelor, americani și senegalezi, pești cu privirea furioasă veghind asupra șeptelului lor, cu pistoale ascunse sub centură, soldați „indigeni” cu fesuri înalte roșii; o agitație febrilă și ciudat de sufocantă.

Patroana bordelului „Camelia” era o femeie gigantescă, cu strigăte seismice. Își administra afacerea cu o mână de fier, intransigentă și cu fetele, și cu clienții săi. Când am ajuns noi, tocmai boscorodea un client nedelicat în pragul coșmeliei.

– Iar ai dat cu bâta în baltă, Gégé, și asta nu e bine. Vrei să te mai culci cu fetele mele?... Asta depinde numai de tine, Gégé, știi asta, nu? Continuă să te porți ca o brută și nu vei mai călca pe la mine.... Doar mă știi, Gégé. Când îi pun cruce unuia, pot la fel de bine să-l îngrop. Ai înțeles, Gégé, sau trebuie să-ți desenez?

– Nu faci acte de caritate față de mine, protestă Gégé. Vin aici cu bani și târfa ta nu trebuie decât să se execute.

– N-ai decât să te ștergi la fund cu banii tăi, Gégé. Suntem într-un bordel, nu într-o cameră de tortură. Dacă nu-ți convin serviciile, du-te în altă parte. O dată să mai pui piciorul pe aici și o să-ți smulg inima cu propriile mâini.

Gégé, care era aproape pitic, se proțâpi în vârful pantofilor pentru a înfrunta privirea patroanei, își umflă obrazii, se abținu; privirea stacojie îi vibra de furie. Căzu din nou pe călcâie și, furios de a fi fost boscorodit în public de o femeie, ne îmbrânci și o șterse în mulțimea care se vânzolea pe stradă.

– Că bine i-ai zis-o, strigă un soldat. Dacă nu-i convin serviciile, n-are decât să se ducă în altă parte.

– E valabil și pentru tine, sergent, îi zise patroana. Nu ești mai grozav decât o găoază, o știi prea bine.

Sergentul își lăsă umerii și se făcu mic.

Patroana era în toane proaste, André înțelesese că negocierile nu vor fi în avantajul său. Reuși s-o facă să-l accepte pe Jean-Cristophe, datorită siluetei sale înalte, dar nu putu face nimic pentru mine.

– Nu-i decât un puști, Dédé, îi zise ea neînduplecată. Încă mai are caș la gură. Pentru blond, închid ochii, dar pentru acest heruvim cu ochi albaștri, în niciun caz. Ar fi violat pe culoar, înainte să ajungă în camera cea mai apropiată.

André nu insistă. Patroana nu era genul să se răzgândească. Acceptă să mă lase să-mi aștept prietenii în spatele tejghelei și mă avertiză să nu mă ating de nimic și să nu vorbesc cu nimeni... Eram ușurat. Acum că descopeream bordelul, nu mai aveam chef să merg mai departe. Aveam stomacul întors pe dos.

În marea sală învăluită de fum de țigări, clienții își pândeau prăzile, îngrămădiți ca niște brute. Unii erau beți și nu încetau să bodogănească sau să se înghiontească. Prostituatele erau expuse pe o bancă matlasată, într-un alcov adâncit pe același coridor care dădea spre camere. Ele îi înfruntau pe clienți, unele sumar îmbrăcate, altele înfășurate în șaluri transparente. Parcă era un tablou al lui Eugène Delacroix⁴³ depresiv, care reprezenta curtezane decăzute. Printre ele se aflau femei rotofeie cu pliuri, cu pieptul strâns în sutiene la fel de mari ca niște hamacuri; femei slabe scoase de la azil, cu ochii tenebroși; brunete cu peruci blonde vulgare; blonde fardate ca niște clovni, cu sânii ușor dezgoliți; toate fumau în tăcere și scrutau șeptelul din față, scărpinându-se cu răbdare între coapse.

Așezat în spatele tejghelei, contemplam acest univers, regretând de a mă fi aventurat pe acolo. Parcă era un cuib de tâlhari. Mirosea a vin falsificat și a trupuri în călduri. O tensiune de nedescris, ca o duhoare funestă, asfixia locul. Ar fi fost de ajuns o simplă scânteie, un cuvânt deplasat, poate o simplă privire pentru ca acesta să sară în aer... Totuși, decorul, deși artificial și de inspirație naivă, se dorea agreabil cu draperiile ușoare, cvasivaporoase, încadrate de perdele din velur, cu oglinzile aurite, tablourile de doi bani care înfățișau nimfe în ținuta Evei, lămpile asortate de pe pereții acoperiți cu mozaic, micile scaune goale din colțuri. Dar clienții nu păreau să fie atenți la toate astea. Nu le vedeau decât pe fetele dezgolite de pe banca matlasată și ardeau de nerăbdare să treacă la fapte, cu gâtul brăzdat de vene fremătătoare.

Începeam să-mi pierd răbdarea. Jean-Cristophe plecase cu o bătrâioară enormă, Joe cu două fete cu machiajul șiroind, iar André se făcuse nevăzut.

Patroana îmi oferi o farfurie cu migdale prăjite și îmi promise cea mai bună fată a ei pentru a-mi sărbători majoratul.

– Sper că nu ești ranchiunos, micuțule.

– Nu, doamnă.

– Mă topești... Și apoi, încetează să îmi tot spui „doamnă”, mă constipă.

Calmată, patroana voia să fie împăciuitoare; mă temeam să nu-mi facă vreo favoare și să îmi dea voie să aleg din *grămada de carne* expusă pe bancă.

– Ești sigur că nu îmi porți pică?

– Deloc, am strigat eu, terorizat de ideea să nu treacă cu vederea vârsta mea și să-mi dea o fată. Ca să fiu cinstit, m-am grăbit eu să adaug pentru a contracara orice posibilitate, nu voiam să vin. Nu sunt pregătit.

– Ai dreptate, micuțule. Nu poți fi gata nicicând atunci când trebuie să înfrunți o femeie... Dacă ți-e sete, e limonadă în spatele tău. E din partea casei.

Mă lăsă în voia sortii și plecă pe coridor ca să vadă dacă totul era în regulă.

În acel moment am văzut-o. Tocmai scăpase de un client și se alătura celorlalte tovarășe de pe bancă. Reîntoarcerea ei pe scenă provocă de îndată rumoare în sala de așteptare. Un soldat herculean le reaminti celorlalți că era înaintea lor, provocând un val de mormăieli. Nu am fost atent la agitația care punea stăpânire pe clienți. Dintr-odată, vacarmul se stinse și totul în marea sală de așteptare se evaporă. Nu o vedeam decât pe ea. Ca și cum o rază luminoasă, țâșnind de aiurea, se concentra asupra ei, izgonind restul. Am recunoscut-o imediat, în ciuda locului în care nu mi-aș fi putut-o imagina vreodată. Nu avea nici măcar un rid, trupul îi era de adolescentă, încorsetat într-un șal decupat, părul de abanos îi cădea în cascadă pe piept, iar gropițele îi pișcau obrazii: Hadda!.... Hadda frumoasa; dragostea mea secretă de altădată, prima mea fantasmă de puști... Cum de putuse să decadă într-o cloacă așa de urâtă, ea care atunci când ieșea în patio strălucea ca soarele?

Eram tulburat, șocat, pietrificat de neîncredere...

Această apariție neașteptată m-a catapultat în anii din urmă și am aterizat în curtea interioară a locuinței noastre de la Jenane Jato, în mijlocul vecinelor care râdeau în hohote în vacarmul odraslelor lor... Hadda nu râdea în acea dimineață... Era tristă... Am revăzut-o întinzându-și brusc mâna pe deasupra mesei joase, cu palma îndreptată spre cer... „Spune-mi ce citești, buna mea vecină. Trebuie să știu. Nu mai pot...” Și Batoul ghicitoarea: „Văd mulți bărbați în jurul tău, Hadda. Dar prea puțină bucurie... Aduce a vis, și totuși nu e...”

Batoul ghicise bine. Erau prea mulți bărbați în jurul frumoasei Hadda și atât de puțină bucurie. Noul ei patio, cu podoabele false, luminile pale, decorurile fantasmagorice, agapele sale, semăna cu un vis, și totuși nu era unul... M-am surprins în picioare în spatele tejghelei, incapabil să pronunț acel lucru teribil care mă învăluia asemenea unei cețe și care mă făcea să-mi pierd controlul.

În sală, un voinic cu țeasta rasă îi prinse de gât pe doi bărbați și îi izbi de perete, calmând brusc spiritele. Își plimbă privirea de căpcăun asupra celorlalți, cu nările fremătând. Când văzu că niciun client nu îi contesta jocul necurat, le dădu drumul celor doi indivizi și se îndreptă vitejește spre Hadda. O prinse brutal de cot și o îmbrânci înaintea lui. Tăcerea care îi însoți de-a lungul coridorului puteai s-o tai cu cuțitul.

M-am grăbit să mă întorc în stradă pentru a trage în piept o gură de aer mai puțin alterat și să-mi trag sufletul.

André, Jean-Cristophe și Joe m-au găsit prăbușit pe o treaptă. Au pus-o pe seama refuzului patroanei și nu au crezut de cuviință să mai aducă vorba de asta. Jean-Cristophe era roșu de stânjeneală. Aparent, lucrurile nu se petrecuseră chiar bine. Cât despre André, acesta nu avea ochi decât pentru yankeul său și părea dispus să-i satisfacă toate dorințele. Ne propuse mie și lui Jean-Cristophe să mergem să-i căutăm pe Simon și pe Fabrice la Majestic, una dintre braseriile cele mai

faimoase din orașul european.

Toți șase ne-am încheiat seara într-un mare restaurant șic, pe cheltuiala unui André peste măsură de generos. Joe nu ținea la băutură. După masă, începu să se comporte prosteste. Se puse să-l cicălească pe un ziarist american care își bibilea în tăcere misiva în fundul sălii. Joe merse la el să-i povestească faptele sale de vitejie și să îi descrie în detaliu fronturile pe care își riscase pielea. Ziaristul, un bărbat politicos, aștepta gentil să se reapuce de lucru, foarte contrariat, dar prea timid pentru a o mărturisi, și respiră ușurat când André veni să-și caute soldatul. Joe reveni printre noi, agitat și greoi ca o hulă⁴⁴; din când în când, se reîntorcea spre ziarist și îi striga pe deasupra meselor și capetelor: „Străduiește-te să îmi scrii și mie una, John. Vreau să-mi apară numele pe prima pagină. Dacă vrei să-ți dau o poză, nicio problemă. Hei, John? Contez pe tine.” Ziaristul înțelese că nu putea să-și termine articolul cu un asemenea nebun în preajma sa; își strânse ciornele, lăsă o bancnotă pe masă și părăsi restaurantul.

– Știți cine e? ne zise Joe, cu degetul îndreptat în sus. Este John Steinbeck, romancierul. Face pe reporterul de război pentru *Herald Tribune*. A scris deja despre regimentul meu.

Odată ziaristul plecat, Joe își căută alte victime. Se năpusti la tejghea și ceru să se pună un pic din muzica lui Glenn Miller⁴⁵; apoi, luând poziție de salut pe scaun, intonă *Home on the Range*⁴⁶ și, încurajat de soldații americani care cinau pe terasă, îl sili pe un chelner să repete după el cântecul *You'd Be So Nice To Come Home To*⁴⁷. Încetul cu încetul, râsetele pe care le provoca se preschimbară în zâmbete, iar zâmbetele în grimase și oamenii, exasperați, îi cerură lui André să-l facă să dispară pe yankeu. Joe nu mai era bonomul amabil din timpul zilei. Beat, cu ochii injectați de sânge și comisurile gurii șiroind de spumă, împinse lucrurile cam departe și urcă cu grijă pe masă pentru a executa un step. Își legănă pantofii printre tacâmuri și trânti farfuriile, paharele, sticlele, care se sfărâmară de pământ. Patronul braseriei veni politicos să-l roage să termine cu ciroul; Joe nu avu aceeași părere și pumnul i se avântă în nasul patronului. Doi chelneri alergară să-i sară în ajutor șefului lor, dar fură de îndată puși la respect. Femeile se ridicară scâncind. André își înconjură protejatul și îl rugă să se potolească. Joe nu mai era în stare să audă ceva. Pumnii lui plecau în toate direcțiile. Încăierarea se întinse și printre clienți, apoi se amestecară în ea și soldații de pe terasă și scaunele zburară în aer într-o învălmășeală de nedescris.

A fost nevoie de intervenția musculoasă a jandarmeriei pentru a-l imobiliza pe Joe.

Restaurantul se mai liniști puțin abia atunci când jeepul de la *Military Police* dispăru în noapte, cu Joe țintuit pe podea.

Reîntors în cămăruța noastră de pe bulevardul Vânătorilor, n-am putut să închid un ochi. M-am agitat toată noaptea sub cearșaf, cu gândul la Hadda în ipostază de prostituată. Vocea fantomatică a lui Batoul îmi ricoșa de tâmpile, obsedantă, îmi tulbura gândurile, îmi ațâța angoasele, dezgropa tăcerile ascunse în adâncul ființei mele. Aveam impresia că asist la nașterea unei prevestiri rele, că o voi resimți din plin. Încercam în zadar să mă ascund sub pernă, să mă sufoc cu ea, imaginea Haddei dezgolite în alcovul bordelului se învărtea ușor pe loc, amintind de o balerină de pian mecanic, în timp ce vocea ghicitoare sufla spre ea asemenea unei adieri malefice.

A doua zi, i-am cerut lui Fabrice să mă împrumute cu câțiva bănuți și m-am întors singur la Jenane Jato, adică reversul orașului, acolo unde nicio uniformă nu făcea paradă, iar rugile și suspinele nu încetau să se pervertească. Voiam să le revăd pe mama și pe sora mea, să le ating cu mâna mea, în

speranța de a scăpa de presentimentul care mă ținuse treaz până dimineața și care continua să mă urmeze îndeaproape...

Intuiția nu mă înșelase. Se petrecuseră ceva lucruri la Jenane Jato de la ultima mea vizită. Patio-ul era pustiu. Parcă l-ar fi despuiat o furtună, luându-i cu sine pe ocupanții săi. Un grilaj cu sârmă ghimpată era pus pe poartă, pentru a interzice accesul, dar mâini temerare reușiseră să taie o parte din el, așa că am putut să mă strecur în interiorul patio-ului. Curtea era presărată cu resturi arse, găinaț și rahat de pisică. Capacul puțului stătea pe ghizdul acestuia, strâmb. Ușile și ferestrele camerelor dispăruseră. Focul distrusese în întregime aripa stângă a patio-ului; pereții se năruiseră și câteva grinzi înnegrite erau încă agățate de tavanul deschis spre un cer disperant de albastru. Chilia noastră nu mai era decât o grămadă de ruine în mijlocul căreia zăceau în dezordine ici și colo ustensile de bucătărie sfărâmate și valize pe jumătate arse.

– Nu e nimeni, se auzi sec o voce din spatele meu.

Era Picior-de-lemn. Se clătina în urma mea, înveșmântat într-o tunică prea scurtă, cu mâna sprijinită de zid. Gura știrbă îi stâlcea figura descărnată, îi scobea o gaură urâtă pe care o barbă albă încerca în zadar să i-o acopere. Brațul îi tremura și se chinuia să se țină drept pe piciorul albicios, ciuruit de pete arămii.

– Ce s-a întâmplat? l-am întrebat eu.

– Lucruri îngrozitoare...

Șchiopătă până la mine, ridică în trecere un bidon, îl întoarse ca să vadă dacă nu conținea ceva recuperabil, pentru ca apoi să-l arunce pe deasupra umărului său.

Brațul descrise în aer un arc:

– Uită-te la acest dezastru... Zi că nu-i trist!

Cum rămăsesem fără glas, așteptând explicații, el continuă:

– Îl pusesem în gardă pe Bliss. E un patio onorabil, i-am zis eu. N-o ține pe această târfă la un loc cu aceste femei de treabă; o să se întâmple ceva rău. Bliss nici n-a vrut să audă. Într-o noapte, doi bețivani au venit să se dea la ea. Pentru că stricata avea deja un client, s-au abătut asupra camerei Badrei. Nu-ți mai povestesc. Un adevărat măcel. Cei doi bețivani nu au înțeles nimic din nenorocirea lor. Au fost căsăpiți de cei doi fii ai văduvei. Apoi a venit rândul stricatei. Ea s-a apărat mai bine decât clienții ei, numai că nu avea forța necesară să se împotrivească. Cineva a răsturnat lampa peste lucrurile ei și focul s-a întins mai repede decât fulgerul. Noroc că nu s-a întins și la celelalte case... Poliția i-a arestat pe Badra și pe fiii ei și a pus patio-ul sub sigiliu. De doi ani e închis. Unii cred că e bântuit.

– Și mama mea?

– Habar n-am. Un lucru e sigur: s-a salvat din incendiu. Am văzut-o, a doua zi dimineață, cu surioara ta la colțul străzii. Nu erau rănite.

– Și Bliss?

– S-a volatilizat.

– Mai erau și alți locatari. Ei pot să-mi dea informații.

– Nu știu unde s-au dus. Îmi pare rău.

M-am întors pe bulevardul Vânătorilor, cu moartea în suflet. Prietenii mei n-au făcut decât să mă exaspereze cu întrebările lor. Copleșit, am ieșit din nou în stradă și am rătăcit, am rătăcit... De mii de ori m-am oprit în mijlocul șoselei și de mii de ori am încercat să-mi revin în fire repetându-mi că

mama și sora mea erau fără doar și poate la adăpost și mult mai bine decât înainte. Batoul ghicitoarea nu se înșela. Ea era înzestrată cu reale puteri vizionare. Nu prezisese ea destinul Haddei?... Tata urma să se întoarcă – era scris în unduirile apei și mama nu avea să mai fie chinuită de incertitudini.

Tocmai îmi spuneam toate astea, când am crezut că-l zăresc...

Tatăl meu!

Era chiar el. L-aș fi recunoscut dintre mii de spirite care se profilau în noapte, dintre mii de indivizi care alergau spre pierzania lor... Tatăl meu! Se întorsese... Traversa piața Orășelului negru, în mijlocul mulțimii, încovoiat sub un palton gros, în ciuda caniculei. Mergea drept, târându-și piciorul. Am alergat după el, într-o junglă de brațe și de picioare. Făceam un pas înainte, dar eram împins cu doi pași în urmă, luptându-mă să-mi fac loc, cu ochii ațintiți asupra siluetei sale care se îndepărta fără milă, încovoiată sub paltonul verde. Nu voiam să-l pierd din ochi, de teamă că nu o să-i mai găsesc urma... Când am reușit să scap de îmbulzeală și să ajung în celălalt capăt al esplanadei, tata dispăruse.

L-am căutat în taverne, în cafenele, în băile turcești... În zadar.

Nu le-am mai revăzut niciodată pe mama și pe sora mea. Nu știi ce s-a ales de ele, dacă încă mai trăiesc sau dacă nu sunt decât praf și cenușă. Dar l-am revăzut de mai multe ori pe tata. Aproape la fiecare zece ani. Când în mijlocul unui bazar sau pe un șantier, când singur, la colțul unei străduțe sau în pragul unui hangar dezafectat... Niciodată nu am reușit să mă apropiu de el... O dată, l-am urmat până într-o fundătură, sigur că l-am încolțit, dar cât de mare mi-a fost stupoarea când n-am găsit pe nimeni la poalele palisadei... Numai din cauză că purta același palton verde, neatins de uzura vremii și de neîndurarea anotimpurilor, am ajuns să înțeleg că nu era real, din carne și oase...

Și astăzi, la vârsta mea înaintată, mi se întâmplă să-l întrezăresc în depărtare, cu spatele arcuit sub veșnicul său palton verde, șchiopătând ușor spre propriul sfârșit.

[34](#) Preparat culinar specific bucătăriei spaniole, care constă într-o supă pe bază de roșii și alte legume crude macerate, servită la rece, cu bucățele de paine, *n. tr.*

[35](#) O bancnotă semnată de diferite persoane care călătoreau împreună sau se întâlneau la diferite evenimente, pentru a rămâne drept mărturie. Tradiția a fost lansată de piloții din Alaska în anii 1920 și s-a răspândit odată cu dezvoltarea aviației militare și comerciale, *n. tr.*

[36](#) În românește: Stan și Bran, celebru cuplu de comici din istoria cinematografului, *n. tr.*

[37](#) Actor și scenarist american de origine australiană, celebru datorită rolurilor sale romantice din filmele de aventură de la Hollywood, *n. tr.*

[38](#) Dinah Shore (născută Frances Rose Shore, 1916 – 1994) – cântăreață, actriță și personalitate a televiziunii americane. Popularitatea ei a crescut în era Big Bandului, între 1940 – 1950, *n. tr.*

[39](#) În engleză, *Uncle Sam*, personaj emblematic, simbol al Statelor Unite, reprezentat de un bărbat cu părul alb și barbișetă, *n. tr.*

[40](#) Lustragii de pantofi, *n. tr.*

[41](#) Ziar al Forțelor Armate ale Statelor Unite, *n. tr.*

[42](#) Produs cosmetic parfumat, folosit pentru a netezi și a da strălucire părului, *n. tr.*

[43](#) Ferdinand Victor Eugène Delacroix (1798 – 1863) – important pictor francez, din perioada Romantismului, *n. tr.*

[44](#) Mișcare ondulatorie a mării după o furtună sau după o briză puternică; *p. ext.* furtună pe mare, *n. tr.*

[45](#) Alton Glenn Miller (1904 – 1944) – muzician de jazz, compozitor și șef de orchestră american în perioada swing-ului, *n. tr.*

[46](#) Cântecele oficial al statului american Kansas, *n. tr.*

[47](#) Un cântec popular scris de Cole Porter în 1943, pentru filmul *Something to Shout About*, *n. tr.*

Marea era atât de lină, că ai fi putut să calci pe ea. Niciun val nu clipocea pe nisip și niciun freamăt nu rida suprafața apei. Era o zi din săptămână și plaja era doar a găștii noastre. Fabrice moțâia lângă mine, întins pe spate, cu un roman deschis pe chip. Jean-Christophe făcea pe grozavul pe malul apei, atât de narcisist, că s-ar fi împiedicat de primul obstacol. André și vărul său José își ridicaseră cortul și barbecue-ul la vreo sută de metri de noi; așteptau calmi niște amice din Lourmel. Câteva familii leneveau la soare, răsfirate de la un capăt la altul al golfului. Fără bufoneriile lui Simon ne-am fi simțit ca pe o insulă pierdută.

Razele soarelui cădeau drept, asemenea unei rafale de gloanțe. Pe cerul lustral, zburau pescăruși, îmbătați de întinderea nesfârșită a văzduhului și de libertate. Din când în când, cădeau în picaj deasupra valurilor, se urmăreau în zboruri joase, apoi se înălțau din nou ca niște săgeți care se contopeau pe pânza azurie. În depărtare, un trauler⁴⁸ se reîntorcea în port, cu un alai de păsări în siajul său; pescuitul fusese rodnic.

Era o zi frumoasă.

O doamnă singuratică contempla zărilor, așezată sub o umbrelă. Purta o mare pălărie cu panglici roșii și ochelari de soare. Costumul de baie alb îi încingea corpul bronzat ca un al doilea strat de piele...

Lucrurile ar fi încremenit acolo dacă nu ar fi fost acea bătaie de vânt.

Dacă cineva mi-ar fi spus că o simplă bătaie de vânt ar putea schimba cursul unei vieți, aș fi luat-o înaintea evenimentelor. Dar la șaptesprezece ani simți că ești în stare să înfrunți orice...

Briza de prânz tocmai se făcea simțită și, luând poziție de atac, bătaia de vânt profită să se năpustească asupra plajei. Ridică câteva straturi de praf, smulgând în elanul său umbrela doamnei, care nu avu timp decât să își ducă mâna la pălărie pentru a o împiedica să zboare. Umbrela execută o piruetă în aer, se rostogoli pe nisip și făcu o serie de tumbe. Jean-Christophe încercă s-o prindă, fără succes însă. Dacă ar fi reușit, viața mea și-ar fi urmat cursul firesc. Dar soarta decisese altceva: umbrela căzu la picioarele mele și am întins mâna pentru a o ridica.

Doamna prețui gestul. Mă privi cum mă îndreptam către ea, cu umbrela la subraț, și se ridică să mă întâmpine.

– Mulțumesc, îmi zise ea.

– Nu aveți pentru ce, doamnă.

Am îngenunchiat la picioarele ei, am lărgit gaura în care era fixată umbrela înainte de a zbura, am adâncit-o cu mâinile mele viguroase, i-am fixat mânerul și am bătătorit cu picioarele nisipul pentru a rezista altei bătaie de vânt.

– Sunteți atât de amabil, domnule Jonas, îmi spuse ea... Mă scuzați, adăugă, i-am auzit pe prietenii dumneavoastră strigându-vă astfel.

Își scoase ochelarii; ochii ei erau o splendoare.

– Sunteți din orașelul Turgot?

– Din Río Salado, doamnă.

Ochii ei intenși mă tulburau. Îmi vedeam amicii cum râdeau pe furiș văzându-mi reacțiile. Mai mult ca sigur că râdeau pe seama mea. M-am grăbit să-mi iau rămas-bun de la doamnă și să mă realătur lor.

– Ești roșu ca un bujor, mă tachină Jean-Cristophe.

– Te rog, i-am zis eu.

Simon, care ieșise din apă, se ștergea energic cu un prosop absorbant, schițând o grimasă ștregară pe buze. Mă lăsă să mă cufund în scaunul meu înainte de a mă întreba:

– Ce voia de la tine dna Cazenave?

– O cunoști?

– Și încă cum! Soțul ei era directorul unei închisori din Guyane. Se pare că a dispărut în pădure în timpul unei urmăriri de ocnași evadați. Cum el n-a mai dat niciun semn de viață, ea s-a întors în casa părintească. Este una dintre prietenele mătușii mele. Mătușa mea crede că mai degrabă domnul director a cedat farmecelor unei frumoase amazoane cu un posterior bine făcut, înainte de a-și lua tălpășița cu ea.

– Nu mi-ar plăcea s-o am pe mătușa ta ca prietenă.

Simon izbucni în râs. Îmi flutură prosopul pe la nas, își lovi pieptul cu pumnii asemenea gorilelor și se aruncă din nou în mare, scoțând un strigăt îngrozitor de războinic.

– Total sărit de pe fix, suspină Fabrice, ridicându-se pe coate pentru a-l vedea cum execută un plonjon caraghios.

Amicele lui André ajunseră după vreo două ore. Cea mai tânără părea să aibă cu patru sau cinci ani mai mult decât cel mai vârstnic dintre cei doi veri. Ele îi sărutară pe obraz pe cei doi Sosa și se așezară pe scaunele de pânză care le așteptau. Jelloul cel bun la toate forfotea în jurul barbecue-ului; aprinsese focul și agita un mare evantai deasupra tăciunilor, în timp ce un nor de fum alb se răspândea pe dunele din împrejurimi. José smulse o ladă din mijlocul sacilor îngrămădiți la picioarele pilonului central al cortului, scoase din ea niște șiruri de cârnați condimentați și se duse să-i pună pe jărat. Mirosul de grăsime arsă nu întârzie să înmiresmeze plaja.

Nu știu de ce m-am ridicat ca să mă îndrept spre cortul lui André. Poate că voiam doar să atrag atenția doamnei asupra mea, să-i revăd ochii magnifici. Ai fi zis că îmi citea gândurile. Când am ajuns în dreptul ei, și-a ridicat ochelarii și am avut deodată impresia că merg pe nisipuri mișcătoare.

Am revăzut-o câteva zile mai târziu, pe bulevardul principal din Río. Ieșea dintr-un butic, cu pălăria albă asemenea unei cununi pe chipul ei frumos. Oamenii își întorceau privirile după ea, însă nici măcar nu-i observa. Rafinată, cu o ținută nobilă, ea nu mergea, ci cadența în ritmul vremii.

Eram hipnotizat.

Îmi amintea de acele eroine misterioase a căror charismă umplea sălile de cinema, atât de credibile, încât realitatea noastră ne părea derizorie.

Mă aflu la masă cu Simon Benjamin pe terasa cafenelei locale. Ea trecu pe lângă noi fără să ne vadă, lăsându-ne parfumul ei drept consolare.

– Mai ușor, Jonas! îmi suflă Simon.

– Ce?

– E o oglindă la bar. Aruncă-ți un ochi în ea ca să vezi că ești roșu ca sfecla. Ești cumva îndrăgostit de această mamă respectabilă?

– Ce tot spui acolo?

– Ceea ce văd. Ești la doi pași de o criză de nervi.

Simon exagera. Nu era vorba de dragoste; simțeam pentru doamna Cazenave o profundă admirație. Gândurile mele pentru ea erau nevinovate.

La sfârșitul săptămânii, ea veni în farmacia noastră. Preocupat în spatele tejghelei, o ajutam pe Germaine să se descurce cu nenumăratele comenzi pe care le primise după ce o epidemie gastrică lovise orașelul. Când am ridicat capul și am descoperit-o în fața mea, am fost gata să mă împiedic de emoție.

Mă așteptam ca ea să-și scoată ochelarii de soare; în schimb, îi păstră pe nasul ei frumos și n-am putut să-mi dau seama dacă mă privea cu insistență în spatele lentilelor opace sau dacă mă ignora.

Îi întinse o rețetă lui Germaine. Cu un gest grațios, ca pentru un fel de sărutare a mâinii.

– Prepararea medicamentului dumneavoastră necesită timp, îi spuse Germaine după ce descifră mângăleala doctorului pe hârtie. În acest moment, sunt suprasolicitată, adăugă ea arătând pachetele îngrămădite pe tejghea.

– Când îl veți avea gata?

– Cu puțin noroc, după-amiază. Dar nu înainte de ora trei.

– Nu este nicio problemă. Doar că nu voi putea să vin să-l ridic. Am lipsit o vreme și casa mea are nevoie de o curățenie serioasă. Aveți amabilitatea să-mi trimiteți medicamentul prin comisionar? Voi plăti comisionul.

– Nu e vorba de bani, doamnă...?

– Cazenave.

– Încântată... Locuiți departe?

– În spatele cimitirului evreiesc, casa din spate de pe drumul marabutului.

– Știu unde este... Nicio problemă, doamnă Cazenave. Medicamentul dumneavoastră va fi livrat în această după-amiază, între 3 și 4.

– E perfect pentru mine.

Se retrase după ce ridică ușor capul în direcția mea.

N-aveam stare, o pândeam pe Germaine cum se agita în spatele ușii deschise ce dădea spre magazia care îi servea drept laborator. Acele orologiului de perete se încăpățâneau să nu înainteze; mă temeam ca nu cumva să vină noaptea înainte de ora de livrare. Și iată că ora de livrare sosi într-un final, asemenea unei guri de aer în cazul unei apnee. Fix la ora trei, Germaine ieși din laboratorul ei, cu un flacon învelit într-o bucată de hârtie de ambalaj. Nici măcar nu avu timpul să mi-l încredințeze, cu atât mai puțin să îmi descrie modul de utilizare; i l-am smuls din mâini și am încălecat pe bicicletă.

Agățat de ghidon, cu cămașa umflată de vânt, nu pedalam, ci zburam. Am ocolit cimitirul evreiesc, am tăiat-o printr-o livadă și am ajuns pe drumul marabutului cu toată viteza, făcând slalom printre găurile din asfalt.

Casa familiei Cazenave trona pe un teren înalt, la trei sute de metri de orașel. Mare și vopsită cu alb, domina câmpia, fiind orientată spre sud. La stânga ei se afla grajdul, care era gol și ușor dărăpănat, dar casa își păstra intactă frumusețea. O mică potecă își croia drum către ea, străjuită de

palmieri pitici. Poarta din fier forjat se sprijinea de un mic zid de pietre cu grijă prelucrate, pe care o viță-de-vie plăpândă încerca să-l îmbrace. Pe frontonul arcadă de deasupra a două coloane din lespezi se putea citi un mare „C” gravat în piatră, cu data de 1912 pe post de suport, marcând anul în care se finalizaseră lucrările de construcție.

Am coborât de pe bicicletă, am abandonat-o la intrarea proprietății și am împins poarta de grilaj, care scârțâi cu putere. Nu era nimeni în curticica decorată cu o mică fântână. Grădinile din împrejurimi pieriseră.

– Doamna Cazenave, am strigat eu.

Obloanele de la ferestre erau închise, la fel și ușa din lemn care permitea accesul în locuință. Am așteptat cu medicamentul în mână lângă fântâniță, la umbra unei statui din stuc reprezentând-o pe zeița Diana. Nu se simțea niciun semn de viață. Nu auzeam decât adierea de vânt care se lamenta în mijlocul viei.

La capătul unei lungi așteptări, căreia eu nu-i întrezăream sfârșitul, m-am hotărât să merg să bat la ușă. Bătăile mele cu pumnul rezonară înăuntrul casei asemenea bătăilor de-a lungul șanțurilor subterane. Era limpede că nu era nimeni, dar refuzam s-o accept.

M-am reșezat pe marginea fântâniței. Pândind un scârțâit pe pietriș. Nerăbdător să o văd apărând din neant. În momentul în care eram gata să-mi pierd speranța, din spate țâșni un „Bună ziua!”.

Ea se afla în spatele meu, îmbrăcată într-o rochie albă, purtând pălăria cu panglici roșii delicat trasă pe ceafă.

– Eram în vie, mai jos. Îmi place să merg în liniște printre copaci... Sunteți de mult aici?

– Nu, nu, am mințit eu, tocmai am ajuns.

– Nu v-am văzut urcând pe drum.

– Medicamentul dumneavoastră, doamnă, i-am spus eu întinzându-i pachetul.

Ezită înainte să-l ia, ca și cum ar fi uitat de vizita în farmacia noastră, apoi, cu eleganță, scoase flaconul din ambalaj, deschise capacul și miroși conținutul care avea aspectul unui preparat cosmetic.

– Balsamul miroase bine. Numai să-mi calmeze curburile⁴⁹. Am găsit casa într-o asemenea dezordine, încât îmi petrec cea mai mare parte a zilei încercând să-i redau înfățișarea de altădată.

– Dacă aveți lucruri de transportat sau de reparat, sunt la dispoziția dumneavoastră.

– Sunteți adorabil, domnule Jonas.

Îmi arată un scaun din răchită lângă o masă de pe verandă, așteptă ca eu să iau loc și ocupă scaunul din fața mea.

– Presupun că vă este sete, pe această căldură, îmi zise ea propunându-mi o carafă plină de citronadă.

Îmi vărsă un pahar mare și îl împinse încet către mine. Mișcarea brațului o făcu să scoată un geamăt de durere; își mușcă delicios buza.

– Vă simțiți rău, doamnă?

– Probabil că am ridicat ceva foarte greu.

Și își scoase ochelarii.

Mi-am simțit stomacul crispându-se.

– Ce vârstă aveți, domnule Jonas? îmi spuse străpunzând cu privirea ei suverană adâncul ființei mele.

– Șaptesprezece, doamnă.

– Presupun că aveți deja o logodnică.

– Nu, doamnă.

– Cum adică „Nu, doamnă”? Un chip așa de frumos și ochi atât de clari... Refuz să cred că nu aveți un harem care probabil tânjește după dumneavoastră chiar în clipa asta.

Parfumul ei mă înnebunea.

Își mușcă din nou buza și își duse mâna la gât.

– Vă doare tare, doamnă?

– E supărător.

Îmi luă mâna într-a sa.

– Aveți degete de prinț.

Mi-era rușine să nu observe tulburarea pe cale să mă invadeze.

– Ce planuri aveți pentru viitor, domnule Jonas?

– Să devin farmacist, doamnă.

Medită asupra alegerii mele înainte de a încuviința:

– Este o meserie nobilă.

Pentru a treia oară, simți o durere la gât și aproape că se încovoie de durere.

– Trebuie să încerc neîntârziat alifia.

Se ridică. Cu multă demnitate.

– Dacă doriți, doamnă, pot... pot să vă masez umerii...

– Mă bazez pe asta, domnule Jonas.

Nu știu de ce, dintr-odată, ceva destrăamnă solemnitatea locurilor. Dar asta nu dură decât o fracțiune de secundă. Atunci când ochii ei se întoarseră spre mine, totul reintră în normal.

Am rămas amândoi în picioare, de o parte și de alta a mesei. Inima îmi bătea atât de tare, încât m-am întrebat dacă ea nu o auzea. Își scoase pălăria și părul i se rostogoli pe umeri, aproape cutremurându-mă.

– Veniți cu mine, tinere.

Împinse ușa casei și mă invită să o urmez înăuntru. O penumbră ușoară împânzi vestibulul. Mi se părea că retrăiam un déjà-vu, că acel coridor care se deschidea în fața mea nu îmi era străin. Îl visasem oare sau pierdeam eu firul întâmplării? Dna Cazenave mergea înaintea mea. Într-o străfulgerare, am confundat-o cu destinul meu.

Am urcat pe o scară. Picioarele mi se poticneau de trepte. Mă agățam de balustradă, nu vedeam decât undularea corpului ei dinaintea mea, maiestuoasă, seducătoare, aproape ireală, într-atât grația ei depășea imaginația. Ajunsă la etaj, trecu prin dreptul luminii strălucitoare a unei lucarne; în acel moment parcă rochia ei se dezintegrase, revelându-mi până în cele mai mici detalii perfecta alură a siluetei sale.

Întorcându-se subit, mă surprinse în stare de șoc. Înțelese imediat că nu mai eram în stare s-o urmez mai departe, că picioarele mele erau gata să cedeze sub greutatea vertijurilor, că eram ca un sticlete prins în capcană. Surâsul ei îmi dădu lovitura de grație. Reveni spre mine, cu un pas suplu, aerian; îmi spuse ceva ce n-am putut să înțeleg. Sângele îmi zvâcnea în tâmple, mă împiedica să-mi vin în fire. *Ce s-a întâmplat, domnule Jonas?* ... Mâna ei îmi prinse bărbia, îmi ridică capul... *E totul*

în regulă?... Ecoul vocii ei se pierdu în vacarmul din tâmplele mele... *Eu v-am adus în starea aceasta?*... Poate că nu ea îmi vorbea astfel. Poate că eu o făceam, chiar dacă nu-mi recunoșteam vocea. Degetele ei mi se răsfirară pe chip. Simțeam zidul din spatele meu asemenea unui meterez care împiedică orice retragere. *Domnule Jonas?*... Ochii ei mă învăluiră, mă înghițiră asemenea unei scamatorii. Mă înecam în privirea ei. Suflul ei plană în jurul răsuflării mele, o absorbi; chipurile noastre se contopeau deja. Atunci când buzele ei le atinseră ușor pe ale mele, am crezut că mă fărâm în mii de bucăți; era ca și cum ea mă făcea să dispar, pentru ca apoi să mă recreeze din vârful degetelor ei. Nu era încă un sărut, ci abia o atingere, discretă, vigilentă – oare tatona terenul? Bătu în retragere; pentru mine, era un val care se retrăgea, dezvăluindu-mi nuditatea și emoția. Gura ei reveni, mai calmă, mai cuceritoare; un izvor nu mi-ar fi potolit setea într-atât. Gura mea se abandonă gurii ei, se contopi cu a ei, deveni izvor la rândul ei și dna Cazenave mă sorbi până la ultima picătură, într-o înghițitură care nu avea sfârșit. Aveam capul în nori și picioarele pe un covor zburător. Însăpăimântat de atâta fericire, poate că încercasem să mă sustrag subjugării ei, pentru că mâna ei mă prinse foarte tare de ceafă. Atunci m-am abandonat total. Fără să opun nici cea mai mică rezistență. Încântat de a fi prins în capcană, febril, consimțind total la tot ce se întâmpla și surprins de capitularea mea, m-am lăsat pradă gurii ei gata să mi-o soarbă pe a mea. Cu o infinită tandrețe, îmi descheie cămașa și o lăasă să cadă aiurea. Nu mai respiram decât prin suflul ei, nu mai trăiam decât prin pulsul ei. Aveam vaga senzație că eram devorat, că eram împins într-o cameră, că eram răsturnat pe un pat la fel de adânc ca un fluviu. Mii de degete se împrăștiau pe carnea mea ca tot atâtea focuri de artificii; întruchipam sărbătoarea, bucuria, extazul în beția sa absolută; mă simțeam murind și renăscând în același timp.

– Revino un pic cu picioarele pe pământ, mă muștră Germaine în bucătărie. În două zile mi-ai spart jumătate din veselă.

Mi-am dat seama că farfuria pe care o spălam în chiuvetă îmi scăpase și se spărsese la picioarele mele.

– Ești prea distrat...

– Îmi pare rău...

Germaine mă scrută curioasă, își șterse mâinile pe șorț și mi le puse pe umeri.

– Ce nu e în regulă?

– Nimic. Mi-a scăpat din mână.

– Da... Problema este că situația asta pare să nu se termine.

– Germaine! strigă unchiul din camera lui.

Eram salvat de clopoțel. Germaine uită îndată de mine și se îndreptă fugind spre camera de la capătul culoarului.

Nu mă mai recunoșteam. De la aventura cu dna Cazenave, nu mai aveam liniște, rătăcind prin meandrele unei euforii care refuza să dispară. Era prima mea experiență de bărbat, prima mea descoperire intimă, și asta mă îmbăta. Îmi era de ajuns să fiu singur o secundă pentru a mă regăsi în angoasa încântătoare a dorinței. Corpul meu se întindea asemenea unui arc; simțeam degetele dnei Cazenave atingându-mi trupul, mângâierile ei asemenea unor arsuri izbăvitoare luând locul fibrelor corpului meu, preschimbându-se în tremur, devenind sângele care îmi zvâcnea în tâmple. Închizând ochii, puteam să simt totul până la gâfâitul ei, iar universul meu se umplea de respirația ei amețitoare.

Noaptea, era imposibil să mă împac cu somnul. Patul meu de hârjoneli platonice mă ținea în transă până dimineața.

Simon mă găsea plictisitor. Glumele lui nu mă atingeau. În timp ce Jean-Christophe și Fabrice se prăpădeau de râs la fiecare glumă de-a sa, eu rămâneam împietrit. Îi priveam cum se hlizeau, fără ca ei să priceapă de ce eu nu o făceam. De câte ori nu îmi fluturase Simon mâna prin fața ochilor pentru a verifica dacă mai eram încă pe lumea asta? Îmi reveneam pentru câteva clipe, apoi cădeam din nou într-un fel de catalepsie și zgomotele din jur se estompau dintr-odată.

Pe colină, la poalele unui măslin secular, sau pe plajă, nu eram decât o absență printre prietenii mei.

Am așteptat două săptămâni înainte să-mi fac curaj și să mă reîntorc în casa mare și albă de pe drumul marabutului. Era târziu și soarele se pregătea să capituleze. Mi-am lăsat bicicleta lângă poarta de grilaj și am intrat în curte... Și ea era acolo, ghemuită sub un arbust, cu o foarfecă în mână; își îngrijea grădina.

– Domnule Jonas, zise ea ridicându-se.

Își puse foarfeca pe un maldăr de pietriș și își scutură mâinile de praf. Purta aceeași pălărie cu panglici roșii și aceeași rochie albă care, în lumina asfințitului, făcea să contrasteze cu o fidelitate generoasă contururile seducătoare ale siluetei sale.

Ne-am privit fără să spunem nimic.

În liniștea care mă asuprea, se auzeau greierii cântând. Îmi făceau tâmplele să vibreze.

– Bună ziua, doamnă.

Ea zâmbi, cu ochii mai vaști decât orizontul.

– Ce pot face pentru dumneavoastră, domnule Jonas?

Ceva din vocea ei mă făcu să mă aștept la ce e mai rău.

– Treceam pe aici, am mințit eu. Am ținut să vin să vă salut.

– Sunteți amabil.

Laconismul ei mă țintuia locului.

Mă privea fix. Ca și cum trebuia să-mi justific prezența acolo. Nu părea să aprecieze *intruziunea* mea. Ai fi zis că o deranjam.

– Nu aveți nevoie de... Mi-am zis că... În fine, dacă aveți lucruri de reparat sau de mutat?...

– Pentru asta există servitori.

În lipsă de scuze, ridicol, eram foarte furios pe mine. Nu eram oare gata să stric totul?

Se îndreptă spre mine, se opri în dreptul meu și, fără să se descotorosească de zâmbet, mă strivi cu privirea.

– Domnule Jonas, nu se cade să veniți în vizită pe nepusă masă.

– M-am gândit...

Își puse degetul pe gura mea pentru a mă întrerupe.

– Nu se cade să vă treacă prin cap orice.

Jena mea se transformă într-o furie obscură. De ce mă trata astfel? Cum să cred că nu se petrecuse nimic între noi? Trebuia să fi ghicit de ce venisem s-o văd.

Ca și cum mi-ar fi citit gândurile, îmi zise:

– Vă voi comunica dacă am nevoie de dumneavoastră. Trebuie să lăsăm lucrurile să decurgă

fiirec, înțelegeți? Să le presăm ar însemna să le stricăm.

Degetul ei urmă tandru linia buzelor mele, le îndepărtă și mi se strecură între dinți. Se opri pe vârful limbii, apoi se retrase încet și reveni să îmi apese pe gură.

– Trebuie să știți asta, Jonas: la femei, totul se petrece în mintea lor. Ele nu sunt pregătite decât atunci când totul este în ordine în sufletul lor. Sunt stăpânele emoțiilor lor.

Nu mă părăsea din ochi, inflexibilă și suverană. Aveam impresia de a fi doar fructul imaginației sale, doar un obiect în mâinile sale, un cățeluș pe care urma să-l întoarcă cu fața în sus pentru a-i mângâia burta cu vârful degetului. Nu țineam să *precipit lucrurile*, să îmi ratez șansa *de a mă strecura între gândurile ei*. Când își retrase mâna, am înțeles că era timpul să plec... și să aștept să îmi dea un semn.

Nu mă însoți până la poartă.

Am așteptat săptămâni întregi. Vara lui 1944 se apropia de sfârșit și eu nu primisem niciun semn. Dna Cazenave nici nu mai dădea prin orașel. Când Jean-Christophe ne reunea pe colină, în timp ce Fabrice ne citea poemele sale, eu nu aveam ochi decât pentru casa mare și albă de pe drumul marabutului. Câteodată, mi se părea că o vedeam năpustindu-se în curte, că îi recunoșteam rochia albă în scânteierile câmpiei. Seara, acasă, ieșeam pe balcon și îi ascultam pe șacali urlând, în speranța de a împlânzi tăcerea ei.

Dna Scaroni aducea frecvent întreaga noastră gașcă la Oran, pe bulevardul Vânătorilor, și totuși nu îmi aduceam aminte nici de filmele văzute, nici de fetele întâlnite acolo. Simon începuse să obosească văzându-mă tot timpul distras. Într-o zi, pe plajă, vărsă o găleată de apă pe costumul meu pentru a mă aduce cu picioarele pe pământ. Fără Jean-Chris tophe, farsa s-ar fi încheiat cu o încăierare.

Îngrijorat de irascibilitatea mea, Fabrice se îndreptă spre mine să mă întrebe ce nu era în regulă. Nu obținui niciun răspuns.

Într-un final, chinuit de așteptare, într-o duminică chiar la prânz, m-am urcat pe bicicletă și m-am îndreptat către casa mare și albă. Dna Cazenave angajase un grădinar bătrân și o menajeră, pe care i-am surprins în umbra unui roșcov gata să-și ia masa. Cu bicicleta lângă mine, am așteptat în curte. Tremurând din cap până în picioare. Dna Cazenave tresări ușor văzându-mă în apropierea fântâniței. Îi căută din ochi pe cei doi servitori, îi zări la celălalt capăt al grădinii și reveni asupra mea. Mă fixa în tăcere. O simțeam enervată în spatele zâmbetului.

– Nu m-am putut stăpâni, i-am mărturisit eu.

Coborî pe mica scară și se îndreptă cu pași domoli către mine.

– Și totuși, trebuie, îmi spuse ea cu un ton ferm.

Mă invită să o urmez până la poarta de grilaj. Și acolo, fără să își facă griji pentru indiscreție, ca și cum eram singuri pe lume, mă prinse de ceafă și mă sărută cu putere pe buze. În voracitatea sărutului ei am perceput ceva definitiv, ca un semn de adio irevocabil.

– Ați visat, Jonas, îmi spuse ea. Nu era decât un vis de adolescent.

Degetele ei se descleștară și ea se retrase.

– Nu s-a petrecut nimic între noi... Nici măcar acest sărut.

Ochii ei mă constrângeau:

– Înțelegeți?

– Da, doamnă, m-am auzit murmurând.

– Bine.

Mă bătu pe obraz, brusc maternală:

– Știam că sunteți un băiat rezonabil.

A trebuit să aștept noaptea pentru a mă întoarce acasă.

[48](#) Navă de pescuit destinată pescuitului pe mare, la diferite adâncimi, sau utilizată în dragarea epavelor, *n. tr.*

[49](#) Durere musculară provocată de o boală sau de un efort fizic intens, *n. tr.*

Îndrăzneam să sper la un miracol; dar acesta nu se întâmplă.

Toamna despuia copacii de frunzele lor; era timpul să înfrunt realitatea. Nu era decât o fantasmă. Nu se întâmplase nimic între dna Cazenave și mine.

Mi-am regăsit prietenii, m-am întors la bufoneriile lui Simon și romantismul febril al lui Fabrice. Jean-Christophe o suporta cu stoicism pe Isabelle Rucillio. Ne spunea că important era să găsească avantaje în concesi, că viața era o investiție pe termen lung și că reușita va zâmbi fără îndoială celor care știu să mizeze pe răbdare. Avea aerul de a ști ce voia și, dacă teoriile sale nu ar fi fost stingherite de argumente, i-am fi acordat din plin indulgența noastră.

Anul 1945 sosi cu valuri de informații contradictorii și divagații. La Río Salado era o adevărată plăcere să se fabuleze, la un pahar de anason. Cea mai mică dispută era amplificată, înflorită cu fapte de arme fantastice și atribuită unor protagoniști care adesea nici nu luau parte la evenimente. Pe terasele cafenelelor, verdictele erau în floare. Numele lui Stalin, Roosevelt și Churchill rezonau ca trâmbița atacului final; unii glumeți, care deplorau silueta filiformă a lui de Gaulle, promiteau să îi trimită cel mai bun cușcuș din țară, ca să aibă greutatea fără de care charisma sa ar fi fost lipsită de credibilitate în ochii algerienilor care nu puteau să disocieze autoritatea de un abdomen impozant. Se puseră pe răs și pe îmbătat până au început să vadă cai verzi pe pereți. Ambianța era de optimism. Familiile de evrei, refugiate în alte zări ca urmare a deportărilor masive care vizaseră comunitatea lor din Franța, începeau să se întoarcă în locurile de baștină. Reîntoarcerea la normal se petrecea progresiv, fără doar și poate. Recolta de struguri fusese generoasă și balul, care închise sezonul, faraonic. Pépé Rucillio își însură mezinul și orașelul vibră timp de șapte zile și șapte nopți de sunetul chitarelor și al castanietelor unei trupe aduse din Sevilla. Am fost chiar privilegiați cu o defilare grandioasă a cavalerilor fruntași din zonă, care se asemuiau cu nonșalanță războinicilor fantastici ai tribului Ouled N'har.

În Europa, imperiul hitlerist se scufunda. Știrile de pe front îi anunțau naufragiul în fiecare zi și în fiecare zi torpilele ripostau bombelor. Orașe întregi dispăreau sub potopurile de flăcări și cenușă. Cerul era desfigurat de bătăliile aeriene și tranșeele se prăbușeau sub șenilele tancurilor... La Río Salado, sala de cinema nu se golea niciodată. Mulți nu mergeau acolo decât pentru documentarele *Pathé Actualités*⁵⁰ care erau rulate la începutul proiecțiilor. Aliații eliberaseră o bună parte a teritoriilor ocupate și avansau implacabil către Germania. Italia nu mai era decât umbra ei. Rezistența și partizanii derutau inamicul prins în menghină între compresorul⁵¹ Armatei Roșii și valul impetuos american.

Unchiul era lipit de radio. Înfășurat în maioul de piele care îi trăda subțirimea extremă, făcea corp cu scaunul său. De dimineața până la căderea nopții, stătea aplecat asupra radioului, cu degetele băjbâind pe buton în căutarea posturilor mai puțin bruiate. Zgomotul bruiajului și șuieratul strident al undelor umpleau casa de o larmă galactică. Germaine cedase de mult. Soțul ei nu făcea decât ce voia; cerea să îi fie servite mesele în salon, lângă radio, ca să nu piardă vreo știre cât de mică.

Și veni și 8 mai 1945. În timp ce planeta sărbătorea sfârșitul Coșmarului, în Algeria se declară un

nou coșmar, la fel de fulgerător ca o pandemie, la fel de monstruos ca Apocalipsa. Jubilarea populară se transformă în tragedie. Foarte aproape de Río Salado, la Aïn Témouchent, marșurile pentru independența Algeriei fură reprimare de poliție. La Mostaganem, revoltele se întinseră până la zonele limitrofe de corturi. Dar oroarea atinse paroxismul în munții Aurès și în Constantinoisul de Nord, unde mii de musulmani fură masacrați de serviciile de ordine întărite de coloniști reconvertiți în milițieni.

– Nu este posibil, tremura unchiul în pijamaua sa de bolnav țintuit patului. Cum au îndrăznit? Cum poți să masacrezi un popor care nu a sfârșit încă să-și plângă copiii morți pentru eliberarea Franței? De ce ne doboară ca pe niște animale doar pentru că ne cerem porția de libertate?

Era tulburat. Livid, cu burta lipită de șira spinării, se poticnea în papuci străbătând salonul.

Postul arab al radioului relata despre represiunea sângeroasă care îi lovea pe musulmanii din Guelma, Kherrata și Sétif, despre gropile în care putrezeau mii de rămășițe pământești, despre vânătoarea *a la arabi* de-a lungul câmpurilor și livezilor, despre urmărirea cu câini și linșajul în piețele publice. Știrile erau atât de înspăimântătoare, încât nici eu, nici unchiul nu am avut forța să ne solidarizăm cu marșul pacifist care a avut loc pe bulevardul principal din Río Salado.

Unchiul ajunsese să se năruie sub amploarea catastrofei care îndolie poporul musulman. Într-o seară, își duse mâna la inimă și se prăbuși cu fața în jos. Dna Scamaroni ne ajută să-l transportăm cu mașina ei la spital și îl încredință unei cunoștințe de-ale sale care era doctor. În fața panicii crescânde a lui Germaine, raționă prudent să rămână lângă ea în sala de așteptare. Fabrice și Jean-Christophe au venit să ne țină companie târziu în noapte, iar Simon a trebuit să împrumute motocicleta vecinului său pentru a ni se alătura la rândul lui.

– Soțul dumneavoastră a avut un atac de inimă, doamnă, îi explică doctorul lui Germaine. Nu și-a recăpătat cunoștința.

– Va scăpa, doctore?

– Am făcut tot ce era necesar. Restul va depinde de el.

Germaine nu știa ce să spună. Nu scosese un cuvânt de la spitalizarea soțului ei. Ochii săi goi se roteau pe fața-i lividă. Își împreună mâinile sub bărbie și plecă pleoapele ca pentru o rugăciune.

Unchiul ieși din comă a doua zi, în zori. Ceru apă și pretinse să fie readus acasă imediat. Medicul îl ținu sub observație câteva zile înainte de a consimți să ni-l dea acasă. Dna Scamaroni ne propuse o infirmieră din anturajul ei pentru a se ocupa tot timpul de pacientul nostru. Germaine refuză politicos, promițându-i să se ocupe personal de el, și îi mulțumi pentru ce făcuse pentru noi.

Două zile mai târziu, în timp ce stăteam la căpătâiul unchiului, am auzit că mă chema cineva afară. M-am apropiat de fereastră și am zărit o siluetă chircită în spatele unei movilițe. Se ridică și îmi făcu semn. Era Jelloul, omul bun la toate al lui André.

Ieși din ascunzătoarea sa în momentul în care am pășit pe drumul care despărțea casa noastră de vie.

– Dumnezeule! am strigat eu.

Jelloul șchiopăta. Avea fața tumefiată, buzele sparte și un ochi zdrobit. Cămașa îi era impregnată cu dâre roșiatice, probabil urme de lovituri de bici.

– Cine te-a adus în starea asta?

Jelloul privi mai întâi în jurul lui, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu-l audă cineva; apoi, privindu-mă drept în ochi, zise, asemenea unei lovituri de satâr:

– André.

– De ce? Ce ai făcut?

Surâse, cântărindu-mi întrebarea bizară:

– Nu e nevoie să greșesc față de el. Găsește mereu un pretext să se ia de mine. De data asta, din cauza revoltei musulmanilor în munții Aurès. Acum André nu are încredere în arabi. Ieri, s-a întors beat din oraș și m-a bătut măr.

Își ridică cămașa și se întoarse pentru a-mi arăta julturile de pe spate. André nu lucrase cu mânuși...

Se întoarse cu fața, își băgă poalele cămășii în pantalonii prăfuiți, se smiorcăi tare și adăugă:

– Mi-a zis că a făcut-o pentru a mă pune în gardă față de idei false, pentru a-mi arăta o dată pentru totdeauna că stăpânul e el și că nu tolerează nesupunere printre servitorii săi.

Jelloul aștepta de la mine ceva ce nu a fost rostit. Își scoase fesul și începu să-l frământa în mâinile sale negricioase:

– Nu am venit să-ți povestesc viața mea, Jonas. André m-a aruncat în drum fără să-mi dea un ban. Nu pot să mă întorc acasă lefter. Familia mea nu mă are decât pe mine pentru a nu crăpa de foame.

– De cât ai nevoie?

– Cât să supraviețuim vreo trei sau patru zile.

– Mă întorc în două minute.

Am urcat în camera mea și am revenit cu două bancnote de cincizeci de franci. Jelloul le luă fără grabă, le întoarse pe o parte și pe alta între degete, nehotărât:

– Sunt prea mulți. Nu voi putea să ți-i înapoiez.

– Nu trebuie să mi-i înapoiezi.

Generozitatea mea îl făcu să tresare. Dădu din cap, apoi se gândi, strângându-și buzele pe fața stânjenită, și zise:

– În cazul ăsta, mă mulțumesc cu o bancnotă.

– Ia-le pe amândouă, te asigur, sunt din inimă.

– Nu mă îndoiesc, dar nu e nevoie.

– Te gândești la vreo slujbă?

Chipul i se preschimbă într-un zâmbet enigmatic:

– Nu, dar André nu poate renunța la mine. Va veni să mă caute înainte de sfârșitul săptămânii. Nu va găsi un câine mai bun decât mine pe piață.

– De ce ești atât de dur cu tine?

– N-ai cum să înțelegi. Ești de-ai *noștri*, dar duci viața *lor*... Când ești singurul sprijin pentru o familie compusă dintr-o mamă pe jumătate nebună, un tată cu ambele brațe amputate, șase frați și șase surori, o bunică, două mătuși repudiate cu odraslele lor și un unchi suferind de mulți ani, încetezi să mai fii o ființă umană... Între câine și șacal, animalul mai mic alege să aibă un stăpân.

Am rămas încremenit de violența vorbelor sale. Jelloul nu avea nici douăzeci de ani, și totuși emana din ființa sa o forță secretă și o maturitate care mă impresionau. În acea dimineață nu mai era servitorul supus cu care ne obișnuise. Băiatul care stătea în fața mea era cu totul altul. În mod curios, îi descopeream trăsături pe care nu le remarcasem niciodată înainte. Avea o față robustă, cu obraji proeminenți, o privire intimidantă, și afișa o demnitate de care nu îl credeam capabil.

- Mulțumesc, Jonas, îmi zise el. Ți-i voi înapoia cândva.
- Se întoarce și se îndepărtă șchiopătând de durere.
- Așteaptă, am strigat eu. Nu vei ajunge departe cu piciorul ăsta rănit.
- Am reușit totuși să mă târăsc până aici.
- Probabil, dar n-ai făcut decât să-ți agravezi rana... Unde stai mai exact?
- Nu foarte departe, te asigur. În spatele colinei celor doi marabuți. Mă voi descurca.
- Nu te voi lăsa să îți distrugi piciorul. Mă duc să-mi iau bicicleta și mă întorc.
- A! nu, Jonas. Ai alte lucruri mai bune de făcut decât să mă însoțești pe mine acasă.
- Insist!...

Credeam că trăisem în mizeria cea mai lucie la Jenane Jato, dar mă înșelasem. Mizeria zonei de corturi în care locuiau Jelloul și familia sa depășea cu mult orice imaginație. Cătunul număra vreo zece corturi sordide, în adâncitura unui râu mort împrejmuțit unde câteva capre scheletice lânzeau. Locul mirosea atât de rău, că nu puteam să-mi imaginez că ar putea cineva să supraviețuiască acolo mai mult de două zile. Incapabil să mă aventurez mai departe, mi-am pus bicicleta pe marginea drumului și l-am ajutat pe omul bun la toate să pună piciorul pe pământ. Colina celor doi marabuți nu era decât la câțiva pași de Río Salado; și totuși, nu-mi aminteam să fi călcat pe acolo. Oamenii evitau să se hazardeze în acele locuri. Ca și cum era un teritoriu blestemat. Deodată, mi-a fost teamă să fiu acolo, dincolo de colină; teamă că nu voi scăpa de acolo teafăr, încredințat că nimeni nu ar fi venit să mă caute acolo unde nu trebuia să mă aventurez dacă mi s-ar fi întâmplat vreun accident. Era absurd, dar teama era puternică, foarte reală. Cătunul, dintr-odată, mă înspăimânta. Și acel miros infernal atât de asemănător cu acela al descompunerii!

– Vino, îmi zise Jelloul, ți-l voi prezenta pe tatăl meu.

– Nu, am strigat eu, speriat de invitație. Trebuie să mă întorc la unchiul. Este foarte bolnav.

Puști goi se jucau în praf, cu burta umflată și nările asaltate de muște – da, cu adevărat, pe lângă putoare, era și bâzâitul muștelor, vorace, obsesiv; nu înceta să încarce aerul infestat cu o litanie funestă, ca un suflu diabolic planând deasupra unei nefericiri umane la fel de veche ca lumea și la fel de dureroasă. La piciorul unui zid din piatră, în apropierea unei măgărițe somnoroase, câțiva bătrâni picoteau, cu gura deschisă. Cu brațele sfrijite ridicate la cer, un nebun se adresa unui copac-marabut înzorzonat cu panglici talismanice și resturi de lumânări... Apoi, nimic; ai fi zis că sătucul era părăsit de oameni teferi și lăsat pradă mucoșilor sălbatici și muribunzilor.

O ceată de câini ne observă și se rezezi la mine lătrând. Jelloul o alungă cu lovituri de piatră. Odată liniștea restabilită, se întoarce spre mine și îmi zâmbi ciudat.

– Așa trăiesc ai noștri, Jonas. Ai noștri care sunt și ai tăi. Numai că ei nu trăiesc așa bine ca tine... Ce e cu tine? De ce nu spui nimic? Ești șocat? Nu îți revii, nu-i așa?... Sper că mă înțelegi acum când îți vorbesc de câine. Nici măcar dobitoacele n-ar accepta să se prăbușească așa.

Eram uluit. Mirosul pestilent îmi întorcea stomacul pe dos, iar bâzâitul muștelor îmi sfredelea creierul. Voiam să vomit, dar mă temeam ca Jelloul să nu se supere.

Jelloul chicotea, amuzat de indispoziția mea.

Îmi arată cartierul de corturi:

– Uită-te bine la această văgăună pierdută. Este locul nostru în această țară, patria strămoșilor

noștri. Uită-te bine, Jonas. Dumnezeu în persoană n-a trecut niciodată pe aici.

– De ce spui asemenea grozăvii?

– Pentru că așa gândesc. Pentru că este adevărul.

Teama mea se intensifică. De data asta, Jelloul era cel care mă înspăimânta, cu privirea-i ascuțită și rictusul sardonice.

Am încălecat bicicleta și am făcut cale întoarsă.

– Așa, *Younes*. Întoarce spatele adevărului alor tăi și du-te la prietenii tăi... *Younes*... Sper că îți aduci încă aminte de numele tău... Hei! *Younes*... Mersi pentru bani. Îți promit că ți-i voi înapoia curând. Lumea este pe cale să se schimbe, n-ai observat asta?

Am început să pedalez asemenea unui înverșunat, cu strigătele lui Jelloul asemenea unor focuri de somajie suflându-mi pe la tâmpile.

Jelloul nu se înșela. Lucrurile se schimbau, dar pentru mine aveau loc într-o lume paralelă. Prins între loialitatea față de prietenii mei și solidaritatea cu *ai mei*, tergiversam. Era clar că, după ce se întâmplase în Constantinois și trezirea conștiinței maselor musulmane, voi fi constrâns să optez, mai devreme sau mai târziu, pentru o anumită tabără. Chiar dacă aș fi refuzat să mă decid, evenimentele ar fi ales ele pentru mine. Furia marșă; ea năpădisese locurile secrete în care aveau loc adunările militante și era pe cale să se reverse pe străzi, să se infiltreze printre marginalizații defavorizați și să se strecoare spre satele din împrejurimi și zonele-enclavă⁵².

În gașca lui Jean-Christophe, am rămas departe de aceste schimbări. Eram tineri, fermecați de cei douăzeci de ani pe care îi aveam și, dacă tullele de pe buzele noastre nu puteau fi luate încă drept mustațe, ele arătau clar voința noastră de ființe adulte și stăpâne asupra alegerilor noastre. De nedespărțit ca dinții unei furci, trăiam pentru noi înșine și în patru simțeam că lumea întreagă era la degetul nostru mic.

Fabrice obținuse premiul întâi la Concursul național de poezie. Dna Scamaroni ne conduse pe toți patru la Alger pentru ceremonie. Laureatul era în al nouălea cer. Pe lângă un onorariu substanțial, juriul promise să publice culegerea premiată la Edmond Charlot, un editor algerian important. Doamna Scamaroni ne cază într-un mic hotel elegant, nu departe de strada d'Isly. După înmânarea trofeului, pe care Fabrice îl primi din mâinile lui Max-Pol Fouchet⁵³ în persoană, mama laureatului ne oferă o cină somptuoasă, cu pește proaspăt și fructe de mare, într-un restaurant superb din La Madrague. A doua zi, nerăbdători să ne întoarcem în dragul nostru Río Salado, unde primarul pregătise o masă în cinstea copilului minune al orașelului, ne-am pus la drum, cu o scurtă escală la Orléansville, pentru a lua masa, și o a doua la Perrégaux, unde ne-am făcut provizii de portocale – cele mai frumoase de pe pământ.

Câteva luni mai târziu, Fabrice ne invită la un librar din Lourmel, un orașel colonial nu departe de Río. Se afla acolo mama sa, fermecătoare în taiorul ei grenă. Purta o pălărie mare cu pene care îi dădea un aer mândru. Librarul și câteva personalități locale stăteau în capul unei mese mari de abanos, încremeniți într-o solemnitate cvasi-oficială, cu un zâmbet binevoitor. Pe masă, teancuri de cărți noi, proaspăt scoase din cartoanele lor. Pe copertă, deasupra unui titlu frumos scris cu italic, se putea citi

„Fabrice Scamaroni”.

– La naiba! exclamă Simon, întotdeauna gata să strice seriozitatea ceremoniilor.

Odată prezentările și discursurile încheiate, eu, Simon și Jean -Christophe ne-am repezit la culegerea de poezie și am început s-o răsfoim, s-o mângâiem și s-o întoarcem pe toate părțile cu delectare, atât de fermecați, că doamna Scamaroni nu a putut să-și rețină mica lacrimă care îi curgea pe obraz într-un strop de rimel.

– Am citit cu o enormă plăcere cartea dumneavoastră, domnule Scamaroni, spuse un sexagenar. Aveți un adevărat talent și toate șansele să-i redați poeziei gloria care a fost întotdeauna spiritul secret al dragii noastre regiuni.

Librarul îi întinse autorului nostru o scrisoare de felicitare semnată de mâna lui Gabriel Audisio, fondatorul revistei *Rivages*, care îi propunea o frumoasă colaborare.

La Río Salado, primarul promise să deschidă o bibliotecă pe bulevardul principal, iar Pépé Rucillio cumpără, numai el, vreo sută de exemplare din culegerea lui Fabrice și le expedie cunoștințelor sale oraneze – pe care le bănuia că îl luau drept un țărănoi cu haine elegante de îndată ce se întorcea cu spatele –, pentru a le arăta că în orășelul său nu erau doar viticultori cu bani, obtuzi și bețivi.

Iarna se retrase într-o seară în vârful picioarelor pentru a-i face loc primăverii. Dimineața, rândunicile dantelară firele electrice și străzile din Río Salado se înmiresmară cu mii de parfumuri. Unchiul își revenea treptat în fire. Recăpătă un pic de culoare în obraji și reveni la unul dintre obiceiurile sale: pasiunea pentru cărți. Lectura neîncetat, cu bulimie, neînchizând un roman decât pentru a începe un eseu. Citea în cele două limbi, trecând imediat de la El Akkad⁵⁴ la Flaubert. Nu ieșea încă din casă, dar reîncepuse să se bărbierească în fiecare zi și să se îmbrace corect. Lua masa cu noi, în sufragerie, și schimba câteodată formule de politețe cu Germaine. Pretențiile i se potoliseră și strigătele nu îi mai erau ca niște tunete. Reglat ca un orologiu, era în picioare în zori, își făcea rugăciunea matinală, se așeza la masă pentru micul dejun la ora șapte fix, apoi se retrăgea în birou, așteptând să-i aduc ziarul. După ce lectura noutățile, își deschidea carnetele cu spirală, înmuia pana în călimară și scria până la prânz. La ora 13.00, își făcea siesta; apoi, lua o carte și se pierdea în ea până la căderea nopții.

Într-o zi, veni în camera mea:

– Trebuie să citești acest autor. Se numește Malek Bennabi⁵⁵. Nu este clar dacă este cumsecade ca om, dar spiritul său este.

Puse o carte pe noptieră și așteptă s-o iau eu însumi; ceea ce am și făcut. Era o carte de vreo sută de pagini care se intitula *Condițiile renașterii algeriene*.

Înainte de a se retrage, îmi spuse:

– Nu uita ce se spune în Coran: *Cine ucide o persoană ucide întreaga omenire*.

Nu reveni să mă întrebe dacă am citit cartea lui Malek Bennabi, cu atât mai puțin ce părere aveam despre ea. La masă, nu i se adresa decât lui Germaine.

Casa părea să-și recapete echilibrul. Nu era încă bucurie; și totuși, faptul de a-l vedea pe unchiul aranjându-și cravata în oglinda șifonierului era în sine o încântare. Noi speram să treacă pragul ușii

exterioare și să se întoarcă în lumea celor vii. Avea nevoie să se reconcilieze cu zgomotele străzii, să meargă într-o cafenea sau să se așeze pe o bancă într-o grădină publică. Germaine deschidea în mod expres toate ferestrele. Vise să-l revadă așezându-și fesul, netezindu-și vesta, aruncându-și un ochi la ceasul de buzunar și grăbindu-se să se alătore prietenilor pentru a schimba idei. Dar unchiul se temea de mulțime. Avea o teamă morbidă de promiscuitate și s-ar fi panicat dacă s-ar fi întâlnit cu oameni pe drum. Nu se simțea la adăpost decât la el acasă.

Germaine era convinsă că soțul ei va trebui să depună eforturi titanice pentru a se redescoperi.

Dar vai! Într-o duminică, pe când terminam de mâncat, unchiul lovi brusc masa și trânti pe jos cu o mână farfuriile și paharele. Ne-am temut de un stop cardiac; dar nu era unul. Unchiul se ridică, trântind un scaun în urma lui, se retrase până la perete, cu degetul spre noi, și strigă:

– Nimeni n-are dreptul să mă judece!

Germaine mă privi stupefiată.

– I-ai zis ceva? mă întrebă ea.

– Nu.

Își privi soțul ca și cum era vorba de un necunoscut.

– Nimeni nu te judecă, Mahi.

Unchiul nu ni se adresa nouă. Privirea lui, deși fixată asupra noastră, nu ne vedea. Își încruntă sprâncenele ca și cum, deodată, își revenea dintr-un vis urât, puse scaunul la loc, se așeză pe el, își luă capul între mâini și nu se mai mișcă.

Noaptea, spre ora trei, o ceartă ne smulse din paturile noastre pe mine și pe Germaine. Unchiul se lupta cu un intrus în biroul său închis de două ori pe interior. Am coborât alergând să văd dacă ușa exterioară era deschisă, dacă era cineva în stradă. Ușa era închisă și zăvoarele puse. Am urcat din nou la etaj. Germaine încerca să vadă ce se întâmpla în birou, dar cheia din broască o împiedica.

Unchiul își ieșise din minți.

– Nu sunt un laș, strigă el. Nu am trădat pe nimeni, ai înțeles? Nu mă privi așa. Îți interzic să râzi. Nu am vândut pe nimeni, pe nimeni, pe nimeni...

Ușa biroului se deschise. Unchiul ieși, livid de furie, cu colțurile gurii spumegând de salivă. Ne îmbrânci și se duse spre camera sa, fără să ne observe.

Germaine intră prima în birou; eu am urmat-o... Nu era nimeni acolo.

Am revăzut-o pe dna Cazenave la începutul toamnei. Ploua și Río era tern. Cafenelele, strângându-și din nou mesele pe terase, aduceau a cămine pentru pierde-vară. Dna Cazenave avea întotdeauna o alură aeriană, dar inima nu îmi tresălta în piept. Oare ploaia îmi tempera pasiunile sau monotonia care îmi demitiza amintirile? Nu am încercat s-o aflu. Am traversat șoseaua pentru a nu ni se intersecta drumurile.

La Río Salado, care nu trăia decât prin soarele său, toamna era un sezon mort. Măștile cădeau asemenea frunzelor copacilor și iubirile își descopereau o nervozitate plictisitoare. Jean-Christophe Lamy îi suportă consecințele supărătoare. Mă găsi la Fabrice, unde noi îl așteptam pe Simon plecat la Oran. Fără să spună un cuvânt, se așeză pe o bancă de pe verandă și continuă să se deprime.

Simon Benyamin se întoarse fără succes din Oran, unde se dusese să-și afișeze talentul de comic. Citise în ziar că se recrutau tineri umoriști și crezuse că prinsese șansa vieții lui. Cu anunțul în

buzunar, se îmbrăcase de zile mari și sărise în primul autocar în căutarea gloriei. După buzele sale încovoiate spre bărbie, am înțeles că lucrurile nu se petrecuseră așa cum și-ar fi dorit.

– Deci? îl întrebă Fabrice.

Simon se prăbuși pe un scaun de răchită și își încrucișă brațele pe burtă, prost dispus.

– Ce s-a întâmplat?

– Nimic, răspunse el tăios. Nu s-a întâmplat nimic. Nu mi-au dat nicio șansă, nenorociții... De la început am simțit că nu era ziua mea norocoasă. Am așteptat patru ore în culise înainte de a ajunge pe scenă. Prima surpriză: sala de teatru era goală. Se aflau acolo doar un smintit bătrân așezat în primul rând și o prețioasă deshidratată lângă el, asemenea unei cucuvele înapoia ochelarilor rotunzi. Și un proiector enorm îndreptat spre mine. Ai fi zis că eram la un interogatoriu. „E rândul dumneavoastră, domnule Benyamin”, a zis bătrânul smintit. Vă jur că am crezut că am avut senzația că mă chema bunicul din adâncul mormântului său. Era glacial, impenetrabil; nu l-ar fi emoționat nici măcar o capelă în flăcări. Nici n-am apucat să încep, că m-a și întrerupt. „Care este diferența dintre un clovn și un bufon, domnule Benyamin?”, a bolborisit el. „Ei bine, ți-o spun eu. Un clovn te face să râzi pentru că este patetic și caraghios; un bufon te face să râzi pentru că este ridicol.” Și a făcut semn să se treacă la următorul candidat.

Fabrice se prăpădea de râs.

– Mi-au luat vreo două ore să mă calmez în vestiar. Dacă acest nenorocit senil ar fi venit să se scuze, l-aș fi umflat... Trebuia să-i vezi, pe amândoi, în acea imensă sală goală, cu mutrele lor pământii.

Jean-Christophe era furios să ne vadă râzând.

– Probleme? îl întrebă Fabrice.

Jean-Christophe lăsă capul în jos și scoase un suspin.

– Isabelle începe să mă calce pe nervi.

– Abia acum îți dai seama? îi zise Simon... Ți-am zis că fata asta nu e de tine.

– Dragostea este oarbă, zise Fabrice filozofic.

– Ne face orbi, îl corectă Simon.

– Este serioasă problema? l-am întrebat eu pe Jean-Christophe.

– De ce? Încă te mai interesează ea?

Mă fixă cu o privire bizară și adăugă:

– Lucrurile nu s-au terminat cu adevărat între voi doi, nu-i așa, Jonas?... Ei bine, m-am săturat de această prostuță. Ți-o las.

– Cine îți spune că mă interesează?

– Pe tine te iubește, strigă el lovind masa.

Liniștea se abătu asupra camerei. Fabrice și Simon ne priviră rând pe rând. Jean-Christophe îmi purta cu adevărat ranchiună.

– Ce tot spui acolo? l-am întrebat eu.

– Adevărul... De îndată ce află că ești prin apropiere, nu se mai controlează. Te caută din ochi și nu se liniștește până nu te găsește... Dacă ai fi văzut-o la ultimul bal! Era la brațul meu, apoi ai venit tu și a început să bată câmpii doar pentru a-ți atrage atenția. A trebuit să-i trag o palmă ca s-o readuc cu picioarele pe pământ.

– Dacă dragostea te face orb, Chris, gelozia te scoate din minți, i-am spus eu.

– Sunt gelos, da, dar nu am halucinații.

– Hei! interveni Fabrice, care presimțea că atmosfera se încingea. Isabel adoră să manipuleze totul în viața ei, Chris. Te pune la încercare, atâta tot. Dacă nu te-ar iubi, te-ar fi părăsit.

– În orice caz, m-am săturat. Dacă aleasa inimii mele mă poate disprețui, cel mai bine ar fi să dispar din viața ei. Și apoi, sincer vorbind, nu cred să am sentimente puternice față de ea.

Eram stânjenit. Era prima dată când o neînțelegere strica dispoziția găștii noastre. Spre marea mea ușurare, Jean-Christophe mă fixă cu degetul și îmi zise:

– Ha! Te-am avut, nu? Și tu mi-ai făcut jocul.

Nimeni nu găsi asta amuzant. Eram convinși că Jean-Christophe vorbise serios.

A doua zi, urcând din nou strada cu Simon spre locul de întâlnire, am zărit-o pe Isabelle la brațul lui Jean-Christophe. Mergeau la cinema. Nu știi de ce, dar mi-am întors privirea spre o intrare pentru ca ei să nu mă vadă. Simon a fost surprins de reacția mea, dar m-a înțeles.

[50](#) *Les Actualités* erau filme de scurtmetraj informative și documentare, care relatau evenimentele recente din diverse domenii (politic, economic, cultural etc.). Concurența în privința difuzării unor asemenea scurtmetraje era dură între firmele Gaumont și Pathé, *n. tr.*

[51](#) Mașină cu tăvălugi care servește la nivelarea drumurilor; prin extensie, se sugerează înaintarea implacabilă a Armatei Roșii, *n. tr.*

[52](#) Zone locuite de populație străină izolată în mijlocul populației indigene, *n. tr.*

[53](#) Scriitor, ziarist și om de televiziune francez, *n. tr.*

[54](#) Abbas el-Akkad (1889 – 1964) – poet și critic literar egiptean, *n. tr.*

[55](#) Malek Bennabi sau Malik Bin Nabi (1905 – 1973) – un mare gânditor algerian, care a scris cu precădere despre societatea musulmană, *n. tr.*

III.

Émilie

12.

André invită toată tinerimea din Río Salado la inaugurarea barului său. Nimeni nu și-l imagina pe fiul lui Jaime J. Sosa într-un asemenea loc. Ci mai degrabă ținându-se drept în cizmele de feudal, cu cravașa lângă coapsă și strigătul ferm, lovindu-i cu piciorul în spate pe sezonieri și dorindu-și Olimpul doar pentru el... Văzându-l patronul unei case de jocuri, desfăcând sticlele de bere, am rămas perplecși. În realitate, de la întoarcerea din Statele Unite, unde întreprinsese o călătorie fascinantă în compania prietenului său Joe, André se metamorfozase. America îl făcuse să devină conștient de o realitate care ne scăpa și pe care o numea, cu o vagă feroare mistică, *visul american*. Când îl întrebai ce înțelegea mai exact prin „visul american”, își umfla obrazii, se clătina pe loc și răspundea schimonosindu-se: să-ți trăiești viața așa cum înțelegi, chit că arunci în aer și tabuurile, și conveniențele. Cu siguranță André avea o idee clară despre ceea ce încerca să ne transmită, numai că pedagogia sa lăsa de dorit. Ceea ce era perceptibil totuși era voința sa de a emancipa micile noastre obiceiuri de provinciali crescuți în umbra străbunilor noștri. Să ascultăm orbește, să respirăm doar când ni se dădea voie, să așteptăm sărbătorile pentru a ieși din ascunzătorile noastre, toate acestea erau de neacceptat pentru André. După el, o societate se distingea prin ardoarea tinereții, se reînnoia prin prospețimea și insolența acesteia din urmă; or, la noi, tinerețea nu era decât un șeptel înlănțuit ușor de automatismele unei epoci depășite și incompatibile cu o modernitate invadatoare și dezinvoltă, reclamând curaj și pretinzând energie sau reacții violente – ca la Los Angeles, San Francisco, New York, unde, de la sfârșitul războiului, tinerii erau pe cale să pună capăt acestei pietăți filiale sacre, pentru a se elibera de jugul familial și a zbura cu propriile aripi, chit că și le vor frânge ca Icar.

André era convins că vântul își schimba mersul și sufla începând din acel moment în direcția pe care americanii o dădeau ființelor și lucrurilor. Pentru el, sănătatea unei țări consta în setea sa de cuceriri și revoluții. Și la Río Salado generațiile se succedau și semănau între ele. Trebuiau introduse reforme urgente în mentalități. André nu găsisese ceva mai bun pentru început decât un *snack-bar* în stil californian pentru a ne sustrage acestei uzuri morale care devenise supunerea noastră gregară și pentru a ne arunca cu trup și suflet în furia vieții.

Snack-barul se afla în spatele pivniței R.C. Kraus, pe terenul viran unde copiii jucau fotbal, în afara orașelului. Vreo douăzeci de mese erau fixate în pietriș și încadrate de scaune albe și umbrele. La vederea lăzilor cu vin și limonadă, a coșurilor cu fructe și a barbecue-urilor ridicate în cele patru colțuri ale curții, ne-am destins un pic.

– O să ne îndopăm până o să dăm pe afară, se entuziasmă Simon.

Jelloul și câțiva angajați se agitau în jurul meselor, ocupați să le acopere cu fețe de masă și să le decoreze cu scrumiere și carafe. André și vărul său José tronau pe scara de la intrare a snack-barului, cu o pălărie de cowboy trasă cu dezinvoltură pe ceafă, picioarele depărtate și degetele mari sub catarama curelei.

– Ar trebui să-ți cumperi o turmă de vite, îi spuse Simon lui André.

– Îți place snack-barul meu?

– Din moment ce e de băut și de mâncat.

– Atunci ospătează-te și fă-ți de cap...

Coborî scara pentru a ne îmbrățișa și profită de asta pentru a-l pipăi pe Simon între picioare.

– Nu bijuteriile de familie, protestă Simon dându-se înapoi.

– Parcă vorbești de o comoară! Fac pariu că valorează mai puțin decât o clanță strâmbă la talcioc, îi spuse André, împingându-ne pe toți trei în bar.

– Pe ce pariem?

– Pe ce vrei tu... Uite, domnișoare drăguțe vor descinde aici în seara asta. Dacă reușești să prinzi în mreje măcar una, îți voi plăti eu camera de hotel. Și chiar la *Martinez*.

– S-a făcut!

– Dédé este o ca o alică, ținu să ne amintească solemn José, pentru care vărul său era un monument de cinste și curaj. Când se pornește, nimic nu îl mai poate opri.

Apoi, conștient de a fi flatat coarda cea mai sensibilă a seniorului său, se îndepărtă pentru a ne lăsa să trecem.

André ne făcu turul „revoluției” sale. Aceasta n-avea nimic de-a face cu cafenelele din regiune. Snack-barul era mai colorat, iar în spatele tejghelei se afla o oglindă mare pe care în filigran se ghicea silueta fantomatică a Golden Gate Bridge și în față erau taburete înalte capitonate. Etajerele din alamă se încovoiau sub sticle și bibelouri, asortate cu etichete drăguțe luminoase și mici gadgeturi practice. Pe pereți erau expuse portrete mari de actori și actrițe hollywoodieni. Lustrele răspândeau o lumină caldă în sala pe care perdelele de la ferestre o prelungeau într-o penumbră dulce, în timp ce, în unghere, aplice roșiatice colorau împrejurimile cu umbre sângerii. Scaunele erau fixate în pământ și dispuse în compartimente asemănătoare băncuțelor din vagoane care sunt despărțite de o masă dreptunghiulară de unde se puteau admira peisaje din America sălbatică.

Într-o sală alăturată, chiar în mijlocul camerei, trona o masă de biliard. Nicio cafenea de la Río sau Lourmel nu era echipată cu o masă de biliard. Cea pe care André o pune la dispoziția clientelei sale era o adevărată operă de artă, frumos luminată de o lustră atât de joasă, încât aproape atinge masa.

André puse mâna pe un tac căruia îi frecă vârful cu un capăt de cretă, se aplecă pe marginea mesei de biliard, potrivi tacul pe pumnul său ridicat drept sprijin, fixă cu privirea un triunghi de bile multicolore adunate în centrul covorului verde și lovi tare, cu un zgomot surd, în grămadă. Triunghiul explodează și bilele se răspândiră în toate direcțiile, ricoșând pe marginile mesei.

– Începând de azi, declară el, nu vom mai merge la bar ca să ne îmbătăm. La mine, se va veni mai întâi pentru a juca biliard. Și atenție, nu e vorba aici decât de o primă livrare, celelalte trei sunt așteptate înainte de sfârșitul lunii. Intenționez să organizez un campionat regional.

José ne oferi beri și mie un sifon și ne propuse să ocupăm o masă în curte, în așteptarea

oaspeților. Era în jur de ora șaptesprezece. Soarele aluneca încet în spatele colinelor, degajând o lumină razantă asupra podgoriilor. Din curte se puteau vedea în plenitudine câmpia și drumul care se furișa repede spre Lourmel. Un autocar își deversa pasagerii la intrarea în orașel: oameni din Río care reveneau de la Oran și țărani arabi care se întorceau de pe șantierele de la oraș. Aceștia din urmă, extenuați, o tăiau de-a curmezișul câmpurilor pentru a ajunge la drumul care ducea la cătunele lor, cu pachete la subsuoară.

Jelloul îmi urmărea privirea; când ultimul muncitor dispăru la capătul drumului, se întoarse spre mine și mă fixă cu o acuitate care mă deranjă.

Clanul Rucillio luă cu asalt barul în clipa în care soarele se camufla în spatele colinelor. Era compus din cei doi fii mai mici ai lui Pépé, din doi veri de-ai lor și cumnatul lor Antonio, cântăreț la cabaretul Sidi Bel-Abbès. Descinseră dintr-un colosal Citroën zgomotos, abia ieșit din fabrică, pe care îl parcaseră la intrarea în curte în așa fel încât să fie văzut de toată lumea.

André îi primi cu bătaii pe umeri și râsete mari de bogătaș înainte de a-i instala în primele loje.

– Poți să fii bogat și totuși să răspândești miros de baligă de cal în jurul tău, mormăi Simon care nu aprecie faptul că familia Rucillio trecu prin fața noastră fără să ne salute.

– Doar știi cum sunt ei, i-am zis eu pentru a-l domoli.

– Și totuși, ar fi putut să ne spună „bună ziua”. Ce i-ar costa să fie amabili? Nu suntem niște nimicuri. Tu ești farmacist, Fabrice este poet și ziarist, iar eu sunt agent administrativ.

Noaptea nu se instalase de tot când curtea începu să freamăte de fete radioase și de băieți la patru ace. Alte cupluri, mai puțin tinere, soseau la bordul unor mașini scânteietoare, doamnele în rochii de regine și domniile în frac, cu nodurile papioanelor asemenea unui cuțit de-a curmezișul gâtului. André invitase crema din Río și burghezii cei mai aleși din vecinătate. Am recunoscut în mulțimea multicoloră pe fiul celui mai mare bogătaș din Hammam Bouhdjar – al cărui tată deținea un avion privat –, la braț cu o stea în ascensiune a muzicii iudeo-oraneze, pe care un cortegiu de admiratori o asalta cu complimente și îi întindea care o brichetă, care un pachet de țigări.

Se aprinseră lampioanele care survolau curtea. José bătu din palme pentru a se face liniște; zumzăitul mulțimii ezită, apoi, încetul cu încetul, se stinse. André urcă pe o estradă pentru a le mulțumi invitaților săi de a fi venit să sărbătorească cu el inaugurarea snack-barului. Începu printr-o anecdotă obscenă care stânjeni o galerie obișnuită cu discreția, regretă că starea de spirit a celor de față nu era destul de veselă pentru a-l încuraja să-și continue speech-ul pe același ton, își scurtă intervenția și cedă locul unui grup de muzicieni.

Seara debută cu un concert de muzică până atunci necunoscută, cu acorduri de trompete și basuri, care dezinteresă imediat auditoriul.

– Este jazz, pentru Dumnezeu! tună André. Cum poți fi insensibil la jazz fără a trece drept un troglodit?

Jazzmenii ajunseră să înțeleagă ce era evident: doar vreo șaiszeci de kilometri despărțeau Río Salado de Oran, dar distanțele care îndepărtau cele două mentalități erau uimitoare. Fiind profesioniști, continuară să cânte în gol, apoi, drept ultim tur de onoare, executară o bucată care, în indiferența generală, avu o tonalitate de anatema.

Se retraseră fără ca cineva să-i fi observat.

André se aștepta la acest dezastru; totuși, spera ca invitații săi să arate un minimum de respect

pentru trupa de jazz cea mai aclamată din țară. L-am văzut pierzându-se în scuze în fața trompetistului care, indignat, părea să jure de a nu mai pune picioarele în acel sfârșit de lume la fel de limitat cultural ca un țarc de animale.

În timp ce lucrurile luau o întorsătură neplăcută în culise, José invită o a doua orchestră – pe aceea locală – să urce la tribună. Ca prin farmec, de îndată ce se dădu tonul, auditoriul se precipită într-un strigăt de ușurare și un val de mișcări frenetice inundă ringul de dans.

Fabrice Scamaroni o întrebă pe nepoata primarului dacă voia să-i acorde un dans și o trase jovial spre ring. Cât despre mine, am primit un refuz amabil din partea unei domnișoare pietrificate de timiditate, înainte de a o convinge pe însoțitoarea ei să mă accepte drept cavalier. Iar Simon era în al nouălea cer. Cu obrajii de copilăș gras în căușul mâinilor, nu vedea altceva decât masa nearanjată din fundul curții.

Când muzica a făcut o pauză, am condus-o la loc pe partenera mea și m-am întors la locul meu. Simon nu era atent la mine. Cu fața încă între mâini și sprâncenele descrețite, zâmbea vag. Mi-am agitat mâna prin fața ochilor săi, dar nu reacționează. I-am urmărit privirea și... am văzut-o.

Stătea singură, la o masă din spate – ridicată spre sfârșitul zilei din moment ce nu avea nici față de masă, nici tacâmuri –, pe care mișcarea sacadată a dansatorilor o ascundea cu intermitențe... Am înțeles ce îl făcea pe Simon atât de calm, pe el care, de obicei, transforma balurile în circuri zgomotoase: fata era de o frumusețe, de îți tăia respirația!

Turnată într-o rochie albă ca laptele, cu părul negru strâns în coc, zâmbetul la fel de ușor ca un rotocol de fum, contempla dansatorii fără să-i vadă cu adevărat. Părea absorbită de gânduri, cu bărbia delicat așezată în vârful mâinilor înmănușate de alb până la coate. Din când în când, dispărea în urma umbrelor care se contorsionau în jurul ei, apoi reapărea în toată splendoarea sa, asemenea unei nimfe ieșind din lac.

– Nu-i așa că este sublimă? gâfâi Simon subjugat.

– Este magnifică.

– Privește acești ochi plini de mister. Fac pariu că sunt la fel de negri ca părul său. Și nasul ei! Admiră acest nas. Ai zice că este un colț de eternitate.

– Mai ușor, băiatule!

– Și gura ei, Jonas. Ai văzut bobocul de trandafir care îi ține loc de gură? Cum se hrănește oare?

– Atenție, Simon, că începi să plutești. Revino un pic cu picioarele pe pământ, prietene.

– De ce aș face-o?

– Sunt găuri de aer în nori.

– Puțin îmi pasă. O asemenea minune ar merita să mori pentru ea.

– Și cu ce vrei s-o seduci după aceea?

Își întoarse în sfârșit privirea asupra mea și îmi spuse, în timp ce o expresie de tristețe îi crispa trăsăturile:

– Știi foarte bine că n-am nicio șansă.

Slăbirea subită a tonului său îmi topi inima.

Își reveni degrabă:

– Crezi că este din Río?

– Am fi remarcat-o de multă vreme.

Simon surâse:

– Ai dreptate. Am fi remarcat-o de multă vreme.

În mod curios, ne-am ținut respirația amândoi și ne-am îndreptat spatele când un tânăr s-a apropiat de fata izolată pentru a o invita la dans. Ce mare ne-a fost ușurarea când ea refuză politicos invitația...

Fabrice reveni transpirat de pe ringul de dans, se reasează la masa noastră și, ștergându-se cu o batistă, se aplecă spre noi și ne șopti:

– Ați văzut splendoarea singuratică, la dreapta, în capătul curții?

– Ce vorbești! îi zise Simon. Aparent, toată lumea de aici nu o vede decât pe ea.

– Tocmai m-am despărțit din cauza ei, ne mărturisi Fabrice. Partenerea mea era cât pe ce să-mi scoată ochii când și-a dat seama că aveam capul aiurea... Aveți vreo idee cine ar putea fi?

– Cu siguranță vreo orășeancă în trecere pe la cunoscuți, am spus eu. După felul său de a se îmbrăca și de a se purta, are aerul de a fi o fată de la oraș. Nu am văzut niciodată vreo fată de la noi stând la masă de o așa manieră.

Brusc, necunoscuta ne privi, încremenindu-ne pe toți trei ca și cum tocmai ne surprinsese cu mâța în sac. Zâmbetul ei înflori energic și medalionul care îi orna răscroiala corsetului amintea de un far în noapte.

– Îți taie respirația, recunosc Jean-Cristophe apărut de nu știu unde.

Întoarse un scaun liber și încălecă pe el.

– Iată-te în sfârșit, îi zise Fabrice. Pe unde ai fost?

– Tu ce crezi?

– Iar te-ai ciondănit cu Isabelle?

– Să spunem că, măcar o dată, am trimis-o la plimbare. Vă dați seama? Nu reușea să se decidă ce bijuterie să-și pună. Am așteptat în salon, am așteptat în vestibul, am așteptat în curte și domnișoara nu reușea încă să-și aleagă zorzoana din fier vechi.

– Ai lăsat-o acasă? zise Simon neîncrezător.

– Doar nu mă jenez!

Simon se ridică, trosni călcâiele și își duse mâna la tâmplă într-un salut militar:

– Jos pălăria, omule! Ai trimis-o la plimbare pe această prostuță constipată și, pentru asta, îți datorez respect. Sunt mândru de tine.

Jean-Cristophe îl trase pe Simon de braț pentru a-l obliga să se așeze:

– Îmi ascunzi partea mai importantă, tipule, îi zise el, făcând aluzie la frumoasa necunoscută. Cine este?

– N-ai decât să mergi s-o întrebi.

– De față cu clanul Rucillio? Sunt temerar, nu nebun.

Fabrice șifonă șervețelul, respiră adânc și împinse scaunul:

– Ei bine, eu mă duc.

Nu avu timpul să părăsească masa. O mașină parcă la intrarea în curte. Fata se ridică și se îndreptă spre ea. Am privit-o cum urca lângă șofer și am tresărit toți patru când a trântit portiera după ea.

– Știu că eu n-am nicio șansă, zise Simon, dar merită într-adevăr să încerci. Mâine, la prima oră, îmi voi purta pașii pe la toate fetele din orășel ca să-mi găsesc una după calapodul meu.

Am izbucnit în râs.

Simon ridică o linguriță care zăcea pe masă și începu să-și amestece cafeaua cu un gest mașinal. Era a treia oară când își agita astfel băutura, de care nu se atinsese. Stăteam pe terasa acelei cafenele, profitând de vremea frumoasă. Cerul era limpede, iar soarele de martie își revărsa razele argintii pe bulevard. Nicio adiere nu făcea să tresară frunzele copacilor. În liniștea matinală, cu greu întreruptă de susurul fântânii municipale sau de scârțâitul unei șarete, orașelul se lăsa în voia vieții.

Cu mânecile cămășii suflecate până la umeri, primarul supraveghea câțiva angajați care se pregăteau să văruiască în roșu și alb marginea trotuarelor. În fața bisericii, preotul ajuta un căruțaș să descarce saci de cărbune pe care un puști îi îngrămădea lângă zidul unui patio. De cealaltă parte a esplanadei, menajerele sporovăiau în jurul tarabelor unui negustor de legume, sub privirea amuzată a lui Bruno, un polițist aproape adolescent.

Simon lăsă jos lingurița.

– N-am închis un ochi de seara trecută, de la Dédé, zise el.

– Din cauza fetei?

– Nu ți se poate ascunde nimic... Cred că m-am îndrăgostit serios de ea.

– Cu adevărat?

– Cum să-ți spun? Nu am simțit niciodată ce simt pentru această brunetă cu ochi plini de mister.

– I-ai luat urma?

– Mai întreb! Încă de a doua zi, am plecat în căutarea ei. Problema este că am remarcat repede că nu eram singurul pe urmele ei. Până și acest cerb de José. Îți dai seama? Nu mai poți să aspiți la o bucățică fără să ai o grămadă de cretini care să-ți sufle în ceafă!

Alungă o muscă invizibilă; gestul său era încărcat de o animozitate rece. Luă din nou lingurița și reîncepu să-și amestece cafeaua.

– Ah! dacă aveam albastrul ochilor tăi, Jonas, și fața ta de înger!...

– La ce bun?

– Ca să-mi încerc șansele, pentru Dumnezeu! Uită-te la fața mea, la această burtă care freamătă pe genunchi ca un bloc de gelatină, la aceste labe scurte care nu știu nici măcar să meargă drept, la picioarele mele plate...

– Fetele nu se uită numai la asta.

– Posibil, dar se întâmplă să nu am altceva mai bun să le propun. Nu am podgorii, pivnițe și nici cont în bancă.

– Ai alte calități. De exemplu, umorul. Fetele adoră să le faci să râdă. Și apoi, ești un tip cinstit. Nu ești nici un bețiv, nici un ipocrit. Și asta contează.

Simon nu era mulțumit de explicațiile mele.

După o tăcere lungă, își mușcă buzele în semn de jenă înainte de a murmura:

– Crezi că dragostea primează asupra prieteniei?

– Adică?

– L-am văzut pe Fabrice făcându-i curte vestalei⁵⁶ noastre, alaltăieri... Te asigur că e adevărat. L-am văzut cum te văd, în apropierea pivniței Cordona. Nu părea să fie o simplă întâlnire. Fabrice era

sprijinit de mașina mamei sale, cu brațele încrucișate pe piept, foarte relaxat... și fata nu părea grăbită să se întoarcă acasă.

– Fabrice este idolul Ríoului. Toată lumea îl oprește pe stradă. Și fetele, și băieții. Și persoanele în vârstă. E normal, este poetul *nostru*.

– Da, numai că nu asta e impresia pe care am avut-o văzându-i împreună. Sunt sigur că nu era doar o conversație nevinovată.

– Hei! țărănoilor, ne strigă André în timp ce-și parca mașina lângă trotuarul de vizavi. De ce nu sunteți în barul meu pentru a vă iniția în virtuțile biliardului?

– Îl așteptăm pe Fabrice.

– Mă duc înainte?

– Venim și noi.

– Mă bazez pe voi?

– Absolut.

André își duse două degete la tâmplă și demară în trombă, zbârlind blana unui câine bătrân ghemuit în pragul unui butic.

Simon mă atinse cu vârful degetelor.

– Nu am uitat neînțelegerea care v-a învrăjbit pe Chris și pe tine apropo de Isabelle. Nu vreau să ni se întâmple și mie și lui Fabrice. Prietenia noastră este esențială pentru mine...

– Să nu cobim.

– Numai gândindu-mă la asta, mi-e rușine de sentimentele mele pentru această fată.

– Nu trebuie să ne fie rușine de sentimentele noastre dacă sunt frumoase, chiar când ne par injuste.

– Așa crezi cu adevărat?

– În dragoste, orice șansă contează și ai dreptul să o încerci pe a ta.

– Crezi că am vreo șansă în fața lui Fabrice? Este bogat și celebru.

– Tu crezi, tu crezi, tu crezi... Nu ai decât în asta în gură... Vrei să știi ce cred eu: ești un laș. Te tot învârți în jurul cozii și crezi că asta te ajută la ceva... Și apoi, să schimbăm subiectul. Uite că vine Fabrice.

Era ceva lume la André și vacarmul ne împiedica să ne savurăm melcii în sos picant. Și apoi, mai era și Simon. Nu era în apele lui. De mai multe ori, l-am simțit că era gata să-și deschidă sufletul către Fabrice, dar renunța de îndată ce deschidea gura. Fabrice nu-și dădea seama de nimic. Își scosese carnețelul și, cu ochii încruntați, mângălea un poem pe care făcea ștersături. O șuviță blondă i se legăna pe vârful nasului, asemenea unei bariere ridicate între ideile sale și gândurile lui Simon.

André veni să vadă dacă ne lipsea ceva. Se aplecă deasupra umărului poetului pentru a citi ceea ce acesta scria.

– Te rog, îi zise Fabrice iritat.

– Un poem de dragoste!... Putem să știm cine te răscolește?

Fabrice își închise carnețelul, își puse deasupra cele două mâini și îl măsură din cap până-n picioare pe André care mormăi:

– Să înțeleg că fac umbră avânturilor tale lirice?

– Îl calci pe nervi, izbucni Simon. Întinde-o!

André își trase pălăria de cowboy pe vârful capului și își puse mâinile pe șolduri:

– Ia zi! Ai mâncat ceva stricat în dimineața asta? De ce mă tachinezi?

– Vezi bine că este în plină inspirație.

– Bla, bla!... Nu cu fraze frumoase se cucerește inima unei fete. Dovada – ajunge să pocnesc din degete ca să atrag orice femeie.

Mitocănia lui André îl dezgustă pe Fabrice, care își strânse carnetul și părăsi barul cu un pas furibund.

André îl privi plecând, stupefiat; apoi ne luă drept martori:

– Nu i-am zis nimic... A devenit alergic la glumele mele sau ce?

Plecarea precipitată a lui Fabrice ne surprinse. Nu-i stătea în fire să trântescă ușa în nasul oamenilor. Dintre noi patru era cel mai curtenitor și cel mai sensibil.

– Poate că sunt efectele secundare ale dragostei, zise Simon cu amărăciune.

Tocmai înțelesese că, efectiv, între prietenul său și „fantasma cu ochi plini de mister” nu era vorba doar de o mică discuție nevinovată.

Seara, Jean-Cristophe ne invită la el. Avea lucruri importante să ne dezvăluie și avea nevoie de sfaturile noastre. Ne reuni pe Fabrice, Simon și pe mine în atelierul tatălui său, o chilie la parterul vechii construcții familiale, și, după ce ne lăsă să ne savurăm sucurile de fructe și să ne ronțăm chipsurile în liniște, ne declară:

– Iată... am rupt-o cu Isabelle!

Ne așteptam să-l vedem pe Simon sărind în tavan, revigorat de o asemenea veste; nu reacționă însă.

– Credeți că am făcut o prostie?

Fabrice își afundă bărbia în căușul mâinii pentru a reflecta.

– Ce s-a întâmplat? m-am surprins întrebându-l, deși îmi jurasem să nu mă mai amestec în poveștile lor.

Jean-Cristophe nu aștepta decât un pretext pentru a-și vărsa amarul. Își depărtă brațele în semn de exasperare:

– E prea complicată. Caută mereu nod în papură, mă pedepsește pentru boroboațe, îmi tot amintește că nu sunt decât un fiu de amărăți și că ea mă trage în sus... De câte ori n-am amenințat-o că o rupem?... „Să punem pariu!”, îmi zicea ea... Și în acea dimineață a fost picătura care a umplut paharul. A trebuit să mă execute. În stradă. În văzul tuturor... Doar pentru că am privit-o pe fata de seara trecută ieșind dintr-un butic...

Un tremur teluric infinitezimal se simți în birou; masa, în jurul căreia eram așezați, fremătă. Am văzut cum lui Fabrice i se agită mărul lui Adam și cum lui Simon i se albiră la încheieturi degetele.

– Ce se întâmplă? întrebă Jean-Cristophe, amenințat de atmosfera apăsătoare care strivea camera.

Simon strecură o privire pe furiș către Fabrice. Acesta din urmă tuși în pumn și, plonjându-și privirea în cea a lui Jean-Cristophe, îl întrebă:

– Isabelle te-a surprins cu această fată?

– Nu. Era prima oară când o vedeam din acea seară. O însoțeam pe Isabelle la croitoreasă, iar fata ieșea de la Benhamou farmacistul.

Fabrice păru ușurat.

Se relaxă zicând:

– Știi, Chris, aici nimeni nu este în măsură să îți arate ce trebuie să faci. Suntem prietenii tăi, dar nu cunoaștem natura exactă a relației voastre. Nu încetezi să strigi sus și tare că o s-o părăsești și a doua zi o vedem iar și iar la brațul tău. Nu mai credem în povestea asta. Și apoi, asta vă privește. Este treaba voastră și se rezolvă numai între voi. Sunt ani buni de când sunteți împreună, încă din colegiu. Tu știi cel mai bine cum stau lucrurile și care este hotărârea pe care trebuie s-o iei.

– Tocmai, ne cunoaștem încă din colegiu și nu reușesc – vă jur –, nu reușesc să-mi dau seama care este partea mea de fericire în această poveste. Isabelle pare să fi pus stăpânire pe sufletul meu. Și sunt dați în care, în ciuda caracterului ei dezagreabil și a manierelor ei de caporal... în mod ciudat... îmi spun că sunt incapabil să mă despart de ea... Vă asigur că este adevărul. În acele momente toate defectele ei nefericite o ridică în ochii mei și mă surprind adorând-o ca un nebun...

– Uit-o pe această prostuță, zise Simon, cu ochi scântâietori. Nu e de nasul tău. Îți vei petrece viața suportând-o ca pe o boală cronică. Când ai o mutră frumoasă ca a ta, nu trebuie să disperii... Și apoi, sincer, istoriile voastre amoroase încep să mă scoată din minți.

Spunând astea, se ridică – cum se ridicase Fabrice de dimineață la André – și se întoarse acasă mormăind.

– Am zis cumva vreo măgărie? spuse Jean-Cristophe stupefiat.

– Nu prea e în apele lui în ultima vreme, zise Fabrice.

– Ce e cu el, de fapt? mă întrebă Jean-Cristophe. Tu ești tot timpul în preajma lui. Ce i se întâmplă?

Am ridicat din umeri:

– Nu știu nimic.

Simon era într-o stare foarte proastă. Frustrările luau locul bunei sale dispoziții, o mototoleau asemenea unei cârpe. Complexele pe care le ascundea sub tone de clovnerii ieșeau la suprafață. Lucrurile evidente pe care refuza să le vadă, autoderiziunea în spatele căreia se baricada împotriva anumitor răni, în fine, toate aceste mici lucruri care îi măcinau în secret existența – din cauza unei burți prea mari, a picioarelor prea scurte sau a posibilităților de seducție prea mici, chiar derizorii și patetice – îi revelau o imagine de sine pe care o detesta. Intruziunea acestei brunete în viața sa, deși nu era decât ceva îndepărtat, îl destabiliza.

Drumurile ni se încrucișară din întâmplare o săptămână mai târziu. Se ducea la poștă pentru a obține niște formulare și nu văzu vreun inconvenient să-l însoțesc. Sechelele supărării îi răvășeau trăsăturile; privirea lui întunecată părea să îi poarte pică întregii lumi.

Am traversat jumătatea orașelului în tăcere, asemenea a două umbre chinezești alunecând pe ziduri. Odată documentele recuperate, Simon nu știu cu ce să-și umple ziua. Era un pic pierdut. Ieșind de la poștă, am dat nas în nas cu Fabrice... Fabrice nu era singur... *Ea* era cu el și îl ținea de braț. Spectacolul pe care *ei* ni l-au oferit, *el* în costumul de tweed și *ea* în rochia amplă și plisată, ne-a

convins. Într-o fracțiune de secundă, amărăciunea de pe chipul lui Simon dispăru... Cum să nu-ți dai seama? *Ei* erau așa de frumoși!

Cu zel, Fabrice ne prezentă:

– Iată-i pe Simon și pe Jonas de care vă vorbeam. Prietenii mei cei mai buni.

Fata era și mai frumoasă, acum că lumina zilei o punea în evidență. Nu era din carne și oase; era o rază de soare.

– Simon, Jonas, v-o prezint pe Émilie, fiica dnei Cazenave.

Un duș rece mă înfioră din cap până-n picioare.

Incapabili să articulăm vreo silabă, fiecare din motive personale, eu și Simon ne-am mulțumit să zâmbim.

Când ne-am revenit, *ei* plecaseră.

Am rămas o bună bucată de timp interziși pe trotuarul cu poșta. Cum să *le* porți pică? Cum să contești o asemenea perfecțiune tandră fără să treci drept un vandal sau un imbecil groaznic?

Simon trebuia să renunțe – ceea ce a și făcut, cu eleganță.

[56](#) (La romani) Preteasă constrânsă la castitate, responsabilă cu întreținerea focului sacru în templul zeiței Vesta; *p. ext.* (azi livr.) femeie virtuoasă, *n. tr.*

Primăvara câștiga teren. Colinele acoperite cu puf sclipeau în zori ca o mare de rouă. Îți venea să te dezbraci la piele și să te arunci cu capul înainte, să înoți în iarbă până la epuizare, apoi să te întinzi la poalele unui copac și să visezi, rând pe rând, la toate lucrurile frumoase pe care Dumnezeu le crea. Era îmbătător. Fiecare dimineață era o lovitură de geniu; fiecare clipă pe care o furam timpului ne aducea un crâmpei de eternitate. Río, sub razele soarelui, era ca pâinea binecuvântată. Acolo unde puneam mâna, apărea reveria; niciunde sufletul meu nu fusese atât de aproape de pace. Zarva lumii ajungea la noi fără zgomotele discordante în stare să distorsioneze freamătul terapeutic al viilor noastre. Se știa că situația țării escalada, că furia mocnea în sânul maselor; oamenii din orașel nu țineau însă cont de toate acestea. Își ridicau metereze invincibile în jurul fericirii lor, interzicându-și să deschidă vreo porțiță. Nu voiau să vadă nimic altceva decât propria lor reflecție frumoasă în oglinda în care priveau înainte de a merge în livezi să culeagă razele de soare cu coșul.

Nu era niciun motiv de zor. Strugurele promitea vinuri festive, baluri dezlănțuite și alianțe productive. Cerul își păstra intact albastrul imaculat și nu se punea problema să permită nebulozităților de aiurea să îl întunece. După dejun, ieșeam pe balcon pentru a mă pierde o jumătate de oră bună pe balansoar contemplând verdele răscroit ce tapeta câmpia, ocrul pământurilor fierbinți care îl brăzdau și mirajele pestrițe care șchiopătau în depărtare. Era un spectacol feeric, de o liniște cosmică; era de ajuns să-mi las privirea să hoinărească după placul ei pentru a ațipi. De nenumărate ori mă găsea Germaine cu gura deschisă și ceafa sprijinită de spătarul scaunului; se retrăgea în vârful picioarelor ca să nu mă trezească.

La Río Salado, pândeam vara, încrezători. Știam că timpul era aliatul nostru, că în curând culesul viilor și plaja urmau să ne insufle un nou avânt pentru a profita din plin de sărbători și de beții homerice. Răsăreau deja idilele, așa cum se deschid florile în zori. Fetele ridicau vocea pe bulevard, strălucind în rochiile ușoare care le dezvăluiau brațele de sirene și o parte a spatelui bronzat; iar băieții se desfătau din ce în ce mai mult pe terasa cafenelelor și se aprindeau ca o flacără când cineva își băga nasul în micile lor secrete plămădite din suspine și reverii toride.

Dar ceea ce face ca unora să le bată inima pe alții îi sufocă: Jean-Cristophe o rupsese cu Isabelle. La toate colțurile nu se vorbea decât despre idila lor turbulentă. Bietul meu prieten se prăpădea văzând cu ochii. De obicei, pe stradă, găsea inevitabil prilejul de a atrage atenția asupra lui. Îi plăcea să interpeleze o cunoștință din capul străzii, cu mâinile pâlnie în jurul gurii, să oprească un șofer în mijlocul șoselei sau să comande cu voce tare o bere înainte de a ajunge la teigheaua barului, narcisist și omniprezent, mândru să fie el însuși buricul pământului. Și iată-l că nu mai suporta privirea oamenilor, se făcea că nu auzea când cineva îl striga dintr-un magazin sau de pe trotuarul de vizavi. Cel mai inocent zâmbet îl chinuia; și întorcea și pe față, și pe dos fiecare vorbă pentru a se asigura că nu ascundea insinuări asazine. Coleric, distant și pe jumătate nebun de durere, începea să mă neliniștească. Într-o seară, după ce rătăcise dincolo de colină, la adăpost de bârfe, se duse să se îmbete în barul lui André. După câteva sticle golite până la ultima picătură, nu se mai putea ține pe picioare. Când José îi propuse să-l însoțească acasă, Jean-Cristophe îi dădu un pumn în față; apoi, puse mâna pe

o bară de fier și începu să alunge clientela afară. Odată șef la bord, în picioare printre mesele și băncile goale, Jean-Cristophe se cățăra pe tejghea și, clătînându-se, cu nările șiroind, depărta picioarele și irigă pământul cu jeturi de urină torențiale, strigând că așa le va îneca pe „gunoaiile care vor povesti mizerii pe la spatele său”... A trebuit să fie imobilizat pentru a fi prins de rever, deposedat de bară, legat și dus acasă pe o targă improvizată. Acest incident iscă în Río o indignare enormă; așa ceva nu se mai întâmplase înainte. *Rușine!* În orașele algeriene, un asemenea gest nu se putea ierta. Aveai dreptul să te îndoiești, să te poticnești, să te prăbușești și datoria să te ridici, dar, când cădeai atât de jos, pierdeai oficial stima celorlalți și adesea și pe aceștia. Jean-Cristophe înțelegea că mersese prea departe. Nu încăpea vorbă să se mai arate în orașel. Se retrase la Oran, unde își pierdu timpul pe la casele de jocuri.

Cât despre Simon, își relua destinul în mâini cu pragmatism. Statutul de funcționarăș care zace în fundul unui birou mirosind a aer închis și litigiile nerezolvate au sfârșit prin a-l călca pe nervi. Natura sa de comic nu se preta deloc la acest gen de carieră. Nu-și putea imagina să-și irosească viața clasând arhive și respirând hârtoage umede sau chiștoace strivite. Meseria semi-carcerală de contabil fără bani nu era pentru el. Nu avea nici profilul, nici stoicismul necesar. Și dacă era într-o dispoziție proastă cea mai mare parte a săptămânii, asta se datora în parte acelor pereți insipizi care îl apăsau de foarte aproape, restrângându-i câmpul de acțiune la suprafața strictă a unei file galbene dezagreabile la atingere. Simon se sufoca în cămăruța lui; refuza să se asemene cu masa, scaunul, dulapul metalic, să aștepte să se fluie pentru a ieși din cușcă asemenea unei fiare abrutizate de inerție, să se facă presiune asupra lui pentru a i se aminti că era din carne și oase și că putea să se angoaseze, în ciuda mobilei impenetrabile care veghea asupra neplăcerii sale. Demisionă într-o dimineață, după o ceartă cu directorul său, și își promise să se lanseze în afaceri, să fie propriul stăpân.

Aproape că nu-l mai vedeam.

Iar Fabrice mă abandonă un pic, și asta de o manieră explicită. Flirtul său cu Émilie părea să dea roade. Se regăseau în fiecare zi în spatele bisericii și, duminica, de la balconul meu, îi priveam plimbându-se de-a lungul viilor, când pe jos, când pe bicicletă, el cu cămașa fluturând, ea cu criniera în vânt. Privindu-i urcând colina, îndepărtându-se de orașel și de bârfe era un regal și îi urmăream adesea cu gândurile mele.

Într-o dimineață, se întâmplă un miracol. Mă pregăteam să fac ordine pe etajerele farmaciei noastre, când unchiul coborî treptele scării cu un pas măsurat, traversă sala mare de la parter, trecu prin fața mea și, în halat..., ieși în stradă. Germaine, care îl urma pas cu pas, vigilentă, nu-și crezu ochilor. De ani buni, unchiul nu părăsise o dată casa, după propria voință. Se opri la intrare, cu mâinile în buzunarele mari ale halatului, își lăsă privirea să alerge în lumina zilei, să atingă ușor podgoriile, pentru ca apoi să răsfete colinele în adâncul orizontului.

– Frumoasă zi! zise el și zâmbi. Colțurile gurii păreau să i se fi năruit, atât de mult buzele își pierduseră elasticitatea acestui gen de mișcare facială, și am văzut o mulțime de riduri plisându-i obrajii aidoma cercurilor succesive pe care o pietricică le provoacă pe suprafața apei.

– Vrei să-ți aduc un scaun? îi sugeră Germaine emoționată până la lacrimi.

– La ce bun?

– Pentru a profita de soare. Te instalez acolo, sub fereastră, cu o măsuță și un ceainic plin. Așa îți poți sorbi ceaiul în timp ce privești trecătorii.

– Nu, zise unchiul, niciun scaun astăzi. Am chef să merg un pic.

– În halat?

– După mine, aş merge gol, zise unchiul îndepărtându-se.

Un profet călcând pe ape nu ne-ar fi minunat atât pe mine şi pe Germaine.

Unchiul ajunsese în drum, cu mâinile tot în buzunar şi şira spinării dreaptă. Pasul îi era sigur, aproape marşial. Se îndreptă spre o mică livadă, rătăci printre copaci, apoi făcu cale întoarsă, probabil derutat de zborul precipitat al unei potârniche, urmări direcţia luată de pasăre şi se pierdu în mijlocul podgoriilor. Germaine şi cu mine am rămas aşezaţi pe scara de la intrare, ţinându-ne de mână până la întoarcerea sa.

Câteva săptămâni mai târziu, am cumpărat o maşină de ocazie pe care Bertrand, nepotul lui Germaine, devenit mecanic, ne-o livră personal. Era un mic automobil de culoare verde, rotund ca o carapace de broască ţestoasă, cu scaune tari şi un volan demn de un camion. Bertrand ne invită pe mine şi pe Germaine să luăm loc în el şi ne făcu turul de onoare, ca să ne arate robusteţea motorului. Aveai impresia că te afli pe un tanc. Mai târziu, oamenii din Ríó aveau să-l recunoască de departe. De îndată ce îi auzeau răgetele, strigau „Atenţie! Vine artileria” şi se aliniau pe trotuar să îl salute milităreşte.

André se oferă să-mi dea lecţii de şofat. Mă însoţea pe un teren viran şi acolo, pentru fiecare manevră incorectă, mă insulta. De mai multe ori, muştrările lui m-au deabusolat şi am fost la un pas de dezastru. Când am învăţat să ocolesc un copac fără să-l lovesc şi să demarez pe o pantă ascendentă fără să moară motorul, André s-a întors în grabă la barul său, mulţumit că a scăpat fără nicio zgârietură.

Într-o duminică, după mesă⁵⁷, Simon îmi propuse să dăm o raită pe la mare. Supravieţuise unei săptămâni grele şi avea nevoie de o gură de aer proaspăt. Am ales portul Bouzedjar şi am plecat după masa de prânz.

– De unde ţi-ai cumpărat rabla? Dintr-o cazarmă?

– E adevărat, maşina mea n-are o înfăţişare prea atrăgătoare, dar mă duce unde vreau şi până acum nu m-a lăsat în drum.

– Nu te dor urechile?... Ai zice că este ruliul⁵⁸ unei nave prăpădite la apusul carierei sale.

– Te obişnuieşti.

Simon coborî geamul şi îşi lăsa faţa în bătaia vântului. Părul, care i se răsucea pe frunte, trăda un început de chelie. Am remarcat brusc că prietenul meu începuse să înainteze în vârstă şi am aruncat un ochi în oglinda retrovizoare ca să văd dacă *îmbătrânisem* şi eu. Am traversat repede Lourmel şi am şters-o în viteză, drept spre mare. Pe alocuri, drumul se împreună cu vârful colinelor şi aducea cerul la picioarele noastre. Era o zi frumoasă pe care luna aprilie pe picior de plecare o voia de o claritate cristalină, cu orizonturi olimpiene şi un sentiment de plenitudine fără seamăn. Aşa îşi lua mereu adio primăvara pe la noi; îşi făcea un titlu de glorie din a pleca pe un fond de frumuseţe. Livezile se reculegeau în ţârâitul timpuriu al greierilor şi musculiţele scânteiau pe lacuri, asemenea unui colb de aur. Dacă n-ar fi fost cătunele sinistre care zăceau aici şi colo, ai fi zis că te afli în paradis.

– Nu e rabla familiei Scamaroni? zise Simon arătându-mi o maşină parcată sub un eucalipt solitar, la umbra unui măcăniş.

Am parcat pe trotuar şi i-am zărit pe Fabrice şi două fete pregătindu-se de un picnic. Intrigat de prezenţa noastră, Fabrice se ridică şi îşi duse mâinile în şolduri, ostentativ în semn de defensivă.

– Ți-am zis că e miop, îmi șopti Simon, deschizând portiera pentru a coborî.

Fabrice trebui să meargă spre noi vreo sută de metri înainte de a-mi recunoaște mașina. Ușurat, se opri și ne făcu semn să venim spre el.

– Te-am băgat în sperieți, îi zise Simon după o îmbrățișare puternică.

– Ce căutați pe aici?

– Hoinăream. Ești sigur că nu te deranjăm?

– Nu am adus tacâmuri suplimentare. Dar dacă puteți sta liniștiți în timp ce eu și prietenele mele ne degustăm tartele cu mere, nu e nicio problemă.

Cele două tinere fete își aranjă bluzele și își traseră rochiile pe genunchi pentru a ne primi decent. Émilie Cazenave ne gratifică cu un zâmbet binevoitor; cealaltă preferă să-l întrebe din priviri pe Fabrice, care se grăbi s-o liniștească:

– Jonas și Simon, cei mai buni prieteni ai mei...

Apoi, ne prezentă necunoscutei:

– Hélène Lefèvre, ziaristă la *L'Écho d'Oran*⁵⁹. Face un reportaj despre regiune.

Hélène ne întinse o mână parfumată pe care Simon o prinse în zbor.

Fiica doamnei Cazenave își fixă asupra mea ochii negri și intenși care mă obligară să-mi sustrag privirea.

Fabrice se întoarse la mașină ca să caute o rogojină de plajă, pe care o întinse pe o limbă de pământ pentru a ne permite să ne așezăm. Simon se ghemui imediat în fața unui coș de răchită, scotoci înăuntru și găsi o felie de pâine; apoi, cu un briceag pe care-l scoase din buzunarul de la spate al pantalonilor, tăie rotondele dintr-un cârnat. Fetele schimbă priviri rapide, amuzate de lipsa de jenă a tovarășului meu.

– Unde vă duceți? mă întrebă Fabrice.

– În port, să vedem pescarii cum își descarcă încărcătura de pești, răspunse Simon, cu obrajii deformați. Și tu ce faci într-un asemenea ungher cu două fete atât de drăguțe?

Émilie mă privi din nou cu insistență. Oare îmi citea gândurile? Și dacă da, ce descifra ea mai exact? Oare mama ei îi vorbise de mine? Oare regăsise parfumul meu în camera mamei sale, descoperise ceva ce nu am știut să ascund la timp, poate urma unui sărut amânat sau amintirea unei îmbrățișări neterminate? De ce oare aveam brusc sentimentul că mă citea ca pe o carte deschisă? Și ochii ei, Dumnezeule, irezistibili, cum reușeau să-i sature pe ai mei, să le ia locul, să îmi cearnă fiecare gând, să intercepteze cel mai mic semn de întrebare care îmi străbătea sufletul?... Și totuși, în ciuda indiscreției lor, nu puteam să mă împiedic să admit că erau ceea ce Frumusețea reușise să creeze mai bine. Într-o străfulgerare, i-am revăzut pe cei ai mamei mele, în acea casă mare pe drumul marabuților – ochi atât de radioși, că nu mai era nevoie să aprinzi lumina în cameră pentru a vedea clar în adâncul lucrurilor noastre moarte, în misterul slăbiciunilor noastre reprimite. Eram tulburat.

– Mi se pare că ne-am întâlnit deja undeva, acum ceva vreme.

– Nu cred, domnișoară, oricum, mi-aș aduce aminte.

– Curios, chipul dumneavoastră nu îmi este străin, zise ea.

Adăugă imediat:

– Cu ce vă ocupați, domnule Jonas?

Vocea ei avea dulceața unui izvor de munte. Pronunțase „domnule Jonas” exact la fel ca mama ei, apăsând pe „s”, producând același efect asupra mea, mișcând aceleași fibre...

– Se ascunde în cotlonul său, zise Simon, gelos pe interesul pe care îl trezeam primei sale dragoste la prima vedere. Cât despre mine, fac afaceri. Am pus pe picioare o întreprindere de import-export și în mai puțin de doi, trei ani voi fi foarte bogat.

Émilie nu acordă atenție glumelor lui Simon. I-am simțit privirea cristalină ațintită asupra mea, pândindu-mi răspunsul. Era atât de frumoasă, că îmi era imposibil să-mi ridic ochii spre ai ei mai mult de cinci secunde fără să roșesc.

– Sunt farmacist, domnișoară.

O mică șuviță îi căzu pe frunte; o ridică cu o mână elegantă, ca și cum ridica un voal de pe splendoarea ei.

– Farmacist unde?

– La Río, domnișoară.

Ceva îi fulgeră privirea și sprâncenele i se ridicară foarte sus. Bucata de tartă pe care o ținea între degete se frânse. Tulburarea ei nu îi scăpă lui Fabrice, care, confuz la rândul lui, se grăbi să-mi verse un pahar de vin.

– Știi foarte bine că nu bea, îi aminti Simon.

– O, pardon!

Ziarista îi luă paharul și îl duse la buze.

Émilie nu mă părăsea din ochi.

Ea veni de două ori să mă viziteze la farmacie. Am făcut în așa fel încât Germaine să rămână pe lângă mine. Ceea ce citeam în privirea ei mă deranja; nu voiam să-i fac vreun rău lui Fabrice.

Am început s-o evit, s-o fac pe Germaine să spună că nu eram acolo când telefona, că nu știa când urma să mă întorc. Émilie înțelese că nu-mi făcea plăcere interesul ei pentru mine, că tipul de prietenie pe care mi-l propunea nu îmi convenea. Încetă să mă mai deranjeze.

Vara lui 1950 sosi cu fanfaronada unui Hercule de bălci. Drumurile mișunau de turiști și plajele jubilau. Simon semnă primul său mare contract și ne oferii o masă într-unul dintre cele mai șic restaurante din Oran. Comicul nostru se întrecuse pe sine în acea seară. Buna lui dispoziție contaminase sala, iar femeile din jur se agitau pe scaun de fiecare dată când el își ridica paharul pentru a se lansa în tirade ilariante... Era o seară superbă. Erau acolo Fabrice și Émilie și Jean-Cristophe care nu înceta s-o invite pe Hélène la dans. Faptul de a-l vedea distrându-se din plin după săptămâni și săptămâni de deprimare adăuga sărbătorii o aură aparte. Eram din nou împreună, sudați ca dinții furcii, încântați să ne întreținem cu aceeași fervoare bucuria de a trăi. Totul ar fi fost bine în cea mai bună dintre lumi dacă nu s-ar fi petrecut acel gest neașteptat, nefericit, deplasat care mă doborî atunci când mâna lui Émilie alunecă pe sub masă și mi se așeză pe coapsă. M-am înecat cu sorbitura de sifon și mai aveam puțin să mor de sufocare așezat în patru labe pe pământ, în timp ce eram lovit violent pe spate pentru a mi se elibera pieptul... Revenindu-mi în fire, am văzut o mare parte a clienților aplecată asupra mea; Simon scoase un strigăt de ușurare când mă văzu agățându-mă de piciorul unei mese pentru a mă ridica. Cât despre ochii lui Émilie, niciodată nu au mai fost așa de negri, într-atât era de

lividă.

A doua zi, după câteva minute de la ieșirea unchiului și a lui Germaine – care își făcuseră obiceiul să se plimbe dimineața în livezi –, doamna Cazenave mă surprinse în farmacie. În ciuda luminii contre-jour⁶⁰, i-am recunoscut silueta, ținuta mândră, felul unic de a se ține dreaptă, cu bărbia în sus și umerii ridicați.

Ezită o clipă în pragul ușii, fără îndoială pentru a se asigura că eram singur; apoi învăluie încăperea cu un amestec difuz de umbre și foșnete. Parfumul ei era fără doar și poate mai puternic decât mirosul etajerelor.

Purta un taior gri care o încorseta asemenea unui camizol⁶¹, ca și cum ar fi vrut să-i interzică trupului ei euforic să se arunce nud în stradă, și o pălărie împodobită cu albăstrele pe care o ținea ușor înclinată pe privirea furtunoasă.

– Bună ziua, domnule Jonas.

– Bună ziua, doamnă.

Își scoase ochelarii de soare... Magia nu avu însă efect. Am rămas neclintit. Era doar o clientă printre atâtea altele, iar eu nu mai eram băiatul de altădată, gata să-mi pierd cunoștința la cel mai mic zâmbet al ei. Această constatare o deconcertă un pic pentru că începu să bată cu degetele pe tejiștea care ne despărțea.

– Doamnă?...

Neutralitatea tonului meu îi displăcu.

Lumina din adâncul ochilor ei se clătină.

Doamna Cazenave își păstră calmul. Nu era ea însăși decât dacă își impunea sieși reguli. Era genul de persoană care își pregătea minuțios lovitura alegându-și terenul și momentul propice să intre în scenă. Atât cât o cunoșteam, îmi imaginasem că își petrecuse noaptea plănindu-și gest cu gest și cuvânt cu cuvânt întâlnirea cu mine, numai că ea mizase pe un băiat care nu mai aparținea acelei lumi. Impasibilitatea mea o descumpănea. Nu se aștepta la asta. În mintea ei, încerca să-și revadă planurile rapid, dar era în zadar, iar improvizarea nu-i stătea în fire.

Prinse cu dinții piciorul ochelarilor pentru a-și camufla tremuratul buzelor. Nu era mare lucru de camuflat. Tremuratul se întindea până la obraji și întregul ei chip părea să se fărâmițeze asemenea unei bucăți de cretă.

Ea se hazardă:

– Dacă sunteți ocupat, voi reveni mai târziu.

Oare încerca să câștige timp? Bătea oare în retragere pentru a încerca din nou mai bine pregătită?

– Nu am nimic special, doamnă. Despre ce e vorba?

Neliniștea ei se accentua. De ce îi era oare teamă? Pricepusem că nu venise să cumpere medicamente; și totuși, nu înțelegeam ce o făcea atât de puțin sigură pe ea.

– Nu vă faceți iluzii, domnule Jonas! zise ea ca și cum mi-ar fi citit gândurile. Sunt stăpână pe mine. Doar că nu știu de unde să încep.

– Da?...

– Vă găsesc foarte arogant... După părerea dumneavoastră, de ce mă aflu aici?

– Dumneavoastră trebuie să-mi spuneți.

– Nu aveți nici cea mai mică idee?

– Nu.

– Cu adevărat?

– Cu adevărat.

Pieptul i se ridică; își reținu respirația timp de mai multe secunde. Apoi, luându-și curajul în propriile mâini, zise dintr-o suflare, ca și cum se temea să fie întreruptă sau să nu mai aibă aer:

– Este în legătură cu Émilie...

Ai fi zis că este un balon care se dezumflă imediat. I-am văzut gâtul contractându-se, apoi înghițindu-și convulsiv saliva. Era ușurată, eliberată de o povară de nesuportat, dar în același timp avea sentimentul de a-și fi pus la bătaie ultimele resurse într-o luptă care nici măcar nu începuse.

– Émilie, fiica mea, preciză ea.

– Am înțeles. Dar nu văd legătura, doamnă.

– Nu jucați acest joc cu mine, tinere. Știți foarte bine despre ce vreau să vă vorbesc... Care este natura relațiilor dumneavoastră cu fiica mea?...

– Vă înșelați asupra persoanei, doamnă. Nu am nicio legătură cu fiica dumneavoastră.

Piciorul ochelarilor i se răsuci între degete, gest pe care nu-l conștientiză însă. Privirea ei o supraveghea pe a mea, pândind o capitulare. Nu am cedat. Nu mă mai impresiona. Bănuielile ei abia mă atingeau; și totuși, ele îmi stârneau curiozitatea. Río era un orașel în care pereții și ușile aveau urechi. Secretele cele mai bine păstrate nu rezistau mult timp, iar bârfele erau la ordinea zilei. Oare ce se povestea despre mine, care nu aveam un trecut și nu trezeam interes?

– Nu vorbește decât despre dumneavoastră, domnule Jonas.

– Gașca noastră...

– Nu vorbesc de gașca dumneavoastră. Vorbesc de dumneavoastră și de fiica mea. Aș vrea să știu natura relațiilor pe care le aveți amândoi și care sunt perspectivele. Dacă aveți proiecte comune, intenții serioase... dacă *s-a întâmplat ceva* între voi.

– Nu s-a întâmplat nimic, doamnă Cazenave. Émilie este îndrăgostită de Fabrice, iar Fabrice este cel mai bun prieten al meu. Nu mi-ar trece prin cap să-i stric fericirea.

– Sunteți un băiat rezonabil. Cred că v-am spus deja asta.

Își puse mâinile în jurul nasului, fără să mă piardă din ochi. După o scurtă meditare, își ridică bărbia:

– O voi spune de-a dreptul, domnule Jonas... Sunteți musulman, un musulman bun după informațiile mele, iar eu sunt catolică. Am cedat în trecut unui moment de slăbiciune. Îndrăznesc să sper că Dumnezeu nu ne poartă ranchiună pentru asta. N-a fost vorba decât de o imprudență fără viitor... Totodată, există un păcat trupesc pe care nu l-ar putea ierta sau accepta: incestul!...

Ochii ei mă săgetau în timp ce cuvintele ei mă biciuiau.

– Este cel mai mare rău.

– Nu știu unde vreți să bateți.

– Dar suntem în miezul problemei, domnule Jonas. Nu te culci cu mama și fiica fără să-i mânia pe zei, sfinți, îngeri și demoni!

Redeveni stacojie și albul ochilor ei se condensă.

Degetul ei se vru sabie când izbucni:

– Vă interzic să vă apropiați de fiica mea...

– Nici nu mi-a trecut prin cap...

– Cred că nu m-ați înțeles foarte bine, domnule Jonas. Nu-mi pasă de ce vă trece sau nu prin cap.

Sunteți liber să vă imaginați ce doriți. Ceea ce vreau *eu* este să vă țineți cât mai departe de fiica mea. Și mi-o veți jura aici, imediat.

– Doam...

– Jurați-mi!

Asta îi scăpase. I-ar fi plăcut atât de mult să-și păstreze calmul, să-mi arate cât de stăpână era pe situație. De când intrase în farmacie, nu făcuse decât să-și înfrâneze furia și teama care zăceau în ea, nerostind o vorbă decât după ce se asigura că nu va risca s-o primească în față asemenea unui bumerang. Și iată că pierdea controlul în momentul în care trebuia cu orice preț să câștige teren. Încercă să-și vină în fire; mai târziu, era în pragul unei crize de lacrimi.

Își ridică mâinile la înălțimea tâmpelor, încercă să-și facă ordine în idei, se concentrează asupra unui punct fix, așteaptă să-și disciplineze respirația și îmi zise cu o voce stinsă:

– Scuzați-mă. Nu am obiceiul să ridic tonul în fața oamenilor... Această istorie mă îngrozește. La naiba cu ipocrizia! Măștile cad mereu și nu vreau ca asta să se întâmple după ce am fost umilită. Sunt total pierdută. Nu mai dorm... Aș fi preferat să fiu fermă, puternică, dar e vorba de familia mea, de fiica mea, de credința și de conștiința mea. Este prea mult pentru o femeie care era departe de a bănuși prăpastia de la picioarele ei... Dacă era vorba doar de prăpastie! Pentru a-mi salva sufletul, aș sări fără să ezit în gol. Dar asta n-ar rezolva problema... Povestea aceasta nu trebuie să se întâmple, domnule Jonas. Povestea fiicei mele și a dumneavoastră nu trebuie să se petreacă. Nu are nici dreptul, nici vreo rațiune să existe. Trebuie s-o știți în mod categoric, irevocabil. Vreau să mă întorc acasă liniștită, domnule Jonas. Vreau să-mi regăsesc liniștea. Émilie nu e decât o copilă. Inima ei bate după placul dispozițiilor ei sufletești. Este capabilă să se îndrăgostească de orice zâmbet, înțelegeți? Și nu vreau ca ea să cedeze zâmbetului dumneavoastră. Prin urmare, vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, al profetilor Săi Isus și Mahomed, promiteți-mi să nu o încurajați. Ar fi îngrozitor, amoral, incredibil de obscen, total inadmisibil.

Mâinile ei se abătură asupra alor mele, le frământară. Nu era doamna la care visasem nu de mult. Dna Cazenave renunțase la farmecele ei, la savoarea vrăjii ei, la tronul ei diafan. Nu mai aveam în fața mea decât o mamă terorizată de ideea de a-i repugna Domnului, de a trebui să trăiască în dezonoare pentru totdeauna. Ochii ei se agățau de ai mei; ajungea să clipesc pentru a o trimite în infern. Mi-era rușine să uzez de atâta putere până în punctul în care să fiu în stare să damnez o ființă pe care o iubisem, fără ca niciun moment să asociez noblețea generozității sale cu un păcat trupesc josnic.

– Nu se va petrece nimic între mine și fiica dumneavoastră, doamnă.

– Promiteți-mi.

– Vă promit...

– Jurați-mi.

– Vă jur.

Apoi doar se aruncă pe tejghea, eliberată și distrusă totodată, își luă capul între mâini și izbucni în plâns.

[57](#) Liturghie la catolici, *n. tr.*

[58](#) Mișcare de balans a unei nave în jurul axei sale longitudinale, *n. tr.*

[59](#) *Ecoul din Oran, n. tr.*

[60](#) O sursă importantă de lumină care se află în spatele subiectului fotografiat; contralumină, *n. tr.*

[61](#) Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile, *n. tr.*

– Este pentru tine, îmi zise Germaine agitând receptorul telefonului.

La capătul firului mă boscorodea Fabrice:

– Ai ceva să-mi reproșezi, Jonas?

– Nu...

– Te-a agasat Simon în ultimul timp?

– Nu.

– Ai un dinte împotriva lui Jean-Cristophe?

– Bineînțeles că nu.

– Atunci de ce ne eviți? Sunt zile de când te ascunzi în cotlonul tău. Și ieri te-am așteptat. Ai promis să treci și am fost obligați să mâncăm hrană rece.

– Nu am niciun răgaz...

– Încetează... Nu e nicio epidemie în oraș pentru ca farmacia ta să se agite. Și, te rog, nu te ascunde în spatele bolii unchiului tău, pentru că l-am văzut de mai multe ori plimbându-se prin livezi. E sănătos tun.

Tuși în receptor; tonul i se calmă:

– Îmi lipsești, bătrâne. Nu locuiești decât la doi pași de mine și am impresia că ai dispărut de pe fața pământului.

– Mă pregătesc să fac ordine în magazin. Am de actualizat registre și de întocmit un inventar.

– Ai nevoie de o mână de ajutor?

– Mă descurc foarte bine.

– Atunci ieși din vizuina ta... Te aștept diseară acasă. Pentru cină.

N-am avut timp să refuz invitația; închisese deja.

Simon trecu să mă ia pe la ora 19.00.

Avea o dispoziție execrabilă:

– Îți dai seama? M-am zbatut degeaba. Și mi s-a întâmplat mie!... M-am înșelat, ca un ignorant. Teoretic, era câștig pe toată linia. La final, a trebuit să plătesc din propriul buzunar diferența. Nu reușesc să înțeleg cum de m-am păcălit așa de prosteste.

– Asta e lumea afacerilor, Simon.

Jean-Cristophe ne aștepta pe bulevard, două rânduri de case mai încolo. Era foarte gătit, proaspăt ras, cu părul lăsat pe spate sub un strat gros de briantină, la fel de febril ca un june prim, cu un enorm buchet de flori în mână.

– Ne pui într-o situație jenantă, îi reproșă Simon. Ce impresie vom da eu și Jonas când ne vom prezenta cu mâinile goale?

– Este pentru Émilie, ne mărturisi Jean-Cristophe.

– Este invitată? am strigat eu, dezamăgit.

– Și încă cum! zise Simon. Cele două turturele ale noastre nu se mai despart... Prin urmare, nu văd de ce îi aduci flori, Chris. Această fată aparține altcuiva. Și se întâmplă ca acela să fie Fabrice.

– În dragoste, toate șansele sunt binecuvântate.

Simon își încruntă sprâncenele, șocat de spusele lui Jean-Cristophe.

– Vorbești serios?

Jean-Cristophe își dădu capul pe spate într-un râs de diversiune:

– Nu, cretinule. Glumesc.

– Ei bine, nu ești deloc amuzant, dacă vrei părerea mea, îi zise Simon, principial.

Doamna Scamaroni pusese masa pe verandă. Ea a fost cea care ne-a deschis. Fabrice și dulcineea lui se relaxau pe scaune din răchită în mijlocul grădinii, sub un vrej de viță de vie. Émilie era strălucitoare în rochia de țigancă cu tăietură simplă. Cu părul lăsat pe spate, pe umerii goi, își venea să o mănânci. Mi-a fost rușine să gândesc asta și mi-am alungat această idee din cap.

Lui Jean-Cristophe i se crispă mărul lui Adam; cravata era pe punctul de a i se desface. Stânjenit de buchet, i-l oferi dnei Scamaroni.

– Pentru dumneavoastră, doamnă.

– O! mulțumesc, Chris. Ești un înger.

– Am cotizat și noi, minți Simon, gelos.

– Nu e adevărat, se apără Jean-Cristophe.

Am izbucnit în râs.

Fabrice închise manuscrisul pe care voia cu siguranță să i-l citească lui Émilie și veni să ne întâmpine. Mă luă în brațe și mă strânse un pic mai mult decât pe ceilalți. Pe deasupra umărului său, am surprins privirea lui Émilie hăituind-o pe a mea. Vocea dnei Cazenave îmi răsuna în tâmples: *Émilie nu este decât o copilă. Este capabilă să se îndrăgostească de orice zâmbet, iar eu nu vreau ca ea să cedeze zâmbetului dumneavoastră.* O jenă atroce, mai înfiorătoare decât cele precedente, mă împiedică să aud ce Fabrice îmi șoptea la ureche.

Toată seara, în timp ce Simon îi făcea pe unii și pe alții să râdă cu poveștile sale vicioase, am bătut în retragere în fața asalturilor neîncetate ale lui Émilie. Și nu pentru că mâna ei nu mă căuta pe sub masă sau pentru că nu îmi adresa vreun cuvânt; se afla în fața mea și îmi ascundea restul lumii.

Se voia liniștită, se prefăcea că se interesează de bufoneriile din jur, dar râsul îi era forțat. Rădea de formă, din pură curtoazie. O vedeam încrucișându-și degetele, frământându-și-le, nervoasă și un pic pierdută, asemenea unei școlărițe speriate care își așteaptă rândul la tablă. Din când în când, în toiul unei ilarități, își ridica ochii spre mine pentru a vedea dacă eram la fel de amuzat ca ceilalți. Nu-i auzeam râzând pe prietenii mei decât cu o ureche. Ca și Émilie, râdeam de complezență. Ca și Émilie, gândurile mele erau aiurea și această situație mă incomoda. Nu-mi plăcea ce se întâmpla în capul meu, ideile răsărind asemenea florilor veninoase... *Promisesem; jurasem.* În mod curios, scrupulele mă sufocau fără să mă sugrume. Prin nu știu ce plăcere malițioasă, m-am lăsat ispitit. În ce viespar eram gata să mă arunc? De ce, în mod subit, jurămintele nu mai însemnau mare lucru pentru mine? Mi-am revenit în fire și mi-am abătut atenția asupra istorisirilor lui Simon, m-am concentrat asupra lor – în zadar. După câteva clipe, după câteva sughițuri, pierdeam firul și mă regăseam gata să-i susțin privirea lui Émilie. O liniște sidentală mă sustrăgea zgomotelor din noapte și de pe verandă; eram suspendat într-un neant infinit, având ca unic reper ochii mari ai lui Émilie. Situația asta nu putea să continue. Eram gata să trișez, să trădez, să miros urât până în vârful degetelor, până la rădăcina părului. Trebuia să plec de la masă, să mă întorc acasă cât mai curând; mi-era teamă ca Fabrice să nu

bănuiască ceva. Nu aş fi suportat asta. Nu mai mult decât privirea lui Émilie. De fiecare dată când se abătea asupra mea, mă deposeda de o parte din fiinţa mea – vechi zid de apărare sub bătăile pendulului, mă năruiam.

Am profitat de un moment de neatenţie pentru a merge în salon să-i telefonez lui Germaine şi să-i cer să sune după mine; ceea ce a şi făcut două minute mai târziu.

– Cine era? mă întrebă Simon, intrigat de mina pe care o afişasem când m-am întors pe verandă.

– Germaine... Unchiul nu se simte bine.

– Vrei să te las acasă? îmi propuse Fabrice.

– Nu e nevoie.

– Dacă e grav, îmi dai un semn.

Am dat din cap şi am dispărut.

Vara era toridă în acel an. Şi recoltele, mirifice. Balurile erau în toi. Ziua, ne năpusteam pe plajă; seara, se aprindeau lampioanele cu sutele, se făceau ghirlande din ele şi era o explozie de lumini. Orchestrele defilau pe sub capiteluri şi se dansa până se împleticeau picioarele. Mariajurile se succedau aniversărilor, iar seratele municipale, logodnelor; la Río Salado, eram capabili să organizăm festinuri în jurul unui barbecue rudimentar, să improvizăm un balet imperial doar prin acţionarea unui gramofon.

Nu-mi plăcea să merg la sărbători, nu stăteam acolo decât puţin timp; ajungeam ultimul şi plecam aşa de repede, că nimeni nu-şi dădea seama. De fapt, toată lumea invita pe toată lumea, gaşca noastră se găsea frecvent în ringul de dans şi mă temeam să nu stric slow-ul lui Émilie şi Fabrice; erau aşa de frumoşi, chiar dacă era evident că fericirea lor şchiopăta oarecum. Ochii pot minţi, nu şi privirea însă; cea a lui Émilie îşi pierdea vigoarea. Era de ajuns să fiu la dispoziţia acestei priviri ca să-mi lanseze semnale de nefericire. Încercam în zadar să mă sustrag, undele sale de şoc mă prindeau din urmă, mă împresurau. De ce eu? am urlat în forul meu interior. De ce mă hărţuia ea astfel, de departe, fără a pronunţa un cuvânt?... Émilie evolua pe un teren care nu-i aparţinea, nu era nicio îndoială. Ea evoca o confuzie. Frumuseţea ei avea ca egal doar suferinţa pe care o ascundea în spatele strălucirii ochilor şi amploarea caritabilă a zâmbetului ei. E adevărat, nu o arăta, se voia bucuroasă, fericită la braţul lui Fabrice, numai că îi lipsea seninătatea. Seara nu vedea stelele atunci când, aşezaţi amândoi pe o dună, Fabrice îi arăta cerul... I-am văzut de vreo două ori, ghemuiţi unul lângă altul pe plajă, târziu în noapte, abia perceptibili în întuneric; deşi îmi era imposibil să citesc pe chipurile lor, eram convins că atunci când se îmbrăţişau Émilie era absentă...

Şi apoi era Jean-Cristophe cu buchetele sale de flori. Nu cumpărase niciodată atâtea. În fiecare zi, trecea pe la florăreasă în piaţa oraşelului, pentru ca apoi să se îndrepte direct către casa familiei Scamaroni. Simon nu vedea cu ochi buni această curtoazie suspectă, dar Jean-Cristophe nu avea leac; părea să-şi fi pierdut orice discernământ, orice noţiune de corectitudine. În timp, Fabrice începu să-şi dea seama că flirtul său cu Émilie era adesea deranjat, că Jean-Cristophe se arăta din ce în ce mai curajos, din ce în ce mai acaparant. La început, nu îi acordă atenţie. Apoi, cum fusese obligat să-şi amâne săruturile, începu să-şi pună întrebări. Jean-Cristophe nu-i mai părăsea; parcă le pândea cele mai mici fapte şi gesturi...

Şi ceea ce trebuia să se întâmple se întâmplă.

Ne aflam pe plaja Turgot, într-o duminică după-amiaza. Vacanțierii săreau ca niște vrăbiuțe pe nisipul arzând înainte de a se arunca în apă. Simon își oferea nelipsita siestă postdigestivă, din buric prelingându-i-se sudoare; înghițise mai multe bucăți de cârnați condimentați și trăsese pe gât o sticlă de vin. Burta lui mare și păroasă amintea de burduful unui fierar. Cât despre Fabrice, își ținea ochii deschiși, iar la picioare avea o carte ciufulită. Nu citea pentru a nu-și distrage atenția. Era la pândă, asemenea unei prăzi. Ceva plutea în aer... Îi privea pe Jean-Cristophe și pe Émilie cum se stropeau cu jeturi de apă râzând, jucându-se de-a cel care își ține mai mult respirația, apoi înotând spre larg până se pierdeau în zare; îi privea cum executau sărituri în mijlocul valurilor, stând pe spate, cu mâinile pe nisip și picioarele în afara valurilor; în timpul acestor exerciții, un zâmbet melancolic îi plutea pe buze, iar ochii îi sclipeau de întrebări... Și când îi văzu apărând deodată dintre resacuri⁶² și luându-se de mijloc într-un elan a cărui spontaneitate îi surprinse pe amândoi, un rid îi brăzdă fruntea: înțelese că planurile frumoase pe care și le făcea îi scăpau implacabil printre degete, așa cum se scurg firele de nisip în clepsidră...

Nu mi-a plăcut acea vară. A fost vara neînțelegerilor, a suferințelor secrete și a renunțării; o vară caniculară care ne angosa, într-atât îi mințea pe unii și pe alții. Gașca noastră continua să se întoarcă pe plajă, dar inima ne era în altă parte și privirea la fel. Nu știu de ce voi numi mai târziu această vară *anotimpul mort*. Poate din cauza titlului pe care Fabrice i l-a dat primului său roman, care începea astfel: *Când Dragostea vă induce în eroare, este dovada că nu o meritați; noblețea constă în a-i reda libertatea – numai cu acest preț iubim cu adevărat*. Brav ca întotdeauna, nobil până-n vârful degetelor, Fabrice își păstra zâmbetul, deși inima îi schiopăta în piept, la fel de nefericită ca o pasăre în colivie.

Simon nu aprecia deloc turnura pe care o lua finalul de sezon estival. Era prea multă ipocrizie, erau prea multe furtuni reprimite. Credea că reaua credință a lui Émilie era respingătoare. Ce îi reproșa ea oare lui Fabrice? Amabilitatea? Curtoazia excesivă? Poetul nu merita să fie părăsit pur și simplu. Se dedicase trup și suflet acestei legături, iar în orașel toată lumea recunoștea că formau un cuplu de vis, pe care-l credeau fericit. Simon suferea pentru Fabrice, fără să-l incrimineze însă fățiș pe Jean-Cristophe, care avea scuza că fusese depresiv după pierderea lui Isabelle și nu dădea impresia că-și dădea seama de răul pe care îl cauza prietenului său cel mai bun. Pentru Simon, lucrurile erau clare: vina era a acestei „călugărițe”⁶³ crescute altundeva, ignorantă a valorilor și regulilor care condiționau viața la Río Salado.

Voiam să mă țin departe de această poveste. Patru dăți din cinci găseam un pretext ca să nu mă alătur găștii, „să pierd” o agapă, „să lipsesc” de la o serată.

Nemaisuportând vederea lui Émilie, Simon începu să contramandeze și el întâlnirile; prefera compania mea și mă ducea în barul lui André să jucăm biliard până ne distrageam scobitura genunchilor.

Fabrice se exilă la Oran. Retras în apartamentul mamei sale, de pe bulevardul Vânătorilor, se îndârjea să-și cizeleze cronicile pentru ziarul său și să-și traseze liniile noului roman. Aproape că nu mai dădea prin orașel. M-am dus să-l caut o dată; avea aerul resemnat.

Jean-Cristophe ne invită la el pe mine și pe Simon. Ca de fiecare dată când avea o decizie importantă de luat. Ne mărturisi că era total îndrăgostit de Émilie și că voia să-i ceară mâna.

Remarcase mai ales mina tulburată a lui Simon și se entuziasma să ne împiedice să-i compromitem fericirea.

– Mă simt renăscând... După ce am îndurat, adăugă el făcând aluzie la urmările rupturii sale de Isabelle, aveam cu adevărat nevoie de un miracol ca să mă refac. Și miracolul a avut loc. Această fată mi-e trimisă de bunul Dumnezeu.

Simon schiță un rictus care nu-i scăpă lui Jean-Cristophe:

– Ce s-a întâmplat? Ai zice că nu ești convins.

– Nu sunt obligat.

– De ce rânjești, Simon?

– Ca să nu plâng, dacă vrei s-o știi... Da! Ai auzit foarte bine: ca să nu plâng, ca să nu vomit, ca să nu mă dezbrac în pielea goală și să mă arunc în stradă.

Simon era aproape în picioare, cu gâtul brăzdat de vene proeminente.

– Dă-i drumul, îl invită Jean-Cristophe, deșartă-ți sacul.

– Nu de un sac am nevoie, ci de un balon⁶⁴. Voi fi sincer cu tine. Nu numai că nu sunt convins, ci sunt dezgustat. Ceea ce i-ai făcut lui Fabrice este de neiertat.

Jean-Cristophe primi lovitura calm. Înțelegea că ne datora explicații și, aparent, își strânsese argumentele. Eram în salon, așezați în jurul mesei, cu o carafă cu suc de lămâie și o alta plină cu apă ușor colorată de cocos pe platou. Fereastra era deschisă înspre stradă, iar perdeaua umflată de adiere. În depărtare, câini lătrau; schelălăitul lor bântuia în liniștea nopții.

Jean-Cristophe așteptă să-l vadă pe Simon reșezându-se înainte de a duce un pahar de apă la gură. Cu mâna tremurată, bău sorbind; înghițiturile îi hârșăiau în gât aidoma unui scripete.

Puse jos paharul și își șterse buzele cu o bucată de cârpă pe care o netezi mașinal întinzând-o pe fața de masă.

Fără să-și ridice ochii la noi, zise cu o voce apăsătoare, cântărită:

– E vorba de dragoste. Nu am furat nimic, nimic sustras. O dragoste la prima vedere așa cum sunt alte mii în lumea asta. Dragostea la prima vedere este un moment de grație; clipa privilegiată a zeilor. Nu cred că n-o merit. Și nici nu cred că am de ce să roșesc. Am iubit-o pe Émilie încă din clipa în care am văzut-o. Nu e nimic infam în asta. Fabrice este tot prietenul meu. Nu știu cum să spun lucrurile. Le iau așa cum vin.

Pumnii lui loviră brusc masa, zguduindu-ne din cap până-n picioare:

– Sunt fericit, fir-ar să fie! E o crimă să fii fericit?

Își ridică ochii înflăcărați spre Simon:

– Ce rău este să iubești și să fii iubit? Émilie nu este un obiect, o operă de artă pe care o cumperi într-un magazin sau o concesiune pe care o negociezi. Ea nu-și aparține decât sieși. Este liberă să aleagă, după cum este liberă să renunțe. Este vorba de a împărți o viață, Simon. Se întâmplă ca sentimentele mele pentru ea să nu o lase indiferentă, ca ea să mi le împărtășească. Unde e josnicia în toate astea?

Simon nu se lăsă intimidat. Își ținea pumnii crispați pe masă, iar nările îi erau dilatate de furie. Îl privi pe Jean-Cristophe drept în ochi și, articulând fiecare silabă, îi zise:

– Atunci de ce ne-ai făcut să venim dacă ești convins de decizie? De ce suntem aici, eu și Jonas, pentru a-ți suporta pledoaria, dacă nu ai nimic să-ți reproșezi? Crezi că astfel îți ușurezi conștiința sau

vrei să ne câștigi de partea loviturilor tale josnice?

– Pe lângă subiect, Simon. Ești pe lângă subiect. Nu v-am chemat ca să văd dacă am binecuvântarea voastră, cu atât mai puțin să vă forțez mâna. E vorba de viața *mea* și sunt destul de mare ca să știu ce vreau și cum să câștig asta... Am intenția să mă căsătoresc cu Émilie înainte de Crăciun! Și am nevoie de bani, nu de sfaturile voastre.

Simon realizează că mersese prea departe, că nu avea dreptul să conteste decizia lui Jean-Cristophe. Pumnii i se decrispară. Se lăsă pe spătarul scaunului, făcu o serie de grimase fixând tavanul. Respirația îi rezona în cameră.

– Nu crezi că te miști prea repede?

Jean-Cristophe se întoarse spre mine:

– Crezi că mă mișc un pic prea repede, Jonas?

Nu i-am răspuns.

– Ești sigur că ține cu adevărat la tine? îl întrebă Simon.

– De ce, ai motive să te îndoiești?

– Este o fată de la oraș, Chris. Nu seamănă deloc cu ale noastre. Când văd în ce fel l-a părăsit pe Fabrice...

– Nu l-a părăsit pe Fabrice, urlă Jean-Cristophe exasperat.

Simon îl liniști cu amândouă mâinile:

– De acord, retrag ceea ce tocmai am zis... I-ai vorbit acestei fete despre ce intenționezi să faci?

– Nu încă, dar nu voi întârzia. Problema mea este că sunt falit. Cele câteva economii pe care le aveam le-am irosit prin bordelurile și barurile din Oran. Din cauza a ceea ce s-a întâmplat între mine și Isabelle.

– Tocmai de asta, îi zise Simon. Abia îți revii din această despărțire. Sunt convins că nu ți-ai recăpătat toată luciditatea și că pasiunea pentru această citadină nu este decât un foc de paie. Ar trebui să amâni, să nu-ți pui ștreangul de gât înainte de a fi sigur că e rezistent. Mă întreb de altfel dacă nu cumva încerci s-o faci geloasă pe Isabelle?

– Isabelle este o poveste veche.

– Nu trănțești ușa în nas unei iubiri din copilărie la fel de ușor ca și cum ai bate din palme, Chris.

Rănit de vorbele lui Simon și exasperat de mutismul meu, Jean-Cristophe se ridică și se îndreptă către ușa salonului pe care o deschise cu un gest sec.

– Ne alungi, Chris? se indignă Simon.

– Să zicem că v-am văzut destul. Cât despre tine, Simon, dacă nu vrei să-mi împrumuți bani, nu e grav. Dar pentru Dumnezeu! nu te ascunde în spatele considerațiilor tale și, mai ales, ai eleganța să nu mă și umilești.

Jean-Cristophe știa că nu era adevărat, că Simon și-ar da și sufletul pentru el; încerca să fie dezagreabil și enervant, scop pe care îl atinse, pentru că Simon părăsi salonul asemenea unei tornade; a trebuit să alerg după el în stradă pentru a-l prinde din urmă.

Unchiul mă convocă în biroul său și îmi ceru să mă așez pe canapeaua pe care îi plăcea să se lungească ca să citească. Prinsese culoare în obraji, luase un pic în greutate și reîntinerise. Când strângea degetele, era perceptibil încă un ușor tremurat, dar privirea i se înviorase. În orice caz, eram

bucuros să-l regăsesc pe omul care mă fascinase la Oran înainte de descinderea poliției. Citea, scria, ieșea regulat să se plimbe, cu Germaine la braț. Îmi plăcea la nebunie să-i văd mergând umăr lângă umăr aiurea, atât de absorbiți unul de altul, încât nu acordau decât puțină atenție lumii din jurul lor. În simplitatea legăturii lor, în fluiditatea comuniunii lor existau o tandrețe, o profunzime, o autenticitate care aproape că îi sfințeau. Formau cuplul cel mai respectabil pe care mi-a fost dat să-l admir. Observându-i, în timp ce erau suficienți lor înșiși, mă însuflețeam și eu cu un pic din plenitudinea lor și mă umpleam de o bucurie frumoasă ca fericirea lor pudică. Întrupau dragostea fără compromisuri, dragostea perfectă. În *Shari'a*⁶⁵, este imperativ pentru o non-musulmană să se convertească la Islam înainte de a se căsători cu un musulman. Unchiul nu era de părerea asta. Pentru el puțin conta dacă soția lui era creștină sau păgână. El spunea că, atunci când două ființe se iubesc, ele scapă de constrângeri și de blesteme; că dragostea îi îmblânzește pe zei și că ea nu se negociază, deoarece orice aranjament sau compromis ar putea să întineze ceea ce are ea mai sfânt.

Își puse pana în călimară și mă privi cu un aer gânditor:

– Ce nu e în regulă, băiatul meu?

– Adică...?

– Germaine crede că ai o problemă.

– Nu văd care e aceea. M-am plâns eu de ceva?

– Nu e nevoie pentru cel care crede că problemele sale îl privesc doar pe el... Să știi că nu ești singur, Younes. Și mai ales să nu crezi că mă deranjezi. Ești ființa pe care o prețuiesc cel mai mult pe lumea asta. Tu ești ceea ce rămâne din istoria mea... Acum ai vârsta marilor neliniști. Te gândești să-ți iei o soție, să dispui de casa ta, să-ți clădești propria viață. E normal. Fiecare pasăre trebuie să zboare cu propriile aripi, într-o zi sau alta.

– Germaine povestește orice.

– Nu este o greșală. Știi cât te iubește. Toate rugile ei sunt pentru tine. Nu-i ascunde nimic. Dacă ai nevoie de bani sau de orice altceva, suntem la dispoziția ta.

– Nu mă îndoiesc nicio secundă.

– Asta e ceea ce mă liniștește.

Înainte de a mă expedia, reapucă pana și mângăli o bucată de hârtie pe care mi-o încredință:

– Ai amabilitatea să treci pe la librărie pentru a-mi aduce această carte?

– Desigur, imediat.

Am strecurat bucata de hârtie în buzunar și am pornit-o pe stradă, întrebându-mă de ce credea Germaine că aveam griji.

Arșița ultimelor săptămâni se calmase. Pe cerul epuizat de caniculă, *un nor mare își torcea lâna, soarele luând locul vârtelniței*; umbra lui aluneca pe deasupra viilor asemenea unei corăbii fantomă. Bătrânii începeau să iasă din adăposturile lor, fericiți de a fi supraviețuit valului de căldură. Așezați pe taburete, în șort și maiou de piele ud de transpirație, își degustau lichiorul de anason în pragul porților lor, cu fața congestionată pe jumătate ascunsă sub pălării imense. Seara nu era departe; briza care venea dinspre litoral ne răcorea până și dispoziția... Cu bucata de hârtie a unchiului în buzunar, m-am îndreptat spre librăria cu vitrine pline de cărți și de guașe naive semnate de pictori ucenici locali; și ce mare mi-a fost surpriza când împingând ușa am descoperit-o pe Émilie în spatele tejghelei.

– Bună ziua, îmi zise ea, surprinsă la rândul ei.

Timpe de câteva secunde, nu am mai știut după ce venisem. Inima îmi bătea asemenea unui fierar nebun aplecat asupra nicovalei sale.

– Dna Lambert este bolnavă de câteva zile, îmi explică ea. Mi-a cerut să-i țin locul.

Mâna mea trebui să încerce de mai multe ori ca să dibuiască bucata de hârtie în fundul buzunarului.

– Vă pot ajuta?

Fără voce, m-am mulțumit să-i întind bucata de hârtie.

– *Ciuma*, de Albert Camus, citi ea. Editura Gallimard...

Încuviință din cap și se grăbi să se retragă în spatele rafturilor, probabil pentru a-și reveni din emoție. Am profitat de asta, la rândul meu, pentru a-mi trage răsuflarea. Am auzit-o împingând o scăriță, căutând pe rafturi, repetând „Camus... Camus”, coborând de pe scară, străbătând micile alei dintre mese, apoi strigând:

– A! Iat-o...

Reveni, cu ochii mai vaști decât o prerie.

– Era chiar sub nasul meu, adăugă ea, din ce în ce mai confuză.

Mâna mea o atinse ușor pe a ei când am luat cartea. Același fulger, care mă electrocutase în restaurantul din Oran când mă *interpelase* pe sub masă, mă scurtcircuită. Ne-am privit ca pentru a verifica dacă trăiam aceleași emoții. Era foarte roșie la față. Cred că nu făcea decât să-mi trimită înapoi propria reflecție.

– Ce face unchiul dumneavoastră? zise ea pentru a-și învinge stânjeneala.

Nu înțelegeam ce voia să spună.

– Aveați un aer foarte preocupat, în acea seară...

– A!... Da, da, e mai bine acum.

– Sper că nu era grav.

– Nu.

– M-am îngrijorat mult, după plecarea dumneavoastră.

– Mai mult se speriașe decât îi era rău.

– Mi-am făcut griji pentru dumneavoastră, domnule Jonas. Erați atât de palid.

– O! eu, știți...

Roșeața începea să-i dispară. Își învingea tulburarea. Ochii ei îi înfruntau pe ai mei, decizi să nu-i slăbească.

– Mi-aș fi dorit ca această alarmă să nu fi avut loc. Abia începeam să mă obișnuiesc cu dumneavoastră. Nu v-am auzit destul.

– Sunt timid.

– Și eu sunt. În timp asta e greu de suportat. Și ne pedepsește sever... După plecarea dumneavoastră, m-am plictisit mult.

– Simon era totuși vii.

– Nu și eu...

Mâna îi alunecă pe carte și se aventură pe încheietura mâinii mele; mi-am retras repede brațul.

– De ce vă este teamă, domnule Jonas?

Acea voce!... Eliberată de tremurat, devenea mai sigură, mai fermă, clară, puternică, la fel de

suverană ca cea a mamei sale.

Mâna ei reveni să pună stăpânire pe a mea; nu am respins-o.

– De mult voiam să vă vorbesc, domnule Jonas. Dar fugiți de mine ca un miraj... De ce mă evitați?

– Nu vă evit...

– Mințiți... Sunt lucruri care ne trădează încă de la prima simulare. Nu reușim să ne ascundem jocul, el transpare în ciuda voinței noastre... Aș fi atât de bucuroasă dacă ne-am putea găsi un moment. Sunt sigură că avem multe lucruri în comun, nu credeți?... Am putea să aranjăm o întâlnire, dacă doriți?

– Sunt foarte prins în ultimul timp.

– Aș vrea să vă vorbesc în particular.

– Despre ce anume?

– Nu este nici locul, nici momentul potrivit... Aș fi încântată să vă primesc la mine. Casa noastră este pe drumul marabutului... Nu va dura mult, vă promit.

– Da, dar nu văd despre ce ne-am putea vorbi. Și apoi, Jean-Cristophe...

– Ce e cu Jean-Cristophe?

– Ne aflăm într-un orașel, domnișoară. Oamenii sunt indiscreți. Jean-Cristophe ar putea să nu aprecieze...

– Să nu aprecieze ce?... Nu facem nimic condamabil. Și apoi, asta nu-l privește. Este doar un prieten. Nu e nimic concret între el și mine.

– Nu spuneți asta, vă rog. Jean-Cristophe este nebun după dumneavoastră.

– Jean-Cristophe este un băiat formidabil. Îl plac mult..., dar nu îndeajuns ca să-mi împart viața cu el.

Vorbele ei mă lăsară cu gura căscată.

Ochii îi luceau asemenea unei lame de iatagan.

– Nu mă priviți așa, domnule Jonas. Este adevărul. Nu e nimic între noi.

– Toată lumea din orașel vă crede logodiți.

– Se înșală... Jean-Cristophe este un amic, nimic mai mult. Inima mea aparține altcuiva, preciză ea strângându-mi mâna la piept...

– Bravo!

Strigătul avu efectul unei deflagrații, împietrindu-ne pe mine și pe Émilie: Jean-Cristophe era în picioare în pragul ușii, cu buchetul de flori în mână. Ura pe care o împrôșca privirea lui, asemenea unei lave în erupție, mă ucise. Dezgustat, neîncrezător, revoltat, tremura în pragul libăriei, literalmente îngropat sub soarele care tocmai căzuse pe el, trăsăturile fiindu-i tulburate și gura agitată de o indignare incomensurabilă.

– Bravo! ne aruncă el.

Aruncă pe jos buchetul, îl strivi sub pantofi:

– Mă gândeam să ofer acești trandafiri dragostei vieții mele, dar ei nu sunt buni decât să înflorească pe mormântul viselor mele... Ce imbecil!... Ce cretin sunt!... Și tu, Jonas, ce ticălos!

Se întoarse în stradă trântind atât de furios ușa de sticlă, că aceasta se crăpă.

Am alergat după el. O luă pe străduțe lăturalnice, grăbind pasul, lovind cu mânie în obiectele pe care le găsea în drumul său. Când își dădu seama că eram în spatele lui, mă înfruntă și mă amenință cu

degetul:

- Rămâi unde ești, Jonas... Nu te apropia de mine dacă nu vrei să te calc în picioare ca pe un rahat.
- Este o neînțelegere. Îți jur că nu e nimic între mine și ea.
- Du-te la naiba, nenorocitul! Du-te la naiba cu tot cu ea! Nu ești decât un gunoi, un ipocrit josnic!

Luat de val, se năpusti asupra mea, mă ridică în elanul său și mă trânti de un gard. Saliva lui mă împrăștia în timp ce el mă insulta. Mă lovi violent în moalele stomacului. Cu răsuflarea tăiată, am pus un genunchi pe pământ.

- De ce trebuie să îmi apari mereu în cale când încerc să alerg spre fericirea mea? urla el cu o voce plângărească, ochii injectați de sânge și gura efervescentă de salivă. De ce, Dumnezeule! De ce apari în calea mea ca un semn rău?

Mă lovi cu piciorul în șold.

- Te blestem! Te blestem și blestem ziua care te-a adus în calea mea! urla el în timp ce fugea. Nu vreau să te mai văd, să mai aud de tine până la sfârșitul vieții mele, ipocritule, mizerabilule, ingraturile!

Prăbușit la pământ, nu eram în stare să-mi dau seama dacă suferința sau violența prietenului meu mă făcea să sufăr mai mult.

Jean-Cristophe nu se întoarse acasă. André povestea că l-a zărit rătăcind aiurea, alergând, asemenea unui înverșunat; apoi nu mai dădu niciun semn de viață. L-am așteptat două zile, o săptămână; nimic. Părinții lui erau morți de îngrijorare. Jean-Cristophe nu avea obiceiul să nu le dea vești celor apropiați. Când o rupsesse cu Isabelle, se volatilizase în același fel, numai că nu uita să-i telefoneze seara mamei sale pentru a o liniști. Simon veni de mai multe ori pe la mine pentru a se informa asupra situației. Nu era liniștit și nu își ascundea temerea. Jean-Cristophe abia își revenea dintr-o depresie. Nu ar fi supraviețuit unui nou eșec. Și eu mă temeam de ce e mai rău. Mi-era atât de teamă, că ipotezele lui Simon mă împiedicau să închid un ochi. Îmi petreceam nopțile imaginându-mi tot felul de scenarii dramatice și adesea mă ridicam să caut o carafă de apă pe care o goleam pășind agitat prin balcon. Nu voiam să spun nimic despre ce se întâmplase în librărie. Mi-era rușine; încercam să mă conving că această teribilă neînțelegere nu avusese niciodată loc.

- Această cătea trebuie să-i fi spus vreo răutate, mormăia Simon, făcând aluzie la Émilie. Aș pune mâna în foc că așa a fost. Cocheta asta trebuie să fie de vină.

Nu îndrăzneam să-l privesc în ochi.

În cea de-a opta zi, după ce își contactase cunoștințele din Oran și făcuse câteva cercetări discrete pentru a nu agita orașelul, tatăl lui Jean-Cristophe anunță poliția.

Fabrice se întoarse la Río cel cuprins de catastrofă de îndată ce auzi despre dispariția lui Jean-Cristophe.

- Pentru Dumnezeu! Ce s-a întâmplat?

- Nu știi nimic, zise Simon, mofluz.

Am plecat toți trei la Oran, ne-am căutat prietenul prin bordeluri, baruri, hanuri rău famate din Scalera unde, pentru câteva bancnote, puteai să te retragi zile și nopți în compania prostituatelor îmbătrânite, să bei vin prost și să tragi din pipe de opium; nici urmă de el. Am arătat poza lui Jean-

Cristophe chiriașilor, birtașilor, paznicilor din cabarete, „maseurilor”⁶⁶ din băile turcești⁶⁷; nimeni nu-l mai văzuse prin împrejurimi. Nici la spital, nici în comisariate.

Émilie mă vizită la farmacie. Am vrut s-o dau afară imediat. Mama ei avea dreptate; prea multe influențe nesănătoase, prea multe lucruri diabolice se declanșau de îndată ce ni se intersectau privirile. În mod curios, când intră în farmacie, forțele mă abandonară. Eram furios pe ea, o găseam responsabilă de fuga lui Jean-Cristophe și de ce putea să i se întâmple; și totuși, pe fața ei nu am citit decât o mare tristețe care nu întârzie să mă înduioșeze. Cu buzele foarte palide și răsucind cu micile ei degete un colț de batistă, se opri lângă teighea, întristată, neputincioasă și dezolată.

– Îmi pare foarte rău.

– Și mie, desigur!

– Și dezolată că v-am amestecat în această poveste.

– Ce s-a întâmplat, s-a întâmplat.

– Mă rog în fiecare noapte să nu i se întâmple ceva lui Jean-Cristophe.

– Dacă măcar am ști unde este.

– Tot nu aveți vești?

– Nu.

Își privi degetele crispate.

– După părerea dumneavoastră, Jonas, ce ar trebui să fac? Am fost foarte onestă cu el. Încă de la început, i-am spus că inima mea aparține altcuiva. Nu a vrut să mă creadă. Sau poate a crezut că avea vreo șansă. Este vina mea că nu avea niciuna?

– Nu înțeleg despre ce vorbiți, domnișoară. De altfel, nu este nici locul, nici momentul pentru asta...

– Ba da, mi-o tăie ea. Este momentul să spunem lucrurilor pe nume. Tocmai pentru că nu îndrăzneam, din pudoare, să merg până la capătul certitudinilor mele, am rănit două inimi. Nu sunt o distrugătoare de inimi. Nu am avut niciodată intenția să fac rău nimănui.

– Nu vă cred.

– Trebuie să mă credeți, Jonas.

– Nu, nu este posibil. Nu l-ați respectat pe Fabrice; chiar ați îndrăznit să mă atingeți pe sub masă în timp ce îi zâmbeați. Apoi, l-ați rănit pe Jean-Cristophe făcându-mă complice la micul dumneavoastră joc...

– Nu este un joc.

– Ce vreți de la mine, la urma urmei?

– Să vă spun că... vă iubesc.

Lucrurile din jur se dezlănțuiră dintr-odată. Am simțit camera, etajerele din spatele meu, teigheaua, pereții descompunându-se.

Émilie nu se clinti. Mă fixă cu ochii ei imenși, degetele fiindu-i înțepenite în capătul de batistă.

– Vă rog, domnișoară, întoarceți-vă acasă.

– Nu ați înțeles?... Nu mă aruncam în brațele altuia decât ca să vă atrag atenția, nu mă prăpădeam de răs decât pentru ca dumneavoastră să mă auziți... Nu știam cum să mă comport cu dumneavoastră,

cum să vă spun că vă iubesc.

– Nu trebuie să spuneți asta.

– Cum pot să îmi reprim cea mai frumoasă chemare a inimii?

– Nu știu, domnișoară. Și nu țin s-o aud.

– De ce?

– Vă rog...

– Nu, Jonas. Nu aveți dreptul să pretindeți un asemenea lucru. Vă iubesc. Este imperativ s-o știți.

Nu vă puteți da seama cât mă costă asta, cât de rușine mi-e să mă dezvălui în fața dumneavoastră, să insist și să lupt pentru un sentiment care nu vă mișcă, în timp ce pe mine mă nimicește, dar aș fi de două ori nefericită dacă aș continua să ascund ceea ce ochii mei nu încetează să strige: vă iubesc, vă iubesc, vă iubesc. Vă iubesc de fiecare dată când respir. V-am iubit de când v-am văzut prima oară... sunt mai mult de zece ani... chiar în această farmacie. Nu știu dacă vă mai amintiți, dar eu nu am uitat. Plouase în acea dimineață și mănușile mele de lână erau ude learcă. Veneam în fiecare miercuri să-mi fac injecția aici. Și în acea zi vă întorceați de la școală. Îmi amintesc de culoarea ghiozdanului dumneavoastră care avea curele cu ținte, de croiala paltonului dumneavoastră cu glugă, până și de șireturile desfăcute ale pantofilor maronii. Aveați treisprezece ani... Am vorbit de Caraibe... În timp ce mama dumneavoastră mă îngrijea în spatele magazinului, ați cules un trandafir pentru mine și mi l-ați strecurat în cartea de geografie.

Gândurile îmi fură străfulgerate și o ploaie de amintiri îmi învolbură vertiginos sufletul. Totul îmi reveni deodată în memorie: *Émilie!*... pe care o însoțea un munte de om *cioplit, parcă, în piatră*. Am înțeles într-un sfârșit de ce, data trecută la picnic, această expresie unică îi fulgerase chipul când i-am spus că eram farmacist. Ea își dăduse perfect seama: *ne întâlniserăm cu adevărat undeva, acum ceva vreme*.

– Vă amintiți?

– Da.

– M-ați întrebat atunci ce e Guadalupe. V-am răspuns că este o insulă franceză în Caraibe... Când am găsit trandafirul în cartea de geografie, am simțit ceva și am strâns cartea la piept. Mi-aduc aminte de această zi ca și cum ar fi fost ieri. Era un ghiveci de flori chiar acolo, pe o comodă veche și corpolentă. În spatele tejghelei, la stânga etajerei de aici stătea o figurină reprezentând-o pe Maria, o figurină din ipsos în culori deschise...

În timp ce evoca aceste amintiri care îmi reveneau în minte cu o precizie nemaipomenită, vocea ei tandră și emoționată mă amorțea. Aveam sentimentul că eram încetinit de un potop dens. Ca pentru a o contracara, vocea doamnei Cazenave se ridică împotriva celei a fiicei sale, mi se răspândi în minte, implorând, bombănind, asemenea unei litanii. În ciuda densității ei, a strigătului ei, vocea lui *Émilie* ajungea fără dificultate la mine, clară, limpede, la fel de pătrunzătoare ca un ac.

– *Younes*, îmi zise ea, nu-i așa? Îmi amintesc totul.

– Eu...

Îmi puse un deget pe buze:

– Vă rog, nu spuneți nimic acum. Mi-e teamă de ce veți spune. Trebuie să-mi recapăt răsuflarea, înțelegeți?

Îmi luă mâna și o puse pe sânul ei:

– Vedeți cum îmi bate inima, Jonas... *Younes*.

– Ceea ce facem e rău, am zis eu, fără însă a-mi retrage mâna, hipnotizat de privirea ei.

– Și care este mai exact acest rău?

– Jean-Cristophe vă iubește. Este îndrăgostit nebunește de dumneavoastră, am spus eu, pentru a

domina vocea mamei și vocea fiicei care se pregăteau să se arunce într-o luptă titanică în capul meu... Spunea peste tot că urma să vă căsătoriți.

– De ce îmi vorbiți de el? Aici e vorba despre noi.

– Sunt dezolat, domnișoară. Jean-Cristophe contează mai mult în ochii mei decât o veche amintire din copilărie.

Era afectată de vorbele mele. Cu grație.

– Nu am vrut să fiu răutăcios, am încercat eu să mă scuz, conștient de mitocănia mea.

Îmi puse din nou un deget pe buze:

– Nu aveți de ce să vă scuzați, Younes. Înțeleg. Aveți probabil dreptate, nu e momentul potrivit.

Dar țineam s-o știți. Pentru mine sunteți mai mult decât o amintire veche din copilărie. Și am dreptul s-o gândesc. Nu există nici rușine, nici crimă în dragoste, cu excepția cazului în care este sacrificată, inclusiv pentru cauzele bune.

Apoi se retrase. Fără zgomot. Fără să se întoarcă. Niciodată nu am simțit liniște mai profundă ca în clipa în care ea se pierdu în zgomotul străzii.

[62](#) Întoarcere violentă a valurilor spre larg după ce au lovit un obstacol, *n. tr.*

[63](#) Aluzie la insecta carnivoră mare, care-și prinde prada cu picioarele din față în formă de cange (*Mantis religiosa*); în sens figurat, seducătoare nemiloasă, *n. tr.*

[64](#) Aici în sensul de aerostat, aeronavă umplută cu un gaz mai ușor decât aerul, *n. tr.*

[65](#) Legea islamică care face referire nu numai la ritualurile religioase, ci și la aspectele vieții de zi cu zi ale mahomedanilor, *n. tr.*

[66](#) În original: „moutchos”, *n. tr.*

[67](#) În original: „hammams”, *n. tr.*

Jean-Cristophe era în viață.

Río Salado respiră ușurat.

Într-o seară, în ciuda oricărei așteptări, îi telefonă mamei sale pentru a-i spune că era bine. Potrivit spuselor dnei Lamy, fiul ei era *lucid*. Vorbea calm, în cuvinte simple și corecte, iar respirația îi era *normală*. Îl întrebase de ce plecase și de unde o suna. Jean-Cristophe se mulțumise să dea informații vagi, să folosească clișee, cum că Río nu era sfârșitul lumii, că erau și alte teritorii de explorat, alte căi de deschis, evitând astfel întrebarea unde se găsea și cum se descurca zi de zi pentru a supraviețui, dat fiind că plecase fără bani și fără bagaje. Dna Lamy nu insistase; odrasla ei dăduse în sfârșit un semn de viață și era deja un câștig. Ghicea că traumatismul era puternic, că „luciditatea” simulată de fiul ei nu era decât o modalitate de a-l ascunde și îi era teamă să nu răsucescă cuțitul în rană, să nu provoace o hemoragie.

Apoi, Jean-Cristophe îi scrisese o lungă scrisoare lui Isabelle, în care îi mărturisise marea dragoste pe care i-o purta și cât de mult regreta că nu a știut s-o fructifice. Era un fel de scrisoare-testament; Isabelle Rucillio se prăpădi de plâns, convinsă că „logodnicul” ei respins s-ar fi aruncat de la înălțimea unei faleze sau sub roțile unei locomotive după ce ar fi postat misiva – ștampila de pe timbru era ilizibilă, nu se știa de unde expediase scrisoarea.

Trei luni mai târziu, Fabrice își primi *propria* scrisoare concepută din scuze și din remușcări. Jean-Cristophe recunoștea că fusese egoist și, amețit de dorință și posesiune, pierduse din vedere regulile elementare ale conveniențelor și datoriile sale față de o ființă pe care o prețuia din școală și care va rămâne cel mai bun prieten al său... Nu își lăsă datele personale.

La opt luni de la incidentul din librărie, Simon – care între timp se asociase cu dna Cazenave pentru lansarea unei croitorii de lux la Oran – descoperi, prin intermediul curierului său, o scrisoare *a lui*: o fotografie recentă a unui Jean-Cristophe în ținută de soldat, tuns și cu pușca vitează, pe verso-ul căreia erau mâzgălite cuvintele următoare: *Asta este viața de castel, mulțumesc adjutantului meu*. Pe plic, ștampila poștală indica localitatea Affreville. Fabrice se hotărî să meargă acolo. Eu și Simon l-am însoțit până la cazarma orașului în cauză, unde am fost asigurați că școala nu mai primea de trei sau patru ani decât „indigeni”; am fost îndrumați către Cherchell. Jean-Cristophe nu era la școala militară din Cherchell, nici la cea din Koléa. Am bătut la diverse porți, am verificat la garnizoanele de la Alger, Blida; fără succes. Parcă urmăream o fantomă... Ne-am întors la Río și extenuați, și cu mâna goală. Fabrice și Simon încă nu găseau nicio explicație pentru decizia luată de seniorul nostru. Bănuiau o decepție amoroasă, dar nu erau siguri. Émilie nu dădea impresia de a-și reproșa ceva. Era văzută când la librărie, asistând-o pe dna Lambert, când pe bulevardul principal, contemplând vitrinele cu o melancolie dulce. Totuși, decizia lui Jean-Cristophe îi contraria pe mulți. Înrolarea în armată nu i-ar fi trecut prin minte niciodată unui băiat din Río Salado; nu era un univers pentru noi și nu reușeam să disociem alegerea lui Jean-Cristophe de o voință absurdă și insuportabilă de a se autoflagela. În scrisori, nici măcar o dată nu lăsase să-i transpară frustrările care îl făcuseră să renunțe la libertate, la familie, la orașel pentru a se preda legat de mâini și de picioare regimentelor militare,

muncii depersonalizării consimțite și supunerii.

Scrisoarea adresată lui Simon a fost ultima.

Nu am primit-o niciodată pe a mea.

Émilie continua să mă viziteze. Uneori, rămâneam față-n față, fără să schimbăm cuvinte, nici măcar o formulă de politețe. Aveam oare lucruri de adăugat? Ne spusese esențialul despre ce aveam să ne spunem. După părerea ei, eu aveam nevoie de timp, iar ea trebuia să se înarmeze cu răbdare; după mine, ceea ce îmi propunea era irealizabil, dar cum puteam s-o fac să înțeleagă fără să o ofensez și fără să provoc o catastrofă în orașel? Era o relație imposibilă, nenaturală. Eram descumpănit. Nu știam ce să fac. Atunci, tăceam. Émilie își asuma totul; nu încerca să zorească ordinea firească, dar în același timp se străduia să țină cu orice preț legătura. Credea că mă învinovățeam din cauza lui Jean-Cristophe, că voi ajunge să depășesc acest caz de conștiință, că ochii ei mari vor putea, în timp sau prin perseverență, să îmi învingă inhibițiile. După ce aflasem din orașel că Jean-Cristophe era teafăr și nevătămat, tensiunea dintre noi doi se atenuase... fără ca totuși să ne normalizeze relația. Jean-Cristophe nu era acolo, dar absența lui adâncea prăpastia care ne despărțea, își revărsa umbra asupra gândurilor noastre, ne întuneca intențiile. Émilie o citea în trăsăturile chipului meu. Venea hotărâtă, înarmată cu ceea ce născocea pentru mine noaptea, apoi, la momentul adevărului, ceda; nu mai îndrăzneam să-mi ia mâna sau să-mi pună degetul pe buze.

Inventa un rău absent, cerea un remediu pentru a-și justifica prezența în farmacia mea. Îi notam în registru comanda, o serveam când produsul era disponibil și asta era tot. Își acorda câteva minute de meditație, se aventura la una sau două reflecții, la una sau două întrebări practice despre modul de întrebuintare al medicamentului, apoi se întorcea acasă. La drept vorbind, spera să-mi provoace o tresărire, un declic pe care îl pândea disperată pentru a-și redeschide inima către mine; nu o încurajam. Prefăcându-mă că nu-i observam insistența mută, redusă în mod tragic la tăcere, luptam ca să nu-i cedez, convins că, dacă i-aș fi arătat vreun semn de slăbiciune, ar fi profitat pentru a reînvia ceea ce mă chinuiam să descurajez.

În timpul acestei manevre grosolane pe care mi-era silă să mi-o asum, în timp ce jucam rolul celui care nu-și dădea seama de nimic, sufeream. De la o vizită la alta – mai exact, de la o despărțire la alta –, conștientizam că Émilie punea stăpânire pe preocupările mele, câștiga teren, devenea principalul meu centru de interes. Noaptea, nu puteam să adorm fără să-i trec în revistă gesturile și tăcerile. Ziua, în spatele tejghelei, așteptam ca ea să apară; fiecare client care venea mă făcea să-i simt absența, atât de mult încât mă surprindeam tânjind după ea, tresărind când clopoțelul de la intrare răsuna și enervându-mă când nu ea împingea ușa. Ce transformare avea oare loc în mine? De ce mă detestam că *eram o persoană rezonabilă*? Oare corectitudinea trebuia să primeze asupra sincerității? La ce ar servi dragostea dacă nu ar triumfa asupra sortilegiilor și sacrilegiilor, dacă ar trebui să se supună interdicțiilor, dacă nu ar asculta de propria voce, de propria lipsă de măsură?... Eram în dificultate. Și suferința lui Émilie îmi părea mai rea decât toate renegările, toate profanările și toate blestemele la un loc.

– Până când vor dura toate astea, Younes? mă întrebă ea sfârșită.

– Nu știu despre ce vorbiți.

– E limpede ca lumina zilei, totuși. Vreau să vorbim despre *noi*... Cum puteți să mă tratați așa? Vin de mai multe ori în această farmacie sinistă și vă faceți că îmi ignorați durerea, răbdarea de a suporta nefericirea, așteptările. Parcă faceți în mod expres să mă umiliți. De ce? Ce îmi reproșați?

– ...

– Din cauza religiei? Pentru că sunt creștină, iar dumneavoastră musulman, asta e?

– Nu.

– Atunci despre ce e vorba? Nu-mi spuneți că vă sunt indiferentă, că nu simțiți nimic pentru mine.

Sunt femeie, intuiția mea este puternică. Știu că nu e asta problema. Nici nu văd măcar ce problemă ar fi. V-am spus ce simt pentru dumneavoastră. Ce ar trebui să mai fac?

Era totodată indignată și obosită, în pragul unei crize de plâns. Pumnii ei crispați la înălțimea pieptului ar fi vrut să mă ia de gât și să mă scuture până m-aș fi dezmembrat.

– Sunt dezolat.

– Adică?

– Nu pot.

– Ce nu puteți?

Eram stânjenit. Nefericit, fără nicio îndoială. Indignat la rândul meu de ambiguitatea atitudinii mele, de lașitatea mea, de neputința mea de a tranșa lucrurile o dată pentru totdeauna și de a-i reda libertatea și demnitatea acestei fete captive indeciziei mele, în timp ce știam că povestea noastră n-ar fi putut să aibă vreun viitor. Nu eram oare gata să mă mint, să mă pun la încercare acolo unde nu era nimic de testat și nimic de depășit? Era oare tot o autoflagelare? Cum să tranșez lucrurile fără să mă decapitez, fără să-mi pierd capul? Émilie nu se înșela; sentimentele mele pentru ea erau puternice. De fiecare dată când încercam să mă resemnez, inima mea se revolta; îmi reproșa că încercam s-o amputez. Ce puteam face? Ce ar fi fost această dragoste care s-ar fi ridicat din sacrilegiu, fără noblețe și fără binecuvântare? Cum ar fi supraviețuit abjecției pe care ar fi udat-o la rădăcină o asemenea apă poluată?

– Vă iubesc, Younes... Mă auziți?

– ...

– Voi pleca. Nu mă voi mai întoarce. Dacă simțiți același lucru ca mine, știți unde mă găsiți.

Îi scăpă o lacrimă; nu o șterse. Ochii ei mari mă inundau. Încet, se regroupă în jurul mâinilor ei mici pe care le afundă în adâncitura stomacului și ieși.

– Păcat...

Unchiul era în spatele meu. Îmi luă ceva timp să mă întreb la ce făcea aluzie. Oare ne auzise? Și-ar fi reproșat să asculte pe la uși. Nu îi stătea în obicei. Puteam vorbi despre orice, mai puțin despre femeii. Era un subiect tabu și, în ciuda erudiției și a emancipării sale, o pudoare atavică l-ar fi împiedicat să abordeze fățiș acest subiect cu mine. Tradițional, în comunitatea noastră, se proceda prin aluzii sau prin împuterniciri, adică printr-un intermediar – ar fi însărcinat-o pe Germaine să mă învețe lecția.

– Eram în spatele magazinului și ușa nu era închisă.

– Nu e grav.

– Poate că e mai bine așa? Indiscrețiunile involuntare ar putea ajuta. Cine știe?... Am auzit conversația ta cu această fată. Mi-am zis: Închide ușa. Dar nu am închis-o. Nu dintr-o curiozitate bolnăvicioasă, dar întotdeauna am adorat să ascult inimile vorbind. Pentru mine, nu există o simfonie mai grozavă... Îmi permiți?

– Desigur.

– Să mă oprești când vrei, băiatul meu.

Se așază pe bancă și începu prin a-și privi degetele rând pe rând, apoi, cu capul aplecat, zise cu o voce îndepărtată:

– Bărbatul nu e decât stângăcie și dispreț, eroare de calcul și manevră greșită, temeritate nechibzuită și obiect al eșecului atunci când crede că se îndreaptă spre destinul său desconsiderând femeia... Sigur, femeia nu este *totul*, dar *totul* se bazează pe ea... Privește în jurul tău, consultă Istoria, zăbovește asupra întregului pământ și spune-mi ce sunt bărbații fără femei, ce sunt jurămintele și rugile lor atunci când nu pe ele le laudă... Fie că ești bogat precum Cresus⁶⁸ sau sărac precum Iov, oprimat sau tiran, niciun orizont nu ar ajunge vederii noastre dacă femeia ne-ar întoarce spatele.

Zâmbi, ca și cum se adresa unei amintiri vagi:

– Dacă femeia nu este ambiția supremă a bărbatului, dacă ea nu înseamnă sfârșitul oricărei inițiative pe această lume, viața nu și-ar merita nici bucuriile, nici durerile.

Își lovi coapsele și se ridică în picioare:

– Când eram mic, mergeam des pe Grand Rocher pentru a privi asfințitul. Era fascinant. Credeam că acolo era adevăratul chip al Frumuseții. Apoi am văzut zăpada acoperind cu argintiu și cu liniște și câmpiile, și pădurile, și palatele din inima grădinilor fabuloase, și alte splendori inimaginabile, și m-am întrebat ce ar putea să fie în paradis...

Mâna lui se sprijini de umărul meu:

– Ei bine, paradisul nu ar fi decât o natură moartă fără huriile noastre...

Degetele lui care mi se afundau în carne își răspândeau vibrațiile în ființa mea. Asemenea unei salamandre⁶⁹, unchiul renăștea din cenușa sa; căuta să-mi transmită miracolul reînvierii. Ochii îi erau pe punctul de a-i sări din cap, atât părea să trudească asupra fiecărei vorbe:

– Asfințitul soarelui, primăvara, albastrul mării, stelele nopții, toate aceste lucruri pe care le credem captivante nu au magie decât atunci când gravitează în jurul unei femei, băiatul meu... Pentru că Frumusețea, cea adevărată, unică, frumusețea model, frumusețea absolută, este femeia. Restul, tot restul nu este decât un accesoriu al farmecului.

Cealaltă mână a sa puse stăpânire pe umărul meu liber. Pândea ceva în adâncul privirii mele. Nasurile noastre aproape că ni se atingeau și respirațiile ni se contopeau. Nu-l mai văzusem niciodată în acea stare, poate doar în ziua în care plecase s-o găsească pe Germaine pentru a o anunța că nepotul său devenise *fiul* lor.

– Dacă o femeie te-ar iubi, Younes, dacă o femeie te-ar iubi cu adevărat și dacă ai avea prezența de spirit să măsoți importanța acestui privilegiu, nicio divinitate nu ți-ar ajunge la călcâi.

Înainte de a urca din nou în biroul său, cu mâna pe balustrada scării, îmi zise:

– Aleargă după ea... Într-o zi, fără îndoială, am putea descoperi o cometă, dar cine lasă șansa să-i scape printre degete nu ar putea fi consolată de toate gloriile de pe pământ.

Nu l-am ascultat.

Fabrice Scamaroni se căsătorii cu Hélène Lefèvre în iulie 1951. A fost o sărbătoare frumoasă; a luat parte atâta lume, încât căsătoria a fost celebrată în două reprize. Prima, pentru oaspeții de la oraș și din cadrul breslei profesionale – un contingent de ziaristi, printre care echipa redacțională a ziarului

L'Écho d'Oran, artiști, atleți și o bună parte a elitei oraneze, din rândul căreia l-am recunoscut pe scriitorul Emmanuel Roblès⁷⁰. Această primă parte a festivităților se desfășură la Aïn Turcq, la un industriș bogat foarte apropiat de dna Scamaroni, pe o vastă proprietate deschisă spre mare. Nu mă simțeam în lagul meu la această sărbătoare. Émilie era acolo, la brațul lui Simon. Dna Cazenave era și ea acolo, un pic pierdută. Afacerile ei cu Simon prosperau; creditorii lor îi îmbrăca deja pe bogătașii din Río Salado și din Hammam Bouhdjar și, în ciuda unei concurențe acerbe, se impunea treptat în mediile snoabe ale Oranului. În timpul unei busculade ușoare de la banchet, Simon mă călcă pe picior. Nu se scuză. Cu platoul în mână, o căută pe Émilie în mulțime și dădu chiar peste ea. Oare ce îi povestise ea despre mine? De ce prietenul meu dintotdeauna se comporta de parcă nu eram acolo?

Eram prea obosit pentru a-l întreba.

A doua parte a celebrării căsătoriei a fost consacrată oamenilor din orașel. Río Salado ținea să sărbătorească nunta copilului său minune în strictă intimitate. Pépé Rucillio oferii vreo cincizeci de oi și îi aduse din Sebdou pe cei mai buni specialiști în oaie la proțap. Jaime Jiménez Sosa, tatăl lui André, puse la dispoziția familiei Scamaroni o aripă vastă a fermei sale întretăiată de palmieri, care a fost împodobită cu tapiserii de mătase, cu ghirlande, cu bănci matlasate și banchete care se prăbușeau sub povara mâncării și a buchetelor de flori. În mijlocul curții, se ridică un cort imens, presărat cu covoare și perne. Valeții, în mare parte arabi și tineri efebi⁷¹ negri, purtau costume de eunuci, cu veste brodate, sarual⁷² bufant care se oprea la înălțimea gambelor și turbane de culoarea șofranului strălucind de apret. Ai fi zis că te aflai în vremea celor *O mie și una de nopți*⁷³. Nici acolo nu m-am simțit în largul meu. Émilie nu părăsea brațul lui Simon, iar dna Cazenave mă supraveghea neîncetat, temându-se de o criză de gelozie. Seara, o prestigioasă orchestră de muzică arabo-iudaică, adusă din Constantine, miticul oraș suspendat, își răsplăti auditoriul cu un repertoriu care îi tăie respirația. Nu ascultam decât cu o ureche, așezat pe o ladă la capătul celălalt al petrecerii, sub un bec mat. Când Jelloul îmi aduse un platou de friptură la grătar, îmi șopti la ureche că neplăcerea pe care o încarnam ar fi stricat toată bucuria de pe pământ. Mi-am dat seama că efectiv se vedea că nu eram în apele mele și că, în loc să rămân acolo pentru a strica bucuria a sute de invitați, ar fi fost mai bine să mă întorc acasă. Nu ar fi fost însă de bun-simț: Fabrice s-ar fi supărat și nu voiam să-l pierd și pe el.

Odată Jean-Cristophe plecat, Fabrice însurat, Simon mai scump la vedere de când se asociase cu dna Cazenave, lumea mea se depopula. Mă trezeam dimineța foarte devreme și mă închideam pe timpul zilei în farmacie; apoi, odată trasă cortina de fier, nu mai știam cu ce să-mi ocup serile. La început, mergeam în barul lui André pentru a juca trei sau patru partide de biliard cu José, mă întorceam acasă, apoi nu mai îndrăzneam să mă aventurez pe străzi la căderea nopții. Urcam în camera mea, luam o carte și citeam de mai multe ori același capitol fără să rețin ce citeam. Nu reușeam să mă concentrez. Nici măcar cu clienții mei. Oare de câte ori nu am descifrat aiurea mângăleala de pe o rețetă, am servit un produs în locul altuia, m-am uitat minute în șir în fața etajerelor, incapabil să-mi amintesc unde aranjaseam un medicament sau altul? La masă, Germaine mă pișca regulat pe sub masă pentru a mă trezi la realitate. Distrat, uitam să mănânc. Unchiul suferea pentru mine, dar nu spunea nimic.

Apoi lucrurile se precipitară. Pentru că eram prea moale ca să mă împotrivesc lor, se distanțară de mine, nu făcură caz de persoana mea. Fabrice avu primul său copil, un bebeluș trandafiriu și bucălat, și se instală cu Hélène la Oran. Mama lui nu întârzie să-și vândă bunurile la Río pentru a se muta la

Aîn Turck. Când treceam prin fața casei lor tăcute și încuiate, nu mă puteam împiedica să nu înghit în sec. Era o parte din existența mea care nu mai exista, o insulă care dispărea din arhipelagul meu. Am început să caut alte străzi. Să ocolesc acel rând de case. Să fac în așa fel de parcă acea parte a orașelului n-ar fi existat vreodată... La rândul său, André se căsătorii cu o verișoară mai mare ca el cu trei ani și zbură spre Statele Unite. Trebuia să rămână acolo o lună; luna sa de miere se prelungea însă pe termen nelimitat... Nu mai rămânea decât José la bar, care nu mai avea aceeași afliuență ca înainte, oamenii lăsând-o mai moale cu biliardul, nemaijucând de dimineața până seara.

Mă plictiseam.

Plaja nu îmi spunea nimic. Prietenii mei fiind împrăștiați, nisipul arzător nu mai știa să-mi povestească deliciile trândăviei, iar valurile îmi stingeau una după alta reveriile acum că nu mai aveam pe nimeni cu care să le împărtășesc. Adesea, nu simțeam nevoia să ies din mașină. Preferam să mă ghemuiesc în spatele volanului, după ce parcam în înaltul unei faleze, și să contemp lu stâncile taciturne de care se loveau valurile, ce păreau niște gheizere. Îmi plăcea să mă pierd așa ore întregi, la umbra unui copac, cu mâinile pe volan sau cu brațele aruncate pe deasupra spătarului scaunului. Țipetele pescărușilor și strigătele copiilor pluteau printre grijile mele și îmi dădeau un fel de pace interioară la care nu renunțam decât târziu în noapte, atunci când niciun muc de țigară nu mai strălucea pe plajă.

Mă gândisem să mă întorc la Oran. Río Salado mă indispunea. Nu-i mai recunoșteam reperele, nu mă mai lăsam pradă fanteziilor sale. Evoluam într-o lume paralelă. Vedeam clar că oamenii erau aceiași, că fețele îmi erau familiare, numai că îmi era teamă, întinzând mâna să le ating, să nu fie decât o iluzie. O eră luase sfârșit; o epocă întorsese pagina și mă aflam în fața alteia, albă, frustrantă, neplăcută la atingere. Trebuia să mă detașez. Să schimb cerul și orizontul. Și, de ce nu, să rup legăturile care nu mă rețineau nicăieri.

Mă simțeam singur.

Mă gândeam să reîncep concret cercetările pentru a le regăsi pe mama și sora mea. Dumnezeu! cât îmi lipseau. Eram infirm fără ele și de neconsolat. Mi se întâmplase, după placul conjuncturilor, să mă întorc la Jenane Jato în speranța de a forța o cât de mică informație să mă ducă la ele. Și acolo m-am înșelat asupra realității. Era timpul pentru supraviețuire. Pentru priorități. Pentru urgențe. Pentru furiile în gestație. Cine și-ar fi amintit de o femeie amărâtă însoțită de o fată handicapată? Oamenii aveau lucruri mai bune de făcut. Era prea multă lume care debarca la Jenane Jato zi și noapte. Locul rău famat de altădată, pitit după tufișuri și colibe, se transforma într-un adevărat cartier, cu străduțe zgomotoase, vizitii arțăgoși, negustori disprețuitori, băi turcești pline ochi, șosele asfaltate și dughene tabacice. Picior-de-Lemn era tot acolo, înțepenit printre concurenții săi. Barbierul nu mai rădea țestele moșnegilor direct pe pământ; avea acum un mic salon solid, cu oglinzi pe pereți, un fotoliu rotativ, o chiuvetă și o etajeră din alamă pentru ustensilele sale. Patio-ul nostru se transformase complet; Bliss curtierul redevenea stăpân pe situație. Îmi declară că, și dacă s-ar fi găsit nas în nas cu mama mea, nu ar fi recunoscut-o, pentru că nu se apropiase niciodată de ea. Nimeni nu știa unde se aflau mama și sora mea, nimeni nu le mai văzuse de la evenimentul dramatic. Reușisem s-o localizez pe Batoul ghicitoare; își schimbase cărțile de ghicit și cratița magică cu registre de comerț, administrându-și astfel mai bine afacerile decât angoasele oamenilor; totuși, cum băile sale maure⁷⁴ nu se goleau niciodată, îmi promise să mă anunțe de îndată ce o pistă ar fi apărut la orizont – de doi ani de zile, nu

îmi dăduse niciun semn de viață.

Mă gândeam deci că reluarea cercetărilor mele mi-ar fi abătut gândurile de la suferința care mă hărțuia după tot ce se întâmplase cu Jean-Cristophe, de la absențele prin care mă dezintegram, de la mâhnirea insondabilă care mă doborâ de fiecare dată când mă gândeam la Émilie. Nu mai suportam să trăiesc în același orașel cu ea, să mă intersectez cu ea pe stradă și să bat drumul ca în vremurile în care ea domnea întru totul asupra zilelor și nopților mele. Acum că nu mă mai vizita, măsuram amploarea izolării mele. Știam că rana ei nu era pregătită să se închidă, dar cum putea fi ea remediată? Émilie nu m-ar fi iertat niciodată, orice s-ar fi întâmplat. Era deja supărată pe mine. Cumplit. Chiar cred că mă ura. Voracitatea privirii ei avea o asemenea intensitate, încât îi resimțeam mușcătura până în creier. Ea nu trebuia să-și ridice ochii spre mine. De altfel, evita s-o facă; totuși, încerca în van să-și îndrepte atenția spre altceva, să privească vreun răzor de flori sau vreun colț de cer, percepeam clar para care mocnea în adâncul orbitelor ei, asemenea lavei oceanice pe care nu ar înăbuși-o nici miliarde de tone de apă, nici tenebrele abisale.

Mă pregăteam să iau micul dejun într-un mic restaurant pe Frontul marin, la Oran, când cineva ciocăni în ochiul de geam. Era Simon Benyamin, înveșmântat într-un palton, cu o căciulă gen cagulă și înaltul frunții marcat de un început de chelie.

Era nebun de bucurie.

L-am văzut alergând spre ușa de la intrare, apoi spre mine, lăsând în urmă un val de frig.

– Vino, zise el. Te duc într-un restaurant adevărat în care peștele ți se topește în gură la fel ca fesa unei adolescente.

I-am arătat că aproape terminasem de mâncat. Schiță o grimasă contrariată, se debarasă de palton și de eșarfă și luă loc în fața mea.

– Ce se servește bun în această bombă?

Îl strigă pe chelner, comandă frigărui de miel, salată verde și vin roșu la jumătate; apoi, frecându-și mâinile cu entuziasm, mă apostrofă:

– Te lași așteptat sau faci pe bosumflatul?... Zilele trecute, te-am salutat cu mâna, la Lourmel, și nu mi-ai răspuns.

– La Lourmel?

– Păi da, joia trecută. Ieșai de la curățătoria chimică.

– Există vreo curățatorie chimică la Lourmel?

Nu-mi aminteam. De ceva timp, mi se întâmpla să sar în mașină și să rătăcesc la întâmplare. M-am regăsit de vreo două ori la Tlemcen, în inima unui bazar fremătând, fără să știu de ce sau cum ajunseseam prin acele locuri. Eram lovit de un somnambulism diurn care mă purta spre locuri necunoscute. Germaine mă întreba pe unde rătăceam și astfel ea mă scotea dintr-un puț adânc și fără memorie.

– În plus, ai slăbit al naibii de mult. Ce nu e în regulă?

– Mă întreb și eu, Simon, mă întreb și eu... Și tu? Ce nu e în regulă la tine?

– Îmi merge foarte bine.

– Atunci de ce întorci capul când ne întâlnim pe stradă?

– Eu?... De ce l-aș ocoli pe cel mai bun prieten al meu?

– Toanele sunt capricioase. De mai bine de un an nu ai mai venit să mă iei de acasă.

– Din cauza afacerilor. Sunt în plin avânt și rivalitatea este feroce. Pentru fiecare client câștigat îți dai pielea de pe tine. Stau mai mult pe la Oran pentru a-mi înfrunta prădătorii și rivalii decât la Río. Ce credeai? Că te ignoram?

M-am șters la gură. Conversația mă enerva. Prea multe disonanțe o denaturau. Simon cel care mă muștra nu îmi plăcea. Nu era Simon *al meu*, farsorul, confidentul și aliatul meu. Noul său statut social îl îndepărtase de al meu. Poate că eram gelos pe reușita lui, pe noua lui mașină superbă pe care îi plăcea s-o uite în piață pentru ca puștii să roiască în jurul ei, pe tenul lui din ce în ce mai strălucitor și pe burta care i se retrăgea? Poate că îi purtam ranchiună că se asociase cu dna Cazenave?... Fals! Eu mă schimbasesm. Jonas dispărea în spatele lui Younes. Amăreala mea o lua înaintea firii mele. Devenisem răutăcios. De o răutate refulată, niciodată revelată, dar care zăcea în mine asemenea unei indigestii. Nu mai suportam sărbătorile, căsătoriile, balurile, oamenii așezați la terase. Eram alergic la bonomia lor. Și uram!... O uram pe dna Cazenave. O uram cu toată puterea mea... Ura este o toxină corozivă: vă roade intestinele, vă invadează mintea, vă posedă ca spiritele⁷⁵. Cum ajunsesem oare astfel? Care erau motivele care mă împinseseră să simt antipatie când întâlneam o damă care nu mai conta pentru mine?... Când nu găsim o rezolvare propriei nefericiri, căutăm un vinovat. În ceea ce mă privea, dna Cazenave era vinovatul desemnat din oficiu. Nu ea mă sedusese și abandonase? Nu din cauza acestui *derapaj fără viitor* fusesem constrâns să renunț la Émilie?

Émilie!

Numai când mă gândeam, pieream încet...

Chelnerul aduse un coșuleț cu pâine albă și o salată garnisită cu măslinae negre și cornișoni. Simon îi mulțumi, insistă să-i fie servite frigăruiile cât mai repede posibil pentru că avea o întâlnire, apoi, după două sau trei înghițituri zgomotoase, se aplecă pe deasupra farfuriei și îmi zise cu o voce joasă, ca și cum se temea să nu-l audă cineva:

– Cu siguranță te întrebi de ce sunt surescitat?... Poți să păstrezi pentru tine ce îți voi spune? Îi știi pe oamenii noștri și invidia lor...

Entuziasmul său eșuă în fața indiferenței mele. Își încruntă sprâncenele:

– Îmi ascunzi ceva, Jonas. Ceva serios.

– Doar că unchiul...

– Ești sigur că n-ai un dinte împotriva mea?

– De ce aș avea un dinte împotriva ta?

– Păi, mă pregătesc să-ți dau o veste excelentă și tu afișezi o mină în stare să detensioneze un tanc...

– Hai, povestește. Poate că mă va destinde.

– Mă bazez pe asta... Uite: Dna Cazenave mi-a propus mâna fiicei sale și eu am zis da... Dar atenție, nimic nu este încă oficial.

Knock-out!

Reflecția mea pe ochiul de geam rezista, dar în interior mă dezintegrasem.

Simon era beat de fericire – el care o considera pe Émilie *o călugăriță*⁷⁶, *o cochetă*! Nu mai auzeam ce îmi povestea, nu-i mai vedeam decât ochii jubilând, gura râzând, lucind a ulei de măslinae, mâinile care rupeau pâinea, boțind șervețul, ezitând între cuțit și furculiță și umerii tresărindu-i de

excitare bucuroasă... Își devoră frigăruile, dădu pe gât cafeaua, își fumă țigara, fără să se oprească din vorbit... Se ridică, îmi spuse ceva ce nu am înțeles în șuieratul continuu care îmi acoperea auzul... Ieși în stradă apucându-și paltonul, îmi făcu semn prin ochiul de geam și dispăru...

Am rămas la masă, țintuit scaunului, cu sufletul împietrit. A trebuit să vină chelnerul să-mi spună că restaurantul se închidea pentru a-mi reveni la realitate.

Planul lui Simon nu-și păstră confidențialitatea. Câteva săptămâni reușiră să-i învingă demersurile secrete. La Río Salado, oamenii îl salutau pe Simon când trecea în mașina sa. „Un norocos!”, i se striga cu un aer jovial. Fetele o felicitau în public pe Émilie. Gurile rele lăsau să se înțeleagă că dna Cazenave își vânduse fiica; cei mai puțin nerezonabili salivau la gândul festinurilor pe care alesul vestalei le promitea.

Toamna își lua tălpășița în vârful degetelor, fiind urmată de o iarnă îndeosebi de aspră. Primăvara anunță o vară foarte caldă și acoperi câmpiile cu un verde fosforescent. Familiile Cazenave și Benyamin se hotărâră să celebreze logodna odraslelor lor în mai și mariajul la primul cules de vie.

Cu câteva zile înainte de logodnă, în momentul în care mă pregăteam să cobor cortina de fier, Émilie mă împinse în farmacie. Trecuse pe lângă ziduri ca o hoață, pentru a evita indiscrețiile. Ca deghezare purta un fular de țărăncă, o rochie obișnuită gri și pantofi fără toc.

Pierdută, ea mă tutui:

– Bănuiesc că ești la curent. Mama mi-a forțat mâna. Vrea să mă căsătoresc cu Simon. Nu știi cum a făcut să-mi obțină consimțământul, dar nimic nu este pecetluit... Pentru că *totul* depinde de tine, Younes.

Era palidă.

Slăbise, iar ochii ei lăptoși nu stăpâneau nimic.

Îmi apucă încheieturile mâinii, mă trase cu putere spre ea, tremurând din cap până-n picioare:

– Spune da, se sufocă ea... Spune da și anulez *totul*.

Panica o urâtea. Ai fi jurat că tocmai se ridicase din pat după o convalescență extenuantă. Părul îi ieșea din fular, desfăcut. Obrajii îi fremătau spasmodic și privirea-i aflată în dificultate nu mai știa dacă trebuia să mă supravegheze pe mine sau să supravegheze strada. De unde venea oare? Pantofii îi erau albi de praf; rochia îi mirosea a frunză de viță de vie; gâtul îi lucea de sudoare. Probabil că ocolise orașelul, o tăiasse pe câmp pentru a ajunge până la mine fără să trezească curiozitatea riveranilor.

– Spune da, Younes. Spune că mă iubești atât cât te iubesc eu, ia-mă în brațe și ține-mă lângă tine până la sfârșitul lumii... Younes, tu ești destinul pe care mi-ar plăcea să-l trăiesc, riscul pe care aș vrea să mi-l asum și sunt gata să te urmez până la capătul lumii... Te iubesc... Nu există nimeni și nimic la fel de important în ochii mei decât tine... Pentru numele lui Dumnezeu, spune da...

N-am zis nimic. Buimac. Paralizat. Interzis. Îngrozitor de mut.

– De ce nu spui nimic?...

– ...

– Dar spune ceva, la naiba! Vorbește... Spune da, spune nu, dar nu tăcea așa... Ce ți se întâmplă? Ți-ai pierdut vocea?... Nu mă tortura, spune ceva, pentru Dumnezeu!

Tonul îi urca. Ea nu se mai putea stăpâni. Pupilele îi luau foc.

– Ce ar trebui să înțeleg, Younes? Ce înseamnă tăcerea ta? Că sunt o imbecilă?... Ești un monstru, un monstru...

Pumnii i se abătură asupra pieptului meu, teribil de furioși.

– Nu ai niciun pic de omenie, Younes. Ești cel mai rău lucru care mi s-a întâmplat vreodată.

Îmi lovi fața, umerii, strigând surd pentru a-și acoperi plânsetul. Eram perplex. Nu știam ce să spun. Mi-era rușine de ceea ce o făceam să suporte și rușine de a nu fi decât o sperietoare țintuită în inima farmaciei.

– Te blestem, Younes. Nu ți-o voi ierta niciodată, niciodată...

Și dispăru.

A doua zi, un băiețuș îmi aduse un pachet. Nu îmi zise cine era expeditorul. Am desfăcut ambalajul, cu grija unui genist. Ceva mă punea în gardă împotriva a ceea ce urma să aflu. În interiorul pachetului, era o carte de geografie consacrată insulelor franceze din Caraibe. Am ridicat coperta și am dat peste rămășițele unui trandafir vechi cât lumea; trandafirul pe care îl strecurasem în aceeași carte cu mii de ani în urmă în timp ce Germaine o îngrijea pe Émilie în spatele farmaciei.

În seara logodnei, eram la Oran, în sânul familiei lui Germaine. Pentru Simon, care ținea să fiu cu Fabrice lângă el, am pretextat un deces.

Mariajul a fost celebrat conform planului, la începutul culesului viilor. De data asta, Simon insistă să nu părăsesc Río, orice s-ar fi întâmplat. Îl însărcină pe Fabrice să mă supravegheze. Nu aveam intenția să *dezertez*. Nu aveam de ce să *dezertez*. Ar fi fost ridicol. Ce ar fi crezut oamenii din orașel, prietenii, invidioșii? Cum aș fi defilat fără să trezesc bănuieli? Era oare onest să trezesc bănuieli? Simon nu era responsabil. S-ar fi zbatut pentru mine, așa cum se zbatuse cu ocazia căsătoriei lui Fabrice. Ce impresie aș fi dat dacă aș fi stricat cea mai frumoasă fericită zi a vieții sale?...

Mi-am cumpărat un costum și pantofi pentru ceremonie.

Când cortegiul nupțial traversă orașelul într-un vacarm de claxoane, mi-am pus costumul și m-am îndreptat la picior spre casa mare albă de pe drumul marabutului. Un vecin se oferă să mă ducă cu mașina; i-am mulțumit. Aveam nevoie să merg, să-mi cadentez pașii după placul gândurilor, să înfrunt lucrurile, unul câte unul, în deplină luciditate.

Cerul era acoperit și un vânt răcoros îmi șfichiuia fața. Am ieșit din orașel, am mers de-a lungul cimitirului israelit și, ajuns pe drumul marabutului, m-am oprit pentru a contempla luminile ceremoniei.

O burniță începu să împrăște, ca pentru a mă trezi.

Nu devenim conștienți de ireparabil decât atunci când acesta s-a produs deja. Nicio noapte nu mi-a părut atât de apăsătoare; nicio sărbătoare nu mi-a părut la fel de cumplită. Muzica ce ajungea la mine avea un ton de incantație; mă conjura asemenea unui demon. Oamenii, care se distrau în jurul orchestrei, mă excludeau din jubilaria lor. Măsuram haosul imens pe care îl încarnam... De ce? De ce

eram obligat să trec atât de aproape pe lângă fericire fără să îndrăznesc să pun mâna pe ea? Ce crimă comisesem pentru a vedea una dintre cele mai frumoase povești scăpându-mi printre degete, ca sângele fierbinte dintr-o rană? Ce este dragostea dacă nu poate decât să constate pagubele? Ce sunt miturile și legendele sale, victoriile și miracolele sale, dacă îndrăgostiții nu sunt în stare să meargă dincolo de ei înșiși, să înfrunte trăsnetul din ceruri, să renunțe la bucuriile eterne pentru un sărut, o îmbrățișare, o clipă alături de persoana iubită?... Decepția îmi umfla venele cu o sevă veninoasă, sufocându-mi inima cu o furie josnică... Mă detestam că semănam cu o povară inutilă, abandonată pe marginea drumului.

M-am întors acasă beat de tristețe, sprijinindu-mă de ziduri pentru a nu cădea. Camereii mele i-a fost greu să mă accepte. Prăbușit lângă ușă, cu ochii închiși, cu bărbia în tavan, ascultam cum se loveau fibrele cărnii mele, apoi m-am clătinat până la fereastră; nu mai era camera mea cea pe care o traversam, ci un deșert.

Un fulger lumină întunericul. Ploaia cădea încet. Ferestrele erau în lacrimi. Nu aveam obiceiul să văd *plângând* ferestrele. Era un semn rău, cel mai rău dintre toate. Mi-am spus atunci: Atenție, Younes, ești pe cale să te înduioșezi de soarta ta. Și apoi, ce? Nu era oare exact ceea ce vedeam: ferestrele plângând? *Voiam* să văd lacrimile pe geamuri, să mă înduioșez de soarta mea, să mă pedepsesc, să devin una cu suferința mea.

Poate că așa e mai bine, îmi repetam. Émilie nu îmi era destinată. Nimic mai simplu. Nu se schimbă cursul a ceea ce ne-a fost deja scris... Prostii!... Mai târziu, mult mai târziu, aveam să ajung la acest adevăr: *Nimic nu ne este scris*. Altfel, procesele n-ar avea loc; morala n-ar fi decât o bătrână curtezană și rușinea n-ar roși în fața meritelor. Bineînțeles, sunt lucruri care ne depășesc, dar în majoritatea cazurilor rămânem principalii artizani ai nefericirilor noastre. Greșelile le facem cu propria mână și nimeni nu poate să se laude de a fi mai puțin de plâns decât vecinul său. Cât despre ceea ce numim fatalitate, aceasta nu este decât încăpățânarea noastră de a nu ne asuma consecințele micilor și marilor noastre slăbiciuni.

Germaine mă găsi lângă fereastră, cu nasul pe geam. Măcar o dată nu-mi tulbură suferința. Ieși în vârful picioarelor și închise ușa în urma ei fără zgomot.

[68](#) Cresus (cca. 595 î.Hr. – d. 546 î.Hr.) a fost ultimul rege al Lidiei, celebru pentru bogățiile sale considerabile, *n. tr.*

[69](#) În iconografia medievală și în alchimie se vorbește despre *mitul Salamandrei*, specie de triton despre care anticii credeau că poate să trăiască în mijlocul flăcărilor, devenind astfel un simbol al focului, *n. tr.*

[70](#) Emmanuel Robles (n. 1914, la Oran – d. 1995) – autor algerian francez, ale cărui opere au ca teme centrale războiul și rivalitatea politică la care a fost martor în Europa și Africa de Nord, *n. tr.*

[71](#) Adolescent, tânăr de o mare frumusețe, *n. tr.*

[72](#) Pantaloni largi de pânză purtați în Sahara, *n. tr.*

[73](#) Antologie de povești populare și alte povestiri culese și adnotate de-a lungul timpului, care prezintă o imagine a vieții intelectuale, morale și sociale a lumii persano-arabe medievale, *n. tr.*

[74](#) Un alt termen pentru „hammam”, *n. tr.*

[75](#) În original: „djiinn”, creaturi supranaturale din credințele de tradiție semitică. Pentru arabi reprezintă o altă rasă de pe Pământ, spirite care sălășluiesc în locuri pustii, poduri peste ape, cimitire și păduri și care iau diverse forme, umană sau animalieră (adesea șerpi), *n. tr.*

[76](#) Referire la nota de subsol de la pagina 312, *n. tr.*

Mă gândisem la Alger. La Bougie. La Timimoun. Să sar într-un tren și să mă las purtat departe de Río Salado. Mă închipuisem la Alger. La Bougie. La Timimoun. Nici măcar o dată nu mă văzusem plimbându-mă pe bulevarde, contemplând marea de pe o stâncă, meditând într-o grotă la poalele unui erg⁷⁷... Aveam de reglat niște conturi cu mine însumi... Nu putem fugi niciodată de noi înșine. Puteam să iau toate trenurile din lume, toate avioanele, toate pacheboturile – aș fi cărat peste tot unde aș fi mers acest lucru îndărătnic care își secreta fierea în mine. Dar nu mai puteam să-mi rumeg amărăciunea într-un colț al camerei. Trebuia să plec. Nu conta unde. Departe. Sau poate într-un orașel din vecinătate. Nu avea importanță. Aveam nevoie să plec oriunde. Río Salado era de nesuportat de când Simon se căsătorise cu Émilie.

Îmi aduceam aminte de un nebun zbârlit care venea în fiecare zi de târg la Jenane Jato să predice de-ale moralei. Era un lungan la fel de subțire ca o sulică, înfășurat într-o veche sutană strânsă pe talie cu un cordon smuls de la vreo perdea. Se cocoța pe o piatră și blama: „Nefericirea este o cale fără scăpare. Te duce drept în zid. Dacă vrei să ieși din asta, fă cale întoarsă de-a-ndărătelea. Astfel, vei crede că ea se îndepărtează în timp ce tu o înfrunți.”

M-am întors la Oran. În frumosul cartier al unchiului. Poate că încercam să mă întorc în timp, până la momentul școlii, apoi, avertizat, inițiat, să revin în prezent pur în trup și spirit, cu șansele intacte și tone de vigilență pentru a nu mi le strica... Casa unchiului nu îmi alină rana. Revopsită în verde, îmi devenise străină, cu portalul consolidat, zidul orfan de buganvilea și ferestrele cu obloane trase; strigătele mele de copil nu rezonau nicăieri...

Am bătut la ușa casei de vizavi; Lucette nu îmi deschise. „S-a mutat”, îmi zise o necunoscută. „Nu, nu a lăsat nicio adresă”.

Ce ghinion!

M-am învărtit aiurea prin oraș. De pe un stadion de fotbal se auzi un chiot. Dar nu îl învinse pe acela care vocifera în mine. La Medina J'dida⁷⁸ – orașelul negru unde arabii și berberii din ghetou erau mai albi decât albi înșiși –, m-am așezat pe terasa unei cafenele și m-am uitat fără răgaz la trecătorii de pe esplanada Tahtaha, convins că voi ajunge să disting printre ei fantoma tatălui meu în paltonul verde și greoi... Mantiile albe se amestecau cu hoardele de cerșetori. O lume era pe cale să se reconstruiască în autenticitatea ei seculară, cu ale sale bazaruri, băi turcești, dughene, minuscule prăvălii de bijutieri, de cizmari, de croitori slăbănogi. Medina J'dida nu se dăduse bătut. Supraviețuise holerei, abjurărilor⁷⁹ și degenerărilor, musulman și arabo-berber până în vârful unghiilor. Retras în spatele baricadelor maure și moscheilor, se ridica deasupra nefericirilor și afronturilor, se dorea demn și curajos, frumos în ciuda furiilor gestante, mândru de artizanii săi, de grupurile sale folclorice, ca *S'hab el Baroud*, și de ai săi „Raqba” – venerabile matahale sau tâlhari respectați cu charismă ciudată care îi fermecau pe puști și pe femeile fără virtute și le dădeau o senzație de siguranță oamenilor de rând din cartier. Cum putusem să renunț la această parte din mine? Ar fi trebuit să mă duc acolo regulat pentru a-mi repara fisurile, pentru a-mi întări certitudinile. Acum că Río Salado nu-mi mai vorbea pe aceeași limbă, ce limbă ar fi trebuit să adopt? Mi-am dat seama că mă mințisem întru totul.

Cine fusesem la Río? Jonas sau Younes? De ce atunci când colegii mei glumeau pe față râsul meu trenea în spatele râsului lor? De ce aveam tot timpul impresia că îmi croiesc un loc al meu printre prieteni, că eram vinovat de ceva atunci când privirea lui Jelloul o regăsea pe a mea? Fusesem oare tolerat, integrat, domesticit? Ce mă împiedica să fiu cu adevărat *eu*, să încarnez lumea în care evoluam, să mă identific cu ea până la a le întoarce spatele *alor mei*? O umbră. Eram o umbră, indecisă și sensibilă, la pânda unui reproș sau a unei insinuări pe care uneori le inventam, asemenea unui orfan într-o familie adoptivă, mai atent la stângăciile părinților adoptivi decât la devotamentul lor. În același timp, încercând să mă reabilitez în ochii orașelului Medina J'dida, mă întrebam dacă nu cumva continuam să mă mint, să fug de responsabilități făcându-i responsabili pe ceilalți. A cui era vina că Émilie îmi scăpase printre degete? A orașelului Río Salado, a dnei Cazenave, a lui Jean-Cristophe, a lui Simon? La drept vorbind, cred că greșeala mea era că nu avusesem curajul convingerilor mele. Puteam să-mi găsesc toate scuzele din lume, niciuna dintre ele nu mi-ar fi dat dreptate. În realitate, acum că îmi pierdusem chipul, îmi căutam o mască. Asemenea unui desfigurat, mă ascundeam în spatele pansamentelor care îmi serveau și drept paravan. Priveam pe ascuns adevărul celorlalți, abuzam de el pentru a-l îndepărta pe al meu. Tahtaha slăbea menghina care mă tortura. Mulțimea sa îmi distrăgea atenția. Dansul sacagiilor săi îmi calma migrenele. Erau ființe fabuloase acești sacagii, neobosiți și spectaculoși. Cu clopoței lor răsunători, burduful în bandulieră, pălăria înaltă și multicoloră ridicată în vânt, se învârteau în rochiile lor înzorzonate, vărsându-și apa proaspătă colorată cu ulei de ienupăr⁸⁰ în paharele de alamă pe care pierde-vară le înghițeau ca pe niște poțiuni magice. Mă surprindeam sorbind odată cu însetatul care își potolea setea, zâmbind atunci când sacagiul făcea pași de dans, încruntând sprâncenele când un plătitor prost îi strica dispoziția...

– Sunteți sigur că e totul în regulă? mă trezi un băiat.

Nu eram sigur de nimic...

Și apoi, de ce nu eram lăsat în pace?

Băiatul mă privi perplex când m-am ridicat în ciuda voinței mele și am plecat. Nu am înțeles de ce decât în orașul european: plecasem fără să-mi plătesc consumația...

Într-un bar sufocat de chiștocurile nestinse din scrumiere, mi-am privit paharul care mă sfida de pe tejghea. Voiam să mă îmbăt până-mi pierdeam mințile – nu mă simțeam demn să rezist tentațiilor. De zece ori, de douăzeci de ori, de treizeci de ori mi-am pus mâna pe pahar, fără să îndrăznesc să-l duc la gură. „Ai o țigară?”, mă întrebă vecina de tejghea. „Pardon? – Nu ai dreptul să fii trist când ai o mutră așa bine făcută ca a ta.” Respirația ei duhnind a alcool mă doboră. Eram extenuat, vedeam tulbure. Era o femeie fără chip, atât era de machiată. Ochii îi dispăreau în spatele unor gene false grotești. Avea o gură exagerat de roșie și dinți roși de nicotină. „Ai probleme, pisoiașul meu? Ei bine, nu pentru mult timp. Voi aranja asta. Dumnezeu mă trimite în ajutorul tău.” Brațul ei alunecă pe sub al meu. Cu o mișcare bruscă, mă smulse de pe tejghea. „Vino... N-ai ce căuta pe aici...”

Mă sechestră șapte zile și șapte nopți. Într-o cămăruță infectă la ultimul etaj al unui han puțind a hașiș și bere. Nu pot să spun dacă era blondă sau brunetă, tânără sau bătrână, grasă sau slabă. Nu-mi aduc aminte decât de gura ei mare și roșie și de vocea ei devastată de tutun și de alcool ieftin. Într-o seară mă anunță că promisem cât plătisem. Mă împinse către ușă, mă sărută pe gură – „Cadou din partea casei!” – și, înainte de a mă expedia, îmi zise: „Revino-ți, băiete. Nu există decât un Dumnezeu pe pământ, și acela ești tu. Dacă lumea nu-ți place, reinventează o alta și nu lăsa nicio supărare să te

coboare din cer. Viața surâde întotdeauna celui care știe să se răzbune.”

Ciudat cum uneori adevărurile care ne lipsesc ne ajung din urmă în locuri unde te aștepti mai puțin. Eram la doi pași de a mă duce de râpă și o prostituată matolită a fost cea care m-a repus pe picioare. Doar cu câteva cuvinte scăpate printre pufăituri de țigară, în pragul unei camere sordide care dădea spre un culoar insalubru și neluminat, într-un bordel clătinându-se de plăceri orgiace și încăierări titanice... Înainte de a ajunge în holul hanului, îmi revenisem din beție. Briza serii mă trezise complet. Am mers de la un capăt la altul al Frontului marin, contemplând vapoarele în port, macaralele și debarcaderele sub luminile reflectoarelor și, în toiul nopții, traulerele care brăzdau valurile, asemenea licuricilor care imită stelele; apoi, m-am dus la o baie maură pentru a mă spăla și a dormi dus; a doua zi, în zori, am luat autocarul și m-am întors la Río, decis să-mi smulg inima cu mâinile goale dacă mi s-ar mai fi întâmplat fie și o secundă să-mi plâng de milă.

Mi-am reluat munca la farmacie. Desigur, un pic schimbat, dar sobru. Mi se întâmpla să-mi pierd răbdarea când nu reușeam să descifrez mângăleala doctorilor de pe rețete, să nu suport ca Germaine să-mi pună aceleași întrebări, să-mi găsească aceleași cearcâne în jurul ochilor, același aer încăpățânat; totuși, după un mormăit, mă dezmeticeam și îmi ceream scuze. Seara, după ce închideam, ieșeam să-mi dezmoțesc picioarele. Mergeam în piață să-l văd pe tânărul polițist Bruno fălindu-se, sucind și răsucind cordonul fluierului în jurul degetului. Îmi plăceau zelul său placid, felul în care își înclina chipiul și curtoazia teatrală pe care o afișa din plin la trecerea fetelor tinere. Mă așezam la terasa unei cafenele și îmi sorbeam citronada plină de cristale, așteptând noaptea pentru a mă întoarce acasă. Uneori, mă afundam în livadă și mă uitam acolo. Nu eram nefericit; îmi lipsea compania. Întoarcerea lui André relansase barul, numai că partidele de biliard mă oboseau; José mă învingea frecvent... Germaine se gândi să mă însoare. Își invită mai multe dintre nenumăratele nepoate la Río Salado, în speranța ca una dintre ele să mă farmece; nici măcar nu-mi dădeam seama că plecaseră deja.

Îl revedeam, din când în când, pe Simon. Ne spuneam „bună ziua”, ne salutam cu mâna, uneori ne regăseam câteva minute în jurul unei băuturi revigorante, vorbind de lucruri vagi și neinteresante. La început, îmi purta pică de a fi „chiulit” de la căsătoria lui ca de la un curs ordinar plictisitor, apoi schimbă subiectul, având fără îndoială alte preocupări prioritare. Simon locuia la Émilie, în casa mare de pe drumul marabutului. Dna Cazenave insistase asupra acestui lucru. În plus, nu erau case libere în orașel, iar cea pe care o ocupa familia Benyamin era mică și fără farmec.

Lui Fabrice i se născu și al doilea copil. Fericitul eveniment ne reuni pe toți – exceptându-l pe Jean-Cristophe care nu mai dăduse vești de la scrisoarea pe care i-o trimisese lui Simon – într-o frumoasă vilă de pe cornișa oraneză. André profită de asta pentru a ne-o prezenta pe verișoara și soția lui, o andaluză robustă din Grenada, înaltă ca un turn, cu fața masivă și frumos ornată cu doi ochi mari verzi splendizi. Era nostimă, dar strictă când era vorba să-și învețe soțul despre bunele maniere. În cursul acelei seri am remarcat că Émilie aștepta un copil.

Câteva luni mai târziu, dna Cazenave plecă la Guyane, unde scheletul soțului ei – director de închisoare la Saint-Laurent-du-Maroni, dispărut în pădurea amazoniană în timpul unei urmăriri de deținuți – fusese găsit de contrabandiști și identificat datorită efectelor personale. Ea nu mai reveni niciodată la Río. Nici măcar pentru a sărbători nașterea lui Michel, nepotul ei.

În vara lui 1953, am făcut cunoștință cu Jamila, fiica unui avocat musulman pe care unchiul îl cunoștea din facultate. Ne-am întâlnit din întâmplare într-un restaurant la Nemours. Jamila nu era

foarte frumoasă, dar îmi aducea aminte de Lucette; îmi plăceau privirea ei liniștită, mâinile ei fine și albe care țineau lucrurile – șervețel, lingură, batistă, geantă, fructe – cu multă atenție, ca și cum era vorba de relicve. Avea ochii negri și inteligenți, gura rotundă și minusculă și o seriozitate care trăda o educație severă, dar modernă, îndreptată spre lume și provocările ei; studia dreptul și aspira la o carieră de avocat, ca și tatăl ei. Ea mi-a scris prima; câteva rânduri de salutări pe dosul unei cărți poștale care înfățișa o oază din Bou Saada unde tatăl ei profesa. Au trecut luni până i-am răspuns. Am schimbat scrisori și felicitări ani buni, fără ca unul dintre noi doi să depășească limita salutului și să-i declare celuilalt ceea ce pudoarea sau prudența sa excesivă ținea sub tăcere.

În prima dimineață a primăverii lui 1954, unchiul mă rugă să scot mașina din garaj. Purta costumul verde pe care nu-l mai îmbrăcase de la cina pe care o oferise în onoarea lui Messali Hadj, cu treisprezece ani în urmă la Oran, cămașa albă înălțată de un papion, ceasul de buzunar din aur agățat de vestă, pantofii negri cu vârf ascuțit și un fes cumpărat recent într-un vechi butic turcesc din Tlemcen.

– Vreau să merg să mă reculeg la mormântul patriarhului, mă anunță el.

Cum nu știam unde era mormântul patriarhului, mă ghidă unchiul prin târgușoare și pe șosele. Am mers toată dimineața, fără să ne oprim pentru a ne odihni sau pentru a lua masa. Germaine, care nu mai suporta emanațiile carburantului, era palidă din cauza răului și virajele neîncetate care ne conduceau în aval și în amonte nu i-l diminuau. Am ajuns pe culmea unui munte stâncos târziu după-amiaza. Jos, câmpia cadrilată de câmpuri de măslin rezista vitejește aridității. Pe alocuri, pământul crăpa sub asalturile eroziunii și hățișurile se deșertificau. Câteva suprafețe de apă încercau să salveze aparențele, dar era evident că seceta le va sorbi până la ultima picătură. Turme de oi pășteau la poalele colinelor, la fel de depărtate unele de altele ca niște cătune prăfuite strivite de soare. Unchiul își duse mâna pavăză și cercetă depărtările. Aparent, nu descoperi nimic din ceea ce tocmai căutase. Urcă o pantă abruptă pietroasă până la un fel de boschet în mijlocul căruia o ruină începea să se macine. Erau relicvele unui marabut sau ale unui mausoleu dintr-o altă epocă, pe care iernile aspre și verile caniculare le erodaseră cu totul. În umbra unui zid încremenit în propriile pietre, un mormânt decolorat își număra fisurile. Era mormântul patriarhului. Unchiul era mâhnit să-l găsească într-o asemenea stare. Ridică o grindă, o sprijini de un zid din pământ năruit și o privi cu o infinită tristețe, apoi îndepărtă respectuos o ușă din lemn mâncat de carii și intră în sanctuar. Eu și Germaine am așteptat într-o curtică acoperită de mărcinișuri spinoase. Germaine se așeză pe o piatră și își luă capul între mâini. Nu spusese nimic de când părăsisem Río Salado. Când Germaine tăcea așa, mă temeam de ce e mai rău.

Unchiul reveni în momentul în care soarele asfințea. Umbra mausoleului se alungise excesiv și o adiere răcoroasă începuse să șuiere prin tufișuri.

– Să ne întoarcem acum, zise unchiul, îndreptându-se spre mașină.

Mă așteptam să-mi vorbească despre patriarh, despre trib, despre Lalla Fatna, despre motivele care îl determinaseră brusc să vină pe acest munte bântuit de vânturi; dar el nu făcu nimic din toate astea. Se instalează în scaunul de lângă mine și nu mai scăpă drumul din ochi. Am mers o bună bucată din noapte. Pe bancheta din spate, Germaine ațipise. Unchiul nu se clintea. Rătăcea, pierdut printre

gândurile lui. Nu mai mâncaserăm ceva încă de dimineață; nici măcar nu-și dădea seama de asta. Am observat că fața îi pălise, că obrajii îi erau adânciți, că privirea lui îmi amintea de aceea în spatele căreia se retrăgea altădată, atunci când se cufunda nitam-nisam într-o lume paralelă, care i-a fost ocnă și azil ani de-a rândul.

– Mă sperie, îmi mărturisii Germaine câteva săptămâni mai târziu.

Unchiul nu dădea impresia că recidivase. Continua să citească și să scrie, să ni se alăture la masă și să se plimbe prin livezi în fiecare dimineață, numai că nu ne mai adresa niciun cuvânt. Dădea din cap, zâmbea uneori pentru a-i mulțumi lui Germaine când îi aducea ceai sau îi netezea un pliu al vestei, dar nu scotea un cuvânt. Putea la fel de bine să stea pe balansoar în balcon și să contemple colinele; apoi, la venirea serii, se ducea în cameră, se îmbrăca în cămașa de noapte, își puna papucii și se închidea cu cheia de două ori în birou.

Într-o noapte, se lungi pe pat și ceru să mă vadă. Paloarea i se accentuase și mâna îi era rece, aproape înghețată, când mă prinse de încheietură.

– Mi-ar fi plăcut să-ți cunosc copiii, băiete. Ei m-ar fi umplut, fără îndoială, de bucurie. Niciodată nu mi-a sărit pe genunchi un copilăș.

Ochii îi sclipeau de lacrimi.

– Ia-ți o soție, Younes. Numai dragostea este capabilă să ne răzbune împotriva loviturilor josnice ale vieții. Și nu uita: dacă o femeie te-ar iubi, nicio stea nu ți-ar sta în cale, nicio divinitate nu ți-ar ajunge la călcâie.

Simțeam cum frigul care pune stăpânire pe el se răsfrângea și asupra mea, se fofila printre frisoanele pe care mi le transmitea de la încheietură și se ramificau în toată ființa mea. Unchiul îmi vorbea îndelung; fiecare dintre vorbele sale îl îndepărta câte puțin de lumea noastră. Era pregătit să plece. Germaine plângea, prăbușită la un capăt al patului. Hohotele ei acopereau vorbele unchiului. A fost o noapte ciudată, profundă și ireală totodată. Afară, un șacal urla cum nu auzisem niciodată urlând un animal. Degetele unchiului îmi lăsau pe încheietură o amprentă violacee; asemenea unui garou, ele îmi împiedicau sângele să circule; brațul îmi era amortit. Numai când am văzut-o pe Germaine închinându-se și închizând ochii soțului ei am admis că o ființă dragă avea dreptul să se stingă asemenea soarelui la căderea nopții, ca o lumânare în bătaia vântului, și că răul pe care ni-l cauzează prin dispariția sa face parte din viață.

Unchiul nu avea să-și mai vadă patria trecând la arme. Soarta îl considerase nedemn de asta. Altfel cum s-ar explica faptul că s-a stins doar cu cinci luni înainte de vâlvătaia atât de așteptată și atât de amânată a Eliberării? Ziua Sfinților din 1954 ne luă prin surprindere. Cafegiul tuna și fulgera, cu ziarul deschis pe tejghea. Războiul de independență începuse, dar pentru cei mai mulți dintre muritori, cu excepția unui acces scurt de indignare repede estompat de vreo bizarerie de pe stradă, nu erau decât câteva ferme arse în Mitidja care îi împiedicau să doarmă adânc. Totuși, muriseră oameni la Mostaganem; jandarmi surprinși de agresori înarmați. Și ce-i cu asta? se replica. Și șoseaua ucide tot atâția. Și răufăcătorii la fel... Ceea ce nu se știa era că de această dată drumul era cu adevărat deschis și că nu era de luat în calcul niciun pas înapoi. O mână de revoluționari hotărâse să treacă la fapte, să zdruncine un popor lovit de mai mult de un secol de colonizare, încercat sever de diferitele insurecții declanșate de triburile singuratice de-a lungul generațiilor și pe care armata colonială, omnipotentă și mitică, îl reducea invariabil la tăcere după câteva bătălii aranjate, după câteva expediții represive, după câțiva ani de uzură. Chiar și faimoasa OS (Organizația Secretă), care se

remarcase spre sfârșitul anilor 1940, nu zăpăcise decât puțini militanți musulmani în lipsă de confruntări puternice. Ceea ce se declară în acea noapte, oarecum peste tot în Nordul algerian, exact la miezul nopții, în primul minut al primei zile din noiembrie, nu era oare decât un foc de paie, o scânteie efemeră în suflul spulberat al exasperării eterne a populațiilor autohtone dislocate, incapabile să se mobilizeze în jurul unui proiect comun?... Nu de această dată. „Actele de vandalism” se înmulțeau în toată țara, sporadice, apoi mai grave, uneori cu o temeritate stupefiantă. Ziarele vorbeau de „teroriști”, de „rebeli”, de „nelegiuți”. Se auzea de încăierări ici și colo, mai ales în munți, și se întâmpla ca militarii uciși să fie deposedați de arme și bagaje. La Alger, un comisariat fusese nimicit într-o clipită; la fiecare colț de stradă erau răpuși polițiști și funcționari; iar trădătorii erau căsăpiți. În Kabylia, se semnalau mișcări suspecte, chiar grupulețe în ținute militare și cu arme rudimentare care îi surprindeau pe jandarmi, înainte de a dispărea în natură. În munții Aurès, se vorbea de colonei și de escadroane întregi, de armate de luptători de gherilă imperceptibile și de zone interzise. Nu departe de orașelul nostru, în Fellaoucène, zonele de corturi se goleau de bărbați; noaptea, aceștia luau cu asalt munții accidentați pentru a se regrupa în unități de rezistență. Mai aproape, la mai puțin de câțiva kilometri în linie dreaptă, Aïn Témouchent înregistra atentate chiar în inima orașului. Trei inițiale acopereau graffiti de pe zid: FLN⁸¹. Frontul Eliberării Naționale. Un program întreg. Cu propriile legi, directive, apeluri la revoltă generală. Cu propriile avertizări. Cu propriile interdicții. Cu propriile tribunale. Cu propriile secții administrative. Cu propriile rețele încurcate, labirintice, eficiente. Cu propria armată. Cu propriul radio clandestin care se revolta în fiecare zi în casele cu obloanele trase... La Río Salado, eram pe altă lume. Ecourile de pretutindeni ajungeau la noi diminuate de o succesiune interminabilă de filtre. Arabii care se istoveau în livezi aveau cu siguranță ochi care luceau de o lumină bizară, numai că nu își schimbaseră deloc obiceiurile. Din zori erau la treabă, neridicându-și capul decât la căderea nopții. Pe alocuri, oamenii continuau să se converseze la cafenea, delectându-se cu lichior de anason. Chiar și Bruno polițistul nu considera necesar să scoată piedica de siguranță a pistolului său; spunea că nu era nimic grav, că era vorba de un fenomen trecător și că totul urma să reintre în normal. A trebuit să așteptăm timp de mai multe luni pentru a vedea în sfârșit împrăștierea „rebeliunii” stropindu-ne neliniștea. Niște necunoscuți incendiară o fermă izolată; apoi, în trei reprize, dădură foc viei înainte de a sabota cu dinamită o pivniță viticolă. Era prea mult. Jaime J. Sosa puse pe picioare o miliție și instală un dispozitiv securizant în jurul viilor. Poliția încercă să-l liniștească, explicându-i că luase măsurile care se impuneau; în zadar. Ziua, se vedea cum fermierii greblau pământurile, cu pușca de vânătoare în față, în mod ostentativ; noaptea, rondurile se efectuau conform regulilor artei militare, cu parole de trecere și focuri de somajie.

În afara câtorva mistreți răpuși de milițieni cu trăgace nervoase, nu a fost somat nimeni.

Pe termen lung, vigilența mai slăbi și oamenii îndrăzniră din nou să circule noaptea fără să se teamă de a fi hărțuiți.

Recoltele care urmară au fost celebrate așa cum trebuia. Pentru bal, au fost invitate trei orchestre dintr-un foc și Río dansă până la epuizare. Pépé Rucillio profită de frumosul anotimp pentru a-și pune pirostriile cu o cântăreață din Nemours cu patruzeci de ani mai tânără ca el. Moștenitorii lui protestară la început, apoi, averea patriarhului lor fiind incalculabilă, se îmbuibară ca niște căpcăuni și visară la alte agape. În cursul ceremoniei nupțiale am dat nas în nas cu Émilie. Cobora din mașina soțului ei, ținându-și copilul la piept; eu ieșeam din sala festivă, cu Germaine la braț. Timp de o fracțiune de

secundă Émilie păli. Brusc, se întoarse spre Simon, care îmi schiță un mic zâmbet înainte de a-și împinge soția printre petrecăreți. M-am întors pe jos acasă, uitând că mașina mi-era parcată lângă cea a prietenului meu.

Apoi, veni dezastrul!

Nimeni nu se aștepta la asta. Războiul debuta cu cel de-al doilea an și, în afară de câteva sabotaje înregistrate mai sus, niciun incident nu a mai fost deplâns apoi la Río. Oamenii își vedeau de treburile lor, ca și cum nu se întâmpla nimic, asta până în dimineața aceea a lui februarie 1956. O mantie de plumb se abătu asupra orașelului. Oamenii erau împietriți; se priveau fără să se vadă cu adevărat, literalmente depășiți de evenimente. De îndată ce am văzut mulțimea din jurul barului lui André, am înțeles.

Corpul era întins pe pământ, în pragul barului, cu picioarele în curte, iar restul în interiorul încăperii. Îi lipsea un pantof; probabil că îl pierduse când se apăra de agresorul său ori când încerca să fugă. O zgârietură îi pleca de la călcâi și urca până aproape de genunchi, întretăiată de râulețe minuscule de sânge... José!... Se târâse vreo douăzeci de metri înainte de a-și da sufletul. Urma târârii sale disperate se imprimase în praf. Mâna stângă i se agăța de un capăt al tocului ușii, cu unghiile date peste cap. Promise mai multe lovituri de cuțit, unele vizibile pe latura dezvelită a spatelui, deoarece cămașa i se deșirase de la un capăt la altul; balta de sânge în care zăcea depășea pragul barului, densă, plină de cocoloașe. A trebuit să trec peste trup ca să intru. Lumina zilei însenina o parte a chipului lui José; ai fi zis că asculta pământul, așa cum făceam altădată, lipindu-ne urechile de șine ca să auzim dacă sosea vreun tren. Privirea lui sticloasă amintea de cea a unui fumător de opiu; era deschisă asupra lumii, dar nu zărea vreun semn.

– Spunea că era murdăria binecuvântată pe care Domnul a călcat, suspină André, prăbușit la piciorul tejghelei, cu bărbia pe genunchi și mâinile în jurul picioarelor.

Abia se zărea în penumbră.

Plângea.

– Voiam să trăiască bine, ca orice văr al lui Dédé Jiménez Sosa, și la fiecare festin pe care i-l ofeream se mulțimea cu un colț de pâine. Se temea să nu-l iau drept un profitor.

Simon era și el acolo, prăbușit la rândul lui. Își ținea coatele pe tejghea și capul între mâini. Bruno polițistul stătea pe scaun, în fundul încăperii; încerca să-și revină din șoc. Alți doi bărbați stăteau lângă masa de biliard, buimaci.

– De ce el? gemu André din adâncul durerii sale. Era José, pentru Dumnezeu! Și-ar fi dat și ultima cămașă cui i-ar fi cerut.

– Nu e drept, spuse cineva din spatele meu.

Primarul sosi în fugă. Când recunoscu trupul lui José, își duse mâna la gură pentru a-și înăbuși un strigăt. Mașinile invadară curtea barului. Am auzit portierele trântindu-se. „Ce s-a întâmplat?”, se întreba lumea. Nimeni nu răspunse. În câteva minute, se strânsese întregul orașel. Corpul lui José se acoperi cu o pătură. O femeie începu să urle afară. Era mama lui José. Cei apropiați o împiedicară să se apropie de trupul fiului ei. O agitație ușoară se produse atunci când André se ridică și ieși în curte. Era negru de furie; ochii îi scăpărau de ură.

– Unde este Jelloul? tună el și tot trupul îi zvâcni de mânie. Unde este acest imbecil de Jelloul?

Jelloul străbătu prin mulțime și veni să se prezinte în fața patronului său. Era năuc, nu știa ce să facă cu mâinile.

– Ce naiba făceai când José era căsăpît?

Jelloul fixă cu privirea vârful pantofilor. André îi ridică capul cu vârful cravașei.

– Unde te duseși, gunoiule? Ți-am zis să nu părăsești barul cu niciun preț.

– Tata era bolnav.

– Mereu a fost. De ce nu mi-ai zis că te întorci în cocioaba ta? José n-ar fi venit să-ți țină locul și ar fi trăit și acum... Și apoi, cum se face că nefericirea vine în singura noapte în care nu ești acolo, hm?

Jelloul își lăsa capul jos și André trebui să-i ridice din nou bărbia cu vârful cravașei:

– Uită-te în ochii mei când îți vorbesc... Cine e lașul care l-a înjunghiat pe José?... Trebuie să-l cunoști, nu-i așa? Te-ai înțeles cu el. De asta te-ai întors la cocioaba ta. Pentru a-l lăsa pe José pe mâna complicelui tău, nu-i așa? Ca să-ți faci un alibi, fiu de câine... Privește-mă, îți spun. Poate că, la urma urmei, tu ești. De când îți rumegi ranchiuna... Mă înșel, gunoi ordinar? De ce privești în jos? José este acolo, strigă el, arătând trupul în pragul barului. Cu siguranță tu i-ai dat lovitura fatală. José nu s-ar fi lăsat luat prin surprindere de un necunoscut. Doar un individ în care avea încredere putea să se apropie de el. Arată-ți mâinile.

André verifică mâinile, hainele lui Jelloul, în căutarea unei pete de sânge, îl percheziționează, apoi, negăsind nimic, începu să-l bată cu cravașa.

– Te crezi șmecher? Îl ucizi pe José, apoi te întorci la tine să te schimbi și revii. Pun mâna în foc că așa s-au petrecut lucrurile. Te cunosc eu.

Înfuriat de propriile vorbe, orbit de durere, îl aruncă pe Jelloul la pământ și începu să-l ia la bătaie. Nimeni, din jurul scenei, nu mișcă un deget. Durerea lui André era prea puternică, se pare, pentru a fi contestată. M-am întors acasă, sfâșiat între mânie și indignare, rușinat și înjosit, de două ori torturat, și de moartea lui José, și de martiriul lui Jelloul. Întotdeauna a fost așa, îmi repetam pentru a mă eschiva; când nu găsim un sens nefericirii noastre, căutăm un vinovat, și nu era un țap ispășitor mai bun în acea dimineață la locul dramei decât Jelloul.

Jelloul a fost arestat, încătușat și condus la postul de poliție. Zvonurile lăsau să se înțeleagă că mărturisise, că acea crimă nu avusese mare lucru de-a face cu toate convulsiile care agitau țara. Și totuși! Moartea lovise și nimeni nu putea să jure că nu lăsase amprente asupra oamenilor. Fermierii își întăriră miliția și, din când în când, între două schelelăituri de șacal, focuri de armă răsunau în noapte. A doua zi, se vorbea de o intruziune suspectă demascată, de capturări nedorite ca de vânat, de incendiu criminal împiedicat. Într-o dimineață, ducându-mă la Lourmel, am văzut fermieri înarmați pe marginea drumului. Erau febrili. La picioarele lor zăcea corpul însângerat al unui tânăr musulman zdrențăros. Era expus asemenea unui trofeu de vânătoare, cu un pistol vechi pe post de dovadă lângă el.

Câteva săptămâni mai târziu, un băiat bolnăvicios și suferind mă vizită la farmacie. Îmi ceru să-l urmez în stradă. O femeie plânsă ne aștepta pe trotuarul de vizavi, înconjurată de o liotă de copii dezorientată.

– Este mama lui Jelloul, îmi zise băiețandrul.

Ea se repezi spre mine și mi se aruncă la picioare. Nu înțelegeam ce încerca să-mi povestească. Vorbele i se înecau în lamentații și gesturile ei disperate mă derutau. Am condus-o înăuntru la farmacie pentru a o calma și a descifra ceea ce bolborosea. Vorbea repede, amesteca totul, nu termina bine o

frază, că intra în transă. Obrajii îi erau brăzdați de zgârieturi, ceea ce dovedea că își rănise fața cu unghiile în semn de mare necaz. Într-un final, extenuată, acceptă să bea apa pe care i-o oferisem și se prăbuși pe bancă. Îmi povesti despre vicisitudinile familiei, despre boala soțului ei cu ambele brațe amputate, despre rugile ei repetate la ansamblul de marabuți din regiune, înainte de a mi se arunca din nou la picioare și de a mă implora să-l salvez pe Jelloul. „Este închis nevinovat. Toată lumea de pe la noi vă va spune asta. Jelloul era printre noi când europeanul a fost omorât. Vă jur. M-am dus la primar, poliție, judecători; nimeni n-a vrut să mă asculte. Ești ultima noastră speranță. Tu te înțelegi bine cu dl André. Te va asculta. Jelloul nu este un asasin. Tatăl lui a făcut o criză în acea seară și eu mi-am trimis nepotul să-l caute. Nu e drept. I se va tăia capul degeaba.” Băiețandru era nepotul în cauză. El mă asigură că era adevărat, că Jelloul nu purta niciodată cuțit la el și că ținea la José.

Nu vedeam ce puteam face eu, dar le-am promis să-i relatez fidel lui André ce îmi declaraseră. După plecarea lor, nu am mai avut curajul s-o fac și am decis să renunț. Știam care era decizia irevocabilă a tribunalului, că André nu mă va asculta. De la moartea lui José, era mereu furios, molestându-i pe arabi pe câmpuri pentru nimicuri. Am petrecut o noapte agitată. Somnul mi-a fost tulburat de coșmaruri dezgustătoare care m-au obligat de mai multe ori să aprind lumina de la căpătâi. Nefericirea acestei femei pe jumătate nebună și a odraslei sale mă umplea de un rău vertiginos. Capul îmi plesnea de lamentații și de strigăte ininteligibile. A doua zi, n-am avut puterea să-mi reiau munca la farmacie. Cântăream argumentele pro și contra, înclinând spre a mă abține. Nu mă imaginam pledând pentru cauza lui Jelloul în fața unui André de o răutate și o brutalitate de nerecunoscut. Era în stare să nu vadă în mine decât un musulman care se solidariza cu un asasin din propria comunitate. Nu el mă respinsese când încercasem să-l consolez la cimitir, la înmormântarea lui José? Nu el bombănise, în intenția fățișă de a mă răni, că *toți* arabii sunt niște ingrați și niște lași? De ce rostise asemenea vorbe într-un cimitir creștin în care eu eram singurul musulman, dacă nu pentru a mă face să sufăr?

Două zile mai târziu, m-am surprins parcându-mi mașina în curtea mare a fermei lui Jaime Jiménez Sosa. André nu era acasă. Am cerut să-l văd pe tatăl său. Un servitor mă rugă să aștept în mașină cât mergea el să vadă dacă stăpânul voia să mă primească. Reveni după câteva minute și mă conduse pe colina care domina întinderea. Jaime Jiménez Sosa se întorcea de la o plimbare ecvestră. Se pregătea să-și încredințeze calul unui grăjdar. Mă privi insistent pentru o clipă, intrigat de vizita mea, apoi, după ce lovi cu putere crupa animalului, se îndreptă spre mine.

– Ce pot face pentru tine, Jonas? îmi aruncă el de departe, expeditiv. Tu nu bei vin și nu este încă anotimpul culesului viilor.

Un servitor alergă să-l debaraseze de casca colonială și de cravașă; Jaime îl expedie cu un gest disprețuitor, nelăsându-i răgazul să se apropie.

Trecu prin fața mea fără să se oprească și fără să-mi întindă mâna.

L-am urmat.

– Care e problema, Jonas?

– Este puțin complicat.

– Atunci spune de-a dreptul.

– Nu îmi ușurați sarcina zorindu-mă.

Încetini pasul, apoi, strecurându-și mâna sub cască, mă privi în față.

– Te ascult...

– Este vorba despre Jelloul.

Tresări. Maxilarele i se crispară. Își ridică brusc casca și își tamponă fruntea cu o batistă.

– Mă dezamăgești, tinere, zise el. Nu ești făcut din același aluat și ești foarte bine acolo unde ești.

– Este cu siguranță o neînțelegere.

– A, da? Care?

– Jelloul este poate nevinovat.

– Ce vorbești! Angajez arabi de generații întregi și știu cum sunt. Sunt toți niște șerpi... Această viperă a mărturisit. A fost condamnat. Voi avea grijă personal să-i cadă capul.

Reveni spre mine, mă luă de cot și mă invită să fac câțiva pași cu el.

– E foarte serios, Jonas. Nu este vorba de o simplă dispută, ci de un adevărat război. Țara se clatină și nu este momentul să împăcăm și capra, și varza. Trebuie să lovim tare și drept. Nicio slăbiciune nu este tolerată. Acești criminali trebuie să înțeleagă că nu vom ceda. Orice lepădătură care ne cade în mână trebuie să plătească pentru alții...

– Familia lui a venit să mă vadă...

– Jonas, bietul meu Jonas, mă întrerupse el, nu știi despre ce vorbești. Ești un tânăr bine-crescut, integru și inteligent. Rămâi în afara acestor fapte de derbedei. Vei fi mai puțin dezorientat.

Era agasat de insistența mea. Și furios de a fi trebuit să se coboare la statutul unui majordom nedemn de a avea un destin, pentru că o soartă, așa ipotetică cum era, îi ajungea din plin. Îmi dădu drumul, schiță o grimasă șovăielnică, își puse batista în buzunar, apoi, făcându-mi un semn din cap, îmi ceru să-l urmez.

– Vino, Jonas...

Merse înaintea mea, luând în trecere un pahar de suc de portocale pe care un servitor ivit de aiurea i-l întinse. Jaime Jiménez Sosa era bondoc, îndesat ca o bornă; totuși, părea să se fi înălțat cu câțiva centimetri. O enormă pată de transpirație îi îmbibase cămașa pe care adierea vântului i-o umfla pe laturi. Încins în pantalonii de echitație, cu casca colonială pe ceafă, avea aerul de a cuceri lumea la fiecare pas.

Odată ajunși în vârful colinei, îndepărtă picioarele și făcu în aer un arc cu brațul, ținând paharul în față asemenea unui sceptru. Mai jos, câmpia își etala podgoriile cât vedeai cu ochii. În depărtare, pe care bruma o încărunțea, munții păreau niște monștri preistorici adormiți. Jaime cuprinse cu privirea întregul peisaj. Își înălța capul de fiecare dată când o priveliște i-o acapara.

Un zeu contemplându-și universul n-ar fi fost așa de admirabil ca el.

– Privește, Jonas... Nu este o panoramă unică?

Paharul îi fremătă în mână.

Se întoarse încet spre mine, cu un ușor surâs pe buze.

– Este cel mai frumos spectacol din lume.

Cum nu răspundeam, dădu din cap și începu să contemple viile care se înlănțuiau până la poalele orizontului.

– Adesea, zise el, când vin aici să admir toate astea, mă gândesc la oamenii care făceau la fel, acum multă vreme, și mă întreb ce vedeau cu adevărat. Încerc să-mi imaginez acest teritoriu de-a lungul epocilor și mă pun în locul acestui nomad berber, al acestui aventurier fenician, acestui predicator creștin, acestui centurion roman, acestui precursor vandal, acestui cuceritor musulman – de

fapt, al tuturor acestor oameni pe care destinul i-a adus pe aici și care s-au oprit în vârful acestei coline, exact în locul în care stau azi...

Ochii i se ațintiră într-ai mei.

– Ce puteau să vadă de aici, în aceste epoci diferite? mă întrebă el... Nimic... Nu era nimic de văzut, doar o câmpie sălbatică infestată de reptile și de șobolani, câteva ridicături invadate de buruieni, poate un grajd azi dispărut sau o potecă himerică ce își croia drum în ciuda tuturor opreliștilor...

Brațul lui mătură furios peisajul și stropi de suc scânteiară în aer. Făcu un pas înapoi pentru a fi la aceeași înălțime cu mine și povesti:

– Când strămoșul meu a ales această văgăună sordidă, era sigur că va muri înainte de a scoate cel mai mic profit din ea... Am fotografii acasă. Nu exista nicio colibă în împrejurimi, niciun copac, niciun leș de animal albit de eroziune. Strămoșul meu nu și-a continuat totuși drumul. Și-a suflecat mânecele, și-a făcut cu mâinile lui uneltele de care avea nevoie și s-a pus să plivească, să defrișeze, să deștelenească pământul, până când mâinile lui n-au mai putut să taie nici măcar o bucată de pâine... Ziua era o galeră, seara o ocnă și iadul în toate anotimpurile. Și ai mei n-au renunțat niciodată; nici măcar o dată, nici măcar o clipă. Unii crăpau de eforturi supraomenești, alții sucombau bolilor și niciunul nu a bănuțit ceea ce urma să înfăptuiască. Și datorită familiei *mele*, Jonas, datorită sacrificiilor și credinței sale pământul sălbatic s-a lăsat îmblânzit. De la o generație la alta, s-a preschimbat în câmpuri și vii. Toți copacii pe care îi vezi împrejurul nostru povestesc un capitol din istoria strămoșilor *mei*. Fiecare portocală pe care o strivești îți aduce o mărturie a sudorii lor, fiecare nectar păstrează încă savoarea entuziasmului lor.

Cu un gest teatral, îmi arată ferma:

– Această mare construcție care îmi servește de fortăreață, această vastă casă albă în care am venit pe lume și în care, copil fiind, am alergat ca un nebun, ei bine, tatăl meu a ridicat-o cu propriile mâini asemenea unui monument în amintirea alor săi... Această țară ne datorează totul... Am construit drumuri, am pus șine de cale ferată până la porțile Saharei, am aruncat poduri pe deasupra cursurilor de apă, am clădit orașe unele mai frumoase ca altele și sate de vis spre surprinderea mă răcinișurilor... am făcut dintr-o pustiire milenară o țară magnifică, prosperă și ambițioasă, și dintr-un pietriș amar o minunată grădină a Edenului... Și voi vreți să ne faceți să credem că ne-am zbatut degeaba?

Strigătul îi era atât de puternic, încât stropi din saliva lui îmi atinseră fața.

Ochii i se întunecară când își agită sentențios degetul pe sub nasul meu:

– Nu sunt de acord, Jonas. Nu ne-am zdrobit brațele și inimile în zadar... Acest pământ îi recunoaște pe ai săi și *noi* suntem cei care l-au slujit așa cum rar ne slujim propria mamă. Este generos pentru că știe că-l iubim. Strugurele pe care ni-l oferă îl bea împreună cu noi. Întinde urechea către el și îți va spune că merităm fiecare palmă de pământ din câmpurile noastre, fiecare fruct din copacii noștri. Am găsit un ținut mort și i-am insuflat sufletul nostru. Sângele și sudoarea noastră irigă râurile. Nimeni, domnule Jonas, spun bine nimeni, nici de pe această planetă, nici de altundeva, nu ar putea să ne renege dreptul de a continua să îl slujim până la sfârșitul lumii... Mai ales acești păduchioși de trândavi care cred că, asasinând bieți indivizi, ne taie craca de sub picioare...

Paharul îi vibra în pumn. Tot chipul îi era tulburat și privirea lui încerca să mă pătrundă din toate părțile.

– Aceste pământuri nu sunt ale lor. Dacă acestea ar putea, i-ar blestema așa cum îi blestem eu de

fiecare dată când văd flăcări ucigașe năruind în cenușă vreo fermă în depărtare. Dacă ei cred că așa ne impresionează, își pierd timpul și îl pierd și pe al nostru. Nu vom ceda. Algeria este invenția noastră. Ea este ceea ce noi am reușit mai bine și nu vom lăsa nicio mână necurată să ne pângărească grânele și recoltele.

Țâșnind dintr-un ungher al subconștientului meu, atunci când credeam că o îngropasem definitiv, imaginea lui Abdelkader roșu de rușine pe podiumul clasei în școala primară îmi fulgeră sufletul. L-am revăzut clar crispându-se de durere în timp ce degetele învățătorului îi răsuceau urechea. Vocea stridentă a lui Maurice îmi explodează în cap: „Pentru că arabii sunt niște leneși, domnule!”. Unda ei de șoc mi se repercută în trup ca o detonare subterană de-a lungul șanțurilor unei fortărețe. Aceași furie, care pusese stăpânire pe mine în acea zi la școală, mă inundă. În același fel. Asemenea unei lave țâșnind din adâncul măruntaielor mele. Dintr-odată, am uitat de scopul vizitei mele, de riscurile la care era supus Jelloul, de angoasele mamei lui, și am început să nu-l mai văd decât pe dl Sosa în picioare, în culmea aroganței, decât strălucirea nesănătoasă a trufiei sale hipertrofiate care îi dădea culorii zilei ceva purulent.

Fără să-mi dau seama și incapabil să mă stăpânesc, m-am pus în fața lui și, cu o voce fără noduri, tranșantă și tăioasă ca lama unei săbii, i-am spus:

– Acum mult timp, domnule Sosa, înainte de dumneavoastră și de strămoșul dumneavoastră, un bărbat stătea în locul în care vă aflați acum. Atunci când își ridica ochii asupra acestei câmpii, nu putea să se abțină să se identifice cu ea. Nu existau nici drumuri, nici căi ferate, iar fisticii și măcăniin nu-l deranjau. Fiecare râu, mort sau viu, fiecare petic de umbră, fiecare piatră îi reflectau imaginea umilității sale. Acest bărbat era încrezător. Pentru că era liber. Nu avea asupra lui decât un fluier pentru a-și liniști caprele și un ciomag pentru a-i distrage pe șacali. Când se întindea la poalele copacului de aici, era de ajuns să-și închidă ochii pentru a simți că trăiește. Bucata de plăcintă și felia de ceapă pe care le degusta făceau cât mii de festinuri. Avea norocul să găsească îndestulare și în frugalitate. Trăia în ritmul anotimpurilor, convins că în simplitatea lucrurilor se află esența beatitudinii. Pentru că nu voia răul nimănui, se credea la adăpost de agresioni, până în ziua în care, la orizontul pe care îl popula cu gândurile lui, văzu sosind suferința. I se confiscară fluierul și bâta, pământurile și turmele și tot ceea ce îi înduioșa sufletul. Și astăzi se vrea să fie convins că se afla prin împrejurimi din întâmplare, iar lumea se miră și se revoltă atunci când el pretinde un dram de respect... Nu sunt de acord cu dumneavoastră, domnule. Acest pământ nu vă aparține. Este bunul acestui păstor de altădată, a cărui fantomă stă lângă dumneavoastră și pe care refuzați să o vedeți. Pentru că nu știți să împărțiți cu altcineva lucrurile, luați-vă viile și podurile, asfalturile și șinele, orașele și grădinile și restituiți restul cui îi revine de drept.

– Ești un băiat inteligent, Jonas, ripostă el, nicidecum impresionat. Ai fost crescut într-un loc bun, rămâi acolo. Combatanții nu sunt făuritori. Li s-ar încredința paradisul, pe care l-ar ruina. Ei nu vor aduce poporului tău decât nenorociri și deziluzii.

– Ar trebui să aruncați un ochi asupra cătunelor din jur, domnule Sosa. Nefericirea bântuie acolo de când ați *redus* oamenii liberi la rangul de animale de povară.

Astea fiind spuse, l-am părăsit și m-am suit în mașină, capul şuierându-mi asemenea unei amfore în bătaia vântului.

[77](#) Vastă întindere acoperită de dune în deșertul Sahara, *n. tr.*

[78](#) În araba literară, „Medina el jadida”, adică „orașul cel nou”, *n. tr.*

[79](#) Renegare (a unei credințe, a unei idei), *n. tr.*

[80](#) Uleiul de ienupăr (în original „huile de cade”) era folosit pe vremuri pentru virtuțile sale cicatrizante; astăzi, laboratoarele farmaceutice îl introduc în cantități infime în săpunuri, șampoane, *n. tr.*

[81](#) În original, „Front de Liberation Nationale”, *n. tr.*

Jean-Cristophe reapăru în primăvara lui 1957. Pe neașteptate. Bruno polițistul a fost cel care m-a înștiințat în pragul poștei:

– Deci, revederea?

– Ce revedere?

– Cum? Nu ești la curent? Chris s-a întors acasă, acum două zile...

Două zile?... Jean-Cristophe revenise la Río Salado de două zile și nimeni nu îmi vorbise despre asta... Mă intersectasem cu Simon deunăzi. Chiar schimbaserăm câteva vorbe. De ce nu îmi spusese nimic?

Întorcându-mă la farmacie, l-am sunat pe Simon la birou, care era la doi pași de poștă. Nu știu de ce preferasem să-l sun mai degrabă decât să merg să-l caut. Poate că mi-era teamă să-l fac să se simtă prost sau să-i citesc în ochi ceea ce bănuiam: că Jean-Cristophe îmi purta încă pică și că nu dorea să mă vadă.

Vocea lui Simon tremură la capătul firului:

– Credeam că ești la curent.

– Glumești!

– Te asigur că e adevărul.

– Ți-a zis ceva?

Simon își dresese vocea. Era stânjenit.

– Nu știu ce vrei să spui, zise el.

– Gata, am înțeles.

Am pus receptorul în furcă.

Germaine, care se întorcea de la piață, își puse coșul jos și mă privi pieziș.

– Cine era la telefon?

– Un client care protestează, am liniștit-o eu.

Ea își strânse coșul și urcă scara care ducea la etaj. Ajungând pe palier, se opri două secunde, apoi coborî din nou câteva trepte pentru a mă fixa cu privirea.

– Ce îmi ascunzi?

– Nimic.

– Așa zici tu... Apropo, am invitat-o pe Bernadette la bal. Sper că nu o s-o dezamăgești, și ea la fel. Este o fată de treabă. Nu are aerul, dar este dezghețată. Nu destul de instruită, desigur, numai că nu vei găsi o gospodină mai bună ca ea. În plus, este drăguță!...

Bernadette... O cunoscusem mică de statură, la funeraliile tatălui ei ucis în atacul împotriva bazei navale de la Mers el-Kébir în 1940. O puștoaică mărunță, cu cozi în vânt, care stătea deoparte, în timp ce verișoarele ei se jucau cu ceroul.

– Știi foarte bine că nu mai merg la bal.

– Tocmai.

Și reurcă scările.

Simon mă sună din nou. Avusese timp să-și tragă sufletul.

– Ce ai înțeles, Jonas?

– Este ciudat că mi-ai ascuns vestea întoarcerii lui Chris. Credeam că prietenia noastră este indestructibilă.

– Nu s-a știrbit deloc. Te iubesc la fel de mult. E adevărat, munca nu îmi dă răgaz, dar ești în gândurile mele. Tu ești cel distant. Nu ai venit niciodată la mine acasă. Te grăbești mereu undeva când drumurile ni se intersectează. Nu știu ce e în mintea ta, dar eu nu m-am schimbat. Cât despre Chris, jur că eu credeam că ești la curent. De altfel, nu am stat mult timp cu el. L-am lăsat la ai săi. Dacă asta te consolează, nu l-am sunat încă pe Fabrice ca să-i spun vestea bună. O voi face acum. Și putem să ne regăsim toți patru, ca în vremurile de altădată. M-am gândit la o cină pe colină. Știu un bistro excelent la Aïn Turck. Te aranjează?...

Mințea. Vorbea prea repede, ca și cum rostea o lecție învățată pe dinafară. L-am considerat totuși nevinovat... Pentru a-mi dovedi sinceritatea lui, îmi promise să treacă să mă ia după muncă pentru a merge împreună la familia Lamy.

L-am așteptat toată ziua; nu apărui. Am închis prăvălia și am tot așteptat. Noaptea mă găsi așezat pe pragul farmaciei, pândind siluetele care treceau în depărtare, în speranța de a o recunoaște pe a lui. Dar el nu veni. Am hotărât să mă duc singur la Jean-Cristophe... Nu ar fi trebuit. Pentru că mașina lui Simon era acolo, parcată sub o avalanșă de mimoze, în fața porții familiei Lamy, lângă alte mașini, printre care cea a lui André, a primarului, a băcanului din colț, ce știu eu? Eram nebun de furie. Ceva mă somă să fac cale-ntoarsă; nu i-am dat ascultare. Am sunat la ușă. Un oblon scârțâi undeva și se închise. A durat o eternitate până mi s-a răspuns. O necunoscută, fără îndoială o rudă sosită de undeva, mă întrebă ce voiam.

– Sunt Jonas, un prieten de-ai lui Chris.

– Îmi pare rău, dar doarme.

Îmi venea s-o îndepărtez și să intru, să mă duc direct în salonul unde lumea își ținea răsuflarea și să-l surprind pe Jean-Cristophe în mijlocul apropiaților și prietenilor lui. Nu am făcut nimic. Nu era nimic de făcut. Totul era clar, perfect clar... Am încuviințat din cap, m-am dat cu un pas înapoi, am așteptat ca necunoscuta să închidă ușa și m-am întors acasă... Germaine se abținu să mă apostrofeze; era drăguț din partea ei.

A doua zi, Simon se arată cu o mină încurcată.

Mormăi:

– Te asigur că nu înțeleg.

– Nu e nimic de înțeles. Nu vrea să mă vadă și asta e totul. Și tu o știai de la început. De aceea nu mi-ai spus nimic când ne-am văzut alaltăieri.

– E adevărat, știam. Este de altfel prima condiție pe care mi-a pus-o din prima clipă. Mi-a interzis să amintesc de numele tău. Chiar m-a însărcinat să îți transmit că nu ține să vii să-l saluți. Am refuzat, desigur.

Ridică mica trapă a tejghelei și se apropie de mine, frământându-și degetele. Fruntea îi era în sudoare; chelia îi scânteia în reflexia ferestrei.

– Nu trebuie să îi porți pică. A fost rău pentru el. A fost în Indochina, în prima linie. Luat prizonier. Rănit de două ori. Demobilizat la ieșirea din spital. Trebuie să-i lăsăm timp.

– Nu e grav, Simon.

– Trebuia să trec să te iau ieri. Promisesem.

– Te-am așteptat.

– Știu. Am fost mai întâi să-l văd... pentru a discuta cu el înainte să te primească. Gândești bine, nu te puteam duce pur și simplu. Ar fi privit-o cu ochi răi și asta ar fi complicat lucrurile.

– Ai dreptate, nu trebuie să-i forțăm mâna.

– Nu e asta. Este imprevizibil. S-a schimbat. Chiar și cu mine. Când l-am invitat acasă ca să-i

prezint pe Émilie și pe fiul meu, a sărit ca și cum aș fi hulit. *Niciodată!* a strigat el... *Niciodată!* Ți dai seama? I-aș fi propus să se ducă la naiba dacă nu ar fi reacționat cu un asemenea patos. Nu m-am lăsat emoționat. Poate din cauza războiului pe care l-a îndurat acolo. Este o ticăloșie, războiul. Uneori, când îl privesc, îmi pare că este un pic scrântit. Dacă i-ai fi văzut ochii, goi ca țeava dublă a unei arme. Mă face să sufăr. Nu vreau să-i purtăm pică, Jonas. Trebuie să ne înarmăm cu răbdare.

Cum nu răspundeam, încercă o altă cale:

– L-am sunat pe Fabrice. Hélène mi-a spus că este la Alger din cauza a ceea ce s-a petrecut în Casbah. Nu știe când se va întoarce. Până atunci Chris își va fi schimbat poate părerea.

Nu am apreciat eschivarea lui, am revenit la miezul problemei, animat de un fel de ranchiună la fel de presantă și neplăcută ca o mâncărime.

– Erați *toți* lângă el ieri.

– Da, zise el într-un suspin fără vlagă.

Se aplecă asupra mea pentru a-mi surprinde cea mai mică tresărire de pe chip.

– Ce s-a întâmplat între tine și el?

– Nu știu.

– Așteaptă, doar nu o să crezi că înghit asta? Din cauza ta a plecat, nu-i așa? S-a înrolat în armată, a acceptat să meargă să se bată pentru asiatici din cauza ta?... Ce s-a putut petrece între voi doi?... Nu am închis un ochi toată noaptea gândindu-mă la asta. Am luat la rând toate ipotezele și niciuna nu m-a dus la ceva...

– Ai și de data aceasta dreptate, Simon. Să lăsăm timpul să treacă. Nu știe timpul să-și țină gura.

Într-o zi va ajunge să ne-o spună.

– Din cauza lui Isabelle?...

– Simon, te rog, să ne oprim aici.

L-am revăzut pe Jean-Cristophe la sfârșitul săptămânii. De departe. Ieșeam de la cizmar, iar el de la primărie. Era atât de slab, încât părea să fi crescut cu vreo douăzeci de centimetri. Părul îi era tăiat scurt pe tâmple, iar o șuviță blondă îi cădea pe vârful nasului. Purta un palton care nu se potrivea cu anotimpul și șchiopăta puțin, sprijinindu-se de un baston. Isabelle era cu el, agățată la brațul său. Niciodată nu o văzusem pe Isabelle atât de frumoasă și de sobră. Era aproape admirabilă de smerenie. Mergeau ușor, flecărind; Isabelle era cea care vorbea; el încuviința din cap. Străluceau de o fericire senină, care revenea de departe și care părea decisă să nu-i mai părăsească. Mi-a plăcut cuplul pe care îl formau în acea zi; un cuplu care s-ar fi maturizat în melancolie și reflecție, lucid, încercat de dificultăți. Nu știu de ce inima mea își luă avânt spre ei, ca o rugă pentru a-i însoți spre ceea ce ar fi putut să le sudeze regăsirea pentru totdeauna. Poate pentru că îmi aminteau de unchiul și de Germaine plimbându-se prin livezi. Eram fericit să-i văd iar împreună, și asta era ca și cum ceea ce se petrecuse

nu avusesse de fapt loc. Mi-am dat seama că nu puteam să continui să resimt afecțiune pentru unul și tandrețe pentru celălalt. În același timp, o tristețe la fel de mare ca cea pe care mi-o provocase moartea unchiului îmi răvăși chipul cu o lacrimă mare și l-am blestemat pe Jean-Cristophe să se reurce în trenul vieții renegându-mă pe peron. Aveam sentimentul că nu voi supraviețui întru totul sentinței sale arbitrare, că nu-i voi purta pică prea mult timp și nu mă simțeam în stare să-i deschid brațele dacă m-ar fi iertat... Care iertare? De ce anume eram vinovat? Consideram că plătisem destul pentru loialitatea mea, că răul pe care îl comiseseam îl îndurasem înaintea celorlalți, mai mult decât ceilalți, în plenitudinea sa. Era curios. Întruchipam și dragostea, și ura legate în același mănunchi, sentimente captive ale aceleiași nebunii. Alunecam spre ceva ce eram incapabil să definesc și care mă trăgea în toate direcțiile, deformându-mi discernământul, fibrele, reperele, gândurile, asemenea unui vârcolac abuzând de tenebre pentru a-și dezvălui monstruoșitatea. Eram furios; o furie interioară, vicleană, corozivă. Eram gelos să-i văd pe alții regăsindu-și reperele, în timp ce lumea mea se deconstruia în jurul meu; gelos când Simon și Émilie se plimbau pe bulevard, cu odrasla care fugea înaintea lor; gelos pe privirea lor complice pe care o schimbau și pe care o vedeam izvorând în detrimentul meu; gelos pe acea aură care încununa cuplul Jean-Cristophe și Isabelle mergând spre mântuirea sa; le purtam ranchiună tuturor cuplurilor pe care le întâlneam la Río, Lourmel, Oran, pe drumurile pe care le străbăteam la întâmplare, asemenea unui dumnezeu decăzut în căutarea unui univers și care își dă seama că nu mai are vocația de a reinventa unul pe măsura sa. Inconștient, mă surprindeam, în zilele libere, rătăcind în cartierele musulmane din Oran, așezându-mă la masă cu oameni pe care nu-i cunoșteam și a căror apropiere îmi descătușa singurătatea. Iată-mă din nou la Medina J'dida adăpându-mă cu apă de culoarea uleiului de ienupăr, intrând în vorbă cu un vechi librar din Mzab⁸² înveșmântat în sarual bufant, instruindu-mă pe lângă un tânăr imam cu o erudiție uluitoare, ascultându-i pe *lustragiii străzii*⁸³, în zdrențe, comentând războiul care urma să sfârșească țara – erau mai bine informați decât mine, eu cel știutor de carte, cel instruit, farmacistul. Am început să rețin nume până atunci necunoscute și care rezonau în gura *alor mei* ca apelul imamului: Ben M'hidi⁸⁴, Zabana⁸⁵, Boudiaf⁸⁶, Abane Ramdane⁸⁷, Hamou Boutlilis⁸⁸, Soummam⁸⁹, Ouarsenis⁹⁰, Djebel Llough⁹¹, Ali La Pointe⁹², nume de eroi și nume de locuri inseparabile de o adevărată adeziune populară pe care eram departe de a mi-o imagina așa de concretă, așa de hotărâtă.

Eram oare pe cale să compensez *absența* prietenilor mei?...

M-am dus să-l regăsesc pe Fabrice la el, pe cornișă. Era bucuros să mă revadă, dar nu am digerat apatia lui Héléne, soția lui. Nu am mai pus piciorul în casa *lor*. Când mă intersectam cu el, acceptam bucuros să-l urmez într-o cafenea sau într-un restaurant, dar refuzam sistematic orice invitație la el acasă. Nu țineam să suport atitudinea distantă a soției lui. I-am zis-o odată. „Te înșeli, Jonas”, replicase el ofensat. „De unde ți-a venit ideea asta? Héléne este o fată de la oraș, asta-i totul. Nu este ca fetele de pe la noi. E adevărat, nu neg, este un pic sofisticată, dar citadinizarea o cere...” Nu contează! Nu m-am mai dus pe la el. Preferam să mă pierd în Vechiul Oran, la Calera, în jurul Moscheii Pașei sau pe la Palatul Beiului, contemplând puștii sfădindu-se în izvoarele Raz el-Aïn... Eu, care nu suportam zgomotul, iată-mă că fluieram după arbitru pe stadioanele de fotbal, cumpărând de pe piața neagră bilete de coridă pentru a merge în arenele din Eckmühl, unde îl ovaționez pe Luis Miguel Dominguin săgetându-și taurul. Nu era nimic mai bun decât o gălăgie bubuitoare pentru a-mi alunga întrebările asupra cărora refuzam să mă aplec. Așa o hăituam neîncetat. Devenisem un

suporter fervent al USMO, clubul musulman de fotbal, mergeam la galele de box. Când boxerii musulmani își aruncau pe podium adversarii, mă simțeam dând naștere cu forcepsul unei furii de care nu mă credeam capabil – numele lor mă amețeau ca niște pufăituri de opium: Goudih, Khalfi, Cherraka, frații Sabbane, uriașul marocan Abdeslam... Nu mă mai recunoșteam. Eram atras de violență și de mulțimile delirante ca un fluture de noapte de lumina lumânării. Nu era nicio îndoială: eram în război deschis cu mine însumi.

Jean-Cristophe se căsătorii cu Isabelle spre sfârșitul anului. Am aflat-o a doua zi după celebrare. Nimeni nu catadicsise să îmi vorbească de asta înainte. Nici măcar Simon care, spre neplăcerea lui, n-a fost invitat la nuntă. Nici Fabrice, care se întorsese acasă în zori pentru a nu trebui să se scuze pentru nu știu ce. Asta nu a făcut decât să mă îndepărteze și mai mult de lumea lor. Era atroce...

Jean-Cristophe hotărî să se instaleze altundeva, departe de Río Salado. Orașelul nu îi ostoia nici setea de a recupera timpul pierdut, nici revanșa asupra anumitor amintiri. Pépé Rucillio le oferi o locuință frumoasă într-unul dintre cele mai șic cartiere din Oran. Eram în piața municipală când noii însurăței s-au mutat. André conducea cuplul în mașina sa, iar camionul înțesat de mobile și cadouri o urma. Mi se întâmplă încă, la vârsta senectuții, să aud claxoanele cortegiului și să resimt aceeași durere pe care mi-au provocat-o în acea zi. Totuși, în mod curios, eram ușurat să-i văd plecând; era ca și cum o venă din corpul meu, îndelung blocată, tocmai se elibera de tensiune.

Río se depopula; orizonturile mele semănau cu cele ale unui naufragiu în largul derivelor. Străzile, livezile, vacarmul cafenelelor, vorbele de duh ale localnicilor întotdeauna în urma cuviinței nu îmi mai spuneau nimic. În fiecare dimineață, mă grăbeam să regăsesc noaptea pentru a mă sustrage haosului zilelor; în fiecare seară, în pat, mă temeam să mă trezesc în toiul absențelor. Am început să-i încredințez farmacia lui Germaine și să mă abat prin bordelurile din Oran, fără să mă ating însă de prostituate. Mă mulțumeam să le ascult povestindu-mi viața lor tumultoasă și nepăsându-le de visele ratate ca de o micoză. Disprețul lor față de iluzorii mă reconforta. În realitate, o căutam pe Hadda. Astfel, dintr-odată, devenise importantă pentru mine. Voiam s-o regăsesc, să știu dacă își amintea de mine, dacă putea să-mi fie utilă la ceva, să ajung la mama – nici cu asta nu eram foarte sincer cu mine însumi: Hadda părăsise Jenane Jato înainte de drama care îndoliase patio-ul nostru; nu mi-ar fi fost de niciun ajutor în această poveste. Dar era ceea ce mă pregăteam să-i spun pentru a o înduioșa. Aveam nevoie de cineva, de un confident sau de o veche cunoștință pe lângă care să smulg un fel de complicitate, să stabilesc o legătură de încredere, dat fiind că cea a prietenilor mei din Río se atrofia... Gazda bordelului „Camelia” îmi spuse vag că Hadda ieșise într-o noapte cu un pește și că nu s-a mai întors niciodată. Peștele în cauză era o brută mătăhăloasă cu brațe tatuante, cu inima ca un cuțit și injurii gravate în pielea-i păroasă; mă sfătui să îmi văd de treburile mele dacă nu voiam să mi se regăsească semnalmente în faptele diverse ale ziarului local... În aceeași zi, coborând din tramvai, am crezut c-o recunosc pe Lucette, prietena mea din copilărie, plimbând un bebe într-un cărucior. Era o femeie tânără rubicondă, elegantă, încorsetată într-un taior și pe cap cu o pălărie de pânză albă. Nu era sigur Lucette; mi-ar fi recunoscut zâmbetul, ar fi surprins un ținut evocator în albastrul ochilor mei. În ciuda indiferenței sale elocvente, am urmat-o de-a lungul bulevardului; apoi, conștient de aspectul indecent al urmăririi mele, am făcut cale-ntoarsă.

Apoi am întâlnit războiul... războiul în plenitudinea sa; diabolismul Mortii; concubina fertilă a

Nenorocirii; cealaltă realitate pe care nu voiam s-o privesc în față. Ziarele afixau ostentativ atentatele care zguduiau orașele și satele, raidurile în zonele nomade suspecte, exodurile masive, altercațiile devastatoare, eliminările, masacrele; pentru mine, era o ficțiune, un foileton obscur care nu înceta să se repete... Și într-o zi, în timp ce îmi savuram oranjada pe Frontul marin, o mașină cu tracțiune pe față, ca un dric negru, frână brusc în fața unui imobil și mitraliere îi țâșniră prin portiere. Rafalele durară câteva secunde înainte de a fi înecate de scrâșnetul pneurilor: ele continuară să-mi răsune în cap multă vreme. Corpuri zăceau pe trotuar, în timp ce gură-cască se împrăștiau în fugă. Se lăsă o asemenea liniște, că țipătul pescărușilor îmi perforă tâmplele. Credeam că visez. Cu ochii ațintiți asupra trupurilor secerate, am început să tremur, și să tremur. Mâna mi se zbătea ca un oblon în bătaia vântului, făcându-mă să mă stropesc cu suc de portocale; paharul îmi scăpă și el și se făcu țândări la picioarele mele, smulgând un țipăt necuviincios de la masa vecină. Oamenii ieșeau din imobile, magazine, mașini, stupefiați, somnambulici, se apropiau prudent de locul dramei. O femeie leșină în brațele partenerului ei. Nu am îndrăznit să mișc un deget; am rămas încremenit pe scaun, cu gura deschisă, inima înnebunită. Câteva fluierături anunțară sosirea poliției. Curând, o mulțime se adună în jurul victimelor: se căinară trei morți, dintre care o fată tânără, și cinci răniți în stare gravă.

M-am întors la Río și m-am închis în cameră două zile la rând.

Devenisem insomniac. De îndată ce mă strecuram în pat, o teamă abisală mă trăgea la fund. Era ca și cum mă aruncam într-un hău. Nu mai făceam casă bună cu somnul; coșmarurile mă catapultau printre mii de orori. Sătul să mă holbez în tavan, mă așezam în fund, îmi luam capul între mâini și fixam pământul. Picioarele imprimau pete umede pe jos. Rafalele, de pe Frontul marin, ricoșau asupra gândurilor mele. Nu reușeam să-mi acopăr urechile, reveneau la atac, asurzitoare, funeste. Corpul îmi tresărea sub detunături. Lăsam lampa aprinsă până dimineața, pentru a ține la distanță fantomele din spatele ușii camerei mele, care pândeau cea mai mică moțăială ca să se arunce asupra mea. Mă agățam de cel mai mic freamăt, de cel mai mic schelălăit în noapte pentru a rămâne treaz. Atunci când vântul făcea să scârțâie tâmplăria, craniul îmi plesnea, se fisura. „Este șocul”, îmi zise stupid doctorul... Nu îmi spunea nimic nou. Ce conta pentru mine era cum să trec peste toate acestea. Doctorul nu avea vreo rețetă miraculoasă. Îmi prescrise calmante și comprimate împotriva insomniei, care însă nu rezolvară nimic. Eram depresiv, conștient de deriva mea, numai că nu știam cum să mă salvez. Aveam sentimentul că eram un altul, o ființă exasperantă, dezamăgitoare, chiar dacă indispensabilă: aceasta era singurul meu loc de retragere.

Claustrofob, alergam să trag o gură de aer pe balcon. Germaine venea adesea să-mi țină companie. Încerca să-mi vorbească; nu o ascultam. Vorbele ei mă oboseau, îmi exacerbau tensiunile. Voiam să fiu singur. Așa că ieșeam în stradă. Noapte după noapte. Săptămână după săptămână. Liniștea orașelului îmi făcea bine. Îmi plăcea să merg în piața municipală pustie, să străbat în lung și-n lat bulevardul, să mă așez pe o bancă și să nu mă mai gândesc la nimic.

Într-o noapte fără lună, în timp ce monologam pe trotuar, am văzut venind o bicicletă. Farul îi era intermitent și scrâșnetele lanțului se repercutau în ziduri într-o multitudine de vaiete ascuțite. Era grădinarul dnei Cazenave. Frână în dreptul meu, aproape că se răsturnă peste ghidon, palid, cu hainele vraiste. Îmi arătă ceva în spatele lui și, neputincios să articuleze vreo silabă, încălecă bicicleta; în

graba sa, se lovi de trotuar și căzu pe spate.

– Ce s-a întâmplat? Ai zice că ești urmărit de vreun demon?!

Se ridică tremurând, se urcă din nou pe bicicletă și, după un efort supraomenesc, bolborisi:

– Merg să anunț poliția... S-a întâmplat o nenorocire la familia Cazenave.

Atunci am remarcat o vâlvătaie mare roșiatică ridicându-se în spatele cimitirului evreiesc. „Dumnezeule!”, am strigat eu. Și am început să alerg.

Casa familiei Cazenave ardea. Flăcări gigantice luminau până la livezile din jur. Am luat-o de-a dreptul prin cimitir. Cu cât mă apropiam de dezastru, cu atât îmi dădeam seama de amploarea lui. Focul devora deja parterul și ataca etajul într-un zgomot vorace. Mașina lui Simon ardea în curte, dar nu-i distingeam nici pe Émilie, nici pe el în dezastru. Poarta de fier era deschisă. Vița de vie pârâia pe zaplaz, contorsionându-se în mijlocul unui nor de scânteii. A trebuit să-mi protejez fața cu brațele pentru a trece de un zid de flăcări și a ajunge la fântâniță. Doi câini zăceau în curte, morți. Era imposibil să mă apropii de casa care, acum, nu era decât o vâlvătaie furioasă ce își întindea tentaculele isterice în toate direcțiile. Am vrut să-l strig pe Simon; niciun sunet nu ieși din gâtul meu secăt. O femeie se ghemuise sub un copac. Soția grădinarului. Cu obrazii în mâini, fixa cu un aer absent casa care se năruia sub fum.

– Unde este Simon?

Își întoarse capul în direcția vechiului grajd. M-am afundat în arșiță, amețit de tumultul flăcărilor și vuietul geamurilor. Un fum acru, involburat, învăluia colina. Vechiul grajd se scâldea într-o liniște care îmi păru mai terifiantă decât dezastrul din urma mea. Un corp era întins pe gazon, pe burtă, cu brațele în cruce; lumina flăcărilor îl biciuia cu intermitențe. Genunchii mi se blocau. Mi-am dat seama că eram singur, absolut singur, și nu m-am simțit capabil să înfrunt *chestia* fără să fiu asistat de cineva. Am așteptat, în speranța că femeia grădinarului mă va însoți. Dar ea nu veni. În afară de urlatul incendiului și de corpul inert de pe gazon, nu percepeam nimic. Corpul nu se mișca. Era gol, doar cu un chilot pe fese; balta de sânge în care zăcea semăna cu o gaură. L-am recunoscut după chelie: Simon!... Era oare tot un vis urât? Eram oare în camera mea gata să adorm?... Zgârietura de pe braț mă ardea; eram perfect treaz. Trupul lui Simon scânteia în reflexia dezastrului. Întors spre mine, chipul lui evoca un bloc de cretă; licărul care îi încremenise în adâncul ochilor era irevocabil. Era mort.

M-am ghemuit în fața trupului neînsuflețit al prietenului meu. Într-o stare de inconștiență. Nu mai eram sigur nici pe gesturile, nici pe gândurile mele. Mâna mea luă inițiativa de a atinge spatele mortului, pentru a încerca să-l trezească...

– Nu-l atinge! se auzi sec o voce din penumbră.

Émilie era acolo, ghemuită în ungherul grajdului. Paloarea chipului ei avea ceva fosforescent. Ochii îi radiau de un foc la fel de vast ca și flăcările din spatele meu. Cu părul în cascadă, picioarele goale, purta o cămașă de noapte mătăsoasă care aproape că o dezgolea și își ținea la piept băiatul, Michel, terorizat.

– Îți interzic să-l atingi, îmi mai zise ea cu o voce ca de dincolo de mormânt.

Un bărbat înarmat cu o pușcă apăru în spatele ei. Era Krimo, șoferul lui Simon, un arab din Oran care muncea într-un restaurant de pe colină și pe care prietenul meu îl recrutase înainte de căsătorie. Silueta lui diformă ieși din grajd și merse prudent spre mine.

– Am atins unul. L-am auzit urlând.

– Ce s-a întâmplat?

– Partizanii. L-au căsăpît pe Simon și au pus foc peste tot. Când am ajuns, plecaseră. I-am văzut strecurându-se în rîpă, mai jos. Am tras. Nici măcar n-au ripostat, ticăloșii. Dar l-am auzit pe unul țipînd.

Se proțăpi în fața mea. Lumina flăcărilor îi accentua dezgustul de pe chip.

– De ce Simon? Ce le-a făcut el? mă întrebă el.

– Pleacă! îmi strigă Émilie. Lasă-ne în nenorocirea noastră și pleacă... Ia-l din ochii mei, Krimo.

Krimo mă ochi cu pușca.

– Ai auzit? Dispari.

Am ridicat capul și am făcut cale îtoarsă. Aveam sentimentul că nu atingeam pămîntul, că alunecam în gol. M-am întors pînă la casa în flăcări, am luat-o prin livezi și am ajuns în orășel. Farurile mașinilor deformau cimitirul și urcau drumul marabutului. În spatele cortegiului, siluete alergau spre dezastru; vocile lor gâfâitoare ajungeau pînă la mine fragmentate, dar cea a lui Émilie le întrecea cu mult, imensă ca prăpastia care era gata să mă înghită.

Simon a fost înmormîntat în cimitirul evreiesc. Mulțimea din orășel ținu să-l însoțească pe ultimul său drum. O lume nebună era reunită în jurul lui Émilie și al fiului ei. Émilie era îmbrăcată în negru, iar chipul îi era acoperit de un voal. Se voia demnă în durerea ei. Lîngă ea, membrii familiei Benyamin din Rio și de aiurea se rugau. Mama lui Simon, distrusă, plîngea pe un scaun, surdă la șușotelile soțului ei, un bătrînel invalid, ruinat de boală. Cîteva rînduri mai în spate, Fabrice și soția lui se țineau de mînă. Jean-Cristophe era alături de clanul Rucillio, cu Isabelle imperceptibilă în umbra lui. Eu mă aflam în fundul cimitirului, în spatele tuturor, ca și cum eram exclus dintre ei.

După înmormîntare, mulțimea se răspîndi în liniște. Krimo îi ajută pe Émilie și pe fiul ei să urce într-o mașină închiriată de primar. Familia Rucillio plecă și ea. Jean-Cristophe îl salută mai întîi pe Fabrice și apoi se grăbi să se alătore clanului său. Portierele se trînteau, motoarele sforăiau; locul se goli treptat. Nu mai rămase în jurul mormîntului decît o mînă de milițieni și agenți de ordine în uniformă, vizibil foarte afectați și vinovați de a fi permis ca o asemenea nenorocire să lovească din plin orășelul. Fabrice mă salută de departe. Cu un gest ușor al mîinii. Mă așteptam să vină să mă consoleze; își ajută soția să urce în mașină și, fără vreo ultimă privire, prinse volanul și demară. Când mașina dispăru după o clădire, mi-am dat seama că nu mai eram decît eu printre morți.

Émilie părăsi Río pentru Oran.

Dar ea se ancoră profund în gândurile mele. Sufeream pentru ea. Cum dna Cazenave nu mai dădea niciun semn de viață, bănuiam amploarea singurătății lui Émilie, durerea văduviei ei premature. Ce urma să se aleagă de ea? Cum o putea lua de la capăt într-un orășel așa de zgomotos ca Oran, printre oamenii pe care nu-i cunoștea deloc, unde *orășenismul* ostraciza empatia atît de obișnuită în orășel, pretindea relații de interes stricte, acrobații periculoase și o mulțime de concesii înainte de a spera să fii adoptat. Mai ales cu acel război care se răspîndea pe zi ce trecea, cu seriile de atentate oarbe, de represalii fulgerătoare, eliminări, cu descoperiri macabre în fiecare dimineață, cu străduțele infestate

de capcane fatale. Nu vedeam cum se putea descurca singură în mijlocul unui oraș demențial, în inima unei arene mustind de sânge și de lacrimi, cu fiul ei traumatizat și fără niciun reper concludent.

În orașel, lucrurile nu mai erau ca înainte. Balul recoltelor se anulă, de teamă ca o bombă să nu transforme exaltarea în tragedie. Musulmanii nu mai erau tolerați pe străzi; nu mai aveau dreptul să părăsească podgoriile și livezile fără autorizație. A doua zi de după asasinatul lui Simon, armata declanșase o vastă razie în regiune, cercetând de-a fir a păr muntele Dhar el Menjel și cuiburile partizane din împrejurimi. Elicopterele și avioanele bombardară locurile suspecte. După patru zile și trei nopți de hăituială, soldații se reîntoarseră în cantonamentele lor, epuizați și fără vreun rezultat. Miliția lui Jaime Jiménez Sosa puse la cale o serie de ambuscade în sectorul care sfârși prin a plăti. Prima dată, se interceptă un grup de *fidayini*⁹³ însărcinat să-i aprovizioneze pe partizani; catării fură răpuși pe loc, alimentele arse și corpurile a trei *fidayini*, ciuruite de gloanțe, plimbate pe străzi într-o șaretă. Zece zile mai târziu, Krimo, care se înrolase într-o unitate de harkîși⁹⁴, surprinse unsprezece partizani într-o grotă și îi înecă cu fum. Îmbătat de fapta lui de vitejie, atrase într-o cursă un batalion de *mujahedini*⁹⁵, omorî șapte dintre ei și expuse în piața municipală doi răniți pe care mulțimea aproape că-i linșă.

Nu mai plecam de acasă.

Urmă o perioadă de acalmie.

Am început din nou să mă gândesc la Émilie. Îmi lipsea. Uneori mi-o imaginam în fața mea și îi vorbeam ore în șir. Faptul de a nu ști ce se întâmplase cu ea mă tortura. Epuizat, m-am dus la Krimo pentru a vedea dacă putea să mă ajute s-o regăsesc. Eram gata de orice pentru o revedea. Krimo mă primi cu răceală. Se legăna într-un balansoar în pragul cocioabei sale, cu o cartușieră pe piept și pușca pe coapse.

– Șacalule! îmi zise el. Nici n-a apucat bine să-i deplângă moartea, că tu te gândești deja cum s-o posezi.

– Trebuie să-i vorbesc.

– Despre ce anume? A fost clară cu tine în acea noapte. Nu vrea să mai audă de tine.

– Nu este treaba ta.

– Aici te înșeli, băiete. Émilie este problema *mea*. Dacă ai încerca vreodată s-o deranjezi, ți-aș smulge laringele cu dinții mei.

– Ți-a zis ea ceva despre mine?

– Nu trebuie să-mi povestească nimic. Eram acolo când te-a trimis la naiba și asta mi-e de-ajuns.

Nu mă puteam aștepta la altceva din partea acestui om.

Luni de zile, am străbătut cartierele din Oran în speranța de a o întâlni pe Émilie. Mergeam pe lângă școli, la terminarea orelor; nicăieri nu am dat peste Michel sau peste mama lui printre părinții elevilor. Dădeam târcoale piețelor, magazinelor *Prisunic*⁹⁶, grădinilor publice, bazarurilor; nici urmă de ea. În momentul în care începeam să-mi pierd speranța, la exact un an după moartea lui Simon, în timp ce treceam prin fața unei librării, am crezut că o întrevăd în spatele vitrinei. Mi s-a tăiat răsuflarea. M-am retras într-o cafenea de vizavi și, ascuns după un stâlp, am așteptat. La ora închiderii, Émilie părăsi librăria și luă un troleibuz la colțul străzii. Nu am îndrăznit să mă urc și eu. Era într-o sâmbătă și a trebuit să-mi rod unghiile toată duminica, o duminică interminabilă. Luni, la prima oră, eram la cafeneaua de vizavi, în spatele aceluiași stâlp. Émilie sosi spre ora nouă, într-un

taior de culoarea antracitului, cu capul acoperit de un batic de aceeași culoare. Inima mi se strânse în piept ca un burete care este stors. De mii de ori mi-am luat inima în dinți să merg la ea și de mii de ori un asemenea curaj mi s-a părut indecent și inoportun.

Nu mai știu de câte ori am defilat prin fața librăriei pentru a o privi servind un client, escaladând o scăriță pentru a aduce o carte, manevrând casa de bani, aranjându-și cărțuliile, fără să îndrăznesc însă să împing ușa și să intru. Doar faptul de a mă asigura că era acolo mă umplea de o fericire difuză, dar tangibilă. Mă mulțumeam să o *trăiesc* la distanță; oarecum ca un miraj, mă temeam să o fac să dispară încercând să mă apropii de ea. Această situație dură mai mult de o lună. Abandonasem farmacia, o lăsasem total în grija lui Germaine, căreia uitam să-i telefonez, și îmi petreceam nopțile în hanurile ponosite, pentru a merge, în fiecare zi, să o observ pe Émilie din fundul cafenelei.

Într-o seară, înainte de închiderea librăriei, asemenea unui somnambul, am ieșit din ascunzătoarea mea, am traversat șoseaua și m-am surprins împingând ușa de sticlă a magazinului.

Nu era nimeni în librăria pe care lumina zilei o evita. O liniște fragilă lăsa să plutească o tăcere dulce pe rafturile pline de cărți. Inima îmi bătea cu putere: asudam asemenea unui febril. Tavanul stins de deasupra capului meu amintea de lama unei ghilotine care era gata să cadă. Îndoiala îmi străfulgeră sufletul: ce urma să fac? Ce rană mă pregăteam să redeschid? Mi-am crispat maxilarele pentru a sfărâma acest gând. Trebuia să fac acest pas. Nu mai suportam să-mi pun aceleași întrebări, să-mi rumeg aceleași angoase. Transpirația mea își descoperea un fel de gheare; zgârieturile lor îmi străpungeau carnea. Am respirat adânc, pentru a alunga această toxină care mă infecta în interior. Pe stradă, gură-cască și mașini se amestecau într-un balet dereglat. Claxoanele mă sfredelau dintr-o parte și alta, la fel de incisive ca loviturile de sabie. Așteptarea dura, dura... Mă desfiguram. O voce îmi murmura *pleacă...* Am scuturat din cap pentru a o face să tacă. Întunericul se răspândise în magazin, sublinia delicat talia rafturilor care se supraetajau după placul teancurilor de cărți...

– Ce doriți?...

Ea era în spatele meu, plăpândă, fantomatică. Ai fi zis că ieșea din penumbră, exact ca în noaptea dezastrului, țâșnind din aceeași noapte, atât de mult rochia ei neagră, părul ei negru, ochii ei negri perpetuau doliul pe care un an întreg nu-l alinase nicidecum. A trebuit să-mi fac ochii mici ca să o disting. Acum că era la un metru de mine am observat că se schimbase, că frumusețea de altădată se retrăsese, că nu mai era decât umbra unei epoci, o văduvă inconsolabilă care decisese să se neglijeze, viața luându-i ceea ce ea nu ar fi putut să-i înapoieze. Brusc, am devenit conștient de greșeala mea. Nu mai eram cel binevenit. Nu-i eram decât cuțitul din rană. Rigiditatea ei, sau mai degrabă impasibilitatea ei glacială, mă dezorientă, și am conștientizat gravitatea răului pe care urma să-l provoc crezând că repar ceea ce distrusesem cu propriile mâini. Și apoi, era acel *dumneavoastră*, formal, dezarmant, intolerabil, care mă catapultă undeva departe, foarte departe, care aproape că mă anula, care mă blestema. Émilie era supărată pe mine. Cred că nu supraviețuise nefericirii sale decât pentru a-mi purta pică. Nu era nevoie să mi-o spună. Privirea ei mi-o transmitea. O privire inexpresivă, care părea să facă orice pentru a mă ține la distanță, gata să mă trimită la capătul lumii dacă încercam să-i țin piept.

– Ce doriți?

– Eu? am zis prosteste.

– Cine altcineva?... Ați venit săptămâna trecută, săptămâna de dinainte și aproape în toate zilele.

De-a ce vă jucați?

Gâtul mi se crispă. Imposibil să înghită:

– Eu... treceam pe aici... Din întâmplare... Am crezut că te-am văzut în spatele vitrinei, dar nu eram sigur. Atunci, m-am întors ca să mă asigur că ești chiar tu...

– Și ce-i cu asta?...

– Păi, mi-am zis... nu știu... Am vrut să te salut... în fine, să văd dacă ești bine... să-ți vorbesc. Dar nu am îndrăznit.

– Ai îndrăznit *tu* vreodată în viața ta măcar o dată?...

Ea simți că tocmai mă rănise. Ceva tresări în adâncul ochilor ei întunecați ca noaptea. Ca o stea căzătoare care se stinge în clipa în care se aprinde.

– Așa, ai reînvățat să vorbești. Altădată nu știai ce să spui... Despre ce voiai să-mi vorbești?

Doar buzele i se mișcau. Chipul, mâinile slabe și palide încrucișate, în fapt întregul ei corp rămânea neclintit. Nici măcar nu erau cuvinte, ci doar un suflu care-i ieșea din gură, asemenea unui sortilegiu care se amplifică.

– Cred că am ales prost momentul.

– Mi-aș dori să nu mai existe un altul. Și să se sfârșească acesta. Despre ce voiai să-mi vorbești?

– Despre noi doi, am zis eu, ca și cum gândurile mele hotărâseră să se exprime făcând abstracție de mine.

Un zâmbet ușor îi atinse buzele.

– Despre noi doi? Am fost noi vreodată doi?

– Nu știu de unde să încep.

– Îmi imaginez.

– Nu ai cum să știi cât de mult regret. Sunt atât de, atât de... oare mă vei ierta într-o zi?

– Ce-ar schimba asta?

– Émilie... îmi pare foarte rău.

– Nu sunt decât vorbe, Younes. E adevărat, a fost o vreme în care un cuvânt din partea ta ar fi schimbat cursul destinului. Dar nu ai îndrăznit să-l rostești. Trebuie să înțelegi că totul a luat sfârșit.

– Ce s-a terminat, Émilie?

– Ceea ce nu a început cu adevărat niciodată.

Eram nimic. Nu reușeam să cred că mă puteam ține încă pe picioare, pe picioarele mele înmuiate, capul mi se fărâmița în mii de cioburi; nu-mi mai auzeam bătăile inimii și nici sângele pulsându-mi în tâmples.

Făcu un pas înainte. Ca și cum ieșea din zidul din spatele ei.

– La ce te așteptai, Younes? Să strig că este un miracol, să sar în tavan?... De ce? Te-am așteptat? Bineînțeles că nu. Nici măcar nu mi-ai dat răgazul să te visez. Mi-ai gătit speranța și i-ai tăiat cu totul aripile. Pur și simplu!... Dragostea mea pentru tine a murit înainte de a atinge pământul.

Tăceam. Mi-era teamă, deschizând gura, să nu izbucnesc în plâns. Realizam suferința pe care i-o cauzasem, răul provocat speranțelor ei, viselor ei de fată tânără, fericirii sale pure și sănătoase, bătăioase și legitime, naturale și increzătoare, care, în acea perioadă, conferea ochilor ei strălucirea tuturor dorințelor fericite, tuturor iluziilor frumoase.

– Pot să-ți pun o întrebare, Younes?

Gâtul fiindu-mi înțepenit, nu am putut decât să dau din cap.

– De ce?... De ce m-ai respins?... Dacă ai fi făcut-o pentru o alta, te-ai fi căsătorit cu ea și aș fi înțeles. Dar nu te-ai însurat niciodată cu altă femeie...

O lacrimă profită de un moment de neatenție, reuși să mi se strecoare printre gene și să-mi cadă pe obraz. Nu am avut curajul, nici puterea să o împiedic. Niciun mușchi nu mă asculta.

– ... Asta m-a muncit zi și noapte, continuă ea pe un ton monoton. Ce aveam eu așa respingător? Ce greșeală am comis? Îmi spuneam: Nu te iubește; nimic mai simplu. Nu este obligat să-ți reproșeze ceva. Nu simte nimic pentru tine... Nu reușeam să mă conving. Deveniseși atât de nefericit, după căsătoria mea. Și atunci m-am gândit: Younes îmi ascunde ceva.

– ...

– Ce îmi ascunzi, Younes? Ce nu vrei să-mi spui?

Digul cedă; lacrimile îmi curgeau șiroi pe obraji, îmi inundau bărbia și gâtul. Plângeam, și mă simțeam eliberându-mă de toate torturile, remușcărilor, falsitățile, asemenea unui furuncul care își elimina răul. Plângeam ca o ceată de copii, atât de mult nu-mi doream să mă opresc din plâns.

– Vezi? Îmi zise ea. Tot nu vrei să-mi spui nimic.

Când am ridicat capul, Émilie plecase. Ca și cum zidul din spatele ei, ca și cum penumbra care o învăluia o înghițiseră. În magazin nu rămăseseră decât parfumul ei care plutea printre mirosul cărților și, în picioare, la vreo trei rafturi mai încolo, două dame bătrâne care mă priveau cu milă. Mi-am șters chipul și am părăsit librăria cu sentimentul că o brumă care venea de aiurea era pe cale să ia locul luminii sfârșite a zilei.

[82](#) O regiune din nordul Saharei, o diviziune similară unei provincii în Algeria, *n. tr.*

[83](#) În original, „yaouled”, *n. tr.*

[84](#) Mohamed Larbi Ben M'hidi (1923 – 1957) – important lider Algerian în timpul Războiului de Independență, considerat erou național în Algeria, *n. tr.*

[85](#) Ahmed Zabana (1926 – 1954) – militant algerian care a participat la declanșarea războiului de eliberare din 1954 din regiunea Oran, considerat de asemenea erou în Algeria, *n. tr.*

[86](#) Mohamed Boudiaf (1919 – 1992) – om de stat algerian, unul din capii Războiului de Independență Algerian, *n. tr.*

[87](#) Abane Ramdan (1920 – 1957) – om politic algerian, care a jucat un rol fundamental în istoria revoluției algeriene, *n. tr.*

[88](#) Militantist în sânul Partidului Poporului Algerian, *n. tr.*

[89](#) Fluviu din nordul Algeriei, *n. tr.*

[90](#) Masiv muntos din nord-vestul Algeriei, *n. tr.*

[91](#) Masiv muntos din Algeria, *n. tr.*

[92](#) Ali Ammar sau Ali La Pointe (1930 – 1957) – lider de gherilă care a luptat pentru independența Algeriei, *n. tr.*

[93](#) Combatanți palestinieni care iau parte la gherile, *n. tr.*

[94](#) În original, *harkis* – militari algerieni care au servit în armata franceză până în 1962, *n. tr.*

[95](#) Combatanți ai unei armate de eliberare islamice, *n. tr.*

[96](#) Un lanț de magazine populare, lansate în 1931, *n. tr.*

Era ora șapte seara în acel sfârșit de aprilie al anului 1959. Cerul se lăsa mângâiat de flăcările asfințitului, în timp ce un nor, orfan de cârdul său, se lamenta pe deasupra orașelului, nemișcat, așteptând ca un vânt trecător să-l poarte departe. Aranjam niște cutii de carton în depozitul farmaciei și mă pregăteam să închid. Reîntorcându-mă în camera de la intrare, am descoperit un tânăr în picioare în deschizătura ușii. Era nervos, cu vestonul strâns ca și cum ascundea ceva.

– Nu îți vreau răul, murmură el în arabă.

Părea să aibă vreo șaisprezece, șaptesprezece ani. Chipul îi era atât de livid, încât îi distingeam clar firele de păr răzlețe de deasupra buzelor. Ai fi zis că este un fugar. Slab ca un cui, purta un pantalon deșirat la genunchi, ghete murdare de pământ și o eșarfă uzată în jurul gâtului negru de brăzdături.

– Este ora închiderii, nu-i așa?

– Ce vrei?

Își deschise vestonul într-o parte cu un gest brusc și îl închise la loc: avea un pistol mare sub centură. Vederea armei îmi îngheță sângele în vine.

– *El-Jabha*, Frontul, mă trimite. Mergi și coboară perdeaua. Nu ți se va întâmpla nimic dacă faci ce îți ordon.

– Ce e cu istoria asta?

– Este cea a patriei tale, doctore.

Cum trăgănam lucrurile, își scoase arma și, fără să mă țintească, mă somă să mă execut. Am ridicat perdeaua, cu ochii lipiți de țeava armei.

– Acum, retrage-te.

Frica lui rivaliza cu a mea. Temându-mă ca nervozitatea să nu i-o ia înaintea intențiilor, am ridicat mâinile pentru a-l liniști.

– Aprinde lumina și apoi închide obloanele ferestrei.

I-am dat ascultare. În liniștea camerei, inima mea părea pistonul unei mașini nebune.

– Știu că mama ta e la primul etaj. Mai este și altcineva în casă?

– Aștept niște invitați, am mințit eu.

– Îi vom aștepta împreună.

Își șterse nasul pe dosul mâinii înarmate și, făcându-mi semn cu capul, mă somă să urc la etaj. Abia am urcat patru trepte, că îmi înfinse țeava pistolului în șold.

– Îți repet: nu ți se va întâmpla nimic dacă faci ce îți ordon.

– Retrage-ți arma. Îți promit că...

– Nu e treaba ta. Și nu te baza pe vârsta mea. Alții n-au avut timp s-o regrete. Sunt mesagerul Frontului Eliberării Naționale. Acesta crede că ești cineva de încredere. Nu-l dezamăgi.

– Pot să știu ce vrea de la mine?

– Suntem în război, te anunț.

Mă puse la perete, pe hol, și își ciuli urechile. Zornăitul vaselor care venea din bucătărie îi

declanșă ticuri pe obrazul stâng.

– Cheam-o.

– Este bătrână și bolnavă. Ar fi mai bine să-ți ascunzi arma.

– Cheam-o.

Am strigat-o pe Germaine. Mă așteptam să-și ducă mâinile la gură sau să țipe; reacționează cu un sânge rece care mă lăsa perplex. Vederea pistolului abia o făcu să-și încrunte sprâncenele.

– L-am văzut apărând de pe câmpuri, zise ea.

– Vin din partea rezistenței, mărturisi adolescentul cu o mândrie care, în gura sa, se dorea intransigentă. Amândoi vă veți așeza pe bancă, acolo în camera mare. Dacă telefonul sună sau cineva bate la ușă, nu răspundeți. Nu aveți de ce să vă temeți.

Cu vârful armei ne indică un fotoliu. Germaine se prăbuși prima în el și își încrucișă brațele pe burtă. Calmul ei mă anchiloza. Încerca să nu privească în direcția mea, sperând fără îndoială că voi face la fel. Adolescentul se ghemui în fața noastră și ne fixă ca și cum eram două piese de mobilier printre atâtea altele. Părea să-și interzică să respire. Nu reușeam să-mi dau seama ce era în mintea lui; totuși, eram ușurat să-l văd mai puțin anxios decât la sosire.

Noaptea plonjă salonul în întuneric. Cu pistolul pe o coapsă și cu mâna deasupra, băiatul nu se clintea. Doar ochii îi ardeau în beznă. I-am propus să aprind lumina. Nu răspunse. După câteva ore, Germaine începu să se agite. Nu erau semne de nervozitate sau de oboseală; trebuia să meargă la toaletă și nu îndrăznea să-i ceară voie necunoscutului, din pudoare. Am făcut-o eu în locul ei. Băiatul scoase două „sst!”.

– Ce așteptăm? i-am zis eu.

Germaine îmi dădu un cot ușor ca să rămân calm. Un fulger lumină tenebrele înainte de a se retrage, înecând din nou orașelul într-o obscuritate care îmi păru mai deasă. Îmi simțeam transpirația rece pe spate; un chef nebun de a-mi scoate cămașa lipită de piele mă înăbuși; imobilitatea necunoscutului mă făcu să mă răzgândesc.

Zgomotele orașelului se răriră. Un ultim zumzăit urlă undeva și se îndepărtă, apoi o liniște asurzitoare puse stăpânire pe străduțe și pe câmpuri. Spre miezul nopții, un glonț ricoșă în oblonul ferestrei. Băiatul alergă să scruteze întunericul prin ochiurile de geam; se întoarse spre Germaine și îi ordonă să meargă să deschidă jos. În timp ce Germaine cobora treptele care duceau în farmacie, îmi puse țeava pistolului la ceafă și mă obligă să avansez până la scară.

– Doamnă, dacă strigați, îl dobor.

– Am înțeles, replică Germaine.

Deschise zăvorul ușii de la intrare: imediat, se făcu auzită o înghesuială la parter. Am vrut să știu ce se petrecea, dar pistolul îmi strivi capul de zid.

Germaine urcă din nou. Vedeam vag niște siluete clătinându-se în casa scării. „Aprinde lumina, imbecilule!”, mormăi o voce aspră. Germaine apăsă comutatorul; becul palierului lumină patru bărbați înarmați care încercau stângace să transporte un corp pe o targă improvizată. L-am recunoscut pe Jelloul, vechiul slujitor al lui André. Purta o haină militară uzată, o mitralieră pe umăr și ghete șiroind de noroi. Mă împinse deoparte și îi ajută pe ceilalți trei să urce treptele și să-și depună povara la piciorul fotoliului din salon. Fără să ne bage în seamă, îi rugă pe tovarășii lui să întindă cu grijă corpul pe masă.

– Puteți să plecați, le ordonă el. Întoarceți-vă la unitate. Îl țin pe Laoufi cu mine. Nu are rost să

veniți să ne căutați. În cazul unei complicații, mă voi descurca eu.

Doi bărbați coborâră scara și ieșiră în noapte. În liniște. Ignorându-ne. Băiatul își retrase țeava pistolului și mă împinse în salon.

– Mersi, micuțule, îi zise Jelloul. Ai fost perfect. Acum fugi.

– Rămân pe aproape?

– Nu. Du-te unde știi.

Băiatul îl salută militărește și se retrase.

Jelloul îmi aruncă o privire:

– Ești bine?

Nu am știut ce să răspund.

– Fă-te util. Du-te și închide ușa pe dinăuntru.

Germaine mă rugă din ochi. De această dată, era palidă și tot chipul i se crispa de o stupefacție tardivă, dar gravă. Am coborât să trag zăvoarele. La întoarcere, Jelloul se pregătea să dezbrace trupul de pe masă de o vestă veche de comando însângerată.

– Dacă moare, tu îl vei însoți pe cealaltă lume, mă amenință el calm. Acest om valorează mai mult decât propria mea viață. A primit un glonț în piept, în timpul unei altercații cu jandarmii. Foarte departe de aici, stai liniștit. Ți-o spun ca să-l scapi de această nenorocire de metal pe care o are în piele.

– Cu ce? Nu sunt chirurg.

– Ești doctor, nu?

– Farmacist.

– Nu-mi pasă. Viața ta depinde de a lui. Nu m-am înhămat la acest drum ca să-mi scape printre degete.

Germaine mă reținu de braț.

– Lăsați-mă să-l consult.

– Uite cine este rezonabil, zise Jelloul.

Germaine se aplecă asupra rănitului, îi îndepărtă cu precauție cămașa înecată în sânge; locul impactului se situa deasupra sânelui stâng, imperceptibil sub pata roșiatică și coagulată care îl înconjură. Rana era urâtă și sensibilă.

– A pierdut mult sânge.

– În acest caz, să nu pierdem timpul, tranșă Jelloul. Laoufi, îi zise însoțitorului său, du-te și ajut-o pe doamna.

Uitându-se la mine, adăugă:

– Laoufi este infirmierul nostru. Coboară în farmacie cu el și găsește-mi ceea ce e nevoie pentru a-l opera pe căpitan. Ai cu ce să dezinfecți rana și instrumentele necesare pentru extragerea glonțului?

– Mă ocup eu de asta, zise Germaine... Jonas nu-mi va fi de niciun ajutor. Și, vă rog, fără arme în salonul meu. Am nevoie să lucrez în liniște... Infirmierul dumneavoastră poate rămâne. Dar dumneavoastră și fiul meu...

– Exact asta voiam să fac, doamnă.

Germaine încerca să mă țină la adăpost de toate astea. O simțeam făcând tot posibilul pentru a-și

păstra sângele rece și prezența mea o indispuinea. Nu vedeam cum putea să iasă din situația asta. Nu atinsese niciodată vreun bisturiu. Ce era în capul ei? Și dacă rănitul murea? Ochii ei arizi mă înghionteau, voiau cu tot dinadinsul să mă țină cât mai departe de salon. Ea îmi comunica lucruri pe care nu reușeam să le decodez. Se temea pentru mine, era evident, se pune în față pentru a mă ocroti. Mai târziu ea avea să-mi declare că ar fi resuscitat un cadavru pentru a mă salva.

– Mergeți în bucătărie pentru a mânca ceva. Mă voi simți mai bine fără să vă știu în spatele meu.

Jelloul dădu din cap în semn de aprobare. L-am condus în bucătărie; deschise frigiderul, scoase o farfurie cu cartofi fierți, brânză, felii de carne afumată, fructe, o sticlă de lapte și le puse pe toate pe masă, lângă pistolul-mitralieră.

– Ai vreun codru de pâine?

– La dreapta ta. În cămară.

Puse mâna pe o baghetă mare, mușcă din ea, în timp ce se prăvălea pe scaun; mânca cu o voracitate stupefiantă, sărind de la un fruct la o bucată de brânză și de la un cartof la o felie de carne fără niciun discernământ.

– Crăp de foame, zise el într-o râgâială sonoră. Totul este în regulă pentru tine, nu-i așa?... Războiul nu te privește. Continui să o scalzi, în timp ce noi îndurăm eșecuri în sânul rezistenței... Când îți vei alege tabăra? Ar trebui să te decizi într-o zi...

– Nu-mi place războiul.

– Nu este vorba de a-l iubi sau de a-l detesta. Poporul nostru se revoltă. S-a săturat să suporte și să tacă. Desigur, tu, cu fundul în două luntrii, poți să te joci cum vrei. Îți alegi tabăra care te aranjează.

Scoase un briceag din buzunar și tăie un bulgăre de brânză roșie.

– Ți se întâmplă să-l revezi pe André?

– Rar în ultimul timp.

– Mi s-a spus că a pus pe picioare o miliție cu tatăl său.

– Exact.

– Ard de nerăbdare să-l am în fața mea... Sper că știe că am evadat?

– Nu știu.

– Nu s-a vorbit de evadarea mea la Río?

– Eu nu eram la curent.

– A fost un miracol. Mi s-a tăiat capul și a crescut la loc. Crezi în destin, Jonas?

– Nu am sentimentul că aş avea unul.

– Eu unul cred. Imaginează-ți că în timpul transferului meu la închisoarea din Orléansville s-a spart un pneu și duba celulară a căzut în nas în șanț. Când am redeschis ochii, zăceam în tufiș. M-am ridicat, am făcut pași, apoi, cum nimeni n-a venit după mine, am continuat. M-am pișcat până la sânge pentru a fi sigur că nu visam. Nu este asta un semn din cer?

Dădu la o parte mâncarea, merse să vadă cum se desfășurau lucrurile în salon, uitându-și expres pistolul-mitralieră pe masă, și reveni.

– Este rănit voinicul meu. Va supraviețui. Trebuie să supraviețuiască!... Dacă nu...

Se abținu să-și continue fraza, mă măsură din cap până-n picioare înainte de a-și schimba tonul:

– Îmi păstrez încrederea. Când am terminat cu jandarmii, nu știam cum să mă descurc cu trupul responsabilului meu pe brațe. Și iată că numele tău îmi rezonă în minte. Îți jur că l-am auzit. M-am întors. Nu era nimeni. Atunci nu am încercat să înțeleg. De vreo două nopți o tăiem prin pădure. Până

și câinii tăceau când treceam noi. Nu e extraordinar?

Îndepărtă pistolul-mitralieră cu o mână care se prefăcea a fi neatentă.

– Am căzut de prea multe ori în capcane. Nici măcar o dată n-am fost atins. În timp, am ajuns fatalist. Ceasul meu nu va suna decât atunci când Dumnezeu o va decide. Nu am de ce să mă tem nici de oameni, nici de fulger... Și ție de ce ți-e frică? Revoluția merge bine. Câștigăm pe toate fronturile, chiar și în străinătate, poporul ne susține, la fel și opinia internațională. Marea zi nu va întârzia să sosească. Ce aștepti ca să ni te alături?

– Ne vei ucide?

– Nu sunt un ucigaș, Jonas. Sunt un luptător. Sunt gata să-mi sacrific viața pentru patria mea. Tu ce ai să-i oferi?

– Mama mea nu știe mare lucru despre chirurgie.

– Nici eu, dar cineva trebuie s-o facă. Știi cine este căpitanul? Este Sy Rachid, „alunecosul Sy Rachid” despre care vorbesc ziarele. Am văzut aventurieri; niciunul cu charisma sa. Suntem adesea ca niște șobolani. Și iată-l că a apărut ca prin farmec și ne-a scos din bucluc doar pocnind din degete. Este unic. Nu vreau să moară. Revoluția are nevoie de el.

– De acord, dar, dacă lucrurile vor lua o întorsătură proastă, ce vei face cu noi?

– Mizerabilule! Nu te gândești decât cum să-ți salvezi pielea. Războiul care seceră sute de vieți în fiecare zi nu te atinge. Te-aș doborî ca pe un câine dacă nu ai fi dator... De fapt, poți să-mi explici de ce nu reușesc să-ți spun Younes?

Nici nu strigase, nici nu lovise masa; îmi aruncase supărarea lui pur și simplu, din vârful buzelor. Era prea epuizat ca să-și mai dea osteneala. Totuși, disprețul pe care i-l stârneam era incomensurabil și trezea în mine o furie la fel de mare ca cea pe care mi-o provocase respingerea lui Jean-Cristophe.

Infirmierul ciocăni în ușa bucătăriei înainte de a intra. Era transpirat.

– A reușit.

– Dumnezeu fie lăudat, zise Jelloul cu detașare.

Îndepărtă brațele în direcția mea:

– Vezi? Și Destinul este de partea noastră.

Îi ordonă infirmierului să mă supravegheze și se grăbi să se ducă la rănit. Infirmierul mă întrebă dacă era ceva de mâncare. I-am arătat frigiderul și cămara. Mă rugă să mă dau înapoi până la fereastră și să nu încerc s-o fac pe deșteptul. Era un individ de statură mică, chelios, încă adolescent, cu o față purpurie și pufoasă. Purta un pulover destrămat prea mare pentru el, un pantalon de vânătoare încins în talie de un cordon de cânepă și pantofi enormi și grotești care îi dădeau un aer de pisică încălțată. Nu se apropie de frigider, ci se limită la a devora resturile de pe masă.

Jelloul mă chemă. Infirmierul îmi făcu semn să părăsesc bucătăria și mă urmări cu privirea până ce am dispărut pe culoar. Prăbușită în fotoliu, Germaine încerca să-și revină, pieptul zvâcnindu-i sub corsajul inundat de sudoare. Rănitul zăcea tot pe masă, cu bustul gol înfășurat într-un pansament. Respirația lui nazală răsuna în liniștea camerei. Jelloul înmuie o compresă într-un mic lighean cu apă și începu să-i tamponzeze fața. Gesturile îi erau impregnate de respect.

– Vom rămâne la voi câteva zile, cât să-și recapete căpitanul forțele, mă anunță el. Mâine, veți deschide farmacia, fără să se schimbe ceva în obiceiurile voastre. Doamna va rămâne cu noi la etaj. Comisioanele tutele vei face. Pleci și te întorci când vrei. Dacă observ cea mai mică anomalie, nu e

nevoie să-ți spun ce se va întâmpla. Nu cerem decât ospitalitate, înțelegi? O dată când îți ofer oportunitatea de a servi cauza poporului tău, încearcă să fii la înălțime.

– Mă voi ocupa eu de farmacie și comisioane, se propuse Germaine.

– Prefer s-o facă el... De acord, Jonas?

– Ce îmi dovedește că atunci când veți pleca ne veți lăsa în viață?

– Ești cu adevărat descurajator, Jonas.

– Am încredere, interveni Germaine.

Jelloul surâse. Era același surâs pe care mi-l aruncase în cătunul său pierdut în spatele colinei celor doi marabuți; un amestec de grimasă disprețuitoare și de milă. Scoase un mic revolver din buzunarul pantalonului și mi-l puse în mână.

– E încărcat. Nu trebuie decât să apeși pe declanșator.

Răceala metalului mă înfioră pe spate.

Germaine se înverzi. Degetele i se agățară de rochie, gata s-o deșire.

– Vrei să-ți spun, Jonas? Îmi topești inima. Trebuie să fii o nulitate ca să ratezi un destin mare.

Îmi luă revolverul și îl puse din nou în buzunar.

Rănitul scoase un gălgâit și se mișcă. Părea să aibă vârsta mea, poate cu câțiva ani mai mult. Era blond, destul de înalt, cu mușchi fini și bine conturați. O barbă roșiatică îi ascundea trăsăturile feței tăiate în frunte, cu sprâncene dese și un nas curbat, al cărui vârf era ascuțit ca un briceag. Se agită iar, întinse un picior și căută să se așeze într-o rână; această ultimă mișcare îi smulse un strigăt și îl trezi. În clipa în care deschise ochii, l-am recunoscut, în ciuda anilor și degradării datorate vicisitudinilor: Ouari!... Era Ouari, „asociatul” meu de altădată, care mă inițiase în arta camuflajului și în vânătoarea de sticleți, la Jenane Jato. Îmbătrânise înaintea vârstei, dar privirea rămăsese intactă: sumbră, rece, impenetrabilă. O privire pe care n-o voi uita niciodată.

Ouari revenea dintr-o inconștiență profundă, pentru că, nespunându-i nimic chipul meu, avu un reflex de autoapărare, mă prinse de gât și mă trase violent spre el, făcând o mișcare supraomenească pentru a se ridica:

– Ești la loc sigur, Sy Rachid, îi murmură Jelloul.

Ouari păru să nu înțeleagă. Se holbă la tovarășul său de arme, îi luă ceva timp până să-l recunoască și continuă să mă sugrume. Germaine alergă în ajutorul meu. Jelloul o somă să se întoarcă la locul ei și, cu o voce calmă, îi explică ofițerului său situația. Degetele de pe gâtul meu refuzară să se descleșteze. Am început să mă sufoc, am așteptat răbdător ca rănitul să-și vină în fire. Când îmi dădu drumul, simțeam furnicături pe la tâmpile.

Ofițerul se prăbuși din nou pe masă. Brațul îi atârna în gol, se clătină o clipă și apoi rămase inert.

– Retrage-te, îmi ordonă infirmierul care sosise în fugă, alertat de gemetele mele.

Îl examinează pe bolnav, îi luă pulsul...

– Doar și-a pierdut cunoștința. Trebuie pus în pat acum. Are nevoie de odihnă.

Cei trei partizani au rămas la noi vreo zece zile. Continuam să-mi fac treaba ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Temându-se ca vreun apropiat să nu apară pe neașteptate, Germaine îi telefonă familiei sale din Oran pentru a o anunța că merge la Colom-Béchar, în deșert, și că îi va telefona la întoarcere. Laoufi, infirmierul, îl instalează pe căpitan în camera mea și rămase la căpătâiul său zi și noapte. Eu

dormeam în biroul unchiului, pe o canapea veche. Jelloul venea adesea să mă batjocorească. Simțea multă ranchiună și atitudinea mea față de războiul pe care-l ducea poporul nostru pentru a câștiga independența îl dezgusta. Știam că nu aștepta decât un cuvânt din partea mea pentru a mă calomnia; așa că tăceam. Într-o seară, pe când citeam o carte, îmi zise, după ce înțeleșese că nu voiam să dau curs conversației:

– Viața este ca în filme: sunt actori care hrănesc istoria și figuranți care se pierd în decor. Aceștia din urmă sunt acolo, dar nu interesează pe nimeni. Tu faci parte dintre ei, Jonas. Dacă nu sunt supărat pe tine, te plâng.

Mușenia mea îl enervă; îmi strigă:

– Cum poți să-ți permiți să privești aiurea în timp ce lumea se dă în spectacol?

Am ridicat ochii la el, apoi am reînceput să citesc. Îmi smulse cartea din mâini și o aruncă de perete:

– Cu tine vorbesc!

Mi-am strâns cartea și m-am întors pe canapea. Încercă din nou să mi-o smulgă; de data aceasta, l-am prins de încheietură și l-am respins. Surprins de reacția mea, Jelloul mă privi cu stupefacție și mormăi:

– Nu ești decât un laș. Nu vezi ceea ce se petrece în orășelele noastre bombardate cu napalm, în închisorile unde sunt trași la ghilotină eroii noștri, în cuiburile partizane unde sunt adunați rând pe rând morții noștri, în taberele unde sunt cantonați revoluționarii noștri. Ce fel de demon ești, Jonas? Nu ai înțeles că un popor întreg se luptă pentru propria ta mântuire?

Nu i-am răspuns.

Mă lovi peste cap cu latul palmei.

– Nu mă atinge, i-am zis eu.

– Oau! O să fac pe mine... Nu ești decât un laș, nimic mai mult decât un laș. Că îți încrunți sprâncenele sau că strângi din fund, nu se schimbă nimic. Mă întreb ce mă oprește să te sugrum.

Am lăsat deoparte cartea, m-am ridicat și m-am proțăpît în fața lui.

– Ce știi tu despre lașitate, Jelloul? Cine o încarnează după părerea ta? Omul dezarmat care are un pistol la tâmpă sau cel care amenință să-i tragă un glonț în cap?

Mă privi cu dezgust.

– Nu sunt un laș, Jelloul. Nu sunt nici surd, nici orb și nu sunt nici din piatră. Dacă vrei să știi, nimic de pe acest pământ nu mă mai mișcă de acum înainte. Nici măcar arma care îi dă dreptul celui care o poartă să-i trateze pe oameni cu dispreț. Nu cumva umilința te-a constrâns să treci la arme? De ce te folosești și tu de ea azi?

Tremura de furie, se lupta cu sine însuși pentru a nu-mi sări la gât, apoi, după ce scuipă la picioarele mele, ieși trântind ușa în urma lui.

Nu reveni să mă mai deranjeze. Când ne intersectam pe culoar, se depărta de mine cu dezgust.

În timpul șederii la noi, Jelloul îmi interzise să mă apropii de căpitan. Când aveam nevoie să-mi recuperez lucrurile, se ocupa infirmierul de asta. Îi arătam locul în care țineam un obiect sau altul și mergea să-l caute. O singură dată, ieșind din baie, am putut să-l întrevăd pe pacient prin deschizătura ușii. Era așezat pe pat, cu un pansament curat în jurul toracelui; stătea cu spatele la mine. Mi-am amintit de anii de la Jenane Jato când îl luam drept protectorul și prietenul meu, de voliera mânjită de

găinaț, de partidele noastre de vânatoare de sticleți în tufișurile din spatele bazarului, apoi, dintr-odată, inima mi s-a strâns când mi-am amintit de privirea goală pe care mi-o aruncase în timp ce acel diavol de Daho mă tortura cu șarpele. Dorința de a-i spune cine eram, deși îmi ardea vârful limbii de când îl recunoscusem, se potoli.

În ultima zi, cei trei partizani au făcut o baie, s-au ras, și-au pus ținutele și pantofii curățați într-o geantă, mi-au luat hainele și s-au reunit în salon. Costumul meu era prea larg pentru infirmierul care nu înceta să se privească în oglindă, epatat de look-ul său. Toți trei încercau să-și ascundă nervozitatea, Jelloul în costumul pe care mi-l cumpărasem pentru căsătoria lui Simon, iar căpitanul în cel pe care Germaine mi-l oferise cu câteva luni în urmă. Spre prânz, după ce au luat masa, Jelloul îmi ordonă să întind cearșafuri albe pe balustrada balconului. Odată venită seara, aprinse și stinse lumina de trei ori în camera care dădea spre livezi. Când un licăr clipi în adâncul întunericului, în spatele mării de podgorii, îmi ordonă să-l duc pe infirmier în depozitul farmaciei și să-i dau toate medicamentele și toate trusele de prim ajutor de care urma să aibă nevoie. Am așezat trei cutii de carton în portbagajul mașinii și am urcat la etaj, unde căpitanul, încă palid, era într-un du-te-vino, cu un aer gânditor.

– Ce oră e? întrebă Jelloul.

– Zece fără un sfert, i-am zis eu.

– Este momentul. Ne vei lua în mașina ta și vei urma direcția pe care ți-o voi arăta.

Germaine, care stătea deoparte în salon, își încrucișă degetele într-o rugăciune și își retrase gâtul între umeri. Tremura. Infirmierul se apropie de ea și o bătu pe umeri. „Totul va fi bine, doamnă. Nu vă faceți griji.” Germaine se chirci și mai mult în spatele mâinilor ei mici.

Căpitanul și infirmierul ocupară bancheta din spate, cu armele la picioare. Jelloul urcă lângă mine, uitându-se neîncetat la cravata lui. Am deschis porțile garajului pe care Germaine le închise după plecarea noastră și am demarat cu farurile stinse până la pivnița Kraus, în fața barului lui André. Era lume în bar și în curte. Râsete și strigăte ajungeau până la noi. Mi-a fost brusc teamă ca Jelloul să nu încerce să-și regleze conturile cu vechiul patron. Jelloul se mulțumi să schițeze un rictus și, cu un semn din bărbie, îmi indică ieșirea din Río. Mi-am aprins farurile și m-am afundat în noapte.

Am luat-o pe drumul asfaltat din Lourmel, am schimbat direcția înainte de a ajunge în orășel și am urcat spre plaja Turgot pe un drum carosabil. O motocicletă ne aștepta la o intersecție. L-am recunoscut pe adolescentul care venise în prima zi cu revolverul său în farmacie. Întoarse și ne depăși în viteză.

– Condu încet, îmi ordonă Jelloul. Și încearcă să nu-l ajungi din urmă. Dacă-l vezi revenind, stingi farurile și te întorci.

Motociclistul nu reveni.

După vreo douăzeci de kilometri, l-am văzut pe marginea drumului. Jelloul îmi zise să opresc în dreptul lui și să sting motorul. Din hățișuri țâșniră niște siluete, înarmate cu puști și rucsacuri în spate. Una dintre ele trăgea de căpăstrul unei catârce slăbănoage. Pasagerii mei coborâră pentru a li se alătura; se îmbrățișară scurt. Infirmierul reveni spre mine, mă somă să rămân la volan și se grăbi să deschidă portbagajul mașinii. Cutiile cu medicamente și trusele de prim ajutor se încărcară pe catârcă. Apoi, Jelloul îmi făcu semn cu mâna să plec. Nu m-am clintit. Doar nu mă lăsau totuși să plec așa, teafăr și nevătămat, cu riscul să-i denunț la primul baraj? Încercam să-i urmăresc privirea lui Jelloul; îmi întorcea deja spatele și îl urma pe căpitan pe care nu-l auzisem proferând un singur cuvânt din

noaptea în care aproape că mă sugrumase. Catârca urcă o potecă, ajunsese în vârful unei stânci și dispăru. În spatele ei, siluetele se fofilară în tufișuri și se într-ajutorară pentru a escalada un flanc al colinei. Dispărură în natură. Curând, nu am mai auzit decât vântul fremătând prin frunziș.

Mâna mea refuza să apuce cheia de contact. Eram sigur că Jelloul era ascuns pe aproape, cu pușca îndreptată spre mine, pândind furnăitul motorului pentru a acoperi zgomotul împușcăturii sale.

Mi-a luat o oră pentru a accepta că erau plecați de-a binelea.

Câteva luni mai târziu, am descoperit în corespondența mea o scrisoare fără timbru și fără destinatar. În interior, o foaie smulsă dintr-un caiet școlar enumera o listă de medicamente. Nu exista nicio altă indicație. Am cumpărat medicamentele în cauză și le-am pus într-o cutie. Laoufi a trecut să le ia după o săptămână. Era ora trei dimineața când un glonț lovi obloanele de la fereastra mea. Germaine îl auzi; am surprins-o în culoar, înfășurată în halatul ei. Nu ne-am spus nimic. Mă privi coborând în depozitul farmaciei. I-am dat cutia infirmierului, am închis ușa de la intrare și am urcat în cameră. Mă așteptam ca Germaine să vină să mă certe; se întoarse în camera ei și se închise de două ori.

Laoufi reveni de cinci ori pentru a recupera cutiile. În același fel: un plic gol strecurat noaptea în cutia mea de scrisori, înăuntrul lui o listă de medicamente mâzgălită pe o bucată de hârtie, din când în când și cu o comandă de material de îngrijire și de consultație – seringi, vată, comprese, foarfeci, stetoscop, garouri etc. Un glonț în fereastră. Infirmierul în pragul ușii. Germaine pe palier.

Într-o seară, am primit un telefon. Jelloul îmi ceru să ne regăsim în locul în care îl lăsasem cu căpitanul și infirmierul. Văzându-mă că scot mașina din garaj dimineața devreme, Germaine își făcu cruce. Mi-am dat seama că nu ne mai vorbeam... Jelloul nu era la locul întâlnirii. Mă sună de îndată ce am ajuns acasă și mă rugă să mă întorc la locul indicat. De această dată, mă aștepta un păstor, cu o valiză plină de bancnote la picioarele lui. Îmi ordonă să ascund banii până când cineva va veni să-i caute. Valiza rămase la mine cincisprezece zile. Jelloul îmi telefonă într-o duminică pentru a mă însărcina să transport „coletul” la Oran și pentru a aștepta, fără să ies din mașină, vizavi de o mică tâmplărie, în spatele berăriei BAO. M-am executat. Tâmplăria era închisă. Un bărbat trecu prin fața mea, trecu din nou, se opri în dreptul meu și, arătându-mi mânerul unui pistol ascuns sub palton, îmi ordonă să cobor. „Revin într-un sfert de oră.”, îmi zise el sărind în spatele volanului. Mașina mi-a fost restituită cincisprezece minute mai târziu.

Această a doua viață continuă toată vara și toată toamna.

Ultima oară când Laoufi veni la mine, era mai nervos ca de obicei. Privind neîncetat către podgorii, răsturnă medicamentele într-o raniță pe care o aruncă pe umeri și îmi aruncă o privire pe care nu i-o cunoșteam. Voia să-mi spună ceva, dar nu reuși să rostească un cuvânt; înălțându-se în vârful pantofilor, mă sărută pe creștet în semn de respect. Corpul îi tremura în brațele mele. Era puțin trecut peste ora patru dimineața și cerul începea să se lumineze. Oare acest răsărit îl tulbura? Laoufi nu era bine, vizibil ros de un presentiment. Mă salută și se grăbi să dispară prin vii. L-am văzut cufundându-se în întuneric, am ascultat freamătul frunzișului care îi trăda pasul ce se îndepărta. Pe cer, luna părea un rest de unghie. Un vânt ezitant bătea cu intermitențe înainte de a se culca la pământ.

Fără să aprind lumina în camera mea, m-am așezat pe marginea patului, cu instinctele în alertă...

Niște împușcături sfâșiară liniștea nopții și toți câinii dimprejur începură să latre.

În zori, cineva ciocăni la ușa mea. Era Krimo, fostul șofer al lui Simon. Stătea pe trotuar, cu picioarele depărtate, mâinile în șold, pușca la subsuoară. Chipul îi radia de o jubilară nesănătoasă. Șase bărbați înarmați, niște ajutoare, stăteau pe șosea, în jurul unei roabe încărcate cu un corp însângerat. Cel al lui Laoufi. L-am recunoscut după pantofii grotești și după ranița desfăcută de pe pieptul său.

– Un animal, zise Krimo. Un ticălos de animal care miroase... Mirosul l-a trădat.

Făcu un pas înainte.

– Mă întrebam ce făcea în orașelul *meu* acest animal? La cine venea? De unde ieșea?

Împinse roaba spre mine. Capul infirmierului se clătină deasupra roții, cu o parte a craniului smulsă. Krimo puse mâna pe raniță și mi-o aruncă la picioare: medicamentele se împrăștiară pe trotuar.

– Există o singură farmacie la Río, Jonas, și asta e a ta. Și, dintr-odată, am înțeles.

Însoțindu-și vorba cu gestul, îmi puse țeava puștii în falcă. Mi-am simțit fața descompunându-se în urlatul lui Germaine și m-am prăbușit într-o prăpastie.

Am fost sechestrat într-o carceră fetidă, printre șobolani și libărci. Krimo voia să știe care era „partizantul” și de când îl aprovizionam cu produse farmaceutice. Îi răspundeam că nu-l cunosc. Îmi cufunda capul într-un lighean plin cu lături, mă lovea cu o cravașă împletită; mă încăpățânam să repet că „partizantul” nu venise niciodată la mine. Krimo tuna și fulgera, mă scuipa, mă lovea cu piciorul în șold. Nu obținui nimic de la mine. Mă pasă unui bătrân sfrijit, cu fața lungă și gri și ochi sfredelitori. Acesta începu prin a-mi spune că mă înțelegea, că în orașel lumea era sigură că nu aveam nimic de-a face cu „teroriștii”, că *aceștia* mă forțaseră să colaborez cu ei. Am continuat să neg. Interogatoriile se înlănțuiau, unele cu capcane, altele cu etalări de mușchi. Krimo aștepta noaptea pentru a reveni la cârmă și a mă tortura. Am rezistat.

Dimineața, ușa se deschise spre Pépé Rucillio.

Era însoțit de un ofițer în ținută de luptă.

– Nu am terminat cu el, domnule Rucillio.

– Vă pierdeți timpul, locotenente. E vorba de o biată neînțelegere. Acest băiat este victima unei coincidențe nefericite. Colonelul dumneavoastră este convins și el de asta. Gândiți bine, niciodată nu mi-aș permite să protejez un răufăcător.

– Nu asta e problema.

– Nu e nicio problemă, și nici nu va fi vreuna, îi promise patriarhul.

Mi se înapoiară hainele.

Afară, în curtea pietroasă a ceea ce părea a fi o tabără, Krimo și oamenii lui mă priveau cum le scăpam printre degete, mofluzi, insultați. Înțelegeau că patriarhul respectat din Río Salado pledase pentru nevinovăția mea pe lângă cele mai înalte autorități ale sectorului militar, că se pusese garant pentru mine.

Pépé Rucillio mă ajută să urc în mașina lui și demară. Salută soldatul de serviciu la ieșirea din incintă și își îndreaptă mașina spre șosea.

– Sper că nu sunt pe cale să comit greșeala vieții mele, îmi zise el.

Nu i-am răspuns. Aveam gura amorțită și ochii atât de umflați, încât nu reușeam să-i țin deschiși.

Pépé nu mai spuse un cuvânt. Îl simțeam șovăind între îndoială și datorie morală, între angajamentul său în favoarea mea și inconsistența argumentelor pe care le furnizase colonelului pentru a mă elibera de bănuiele și a-mi reda libertatea. Pépé Rucillio era mai mult decât o persoană însemnată; era o legendă, o autoritate morală, un personaj la fel de mare ca averea sa, dar, spre deosebire de somitățile care își pun onoarea mai presus de ansamblul celorlalte considerații, avea fragilitatea unui monument de porțelan. Putea să aibă totul la dispoziție numai dacă mișca degetul; credibilitatea lui valora cât un document oficial. Ființele influente de rangul său, al căror nume era de ajuns să liniștească spiritele și să pună capăt dezbaterilor celor mai furtunoase, aveau dreptul la mărinimie, la nebunii din când în când, și beneficiau de impunitate⁹⁷ într-o anumită măsură, numai că nu puteau apela la vreo circumstanță atenuantă atunci când era vorba de cuvântul dat. Dacă acesta se dovedea a fi fără teimei, nicio libertate de acțiune nu mai era posibilă. Acum că garantase pentru mine, se întreba serios dacă acționase bine, și asta îl muncea cu totul pe interior.

Mă readuse în orașel, mă lăsă în fața casei mele. Nu mă ajută să cobor, mă lăsă să mă descurc fără să-mi acorde atenție.

– Reputația mea este în joc, Jonas, mormăi el din vârful buzelor. Dacă aș afla vreodată că nu ești decât un prefăcut, m-aș ocupa personal de execuția ta.

Nu știi cum am găsit forța să-l întreb:

– Jean-Cristophe?

– Isabelle!

Dădu din cap și adăugă:

– Nu-i refuz nimic, dar, dacă s-a înșelat în privința ta, o voi renega imediat.

Germaine veni să mă caute pe trotuar. Evită să-mi reproșeze ceva. Prea bucuroasă să mă recupereze viu, se grăbi să mă ducă să fac o baie și să-mi pregătească ceva de mâncare. Apoi, îmi îngriji rănilor, le pansă pe cele mai grave și mă puse în pat.

– Tu ai sunat-o pe Isabelle? am întrebat-o eu.

– Nu... Ea a telefonat.

– Ea este la Oran. Cum ar fi putut ști?

– La Río totul se știe.

– Ce i-ai povestit?

– Că nu aveai nicio vină în povestea asta.

– Și desigur ea te-a crezut?

– Nu am întrebat-o.

Întrebările mele o răniseră. Mai ales felul în care le pusesem. Apatia tonului meu, reproșul pe care îl subînțelegea îi transformă bucuria de a mă recupera teafăr și nevătămat într-o decepție difuză care nu întârzie să se schimbe într-o mânie surdă. Îmi aruncă o privire care îmi purta pică. Era prima dată când mă privea astfel. Am înțeles că acel cordon care mă lega de ea tocmai se rupea, că femeia care fusese totul pentru mine – mama mea, zâna mea bună, sora mea, complicea mea, confidenta și prietena mea – nu mai vedea în mine decât un străin.

⁹⁷ Scutire de pedeapsă a unui infractor în cazurile prevăzute de lege, *n. tr.*

Iarna lui 1960 a fost atât de aspră, că ne-au înghețat și rugăciunile; le-am fi putut auzi căzând din cer și zdrobindu-se de pământ asemenea unor țurțuri de gheață. Monotonia din jur nu era suficientă pentru a ne umbri gândurile, nori mari erau complici la asta; se aruncau ca niște ulii asupra soarelui, devorând razele rare ale zilei care trebuiau să aducă un dram de înseninare în sufletele noastre amorțite. Era destulă suferință în aer; oamenii nu își mai făceau iluzii: războiul își descoperea o vocație, iar cimitirele, aripi ascunse.

Acasă, lucrurile se complicau. Tăcerile lui Germaine mă mârșeau. Nu-mi plăcea s-o văd trecând pe lângă mine fără să mă privească, să luăm masa împreună și ea să stea cu ochii numai în farfurie, să aștepte ca eu să termin de mâncat pentru a strânge masa și apoi să se retragă în cameră fără să rostească vreun cuvânt. Eram nefericit, dar în același timp nu simțeam nevoia de a mă reconcilia cu ea. Nu aveam puterea. Totul mă obosea, mă dezgusta. Refuzam să ascult de vocea rațiunii, nu-mi păsa că n-aveam dreptate; nu voiam nimic altceva decât colțul obscur în care îmi interziceam să mă gândesc la ce trebuia să fac, la ceea ce făcusem, să știu dacă acționasem bine sau rău. Eram amărui ca o rădăcină de rododendron, mohorât și furios împotriva a ceea ce nu țineam să definesc. Din când în când, grosolăniile obscene ale lui Krimo îmi explodau în cap; mă surprindeam născocind pentru el cele mai atroce violențe, apoi renunțam și îmi goleam mintea. Nu simțeam ură; nu simțeam nici furie; eram convins că ființa mea era atât de saturată, că o gură de aer ar fi făcut-o să explodeze.

În orele mele de acalmie, mă gândeam la unchiul. Nu îmi lipsea. Totuși, golul pe care îl lăsase în urma lui îmi amintea de celelalte goluri care mă amputau. Mă încerca sentimentul că nu aveam niciun punct de sprijin, că pluteam în ralanti într-o bulă sufocantă, că eram eu însumi o bulă la cheremul celei mai amărâte crenguțe. Trebuia să reacționez; mă simțeam alunecând undeva, dezintegrându-mă cu încetul. Așa că îmi convocam moartea. Amintirea unchiului le domina pe ale mele, fantoma lui respingea nefericirea care mă lovise. Poate că totuși îmi lipsea? Mă simțeam atât de singur, că eram la un pas să dispar și eu, asemenea unei umbre hăpăite de tenebre. Așteptând ca rănilor mele să devină mai puțin evidente, mă închideam în biroul său și mă lăsam absorbit de lectura carnetelor sale – vreo zece caiete și registre pline de note, critici, citate ale unor scriitori și filozofi din lumea întreagă. Ținea și un jurnal pe care l-am găsit din întâmplare ascuns sub un arsenal de tăieturi din presă, în fundul biroului său. Scrierile lui vorbeau despre Algeria oprimaților, despre mișcarea naționalistă și despre aberațiile umane care reduceau esența vieții la un raport vulgar de forță, la o regretabilă și stupidă voință a unora de a-i asupra pe alții. Unchiul meu era de o mare cultură; un erudit și un înțelept. Îmi aminteam de privirea pe care mi-o arunca atunci când își închidea carnetele; era o privire sublimă, scânteind de o inteligență emoționantă. „Aș vrea ca textele mele să servească generațiilor viitoare”, îmi spusese el. „Va fi partea ta de posteritate”, găsisem eu de cuviință să-l flatez. Trăsăturile chipului i s-au contractat atunci. A replicat: „Posteritatea nu a făcut niciodată îmbrățișarea morții mai puțin grea. Ea are exact meritul de a ne tempera frica de moarte, pentru că nu există vreo terapie mai potrivită pentru limitarea noastră inexorabilă decât iluzia unei frumoase eternități... Totuși, există una pe care o prețuiesc: memoria unei nații luminate. Este singura posteritate care mă face să visez.”

Atunci când, de la balconul meu, priveam în depărtare și nu vedeam nimic la orizont, mă întrebam dacă exista o viață după război.

André Sosa mă vizită la o săptămână după intervenția lui Pépé Rucillio. Își parcă mașina în fața viei și îmi făcu semn să cobor. I-am făcut „nu” cu mâna. Deschise portiera și puse piciorul pe pământ. Purta un palton mare bej, deschis la burtă și ghete de piele care îi ajungeau la genunchi. După zâmbetul lui mare, am înțeles că venea cu gând de pace.

– Facem o tură cu rabla mea?

– Sunt bine aici unde sunt.

– Atunci, urc eu.

L-am auzit salutând-o respectuos pe Germaine în vestibul, apoi deschizând ușa camerei mele. Înainte de a mă regăsi pe balcon, aruncă un ochi la patul meu nefăcut, la cărțile stivuite pe noptieră, se apropie de șemineul deasupra căruia se înălța calul de lemn oferit de Jean-Cristophe a doua zi de după ciomăgeala pe care mi-o dăduse la școală, într-o viață anterioară.

– Erau timpurile bune, nu, Jonas?

– Timpul n-are vârstă, Dédé. Noi suntem cei care am îmbătrânit.

– Ai dreptate, numai că nu am luat exemplul vinului pe care îl producem: nu ne-am îmbunătățit cu trecerea timpului.

Se sprijini în coate pe balcon, lângă mine, și-și lăsă privirea să plutească deasupra viei.

– Nimeni din orășel nu crede că ești implicat în povestea asta cu partizanii. Krimo a făcut exces de zel. L-am văzut ieri și i-am zis-o în față.

Se întoarse spre mine, evitând să stăruiască asupra vânățărilor care mă desfigurau.

– Îmi reproșez de a nu fi venit mai devreme.

– Ar fi schimbat asta ceva?

– Nu știu... Ce-ai zice să mergi cu mine la Tlemcen? Oran a devenit inospitalier cu măcelurile sale cotidiene și am chef să schimb aerul. La Río, totul mă supără.

– Nu pot.

– Nu vom rămâne acolo mult timp. Știu un restaurant...

– Nu insista, Dédé.

Dădu din cap.

– Te înțeleg. Dar nu te încăpățâna. Nu e bine să stai aici și să-ți rumegi amărăciunea.

– Nu simt amărăciune. Am nevoie să fiu singur.

– Te deranjez?

Am reînceput să privesc în depărtare pentru a nu-i răspunde.

– E o nebunie ce ni se întâmplă, suspină el în timp ce se sprijinea din nou cu coatele pe balcon. Cine și-ar fi imaginat că țara noastră va decădea într-atât?

– Era previzibil, Dédé. Exista un popor culcat la pământ pe care se mergea ca pe o peluză. Trebuia să vină o zi sau alta în care să reacționeze. Inevitabil, suntem dezorientați.

– Crezi cu adevărat ce spui?

De această dată, eu i-am ținut piept:

– Dédé, până când vom continua să ne mințim?

Își duse pumnul la gură și suflă în el, cugetând la vorbele mele.

– E adevărat, erau lucruri care nu mergeau, dar de acolo și până la a declanșa un război așa violent, nu sunt de acord. Vorbim de mii de morți, Jonas. E mult prea multă lume, nu crezi?

– Pe mine mă întrebi asta?

– Sunt total dezorientat. Nu-mi revin. Ceea ce se petrece în Algeria depășește puterea de înțelegere. Și Parisul nu știe pe unde să mai scoată cămașa. Se vorbește chiar de autonomie. Ce înseamnă de fapt autonomia? Să ștergi totul și să reîncepi de la baze echitabile? Sau să...

Nu îndrăzni să-și termine fraza. Neliniștea lui coti spre furie; încheieturile degetelor i se albiră, ca pentru a-și sugruma temerile.

– În final, a înțeles că ne prelungește durerea, acest blestemat de general, zise el făcând aluzie la faimosul „V-am înțeles” pe care de Gaulle îl lansase algerienilor pe 4 iunie 1958 și care entuziasmase mulțimile și acordase o amânare iluziilor.

La o săptămână după aceea, pe 9 decembrie 1960, întregul Río Salado se duse la Aïn Témouchent, un oraș vecin, unde Generalul ținea un miting pe care preotul îl botezase „slujba ultimei rugăciuni”. Zvonurile îi pregătiseră pe oameni pentru ceea ce e mai rău, dar aceștia nu erau convinși. Teama le strângea rândurile, le întărea apărătoria ochilor; refuzau să vadă dincolo de realitățile sentențioase, de ziua de mâine iminentă. I-am auzit, în zori, scoțându-și mașinile din garaj, formând convoaie, interpelându-se cu voce tare, aruncându-și vorbe de duh, strigând cu putere pentru a acoperi acea voce consternantă care îi împiedica să doarmă și care le repeta fără niciun pic de răgaz că zarurile, ca și soarta, erau aruncate. Încercau în zadar să râdă în hohote, să ridice tonul, să simuleze că mai aveau încă un cuvânt de spus, că nu erau încă pregătiți să cedeze, se vedea clar că fervoarea lor nu făcea față, că masca pe care o purtau nu era credibilă, că privirea lor pierdută se disocia total de certitudinea pe care o afișau. Sperau, păstrându-și moralul, salvând aparențele, să aducă destinul pe calea cea bună, să-i forțeze mâna, să provoace miracolul. Și uitau că numărătoria inversă începuse și că nu mai era nimic de făcut, pentru că trebuia să fii orb ca să continui să mergi înainte în noaptea tuturor utopiilor, ca să pândești zorii care se ridicaseră deja deasupra unei alte ere și pe care se încăpățâneau să-i aștepte acolo unde nu se mai înfățișau.

Am ieșit să dau o raită pe străzile pustii. Apoi am mers pe partea cealaltă a cimitirului evreiesc pentru a înfrunta ruinele arse a ceea ce fusese casa în care am cunoscut, într-o îmbrățișare, prima mea experiență sexuală. Un cal păștea iarbă, aproape de vechiul grajd, total impasibil la derivatele umane. M-am așezat pe un mic zid și am rămas acolo, până la prânz, pentru a reinventa silueta dnei Cazenave: nu am întrezărit decât mașina lui Simon arzând și pe Émilie care-și ținea îmbrățișat fiul pe jumătate dezgolit.

Mașinile se întoarseră de la Aïn Témouchent. Plecaseră dimineața în muzică de fanfară, în zgomot de petarde și de claxoane, cu drapelul tricolor fluturând. Se întorceau de la miting ca de la o capelă în flăcări, într-o mușenie de cortegiu funerar, cu steagurile în bernă, cu capurile plecate. O mantie de plumb se abătu asupra orașelului. Pe toate chipurile puteai citi doliul unei speranțe care era condamnată de mult și care se încercase a fi învăluită în nori de fum. Algeria va fi *algeriană*.

A doua zi, pe fațada unei pivnițe viticole, o mână triumfătoare pictă, cu roșu, un mare FLN.

Oran își ținea respirația în acea primăvară 1962. Eu o căutam pe Émilie. Mi-era teamă pentru ea.

Aveam nevoie de ea. O iubeam și reveneam să i-o dovedesc. Mă simțeam în stare să înfrunt uragane, trăsnete, toate anatemele și nefericirea din întregul univers. Nu mai puteam să continui să tânjesc după ea. Nu mai puteam să întind mâna spre ea și să dau numai peste absența ei la capătul degetelor mele. Îmi ziceam: Te va respinge, îți va spune cuvinte grele, va face să cadă cerul pe tine; asta nu mă făcea să mă răzgândesc. Nu mă mai temeam să-mi încalc jurămintele, să-mi sfărâm sufletul în strânsura pumnului; nu mă mai temeam să-i offensez pe zei, să suport oprobriul până la sfârșitul lumii. La librărie, mi se spusese că Émilie ieșise într-o seară și că nu mai dăduse niciun semn de viață. Mi-am amintit numărul troleibuzului pe care îl luase, cu ocazia ultimei mele vizite, am coborât în toate stațiile, am străbătut toate străzile care derivau din ele. Am crezut că o recunosc în fiecare femeie care avea aceeași slujbă, în fiecare siluetă care dispărea la colțul unui bulevard, la intrarea unui imobil. Întrebam de ea la băcani, în comisariate, la poștași și nicio clipă, în ciuda sfârșiturilor de zile zadarnice, nu mi-a trecut prin cap că îmi pierdeam timpul. Dar unde s-o găsești într-un oraș în stare de asediu, într-o arenă sub cer deschis, în toiul haosului și furiei oamenilor? Algeria algeriană se năștea cu forcepsul într-un potop de lacrimi și sânge; Algeria franceză își dădea sufletul în hemoragii torențiale. Și amândouă, strivite de șapte ani de război și oroare, deși la capătul puterilor, găseau încă forța să se lupte ca niciodată. Zilele de baricade, decretate la Alger în ianuarie 1960, nu au încetinit mersul inflexibil al Istoriei. Puciul generalilor, declanșat de o mână de secesioniști în aprilie 1961, nu a făcut decât să arunce cele două popoare într-o revoltă suprarealistă. Militarii erau depășiți de evenimente; trăgeau la întâmplare în civili, nereprimând șarja unei comunități decât pentru a ceda atacului celeilalte. „Cei înșelați” de manevrele din Paris, adică partizanii rupturii definitive cu patria mamă, Franța, luau armele și jurau să recupereze, bucățică cu bucățică, Algeria care le era confiscată. Orașele și satele se năruiau în coșmarul coșmarurilor. Atentatele ripostau atentatelor, represaliile asasinatelor, eliminările raidurilor de comando. Era vai de europeanul care era surprins cu un musulman și vai de musulmanul care făcea cârdășie cu un european. Linii de demarcație *scurtcircuitau* comunitățile care, dintr-un instinct gregar, se repliau asupra lor înseși, în plontoane zi și noapte la frontiere, neezitând să-l linșeze pe imprudentul care greșea tabăra. În fiecare dimineață, se descopereau pe șosea corpuri fără viață dezmembrate; în fiecare noapte, fantome se dedau unor bătălii aranjate teribile. Graffiti de pe ziduri evocau epitafe. Printre „Votați da”, „FLN”, „Trăiască Algeria Franceză”, se strecurau, pe neașteptate, cele trei inițiale ale Apocalipsei: OAS, Organizația Armatei Secrete, născută din agonia coloniilor, din refuzul faptului împlinit și care urma să adâncească un pic mai mult prăpastia pierzaniei, până în inima infernului.

Émilie se volatilizase, dar eu eram decis să merg s-o caut până în adâncul limburilor⁹⁸. O simțeam foarte aproape, la îndemâna mea; credeam cu toată tăria că era suficient să ridic o perdea, să împing o ușă, să dau la o parte un pierde-vară ca să dau peste ea. Eram ca un nebun. Nu vedeam nici bălțile de sânge pe trotuar, nici urmele de gloanțe de pe ziduri. Suspiciunea oamenilor nu mă atingea. Ostilitatea lor, disprețul lor, uneori insultele lor mă încolțeau dintr-o parte sau alta, fără să-mi încetinească pașii. N-o aveam decât pe ea în minte, decât ochii ei ca unic orizont: ea era destinul pe care mi-l alesesem; restul nu conta.

Fabrice Scamaroni mă surprinse în timp ce mă pregăteam să mă hazardez într-un oraș care mirosea a amărăciune și a moarte. Își opri mașina în dreptul meu, îmi strigă să urc repede și demară în trombă. „Ești nebun sau ce? E un loc rău famat acest colț”... „O caut pe Émilie”... „Cum speri s-o

regăsești dacă nici nu vezi în ce hazna îți porți pașii? Cartierul ăsta e mai rău decât un câmp de mine, pentru Dumnezeu!”

Fabrice nu știa unde este Émilie. Nu venise niciodată să-l vadă la ziar. O întâlnise o dată la Choupot, dar asta fusese cu luni în urmă. Îmi promise s-o caute și el.

La Choupot, mi se indică un imobil pe bulevardul Laurent-Guerrero. Portăreasa mă asigură că doamna în cauză locuise la etajul doi înainte de a se muta, după ce în imobil avusese loc o crimă.

– N-a lăsat nicio adresă unde să i se trimită corespondența?

– Nu... Dacă memoria mea este bună, cred că i-a spus cărăușului să o conducă la Saint-Hubert.

Am bătut la toate ușile la Saint-Hubert. Fără succes. Oare unde era? Unde se ascundea? Orașul era răvășit. Armistițiul din 19 martie 1962 pusese capăt ultimelor cuiburi ale rezistenței. Cuțitele se duelau cu mitralierele; grenadele alternau cu bombele; gloanțele pierdute zămisleau carnagii. Și Émilie se retrăgea în timp ce eu avansam prin fumul și mirosurile de incinerare. Oare fusese ucisă? Prinsă în vreo deflagrație sau atinsă de ricoșeul unui glonț? Ucisă într-o casă a scării? Oran nu cruța pe nimeni, secerând viețile cu violență, nesinchisindu-se nici de bătrâni, nici de copii, nici de femei, nici de smintiții care rătăceau printre halucinațiile lor. Eram acolo când cele două mașini capcană din Tahtaha au făcut sute de morți și zeci de mutilați în rândurile populației musulmane din Medina J'dida; eram acolo când au fost scoase la mal zeci de cadavre de europeni din apele poluate ale Micului Lac; eram acolo când un comando OAS a operat un raid în închisoarea orașului pentru a-i scoate pe prizonierii FLN în stradă și a-i executa sub ochii mulțimii; eram acolo când sabotorii au dinamitat depozitele de carburant în port și au înecat Frontul marin zile întregi sub fum negru și des; și îmi spuneam că Émilie trebuie să fi auzit aceleași explozii, să fi trăit aceleași convulsii, să îndure aceeași panică ca și mine și nu înțelegeam de ce drumurile noastre se evitau, de ce hazardul, providența, fatalitatea – în fine, nu conta care piază-rea făcea probabil să ne atingem ușor cu umărul în acea masă de degenerescență, fără să fim conștienți. Eram furios împotriva zilelor care fugeau în toate direcțiile, bruind pistele care duceau la Émilie, furios de a da peste tot felul de scene, tot felul de indivizi, să trec prin toate poligoanele de tir, locurile rău famate, abatoarele, măcelăriile, fără să întrevăd vreo urmă, măcar o mică urmă, iluzia unei urme susceptibile de a mă ajuta să ajung până la Émilie, să gândesc că era încă în viață, în timp ce un vânt de panică sufla pe deasupra comunității europene. În cutiile de scrisori, pachete ciudate aruncau spaimă în sânul familiilor. Anotimpul *valiza sau coșciugul* era deschis. Primele plecări în exil se desfășurau într-o anarhie de nedescris. Unele mașini strivite de bagaje și de plânsete se năpusteau spre port și aerogări, iar altele în direcția Marocului. Cei întârziați așteptau să-și vândă bunurile pentru a pleca; în grabă, se cedau magazine, case, mașini, uzine, sucursale pentru un codru de pâine; uneori nu se mai așteptau cumpărătorii, nici nu mai era timpul necesar să-și facă bagajele.

La Río Salado, obloanele băteau din aripi în neștire; ferestrele erau deschise spre casele părăsite. Valize diforme se îngrămădeau pe trotuare. Mulți locuitori plecaseră; cei rămași nu știau cărui sfânt să se roage. Un bătrânel într-o stare jalnică se clătina în pragul casei sale, cu trupul ruginit de reumatism. Un tânăr încerca să-l ajute să meargă, în timp ce restul familiei se grăbea spre o dubă burdușită. „Ar fi putut să aștepte ca eu să crăp, spunea cu voce tremurândă bătrânul. Unde îmi voi sfârși zilele acum?” Pe bulevardul principal, camioane, mașini, trăsurile, o istorie întregă era pe cale să evacueze locurile. În gară, o mulțime de busolată pândeau un tren care se lăsa cu cruzime așteptat. Oamenii alergau dintr-un loc în altul, pierduți, cu ochii tulburați, asemenea unor orbi părăsiți în

natură, abandonati de sfinții și îngerii lor păzitori. Demența, frica, durerea, naufragiul, tragedia nu mai aveau decât un singur chip: al lor.

Germaine era așezată în pragul farmaciei, cu capul între mâini. Vecinii noștri nu mai erau acolo; câinii lor mișunau în spatele porților.

– Ce trebuie să fac? mă întrebă ea.

– Rămâi, i-am zis eu. Nimeni nu va ridica mâna asupra ta.

Am luat-o în brațe. Aș fi putut s-o cuprind în căușul mâinii, atât de minusculă mi-a părut în acea zi. Ea nu era decât suferință și tulburare, stupefacție și vlăguire, înfrângere și nesiguranță. Ochiul îi erau roșii de plâns și de frică. Picioarele i se înmuiau sub povara a mii de întrebări. Am sărutat-o pe obrazii și roind de lacrimi, pe fruntea striată de riduri, pe capul fracturat de gânduri triste. Țineam între mâini toată consternarea din lume... Am condus-o la etaj și apoi am coborât din nou în stradă. Dna Lambert își ridica mâinile la cer și le lăsa apoi jos pe coapse. „Unde trebuie să merg? Unde trebuie să merg? Nu am nici copii, nici apropiați undeva pe pământ.” Am rugat-o să se întoarcă la ea acasă. Ea nu mă auzi și continuă să monologheze. În capătul străzii, familia Ravirez alerga în toate direcțiile, cu valizele pe umeri. În piața primăriei, familiile solicitau autocare, cu bagajele împrăștiate pe jos. Primarul se chinuia să-i calmeze, în zadar. Pépé Rucillio îi soma și el să se întoarcă la casele lor și să aștepte ca lucrurile să se liniștească. „Suntem la noi acasă aici. Nu vom merge nicăieri.” Nimeni nu-l asculta.

André Sosa era singur în barul său pustiit de vânt. Printre mesele sfărâmate, tejgheaua devastată, oglinzile sparte. Pe jos străluceau resturile de pahare și cioburile. Lustrele se legăneau trist pe deasupra devastării, cu becurile aprinse. André juca biliard. Nu îi acordă atenție. Nu era atent la nimic. Freca o bucată de cretă de vârful tacului, se apleca pe marginea mesei și țintea o bilă imaginară. Nu erau bile pe masă, iar covorul era sfâșiat. Lui André nu-i păsa. Țintea bila pe care doar el o vedea și lovea. Apoi se îndrepta, urmărirea cu privirea traiectoria bilei și, când marca un punct, ridica un pumn victorios și mergea să se poziționeze de cealaltă parte a mesei de biliard. Din când în când, se apropia de tejghea, trăgea din țigară, o puneă din nou în scrumieră și relua partida.

– Dédé, i-am zis eu, nu trebuie să rămâi aici.

– Sunt acasă la mine, bombăni el, lovind bila.

– Am văzut ferme arzând pe când mă întorceam adineauri de la Oran.

– Nu mă voi mișca de aici. *Îi* aștept.

– Știi foarte bine că nu e rezonabil să faci asta.

– Nu mă voi mișca de aici, *îți* repet.

Continuă să joace, întorcându-mi spatele. Țigara i se stinse; își aprinse alta, apoi alta, până când mototoli cu o mână dezamăgită pachetul gol. Ziua era la asfințit; întunericul invada cu fățarnicie barul. André juca iar și iar, înainte de a-și lăsa tacul și de a merge să se așeze la picioarele tejghelei. Își aduse genunchii sub bărbie și își încrucișă degetele pe ceafă. Rămase așa ceva timp, după care se auzi un geamăt. André plângea în hohote, cu capul tot pe genunchi și mâinile pe ceafă. Apoi își șterse chipul cu o pulpană a cămășii și se ridică. Ieși în curte să caute bidoane cu benzină, stropi tejgheaua, mesele, pereții, pe jos, aprinse un chibrit și lăsă flăcările să se răspândească în bar. L-am prins de cot

și l-am împins afară. Se țintui în curte și își privi, halucinat, clădirea năruindu-se sub fum.

Când vâlvătaia înghiți acoperișul, André se sui în mașina sa. Fără niciun cuvânt. Fără să mă privească. Puse în mișcare motorul, slăbi frânele și porni încet spre ieșirea din orașel.

Pe 4 iulie 1962, un Peugeot 203 se opri în fața farmaciei. Doi bărbați în costum și ochelari negri îmi ordonară să-i urmez. „Doar pentru niște formalități”, îmi zise unul dintre ei în arabă, cu un accent puternic specific Kabyliei⁹⁹. Germaine era bolnavă, alungită în camera sa. „Nu va dura mult”, îmi promise șoferul. Am urcat pe bancheta din spate. Mașina făcu manevre pe loc, pentru a întoarce. Mi-am lăsat capul să cadă pe spătar. Îmi petrecusem noaptea la căpătâiul lui Germaine; eram foarte obosit.

Río semăna cu sfârșitul unei epoci, golit de substanța sa, lăsat pradă unui nou destin. Drapelul tricolor, care orna frontonul primăriei, fusese retras. În piață, țărani cu turban înconjurau un orator în picioare pe marginea fântânii. Le ținea un discurs în arabă, iar ei îl ascultau solemn. Câțiva europeni mergeau discret pe lângă ziduri, neputincioși să-și părăsească pământurile, cimitirele, casele, cafeneaua unde își legau și dezlegau prietenii, alianțele, planurile, de fapt colțul lor de țară în care exista esențialul rațiunii lor de a fi.

Era o zi frumoasă, cu un soare mare ca durerea celor plecați, imens ca bucuria *celor întorși*. Butucii de viță de vie păreau să se unduiască în zori, iar mirajele din depărtare puteau fi luate drept o mare. Ferme ardeau pe alocuri. Liniștea care apăsa drumul dădea impresia de a se reculege asupra ei înseși. Cei doi însoțitori ai mei tăceau. Nu vedeam decât ceafa lor bătoasă, mâinile șoferului pe volan și ceasul strălucitor la încheietura mâinii vecinului său. Am traversat Lourmel așa cum se traversează un vis indefinibil. Și acolo se îngroșau rândurile în jurul tribunilor iluminați. Drapele cu verde și alb marcate cu o semilună și o stea roșie confirmau nașterea unei noi republici, a unei Algerii redată alor săi.

Pe măsură ce ne apropiam de Oran, trotuarele erau invadate de carcase de mașini. Unele erau arse, altele vandalizate, cu portierele smulse și capota în aer. Pachete, valize, cutii erau împrăștiate împrejur, spintecate, deformate, cu rufe agățate în tufișuri și lucruri abandonate pe șosea. Erau și urme de agresiune, de sânge în praf, de parbrize sfărâmate cu răngi de fier. Multe familii fuseseră interceptate pe drumul exilului și masacrate. Multe altele se salvaseră prin livezi și încercau să ajungă în oraș pe jos.

Oran era în efervescentă. Mii de copii se urmăreau în locurile virane, mitraliau cu pietricele mașinile care treceau, își cântau cu voce tare propria dezrobire. Străzile colcăiau de lume, de mulțimi bucuroase. Imobilele vibrau sub chiuiturile femeilor care-și purtau voalurile asemenea drapelurilor și răsunau de sunete de bendir¹⁰⁰, de tobe, de darbuka¹⁰¹, de claxoane bubuitoare și de cântece patriotice.

Peugeot-ul pătrunse în cazarma Magenta unde Armata Eliberării Naționale, recent intrată în oraș, își stabilise statul major. Parcă în fața unui bloc. Șoferul rugă o santinelă să-l informeze pe „locotenent” despre sosirea „invitatului său”.

Curtea cantonamentului mișuna de bărbați în ținute militare, de bătrâni în tunici și de civili.

– Jonas, bunul meu Jonas, ce fericire să te revăd!

Jelloul îmi deschise brațele pe scara clădirii. El era locotenentul. Purta o ținută de parașutist, o

pălărie militară, ochelari negri și nu avea galoane. Mă strânse în brațe mai, mai să mă sufoce, apoi mă îndepărtă pentru a mă examina din cap până-n picioare.

– Mi se pare că ai slăbit... Ce mai e cu viața ta?... M-am gândit mult la tine în ultimul timp. Ești un om instruit, ai răspuns „prezent” când țara te-a chemat și m-am întrebat dacă ți-ai pune știința și diplomele în serviciul tinerei noastre republici. Nu ești obligat să-mi răspunzi imediat. De altfel, nu te-am adus aici pentru asta. Aveam o datorie față de tine și am decis să mă achit de ea chiar azi, pentru că mâine va fi o altă zi și țin să renasc într-o lume spălată de tot. Dacă nu, cum vrei să-mi savurez libertatea absolută, cu creditorii la spate?

– Nu îmi datorezi nimic, Jelloul.

– Drăguț din partea ta, dar nu am intenția să-ți rămân dator. Nu am uitat ziua în care mi-ai dat bani și m-ai dus în sat pe bicicleta ta. Pentru tine era probabil cel mai infim lucru. Pentru mine era o revelație: tocmai descopeream că arabul, frumosul arab, arabul demn și generos nu era nicio veche mitologie, nici ceea ce colonistul a făcut din el... Nu sunt destul de învățat pentru a-ți explica ce s-a petrecut în mintea mea în acea zi, dar mi-a schimbat viața.

Mă prinse de braț.

– Vino cu mine.

Mă conduse în fața unei clădiri tapițate cu uși din fier. Am înțeles că era vorba de carceră. Jelloul băgă o cheie într-o broască, trase un zăvor exterior și îmi zise:

– A fost cel mai feroce militant al OAS, implicat în mai multe atacuri teroriste. M-am dat peste cap ca să-i salvez pielea. Ți-l las. Așa, îmi voi fi plătit datoria față de tine... Du-te, deschide ușa și spune-i că e liber, că poate să meargă unde știe el mai bine, numai aici nu, în țara *mea*, unde nu-și mai are locul.

Mă salută militărește, pivotă pe călcâie și se întoarse în biroul său.

Nu pricepusem unde bătea, nu știam la ce făcea aluzie. Am pus mâna pe mânerul ușii, am apăsat ușor. Balamalele scrâșniră. Lumina zilei se revărsă înăuntrul celulei fără ferestre, răspândind o mare de căldură, ca la deschiderea unui cuptor. O umbră furnăi într-un ungher. Mai întâi orbită, își duse mâna la frunte pentru a se proteja de lumina subită.

– Ieși de acolo, îi urlă un gardian pe care nu-l observasem.

Deținutul se mișcă cu greu, se sprijini de zid pentru a se ridica. Cu greu reușea să se țină pe picioare. Când se îndreptă spre ușă, inima îmi tresăltă în piept. Era Jean-Cristophe, Jean-Cristophe Lamy, sau ceea ce mai rămăsese din el, un om frânt, lihnit, dârdâind în cămașa murdară, cu pantalonul șifonat și atârând, cu șlițul deschis, pantofii fără șireturi. O barbă de mai multe zile îi devora chipul slab și palid ca o lamă de cuțit. Mirosea a urină și a transpirație, iar comisurile gurii îi dispăreau sub o crustă de salivă albă uscată. Ridică spre mine o privire neagră, surprins să mă vadă acolo, constatându-i starea de degradare în care căzuse, încercă să ridice bărbia, dar era prea epuizat. Gardianul îl prinse de gât și îl scoase cu agresivitate din celulă.

– Lasă-l în pace, i-am zis eu gardianului.

Jean-Cristophe mă măsură din cap până-n picioare pentru o clipă, apoi, înainte de a se îndrepta spre ieșirea din cazarmă, îmi zise:

– Nu ți-am cerut nimic.

Și se îndepărtă. Schiopătând. În timp ce se îndepărta, nu m-am putut abține să mă gândesc la ce trăiserăm împreună, la timpul inocențelor înfloritoare, și o tristețe incredibilă mă invadează. L-am privit

plecând, cu spatele încovoiat, pasul nesigur; pentru mine, era o viață care se stingea sub ochii mei și mi-am spus că, dacă poveștile pe care mama mi le spunea altădată îmi lăsau întotdeauna o senzație de ceva neterminat, asta se datora faptului că ele se terminau exact ca epoca pe care Jean-Cristophe și-o alesese drept umbră și pe care o lua cu sine acum în târșăitul tânguitor al pantofilor săi spre nu știu ce destin.

Am mers pe străzile în exaltare, printre cântece și chiuituri, pe sub drapelele în verde și alb și în vacarmul troleibuzelor în sărbătoare. A doua zi, pe 5 iulie, Algeria ar fi avut o altă carte de identitate, o emblemă și un imn naționale și mii de repere de reinventat. Pe balcoane, femeile lăsau să le izbucnească și bucuria, și plânsul. Puștii dansau în piețe, luau cu asalt coloanele, fântânile, felinarele, acoperișurile mașinilor, se revărsau pe bulevarde asemenea unor cascade. Strigătele lor acopereau fanfarele și chiotele, sirenele și discursurile; erau deja mâine.

M-am dus în port să-i văd plecând pe *cei ostracizați*. Cheiurile erau copleșite de pasageri, de bagaje și de batiste de adio. Pacheboturile așteptau să se ridice ancora, legându-se sub suferința expatriaților. Erau familii care se căutau în îmbulzeală, copii care plângeau, bătrâni care dormeau pe bagajele lor, învinși, rugându-se în somn să nu se mai trezească. Aplecat pe o balustradă care dădea spre port, mă gândeam la Émilie care poate că era acolo, undeva în vasta mulțime dezorientată care se îmbulzea la porțile necunoscutului, sau poate că plecase deja, sau poate că era moartă, sau încă ocupată cu strânsul lucrurilor în spatele acelor imobile cu alură marțială, și am rămas aplecat asupra portului până târziu în noapte, până la răsărit, incapabil să mă resemnez cu ideea că *ce nu începuse cu adevărat era în realitate încheiat*.

[98](#) Conform religiei catolice, loc în cer în care s-ar afla sufletele celor drepti și ale copiilor morți nebotezați, înainte de venirea lui Cristos, *n. tr.*

[99](#) Regiune din nordul Algeriei, *n. tr.*

[100](#) Instrument de percuție din Africa de Nord, *n. tr.*

[101](#) Instrument de percuție din Africa de Nord, *n. tr.*

IV.

Aix-en-Provence (Astăzi)

– Domnule...

Chipul angelic al stewardesei îmi zâmbește. Oare de ce îmi zâmbește? Unde sunt?... Ațipisem. După un moment de plutire, îmi dau seama că mă aflu într-un avion alb ca un bloc operator, că norii care defilează prin hublou nu dezvăluie lumea de dincolo. Și totul îmi revine în memorie: *Émilie a decedat. S-a stins luni, la spitalul din Aix-en-Provence*. Fabrice Scamaroni m-a anunțat, acum o săptămână.

– Vă rugăm să vă ridicați spătarul scaunului, domnule. Vom ateriza în curând.

Vorbele atente ale stewardesei îmi răsună surd în minte. Ce scaun?... Vecinul meu, un adolescent cu trening în culorile echipei algeriene de fotbal, îmi arată butonul în cauză și mă ajută să ridic spătarul scaunului.

– Mulțumesc, i-am zis eu.

– Pentru nimic, nene. Locuiți la Marsilia?

– Nu.

– Vărul meu mă așteaptă la aeroport. Dacă doriți, putem să vă lăsăm undeva.

– E foarte drăguț din partea ta, dar nu e cazul. Și eu sunt așteptat.

Îi contemplan capul tuns conform imperativelor unei mode nebunești, cu un smoc de păr pe linia frunții, ținut țeapăn de un strat gros de gel.

– Vă este teamă de avion? mă întreabă el.

– Nu neapărat.

– Tata nu poate să vadă aterizând un avion fără să-și pună mâna la ochi.

– Doar pentru asta?

– Se vede că nu-l cunoașteți. Locuim la etajul nouă, în orașul Jean de La Fontaine, la Gambetta. Știți unde este asta, la Oran? Acele blocuri uriașe care îi întorc spatele mării. Ei bine, opt din zece dăți, tata preferă să evite să ia ascensorul. Cu toate că este în vârstă. Are cincizeci și opt de ani și s-a operat de prostată.

– Cincizeci și opt de ani, nu este chiar așa bătrân.

– Știu, dar așa e pe la noi. Nu se zice „tata”, ci „bătrânul”... Ce vârstă aveți, nene?

– M-am născut de așa multă vreme, că am uitat vârsta pe care o am.

Avionul dă buzna printre nori; scurte turbulențe îl zgâlțâie în timp ce picotește. Tânărul meu vecin mă bate pe dosul mâinii agățate de lateralul scaunului:

– Nu se întâmplă nimic, nene. Numai că părăsim pista pentru scurt timp. Avioanele sunt cele mai sigure în materie de mijloace de transport.

Mă întorc spre hublou, privesc norii lănoși cum devin avalanșă, apoi ceață, cum se subțiază, revin

În forță, se ivesc din nou înainte de a se micșora, apoi albastrul cerului reapare, zgâriat de dâre alburii. Oare ce caut eu pe aici?... Vocea unchiului meu acoperă bâzâitul motoarelor: *Dacă vrei să faci din viața ta o verigă a eternității și să rămâi lucid până în toiul delirului, iubește... Iubește cu toate puterile tale, iubește ca și cum n-ai ști nimic altceva să faci, iubește într-atât încât să-i faci geloși pe prințese și zei... pentru că în dragoste toată urâtenia își descoperă frumusețea.* Acestea au fost ultimele cuvinte ale unchiului. Mi le spusese pe patul de moarte, la Río Salado. Și astăzi, după mai mult de jumătate de secol, vocea lui de muribund răsună în mine asemenea unei profeții: *Cel care trece pe lângă cea mai frumoasă poveste din viața lui nu va avea decât vârsta regretelor sale și toate suspinele din lume n-ar putea să-i aline sufletul...* Oare pentru a invoca sau pentru a înfrunta acest adevăr mă hazardez așa de departe de pământul meu preferat?... Avionul se apleacă într-o parte, făcând un ocol, și, țâșnind din neant, pământul Franței îmi apare deodată în fața ochilor. Inima îmi tresare în piept și o mână invizibilă îmi apasă pe gât. Emoția este așa de mare, încât îmi simt degetele strângând husa lateralului scaunului... Îndată, munții stâncoși îmi trimit reflexiile zilei. Santinele eterne și inflexibile, ei veghează asupra țărmului, nicidecum impresionați de marea agitată care se zbate la picioarele lor. Apoi, după un viraj, Marsilia!... asemenea unei vestale rumenindu-se la soare. Răspândită pe coline, strălucind de lumină, cu burta la soare și coapsa în vânt, ea se preface că doarme, că nu este atentă la zgomotele valurilor și la cele care răzbat din port. Marsilia, orașul-legendă, pământul titanilor convalescenți, locul prăbușirii zeilor fără de Olimp, răspântia providențială a orizonturilor pierdute, variată datorită ineputabilei sale generozități. Marsilia, ultimul meu câmp de luptă unde a trebuit să predau armele, învins de neputința de a-mi dezvălui sfidările, de a-mi merita fericirea. Aici, în acest oraș în care miracolul este o chestiune de mentalitate, în care soarele excelează în a lumina conștiințele atunci când ele vor să-și dea osteneala să-și deschidă porțile ascunse, am cântărit răul pe care l-am făcut și pe care nu mi l-am iertat niciodată... Sunt mai mult de patruzeci și cinci de ani de când am venit aici să prind din urmă umbra destinului meu, să peticesc câteva din zdrențele sale; să încerc să-i refac fracturile, să-i îngrijesc rănilor; să mă reconcilies cu șansa care îmi purta ranchiună că nu am prins-o din zbor, că mă îndoisem de ea, că i-am preferat prudența atunci când mi s-a oferit pe tavă; să implor o mântuire anevoioasă în numele acestui Dumnezeu de deasupra tuturor faptelor și tuturor nenorocirilor: Dragostea. Venisem aici buimac, nesigur, dar sincer, să implor o izbăvire, mai întâi pe a mea, apoi pe cea a celorlalți pe care nu am încetat să-i îndrăgesc în ciuda urii care ne sfârtecă, în ciuda tristeții care ne umbrise verile. Îmi amintesc încă de acest port cu lumini șovăitoare care se pregătea să întâmpine pachetotul care venea de la Oran, de noaptea care își îneca cheiurile, de umbrele de pe pasarele; revăd clar chipul vameșului cu mustăți răsucite care mă invitase să-mi golesc buzunarele și să ridic mâinile ca un suspect, al polițistului care nu apreciasse deloc zelul colegului său, al șoferului de taxi care mă condusesse la hotel, tunând și fulgerând împotriva felului meu prea brutal de a închide portiera, al recepționarului care mă făcuse să aștept jumătate de noapte pentru a verifica dacă mai era vreo cameră liberă, pentru că rezervarea mea nu se confirmase... Era o seară cumplită din martie 1964, cu un mistral care putea să smulgă coarnea unui bivoli și un cer arămiu care dezlănțuia tunete. Camera nu era încălzită. Nu reușeam să mă înfășor în cuverturi, în căutarea unei călduri cât de mici, înghețam. Fereastra scârțâia sub rafale. Pe măsuta de la căpătâi, pe care o lampă anemică o lumina cu zgârcenie, se afla geanta mea de piele. În interiorul ei, era o scrisoare semnată André Sosa: „*Dragă Jonas, așa cum mi-ai cerut, am*

dat de urma lui Émilie. Mi-a luat ceva timp, dar sunt bucurosi că am reușit s-o localizez. Pentru tine. Muncește ca secretară la un avocat, la Marsilia. Am încercat s-o prind la telefon, dar a refuzat să-mi vorbească!!! Nu știu de ce, de altfel. N-am fost apropiați, în orice caz nu suficient pentru a resimți o oarecare ranchiună. Poate că mă confundase cu altcineva. Războiul a zguduit atâtea repere, că trebuie să ne întrebăm dacă ceea ce ne-a făcut să îndurăm nu ținea de o halucinație colectivă. Dar să lăsăm timpul să-și țină doliul. Rănile sunt încă prea vii pentru a pretinde supraviețuitorilor un minimum de reținere... Iată adresa lui Émilie: strada Frații Julien 143, nu departe de Canebière. Foarte ușor de găsit. Imobilul este chiar în fața braseriei Palmierul. Este foarte cunoscut. Palmierul. Acum este oarecum cantina repatriaților¹⁰² din Algeria. Îți dai seama? Acum nu ni se mai spune decât repatriați din Algeria. Ca și cum ne-am fi târât toată viața în unsoare murdară... Când vei fi la Marsilia, sună-mă. Voi fi încântat să îți dau câteva șuturi până îți va ieși prin urechi ce ai în stomac. Te îmbrățișez cu putere. Dédé”

Strada Frații Julien era la cinci rânduri de case de hotelul meu. Șoferul de taxi mă ocolise voit vreo jumătate de oră, înainte de a mă abandona în fața braseriei *Palmierul*. Trebuia totuși să-și câștige pâinea. Piața mișuna de lume. După furtunile din ajun, Marsilia își redescoperea soarele, ca și cum nu se întâmplase nimic. Lumina zilei însenina chipul oamenilor. Încastrat între două clădiri recente, vechiul imobil 143 era de un verde ofilit, cu ferestre sfrijite și dezmembrate în spatele obloanelor închise. Ghivece de flori încercau să înlăture banalitatea balcoanelor, în umbra storurilor pleoștite... Imobilul 143, de pe strada Frații Julien, a avut un efect ciudat asupra mea. Ca și cum era refractar la luminile zilei, ostil la bucuriile străzii. Mi-era greu să mi-o imaginez pe Émilie râzând în hohote în spatele ferestrelor atât de dezolante.

Am luat loc la o masă, în spatele ferestrei berăriei, în așa fel încât să observ intrările și ieșirile de la parterul imobilului de vizavi. Era o duminică radioasă. Ploaia curățase trotuarele și din pământ ieșeau aburi. În jurul meu, pierde-vară puneau țara la cale la un pahar de vin roșu; toți aveau accentul suburbiilor algeriene, iar chipul le era ars de soarele coastelor din sud; își răsuceau „r”-ul așa cum se răsucește cușcușul, cu delectare. Încercau în zadar să zăbovească asupra altor subiecte de discuție, reveneau negreșit la Algeria. Nu aveau decât asta pe buze.

– Știi la ce mă gândesc, Juan? La omleta pe care am uitat-o pe foc pe când îmi făceam bagajele în timpul catastrofei. Mă întreb dacă n-a ars casa după plecarea mea în grabă.

– Vorbești serios, Roger?

– Păi, absolut. Nu încetezi să mă asurzești cu toate nimicurile pe care le-ai lăsat în urma ta, în cătunul tău. Nu poți să vorbești despre altceva?

– Despre ce altceva să vorbesc, Roger? Algeria este viața mea.

– În cazul ăsta, ce aștepti să dispari și să mă lași în pace? Am chef să mă gândesc la altceva, imaginează-ți.

La teighea, trei bețivi îndesați sub berete basce ciocneau în memoria celor patru sute de împușcături pe care le operaseră la Bab-el-Oued. Se voiau discreți, dar făceau în așa fel încât să fie auziți din stradă. Lângă mine, doi frați gemeni își trăgăneau vocea greoaie pe deasupra mesei ticsite de sticle de bere și de scrumiere pline. Cu tenul negricios și gura salivând, aduceau cu pescarii portului din Alger, cu tricoul de marinar decolorat, chiștocul stins la vârf și aerul ofilit de codoși așezați la casa lor.

– Ți-am zis că e o profitoare, frate. Nimic în comun cu fetele noastre de pe acolo, care știu să respecte bărbații și care nu te vor lăsa baltă. Și apoi, ce găsești la acest aisberg? Mă ia cu răcori când mi te imaginez strângând-o în brațe. În plus, nici măcar nu e în stare să gătească o mâncare cu sos...

Am băut trei sau patru cești de cafea, fără să pierd din ochi imobilul 143. Apoi, am luat dejunul. Nici urmă de Émilie. Bețivii de la bar pleaseră; la fel și gemenii. Rumoarea se potoli și reînvie apoi odată cu sosirea unei bande de amici amețiți. Chelnerul sparse două pahare și răsturnă o carafă cu apă pe un client, care profită de asta pentru a-i spune tot răul pe care-l gândea despre braserie, despre refugiații din Algeria, despre Marsilia, Franța, Europa, despre arabi, evrei, portughezi și despre propria familie, „o adunătură de egoiști și de ipocriți” care n-au fost în stare să-i găsească o femeie, deși urma curând să treacă pragul de patruzeci de ani. A fost lăsat să-și verse tot amarul de pe inimă înainte de a fi rugat să-și ia tălpășița.

Lumina zilei slăbi; seara se pregătea să ia cu asalt orașul.

Începeau să mă doară oasele încercând să picotesc în colțul meu, când ea apăru într-un sfârșit. Ieșea din imobil, cu capul descoperit, părul strâns în coc. Purta un impermeabil cu guler evazat și cizme până la genunchi. Cu mâinile în buzunar și pasul grăbit, ai fi zis că este o liceancă care se întâlnea cu prietenele ei pentru a merge să se distreze.

Am pus toate monedele pe care le aveam la mine în coșulețul de pâine pe care chelnerul uitase să-l ia și am alergat s-o prind din urmă.

Dintr-odată, mi-a fost teamă. Oare aveam dreptul să apar în viața ei fără să o previn? Oare mă iertase?

Pentru a domina disonanța acestor întrebări, m-am auzit strigând:

– Émilie!

Ea se opri brusc, ca și cum intra într-un zid invizibil. Cred că mi-a recunoscut vocea, pentru că umerii i s-au contractat și ceafa i s-a crispat sub coc. Nu se întoarse. După ce își ciuli urechea în zadar, își reluă drumul.

– Émilie!

De această dată, se întoarse așa repede pe călcâie, că aproape era să cadă. Ochii îi scânteiară pe chipul livid; se dezmetici imediat, înghițindu-și lacrimile... I-am zâmbit, cu un aer idiot, în lipsă de idei. Ce urma să-i spun? De unde să încep? Eram atât de nerăbdător s-o regălesc, că nu pregătisem nimic.

Émilie mă privi întrebându-se dacă eram din carne și oase.

– Eu sunt.

– Da?...

Chipul ei era o bucată de bronz, o oglindă oarbă. Nu îmi venea să cred că poate să mă întâmpine cu o asemenea insensibilitate.

– Te-am căutat peste tot.

– De ce?

Întrebarea mă luă din scurt. Am rămas fără de apărare. Cum putea să nu perceapă nimic din ceea ce era *clar ca lumina zilei*? Entuziasmul meu primi lovitura, se clătină asemenea unui boxeur amețit pe ring. Eram consternat, înfrânat clar în elanul meu.

M-am auzit murmurând:

– Cum așa, de ce?... Nu sunt aici decât pentru tine.

– Ne-am spus totul la Oran.

Doar buzele îi fremătară pe chip.

– La Oran lucrurile stăteau altfel.

– La Oran sau Marsilia, e același lucru.

– Știi foarte bine că nu e adevărat, Émilie. Războiul s-a terminat, viața continuă.

– Poate pentru tine.

Transpiram de-a binelea.

– Credeam sincer că...

– Te înșelai! mă întrerupse ea.

Ce răceală! Îmi îngheța ideile, cuvintele, sufletul.

Privirea ei mă țintuia, gata să mă răpună.

– Émilie... Spune-mi ce pot să fac, dar te rog, nu mă privi așa; aș da totul pentru...

– Nu poți să dai ce nu ai, și chiar și așa!... Și tu nu ai *totul*... Și apoi, asta n-ar folosi la nimic. Nu se poate reinventa lumea. În ceea ce mă privește, ea mi-a luat mult mai mult decât îmi va putea returna.

– Îmi pare rău.

– Nu sunt decât vorbe. Cred că ți-am spus-o deja.

Suferința îmi era atât de mare, că îmi stăpânea întreaga ființă, nelăsând loc nici furiei, nici durerii.

În ciuda oricărei așteptări, întunericul privirii sale se atenuă și expresia feței i se decrispă. Mă privi îndelung, ca și cum se întorcea undeva departe în trecut pentru a mă regăsi. În cele din urmă, se apropie de mine. Parfumul ei mă înmiresmă. Îmi luă fața în căușul mâinilor, așa cum făcea mama altădată înainte de a mă săruta pe frunte. Émilie nu mă sărută. Nici pe frunte, nici pe obraji. Se mulțimi să mă privească. Răsuflarea ei plutea pe lângă a mea. Aș fi vrut să-și țină mâinile pe mine până la Judecata de Apoi.

– Nu este vina nimănui, Younes. Nu îmi datorezi nimic. Lumea e astfel făcută, asta e totul. Și nu mă mai ispitește.

Îmi întoarse spatele și își continuă drumul.

Am rămas ținut pe trotuar, interzis din cap până-n picioare, și am privit-o ieșind din viața mea ca un suflet pereche prea înghesuit în trupul meu pentru a se putea acomoda.

Era ultima dată când o vedeam.

În aceeași seară, am luat vaporul pentru a mă întoarce în țară și niciodată, până azi, nu am mai pus piciorul pe pământul Franței.

I-am trimis scrisori și felicitări la fiecare sărbătoare... Nici măcar o dată nu mi-a răspuns. Mi-am spus că își schimbase adresa, că plecase undeva, cât mai departe posibil de amintire, și că poate era mai bine așa. E adevărat, am regretat-o mult, gândindu-mă la ce am fi putut face împreună, la rănilor pe care le-am fi cauterizat, la nefericirea care s-ar fi vindecat de la sine, la vechii demoni pe care i-am fi implorat. Émilie nu voia să salveze nimic, să nu întoarcă nicio pagină, să nu țină doliu după nicio suferință. Cele câteva clipe pe care mi le acordase, pe acea stradă prăbușită sub soare, mi-au ajuns ca să înțeleg că sunt porți care, atunci când se închid asupra unei dureri, sapă o prăpastie pe care nici

lumina divină n-ar putea să o atingă... Am suferit mult din cauza lui Émilie; i-am suferit durerea, renunțarea, alegerea de a trăi retrasă în drama ei. Apoi, am încercat s-o uit, sperând că astfel voi tempera răul care era în noi. Trebuia să mă resemnez, să admit că inima mea se încăpățâna să nu privească adevărul în față. Viața este un tren care nu se oprește în nicio gară. Fie îl luăm din mers, fie îl privim trecând de pe peron, și nu e tragedie mai mare decât o gară fantomă. Am fost fericit după aceea? Cred că da; am cunoscut bucurii, momente de neuitat; chiar am iubit și am visat ca un copil uimit. Și totuși, mi s-a părut întotdeauna că lipsea o piesă din puzzle-ul meu, că ceva nu era întru totul perfect, că o absență mă mutila; pe scurt, că nu făceam decât să gravitez la periferia fericirii.

Avionul se așază încet pe asfalt, în răgetul motoarelor. Tânărul meu vecin îmi arată ceva dincolo de fațada de sticlă a aerogării, unde păsări paradisiace gigantice, alte avioane, așteaptă să-și ia zborul, cu ciocul în aer. O voce în difuzor ne informează despre temperatura de afară, despre ora locală, ne mulțumește de a fi ales compania Air Algérie, înainte de a ne recomanda călduros să rămânem la locurile noastre, până la oprirea totală a aparatului de zbor.

Tânărul mă ajută să-mi duc geanta și mi-o restituie în fața ghișeelor poliției de frontieră. Odată formalitățile făcute, îmi arată ieșirea, scuzându-se că trebuie să mă lase să mă descurc singur, pentru că are bagaje de recuperat.

Ușa din sticlă albă dă spre holul exterior. În spatele unei linii galbene, oamenii iscodesc cu privirea în mulțimea de pasageri care debarcă, nerăbdători să recunoască un chip familiar. O fetiță se smulge din mâna unei rude și aleargă să se arunce în brațele unei bunici în djellaba¹⁰³. O tânără doamnă este interceptată de soțul ei; se sărută pe obraji, dar privirea le este toridă.

Un bărbat la vreo cinzeci de ani stă un pic retras, cu o hârtie cartonată în mâini: *Río Salado*, se poate citi pe ea. Timp de o secundă, am crezut că văd o stafie. E Simon întreg, îndesat și plinuț, scurt de picioare, crăcănat, cu fruntea cheală. Și acei ochi, Dumnezeuule! care mă privesc insistent, mă ghicesc. Cum a putut să mă găsească printre acei oameni din moment ce nu ne văzuserăm niciodată? Îmi schițează un mic zâmbet, înaintează și îmi întinde o mână dolofană și păroasă la încheieturi, identică cu cea a tatălui său.

– Michel?...

– Exact, domnule Jonas. Încântat să vă cunosc. Ați avut o călătorie plăcută?

– Am dormitat.

– Aveți bagaje?

– Doar această geantă.

– Foarte bine. Mașina mea este în parcare, mă invită el să-l urmez, debarasându-mă de povară.

Șoselele se ramifică vertiginos în fața noastră. Michel conduce repede, cu privirea fixă. Nu îndrăznesc să mă uit la el, mă mulțumesc pe furiș cu profilul lui. Este înnebunitor cât de mult seamănă cu Simon, cu prietenul meu, cu tatăl lui. Inima mi se chircește în jurul unei amintiri efemere. Trebuie să respir adânc pentru a elibera toxina care tocmai se face simțită în pieptul meu, mă concentrez la drumul care defilează cu toată viteza, la slalomul scânteietor al automobilelor, la panourile indicatoare care ne survolează: *Salon-de-Provence*, drept în față; *Marsilia*, următoarea ieșire la dreapta; *Vitrolles*, prima bifurcație la stânga...

– Presupun că vă este un pic foame, domnule Jonas. Știi un bistro simpatic...

– Nu e nevoie. Ni s-a servit masa în avion.

– V-am rezervat o cameră la hotelul celor 4 *Delfini*, nu departe de Cours Mirabeau¹⁰⁴. Aveți

noroc, vom avea soare toată săptămâna.

– Nu cred că rămân mai mult de două zile.

– Sunteți foarte așteptat. Două zile nu ar ajunge.

– Trebuie să mă întorc la Río. Am un nepot de însurat... Aș fi vrut să ajung la dumneavoastră mai devreme, să asist la funeralii, dar să obții o viză la Alger este foarte dificil. A trebuit să solicit o relație influentă...

Mașina năvălește sub o fortăreață din sticlă apărută de nicăieri.

– Este gara AIX-TGV, îmi explică Michel.

– Nu văd orașul.

– Este o gară exterioară. Nu este în funcțiune decât de vreo cinci sau șase ani. Orașul este la cincisprezece minute de aici... Ați fost deja la Aix, domnule Jonas?

– Nu... În realitate, am venit o singură dată în Franța. La Marsilia, în martie 1964. Am sosit noaptea și am plecat noaptea următoare.

– Era o vizită fulger?

– Oarecum.

– Expulzare?

– Respingere.

Michel se întoarce spre mine, cu spâncenele încruntate.

– Este o poveste lungă, i-am zis eu pentru a schimba subiectul.

Traversăm o zonă comercială congestionată de suprafețe mari, de magazine și de parcuri invadate de mașini. Firme imense cu neon încearcă să triumfe asupra panourilor de reclame, în timp ce o mare de oameni se dezlănțuie asupra comercianților și asupra magazinelor. Un ambuteiaj blochează o intersecție, întinzând șirul de mașini pe sute de metri.

– Societate de consum, zice Michel. Oamenii își petrec din ce în ce mai mult weekendul în supermarketuri. Îngrozitor, nu-i așa? Eu și soția mea venim la două sâmbete. Dacă ratăm vreuna, nu ne simțim bine și ne certăm tare pentru niște nimicuri.

– Fiecare epocă cu obsesiile ei.

– Foarte adevărat, domnule Jonas. Fiecare epocă cu obsesiile ei.

Ajungem la Aix-en-Provence cu vreo douăzeci de minute întârziere din cauza unui accident din dreptul Podului Arcului. Vremea e frumoasă și orașul a pus cheia sub covorașul de la intrare pentru a lua cu asalt centrul. Trotuarele mișună de gură-cască; ambianța este festivă. Fântâna La Rotonde își revarsă jerbele de apă în inima unei intersecții, leii din piatră făcând planton în jurul ei. Un japonez își fotografiază consoarta, pierdut în caruselul mașinilor. Un manej în miniatură adună un roi de copii în jurul unor jocuri; puști prinși cu benzi elastice se avântă în aer, sub privirea stresată a părinților lor. Terassele inundate de soare sunt negre de lume; nicio masă liberă; chelnerii se grăbesc în toate direcțiile, cu platourile în echilibru pe palmă. Michel lasă să treacă un microbuz ecologic plin de turiști și urcă încet de-a lungul bulevardului Mirabeau, pe care îl părăsește un pic mai sus, în dreptul unei fântâni seculare, pentru a o lua apoi pe strada 4 Septembrie. Hotelul meu se găsește nu departe de

o fântâniță irigată de patru delfini încremeniți. O tânără blondă ne întâmpină la recepție, îmi dă să completez și să semnez un formular, apoi mă ghidează spre o cameră mansardă de la etajul al treilea. Un băiat responsabil de la etaj ne conduce pe mine și pe Michel, îmi pune geanta pe o masă, deschide fereastra, verifică ca totul să fie la locul lui și dispare, urându-mi „sejur plăcut”.

– Vă las să vă odihniți, îmi zice Michel. Revin să vă caut peste două ore.

– Mi-ar plăcea să merg la cimitir.

– Am prevăzut asta pentru ziua de mâine. Sunteți așteptat la mine azi.

– Trebuie să merg la cimitir acum, cât încă mai este lumină. Țin la asta cu adevărat.

– De acord. Îi sun pe prietenii *noștri* pentru a le cere să amânăm întâlnirea cu o oră.

– Mulțumesc. Nu am nevoie să mă reîmprospătez și nici să mă odihnesc. Să plecăm imediat, dacă nu vedeți un inconvenient în asta.

– Am ceva de rezolvat înainte. Nu va dura mult. Doar o oră, e în regulă?

– Foarte bine. Voi fi jos, la recepție.

Michel își scoate telefonul mobil și pleacă închizând ușa în urma lui.

Revine să mă ia peste o jumătate de oră, mă găsește în picioare, așteptându-l la intrarea în hotel. Urc alături de el. Mă întrebă dacă m-am odihnit un pic; îi răspund că m-am lungit pentru câteva clipe și că asta m-a repus pe picioare. Coborâm de-a lungul bulevardului Mirabeau, vesel în umbra platanilor.

– Ce sărbătoare e azi? am întrebat eu.

– Viața, domnule Jonas. Aix sărbătorește în fiecare zi viața.

– E mereu așa multă animație în acest oraș?

– Foarte des.

– Aveți mare noroc că locuiți aici.

– Pentru nimic în lume nu mi-aș sfârși zilele altundeva. Aix este un oraș magnific. Mama îmi spunea că soarele său o consola aproape la fel ca cel din Río Salado.

Cimitirul Saint-Pierre, unde se odihnește pe veci, printre alte glorii și martiri, Paul Cezanne, este pustiu. Un Memorial național, din piatră de Rognes, dedicat francezilor din Algeria și repatriaților de peste mare, mă întâmpină la intrare. „Adevăratul mormânt al celor morți este inima celor vii”, se poate citi deasupra. Alei asfaltate intersectează parcelele cu gazon care veghează capele seculare. Fotografii de la morminte amintesc de aceia care nu mai sunt printre noi; o mamă, un soț, un frate plecat prea repede. Pe morminte sunt flori; scânteierea marmoreană a covorului lor alină lumina zilei, umple tăcerea de o liniște câmpenească. Michel mă îndrumă printre aleile bine conturate; pasul îi scrâșnește pe pietriș; suferința l-a ajuns din urmă. Se oprește în fața unui mormânt din granit antracit pictat cu alb, pe care o mulțime de coroane îl împodobesc cu flori vii. Drept epitaf, se poate citi:

Émilie Benyamin, născută Cazenave, 1931-2008.

Pur și simplu atât.

– Presupun că vrei să rămâneți singur un moment? mă întrebă Michel.

– Vă rog.

– Mă voi plimba un pic.

– Mulțumesc.

Michel dă din cap, mușcându-și buza de jos. Durerea îi este enormă. Se îndepărtează, cu bărbia în adâncitura gâtului și mâinile la spate. Când dispare în spatele unui șir de capele din piatră de Cassis, mă ghemuiesc în fața mormântului lui Émilie, îmi împreunez degetele în dreptul buzelor și recit un verset coranic. Nu e unul sunnit¹⁰⁵, dar o fac totuși. Suntem Unii și Alții cu ochi de imam și papă, dar toți suntem la fel în fața Domnului. Recit *fatiha*¹⁰⁶, apoi două pasaje din *Sourat Ya-Sin*¹⁰⁷...

Apoi, scot din buzunarul interior al vestei o punguță din bumbac, trag de cordonul din jurul gurii ei pentru a o deschide, îmi introduc degetele tremurânde și scot mai multe firimituri de petale uscate pe care le semăn pe mormânt. Este praful unei flori culese dintr-un ghiveci acum aproape șaptezeci de ani; resturile aceluși trandafir pe care îl strecurasem în cartea lui Émilie în timp ce Germaine îi făcea injecția în depozitul farmaciei noastre de la Río Salado.

Strecor punga goală în buzunar și mă ridic. Picioarele îmi tremură; trebuie să mă sprijin de piatra funerară pentru a-mi recăpăta forțele. De data aceasta, aud pasul meu scrâșnind pe pietriș. Capul îmi este plin de zgomot de pași, de voci fragmentate și de imagini fulgerătoare... Émilie așezată în pragul farmaciei noastre, cu capul în gluga paltonului și degetele răsucind șireturile ghetelor... *Aș fi crezut-o cu ușurință un înger căzut din cer*. Émilie răsfoind distrată o carte cu copertă cartonată. *Ce citești? O carte ilustrată despre Guadalupe. Ce este Guadalupe? O mare insulă franceză din Caraibe...* Émilie de după logodnă, implorându-mă în farmacie: *Spune da și anulez totul...* Aleile se clatină în fața mea. Nu mă simt bine. Încerc să înaintez mai repede și nu reușesc; ca într-un vis, picioarele mele refuză să mă poarte, se ancorează în pământ...

La intrarea cimitirului stă un bătrân, arborând o uniformă acoperită de medalii de război. Sprijinit într-un baston, cu capul gol, chipul ofilit, mă privește îndreptându-mă spre el. Nu se dă la o parte pentru a mă lăsa să trec, așteaptă să ajung în dreptul lui pentru a-mi arunca:

– Francezii au plecat. Și evreii, și țigani. Nu mai sunteți decât voi între voi. Atunci de ce vă devorați unul pe altul?

Nu înțeleg la ce face aluzie, nici de ce îmi vorbește pe acest ton. Chipul său nu îmi spune nimic. Totuși, ochii lui îmi sunt familiari. Deodată, un fulger îmi traversează sufletul și îmi luminează memoria... Krimo!... E Krimo, soldatul care îmi jurase moarte la Río. În clipa în care îl localizez printre amintirile mele, o durere fulgerătoare mi se trezește în falcă: aceeași pe care mi-o provocase odinioară când îmi pusese vârful puștii în față.

– Acum mă recunoști? Văd după expresia ta că mă recunoști în sfârșit.

Îl dau ușor într-o parte pentru a-mi continua drumul.

– E totuși adevărat. De ce aceste masacre incredibile, aceste atentate care nu se mai sfârșesc? Vă doriți independența? O aveți. Vreți să vă decideți voi înșivă soarta? Măcar de-ar fi asta. Atunci de ce războiul civil? De ce aceste mișcări islamiste? De ce acești soldați care se dau în spectacol? Nu este oare dovada că nu sunteți buni decât să distrugeți și să ucideți?

– Te rog... Am venit să mă reculeg la un mormânt, și nu să dezgrop morții.

– Ce emoționant!

– Ce vrei, Krimo?

– Eu, nimic... Doar să te privesc mai de aproape. Când Michel ne-a sunat să ne anunțe că ora

regăsirii a fost amânată pe mai târziu, e ca și cum s-a amânat Judecata de Apoi la o dată ulterioară.

– Nu înțeleg ce spui.

– Nu mă surprinde, Younes. Ți-ai înțeles măcar o dată nefericirea în viață?

– Mă obosești deja, Krimo. Te găsesc plictisitor ca moartea, dacă vrei părerea mea. Nu sunt aici pentru tine.

– Eu, da. Am venit special din Alicante pentru a-ți confirma că n-am uitat și n-am iertat nimic.

– De asta ți-ai scos vechea uniformă și toate medaliile din valiza de carton care putrezea în pivniță?

– Exact.

– Nu sunt bunul Dumnezeu, și nici republica. Nu am nici merite pentru a le recunoaște pe ale tale, nici regrete pentru a empatiza cu suferința ta... Nu sunt decât un supraviețuitor care nu știe de ce a scăpat fără nicio zgârietură, pe când nu mai era nimic din cei care au rămas pe lespede... Dacă asta te liniștește, suntem toți reuniți sub același semn: *Noi ne-am trădat* martirii, iar *voi v-ați trădat* strămoșii și apoi *ați fost trădați* la rândul vostru.

– Eu nu am trădat pe nimeni.

– Biet nebun! Nu știi că, într-un fel sau altul, orice supraviețuitor al unui război este un trădător?

Krimo vrea să sară, cu gura răsucită de furie interioară; întoarcerea lui Michel îl frânează brusc. După ce mă măsoară din cap până-n picioare de la înălțimea furiei sale, consimte să se dea din calea mea și să mă lase să mă urc în mașina parcată un pic mai jos, în apropierea unei petreceri de bălci.

– Vii cu noi, Krimo? îl întreabă Michel, în timp ce-mi deschide portiera.

– Nu... Voi lua un taxi.

Michel nu insistă.

– Îmi pare rău pentru Krimo, îmi zice Michel demarând.

– Nu e grav. Oare voi fi întâmpinat la fel acolo unde mergem?

– Mergem la mine. O să vă uimesc probabil, dar acum câteva ore Krimo ardea de nerăbdare să vă revadă. Nu avea aerul că vă așteaptă pentru a vă ofensa. A sosit ieri din Spania. Toată seara, a glumit vorbind de anii de la Río. Nu știu ce l-a apucat dintr-odată.

– Îi va trece, și mie la fel.

– Ar fi mai rezonabil. Mama spunea că oamenii rezonabili ajung obligatoriu să se împace.

– A spus asta Émilie?

– Da, de ce?

Nu îi răspund.

– Câți copii aveți, domnule Jonas?

– Doi... un băiat și o fată.

– Și nepoți?

– Cinci... Cel din urmă pe care îl însor săptămâna următoare a fost un respectat campion al Algeriei la scufundări submarine patru ani la rând. Dar mândria și speranța mea se sprijină mai ales pe Norah, nepoata mea. La douăzeci și cinci de ani, conduce una dintre cele mai importante edituri din țară.

Michel accelerează. Urcăm ruta Avignon, până la un semafor; un panou indică direcția Chemin

Brunet; Michel o apucă în acea direcție. Este un drum în serpentină care duce spre înălțimile orașului, mărginit de o parte și de alta când de ziduri în spatele cărora se adăpostesc frumoase case, când de imobile plăcute care protejează grilajele culisante. Cartierul este liniștit, înflorit și luminos. Niciun copil nu se joacă pe străzi. Doar câteva persoane în vârstă își așteaptă cu răbdare autobuzul, la umbra plantelor cățărătoare.

Casa familiei Benjamin ocupă coama unei coline, ascunsă într-o duminică. Este o mică vilă vopsită în alb, înconjurată de un zid de pietre tăiate, acoperit de iederă. Michel acționează o telecomandă; poarta se deschide automat spre o grădină mare în fundul căreia trei bărbați stau la masă în aer liber.

Pun piciorul pe pământ. Peluza se afundă sub pașii mei. Doi dintre cei trei vârstnici se ridică. Ne privim în tăcere. Îl recunosc pe cel mai înalt, un lungan un pic încovoiat și chel. Numele lui îmi scapă. Nu am fost foarte apropiați la Río Salado; vecini fiind, ne salutăm pe stradă și ne întorceam imediat spatele. Tatăl lui era șeful gării din orașel. Lângă el, un septuagenar mai degrabă bine conservat, cu bărbia solitară și fruntea proeminentă; este Bruno, tânărul polițist căruia îi plăcea la nebunie să facă paradă în piață, răsucindu-și fluierul în jurul degetului. Sunt surprins să-l găsesc acolo; auzisem că fusese ucis într-un atentat al OAS la Oran. Se apropie de mine, îmi întinde mâna stângă; poartă o proteză la brațul drept.

– Jonas... Ce bucurie să te revăd!

– Și eu sunt foarte fericit să te revăd, Bruno.

Lunganul mă salută și el. Mâna lui o strânge ușor pe a mea. Este stânjenit. Presupun că așa suntem toți. În mașină, mă așteptam la regăsiri entuziaste, cu îmbrățișări mari și râsete corpolente, cu bătăi pe spate. Mă vedeam îmbrățișându-i pe unii, ținându-i la distanță pe alții pentru a-i privi mai bine, regăsind brusc poreclele și glumele de altădată, retrăind o anecdotă din copilărie și învingând toate acele lucruri care ne-au bântuit nopțile ani de-a rândul, pentru a nu păstra decât ceea ce ne place, ceea ce este susceptibil să dea o nuanță pastelată evocărilor. Acum că suntem în sfârșit împreună, unii la îndemâna celorlalți, plini de amintiri și supraviețuitori, cu inima plină de emoție și ochii umezi, o neliniște obscură ne dezamorsează avântul și rămânem interziși, asemenea puștilor care se întâlnesc pentru prima dată și nu știu cum să intre-n vorbă.

– Nu-ți amintești de mine, Jonas? mă întreabă lunganul.

– Prenumele tău îmi stă pe vârful limbii, dar restul îl păstrez intact. Locuiai la numărul 6, în spatele casei doamnei Lambert. Te revăd încă escaladând zidul pentru a merge la furat în livezi.

– Nu era o livadă, ci doar un smochin mare.

– Era o livadă. Locuiesc încă la numărul 13 și mi se întâmplă încă s-o aud pe dna Lambert tunând și fulgerând împotriva canaliilor care cotropeau pomii...

– Ca să vezi! În amintirile mele nu era decât un smochin mare.

– Gustave, strig eu trosnind din degete. Îmi aduc aminte. Gustave Cusset, codașul oficial al clasei. Întotdeauna făcând pe șmecherul în colțul său.

Gustave se prăpădește de râs și mă trage cu putere spre el.

– Și eu? întreabă cel de-a treilea bătrân fără să părăsească masa. Pe mine mă recunoști? Nu am furat nimic din livezi și în clasă eram foarte deștept.

El, în schimb, îmbătrânise mult. André J. Sosa, fanfaronul din Río care își cheltuia banii în neștire

așa cum plesnea cu biciul tatăl său. E enorm, obez, cu o burtă care i se rostogolește și pe care o pereche de bretele solide nu reușește s-o rețină. Cu o chelie ciuruită de pistrui, chipul indescifrabil printre riduri, îmi zâmbește cu toată dantura.

– Dédé!

– Ei, da, Dédé, zice el. La fel de nemuritor ca un academician.

Și își împinge scaunul rulant până la mine.

– Pot să merg, ține el să-mi spună, numai că sunt prea greu.

Ne aruncăm unul în brațele celuilalt. Lacrimile ni se dezlănțuie; nu facem nimic să ni le stăpânim.

Plângem râzând și burdușindu-ne șoldurile cu lovituri de pumni.

Seara ne surprinde în jurul mesei râzând în hohote și tușind, mai să ne distrugem coardele vocale. Krimo, sosit cu o oră mai devreme, nu mai e bosumflat din cauza mea. Și-a golit sacul la la cimitir; e așezat în fața mea, cu remușcări pentru ce ne-am zis. Poate că avusese un păs pe inimă căruia nu avusese niciodată ocazia să-i dea drumul? În orice caz, are aerul calm al cuiva care tocmai și-a reglat afacerile cu el însuși. A ezitat mult până să-și ridice ochii la mine. Apoi, a început să ne asculte vorbind de Río, de balurile anotimpurilor, de culesul viilor, de tăvălelile care prelungeau bețiile, de Pépé Rucillio și capriciile sale, de campingul sub clar de lună; nici măcar o dată el nu a menționat vreun eveniment nefericit sau o amintire neplăcută.

Martine, soția lui Michel, o voinică robustă din Aoulef, jumătate berberă, jumătate bretonă, ne pregătește o masă pantagruelică¹⁰⁸ pe bază de pește¹⁰⁹. Sosul este succulent și peștele ni se topește în gură ca brânza.

– Tot nu bei? mă întreabă André.

– Nicio picătură.

– Nu știi ce pierzi.

– Dacă ar fi doar asta, Dédé.

Își varsă un pahar, îl privește și îl înghite dintr-odată.

– E adevărat că Río nu mai produce vin?

– E adevărat.

– La naiba! ce prostie. Îți jur că mi se întâmplă încă să simt în cerul gurii atingerea miraculoasă a celui vin puternic de pe la noi, a celui grozav *Alicante d'El Maleh* care ne dădea poftă să ne îmbătăm, până ajungeam să confundăm un dovleac cu posteriorul unei mame vitrege.

– Revoluția agrară a făcut ravagii în podgoriile din regiune.

– Ce s-a plantat în locul lor? se indignează Gustave. Cartofi?

André dă la o parte sticla dintre noi pentru a mă avea doar pe mine în față:

– Și Jelloul? Ce s-a ales de el? Știu că a fost căpitan în armata algeriană și că a comandat un sector militar în Sahara. Dar, de câțiva ani, nu știu ce mai e cu el.

– A ieșit la pensie cu gradul de colonel pe la începutul anilor 1990. Nu a locuit niciodată la Río. Avea o vilă la Oran în care voia să-și sfârșească zilele. Apoi, terorismul islamist a venit peste noi și Jelloul a fost asasinat în fața casei lui, răpus de un glonț pe când visa cu ochii deschiși în pragul ușii.

André tresare, ca trezit la realitate.

– Jelloul a murit?

– Da.

– Răpus de un terorist?

– Da, un emir din GIA¹¹⁰. Și ține-te bine, Dédé: propriul nepot!

– Asasinul lui Jelloul este nepotul lui?

– Ai auzit foarte bine.

– Dumnezeuule! Ce ironie tristă a sortii.

Fabrice Scamaroni ni se alătură în noapte. Din cauza unei greve a ceferiștilor. Îmbrățișările reîncep mai abitir. Între mine și Fabrice legătura nu s-a rupt niciodată. Devenit mare ziarist și scriitor de succes, îl vedeam regulat pe platourile televiziunii. S-a întors de mai multe ori în Algeria pentru ziarul său și profita de fiecare reportaj ca să dea o tură prin Río Salado. Stătea la mine. La fiecare vizită a lui, dimineața devreme, că ploua sau ninge, îl însoțeam la cimitirul creștin pentru a se reculege la mormântul tatălui său. Mama lui a murit în anii 1970, în naufragiul unui vas de croazieră, în largul Sardiniei.

Sticlele de vin acoperă acum masa. Ne-am reînviat morții, am băut în memoria lor; ne-am întrebat despre cei încă vii, ce ajunsese unul sau altul, de ce alesese unul să se exileze în Argentina, iar celălalt preferase Marocul?... André e amețit lulea, dar rezistă. Bruno și Gustave nu încetează să meargă și să revină de la toaletă.

Eu pândesc poarta.

Cineva lipsește de la apel: Jean-Cristophe Lamy.

Știu că trăiește, că împreună cu Isabelle conduce o întreprindere înfloritoare pe Coasta de Azur. De ce nu e acolo? Nice e la mai puțin de două ore de drumul din Aix. André vine din Bastia, Bruno din Perpignan, Krimo din Spania, Fabrice de la Paris, Gustave din Saône-et-Loire... Încă îmi poartă ranchiună oare? Ce îi făcusem cu adevărat? Privind în urmă, nimic... Nu-i făcusem nimic. L-am iubit ca pe un frate și ca un frate am deplâns ziua în care s-a îndepărtat, *vremurile* noastre cu tocurile pantofilor săi fără șireturi.

– Revino pe pământ, Jonas! mă zgâlțâie Bruno.

– Da?

– La ce te gândești? Sunt vreo cinci minute bune de când îți vorbesc.

– Scuză-mă. Ce ziceai?...

– Vorbeam de țară. Spuneam că am trăit orfani de țara noastră.

– Și eu orfan de prietenii mei. Nu știu care dintre noi am pierdut mai mult: nu contează, apasă pe inimă la fel.

– Nu cred că tu ai pierdut mai mult decât noi, Jonas.

– Asta e viața, zice André filozofic. Ceea ce câștigi cu o mână, dai înapoi cu cealaltă. Dar, Dumnezeuule mare! De ce să privim lucrurile așa?... Bruno are dreptate. Nu e același lucru. Nu, nu e același lucru să-ți pierzi prietenii și să-ți pierzi patria. Mi se sfâșie măruntaiele doar gândindu-mă la asta. Dovada este că aici *noi* nu spunem „nostalgie”... ci spunem „*nostalgerie*”.

Respiră adânc; ochii îi scânteiază în lumina lampadarului.

– Algeria e în ființa mea, mărturisește el. Uneori, mă arde ca o cămașă a lui Nessus¹¹¹, alteori mă înmiresmează ca un parfum delicat. Încerc să o părăsesc și nu reușesc. Cum să uit? Am vrut să pun cruce amintirilor mele din tinerețe, să trec la altceva, să plec de la zero. Cazne irosite. Nu sunt o pisică și nu am decât o viață, iar viața mea a rămas acolo, în țară... Am încercat în zadar să strâng toate

grozăviile, pentru a mi se face silă de patria mea, dar în van. Soarele, plajele, străzile noastre, bucătăria noastră, vechile noastre beții și zilele noastre fericite îmi subjugă furia și mă surprind zâmbind acolo unde mă pregătesc să mușc. Nu am uitat niciodată Río, Jonas. Nicio noapte, nicio clipă. Îmi amintesc de fiecare smoc de iarbă de pe colina noastră, de fiecare vorbă de spirit din cafenelele noastre, iar clovneriile lui Simon se estompează până la moartea sa, ca și cum Simon refuza să îi fie asociat sfârșitul tragic cu cel al viselor noastre algeriene. Te asigur că am încercat să uit și asta. Am vrut, mai mult ca orice pe lume, să-mi smulg amintirile una câte una cu un clește, așa cum scăpam altădată de un molar cariat. Am fost peste tot, în America latină, în Asia, pentru a mă izola de ceilalți și a mă redescoperi altundeva. Am vrut să-mi dovedesc că erau și alte țări, că o patrie se reconstruiește ca o familie nouă; e fals. Era suficient să mă opresc o secundă pentru ca patria să-mi reînvie în suflet. Nu trebuia decât să mă întorc pentru a-mi da seama că era acolo, substituindu-se umbrei mele.

– Dacă măcar ne-am fi părăsit țara cu voia noastră, se plânge Gustave, la doi pași de comă alcoolică. Dar am fost forțați să abandonăm totul și să plecăm în grabă, cu valizele pline de fantome și de suferințe. Am fost deposedați de tot, inclusiv de sufletul nostru. Nu ni s-a lăsat nimic, absolut nimic, nici măcar ochi pentru a plânge. Nu era drept, Jonas. Nu toată lumea era colonistă, nu toată lumea avea o cravașă la cizmele sale de stăpân; de fapt, nici nu aveam cizme pe alocuri. Ne aveam săracii și cartierele sărace, expulzații și oamenii de bună-credință, micii artizani mai mici decât ai voștri și aveam adesea aceleași rugi. De ce am fost puși toți în aceeași găleată? De ce a trebuit să răscumpărăm greșelile unei mâini de feudali? De ce am fost făcuți să credem că eram străini pe pământul care i-a văzut născându-se pe tații noștri, pe bunicii și pe străbunicii noștri, că eram uzurpatorii unei țări pe care am construit-o cu mâinile noastre și am udat-o cu sudoarea noastră și sângele nostru?... Atât timp cât nu vom avea răspunsul, rana nu se va cicatriza.

Turnura pe care o ia conversația mă indispuie. Krimo deja trage pe gât pahar după pahar, mi-e teamă să nu pună din nou pe tapet conversația de mai devreme.

– Știi, Jonas? zice el, după ce nu scosese un cuvânt de când sosise. Mi-ar plăcea ca Algeria să iasă din acest impas.

– Va ieși, zice Fabrice. Algeria este un eldorado lăsat în pârlă. E de ajuns o prezență de spirit. Pentru moment, ea încearcă să se descopere, uneori acolo unde nu-și închipuie. Inevitabil că își mai sparge dinții. Dar este încă un copil și îi vor crește alți dinți.

Bruno mă ia de mână, o strânge foarte tare.

– Am chef să mă întorc la Río, fie și numai pentru o zi sau noapte.

– Cine te împiedică? îi zice André. În fiecare zi e un zbor spre Oran sau pentru Tlemcen. În mai puțin de o oră și jumătate, ești în rahat până la gât.

Hohotim mai să ațâțăm și împrejurimile.

– Serios, zice Bruno.

– Serios ce? îi zic eu. Dédé are dreptate. Sari într-un avion și, în mai puțin de două ore, ești la tine. Pentru o zi sau pentru totdeauna. Río nu s-a schimbat mult. E adevărat, e cam deprimat, străzile înflorite s-au ofilit, nu mai există pivnițe și decât foarte puține podgorii, dar oamenii sunt grozavi și plăcuți. Dacă vii la mine, vei fi obligat să mergi și la alții și nu ți-ar ajunge o eternitate.

Michel mă conduce din nou la hotelul meu după miezul nopții, urcă cu mine în cameră și acolo

îmi înmânează o cutie metalică închisă de un lacăt minuscul.

– Mama m-a însărcinat să v-o dau personal cu câteva zile înainte de a se stinge din viață. Dacă nu ați fi venit, aș fi fost obligat să dau o fugă până la Río.

Îi iau cutia, contemplan desenele vechi care s-au coșcovit deasupra. Este o cutie pentru dulciuri foarte veche, cu gravuri reprezentând scene cu viața la castel, nobili în grădinile lor, feți-frumoși flirtând cu domnițele lor aproape de o fântână; după greutate, nu pare să conțină mare lucru.

– Trec să vă iau mâine la ora zece. Vom deajuna la nepoata dlui André Sosa, la Manosque.

– La ora zece, Michel. Și mulțumesc.

– Pentru nimic, domnule Jonas. Noapte bună.

Pleacă.

Mă așez pe marginea patului, ținând cutia între mâini. Ce fel de post-scriptum al lui Émilie? Ce fel de semn de după moarte? O revăd încă, pe strada Frații Julien, la Marsilia, în acea zi caldă de martie 1964; îi revăd privirea fixă, chipul de bronz, buzele palide zdrobindu-mi ultimele șanse de a recupera timpul pierdut. Mâna îmi tremură; simt răceala metalului până la os. Trebuie s-o deschid. Cutia Pandorei sau cutie muzicală, ce importanță are? La optzeci de ani, viitorul ne este în urmă. În față, nu mai e decât trecutul.

Deschid lăcășelul, ridic capacul: scrisori!... Nu sunt decât scrisori înăuntrul cutiei. Scrisori îngălbenite de timp și de claustrare, unele umflate de umiditate, altele stângaci netezite ca și cum s-ar fi încercat să li se redea aspectul original după ce au fost răsfoite. Mi-am recunoscut scrisul pe spatele plicurilor, timbrele din țara mea... înțeleg în sfârșit de ce Émilie nu răspundea la corespondența mea: scrisorile mele nu au fost niciodată deschise și la fel și felicitările mele.

Vărs conținutul cutiei pe pat, verific unul câte unul plicurile în speranța de a da peste o scrisoare de-ale ei... Printre ele e una, recentă, încă fermă la atingere, fără timbru și fără adresă, doar cu prenumele meu deasupra și un capăt de scotch pe închizătura plicului.

Nu îndrăznesc s-o deschid.

Mâine, poate...

Am dejunat la nepoata lui André, la Manosque. Și acolo ne-am scos la înaintare vechile anecdote, dar începem să obosim. Un alt francez din Algeria vine să ne salute. Când i-am auzit vocea, am crezut că era Jean-Cristophe Lamy care revenea și asta mi-a insuflat o doză de nu-știu-ce care m-a revigorat; aceeași forță m-a părăsit imediat când mi-am dat seama că nu era el. Necunoscutul ne-a ținut companie o oră înainte de a se evapora. Pe parcursul povestirilor ale căror dedesubturi nu le pricepea a realizat că, în ciuda originii sale oraneze – băștinaș din Lamoricière, aproape de Tlemcen –, era pe cale să strice ceva în intimitățile noastre, să deranjeze o ordine căreia îi era străin... Bruno și Krimo ne părăsesc primii, mai întâi pentru Perpignan, unde Krimo va face escală la tovarășul lui înainte de a trece frontiera spaniolă. Spre ora șaisprezece, îl părăsim pe André la nepoata lui și îl reîntâlnim pe Fabrice la gara Aix-TGV.

– Trebuie musai să te întorci în țară mâine? mă întreabă Fabrice. Hélène ar fi atât de încântată să te revadă. Paris nu este decât la trei ore de aici. Ai putea să iei avionul de Orly. Nu locuiesc departe de aeroport.

– Altă dată, Fabrice. Îmbrățișează-o pe Hélène din partea mea. Încă scrie?

– A ieșit la pensie de o bună bucată de timp.

Trenul sosește, magnific de monstruos. Fabrice sare pe scară, mă îmbrățișează pentru ultima oară și își reocupă locul în mașină. Trenul pornește, alunecă încet pe șine. Îmi caut prietenul în spatele geamurilor mari și îl zăresc în picioare, cu mâna la tâmplă într-un salut. Apoi fuga trenului mi-l răpește.

Reîntorcându-mă la Aix, Gustave ne invită la *Doi Băieți*¹¹². După cină, străbatem Cours Mirabeau în tăcere. E vreme frumoasă și terasele sunt pline. Tinerii fac cozi în fața sălilor de cinema. Un muzician ciufulit își acordează vioara, așezat chiar pe jos în mijlocul esplanadei, cu câinele lângă el.

În fața hotelului meu, doi pietoni zbiară la un șofer. Nemaiavând argumente, acesta din urmă urcă în mașină și trânteste furios portiera în urma lui.

Însoțitorii mei mă încredințează recepționerei și se retrag, promițându-mi să revină să mă ia a doua zi la ora șapte pentru a mă duce la aeroport.

Fac un duș fierbinte și mă strecor în pat.

Pe noptieră stă cutia lui Émilie, la fel de neclintită ca o urnă funerară. Mâna mea pleacă de la sine să deschidă micul lacăt, dar nu îndrăznește să ridice capacul.

Nu reușesc să închid un ochi. Încerc să nu mă gândesc la nimic. Strâng în brațe pernele, mă culc pe partea dreaptă, pe partea stângă, pe spate. Sunt nefericit. Somnul mă izolează și nu am chef să fiu singur în întuneric. Un monolog cu mine însumi nu-mi spune nimic interesant. Simt nevoia să mă înconjur de curteni, să-mi împărtășesc frustrările, să-mi inventez țapi ispășitori. Așa a fost mereu: când nu găsim o rezolvare propriei nefericiri, căutăm un vinovat. Nefericirea mea este imprecisă. Sufăr, dar în același timp nu reușesc să-i găsec cauza. Émilie? Jean-Cristophe? Vârsta? Această scrisoare care mă așteaptă în cutie?... De ce n-a venit Jean-Cristophe? Rancheana ar fi oare mai asiduă decât rațiunea?

Prin fereastra deschisă spre un cer albastrui pe care luna se vrea medalion mă pregătesc să-mi văd defilând, în ralanti, josițiile și bucuriile, dar și chipurile familiare. Le văd sosind în uruit de avalanșă de pietre. Cum să le sortez? Ce atitudine să adopt? Mă învârt pe loc în jurul unei prăpăstii, saltimbanc pe muchie de cuțit, vulcanolog halucinat pe marginea unui crater în clocot; sunt la porțile memoriei, aceste infinite bobine de probe de imagini turnate care ne arhivează, aceste mari sertare obscure în care sunt înmagazinați toți eroii comuni pe care i-am întruchipat, miturile camusiene¹¹³ pe care n-am știut să le încarnăm, în fine, actorii și figuranții care am fost rând pe rând, geniali și grotești, frumoși și monstruoși, încovoiați sub povara micilor noastre lașități, a faptelor noastre eroice, a minciunilor noastre, a mărturisirilor noastre, a jurămintelor și a renegărilor noastre, a vitejiilor și dezertărilor noastre, a certitudinilor și îndoielilor noastre; pe scurt, a iluziilor noastre rebele... Ce să păstrăm din aceste probe de imagini turnate la vrac? La ce să renunțăm? Dacă ar trebui să luăm cu noi, în marea călătorie, doar un moment din viața noastră, pe care să-l alegem? În detrimentul a ce sau al cui? Și, mai ales, cum să ne recunoaștem printre atâtea umbre, atâtea spirite, atâtea titani?... Cine suntem cu adevărat? Ceea ce am fost sau ceea ce ne-ar fi plăcut să fim? Răul pe care l-am cauzat sau cel pe care l-am îndurat? Întâlnirile pe care le-am ratat sau cele întâmplătoare care ne-au deviat cursul destinului? Culisele¹¹⁴ care ne-au ferit de vanitate sau luminile rampei care ne-au servit drept rug? Suntem toate acestea în același timp, toată viața care a fost a noastră, cu urcușurile și coborâșurile sale, cu vitejiile

și vicisitudinile sale; suntem și toate fantomele care ne bântuie... suntem mai multe personaje într-unul singur, atât de convingători în rolurile diferite pe care ni le-am asumat, încât ne este imposibil să știm pe care dintre ele l-am întrupat cu adevărat, în care ne-am transformat, care ne va supraviețui.

Întind urechea la zgomotele de altădată; nu mai sunt singur. Șușoteli gravitează printre amintiri fragmentate, asemenea sfărâmăturilor în jurul unui vacarm; fraze încifrate, rugăminți mutilate, râsete și plânsete amestecate, inseparabile... O aud pe Isabelle cântând la pian – din Chopin –, îi văd degetele ca un fus alunecând pe clavir cu o dexteritate rară, îi caut chipul pe care mi-l imaginez încordat de o concentrare extatică; imaginea refuză să se deplaseze, se blochează cu încăpățănare pe clapele pianului în timp ce notele îmi explodează în cap într-un balet de focuri de artificii... Câinele meu țâșnește din spatele dâmbului, cu sprâncenele într-un accent circumflex pe privirea-i melancolică; întind mâna pentru a-l mângâia; un gest absurd, pe care mi-l asum însă. Degetele îmi alunecă pe pătură ca pe o blană. Las evocarea să pună stăpânire pe răsufierea, pe insomnia mea, pe întreaga mea ființă. Revăd cocioaba noastră la capătul unui drum gata să dispară... Sunt copilul perpetuu... Nu dăm în mintea copiilor, de fapt, nu ieșim niciodată din copilărie. Eu bătrân? Ce e un bătrân, dacă nu un copil care a acumulat ani sau care a căpătat burtă?... Mama coboară movila, cu praful la picioarele ei asemenea miilor de constelații... *Mama, blânda mea mamă*. Nu este doar o ființă, o mamă, mamă unică sau o epocă; o mamă este o prezență pe care nici eroziunea timpului, nici slăbiciunile memoriei nu pot s-o altereze. Am dovada acestui lucru în fiecare zi pe care Dumnezeu o creează, în fiecare noapte în care latența mă înghesuie în adâncul patului. *Știu* că ea este acolo, că a fost mereu lângă mine de-a lungul fiecărei vârste, al rugilor eșuate, al promisiunilor reziliate, al absențelor intolerabile și al durerilor pierdute... Mai departe, chircit pe un morman de pietre, cu o pălărie de alfa afundată până pe urechi, tatăl meu privește cum adierea vântului îmbrățișează zveltețea miriștii... Apoi totul se precipită: focul care ne prăpădește câmpurile, trăsura caidului, șaretă care ne ducea acolo unde câinele meu nu-și mai găsea locul... Jenane Jato... Bărbierul cântăreț, Picior-de-lemn, El Moro, Ouari și sticleții lui... Germaine care îmi deschide brațele sub privirea înduioșată a unchiului meu... Apoi Río, și tot Río, întotdeauna Río... Închid ochii, ca să pun capăt, ca să opresc o istorie de mii de ori evocată și de mii de ori denaturată... *Aș!*... Pleoapele ne devin porți ascunse; închise, ele ne povestesc; deschise, ele dau spre noi înșine. Suntem prizonierii propriilor amintiri. Ochii nu ne mai aparțin... O caut pe Émilie în filmul fragmentat din mintea mea; ea nu e nicăieri. E imposibil să mă întorc la cimitir, să strâng praful trandafirului; imposibil să mă întorc pe strada Frații Julien, la numărul 143, pentru a accede la statutul oamenilor rezonabili, al oamenilor care *sfârșesc obligatoriu prin a se împăca*. Mă zbat în marea îmbulzeală din portul Oranului în acea vară a lui 1962; văd familii buimace pe cheiuri, îngrămădite pe puținele bagaje pe care au reușit să le salveze, copii răpuși de oboseală, care dorm pe jos, pachebotul care se pregătește să-i arunce pe dezrădăcinați în brațele rătăcirilor exilului; în zadar alerg de la un chip la un strigăt, de la o îmbrățișare la o batistă de adio, nici urmă de Émilie... Și în toate astea eu ce sunt? Nu sunt decât o privire care aleargă, aleargă, aleargă de-a lungul golurilor absenței și al nudității tăcerilor...

Ce să fac cu noaptea mea?

Cui să mă destăinui?

În realitate, nu vreau să fac nimic cu noaptea mea, și nici să mă destăinui... Există un adevăr care ne răzbună pentru toate celelalte: Toate lucrurile au un sfârșit și nicio nefericire nu este eternă.

Îmi iau curajul în mâini, deschid cutia, apoi scrisoarea. E datată cu o săptămână înainte de

moartea lui Émilie. Respir adânc și citesc:

„Dragă Younes,

Te-am așteptat a doua zi de după întâlnirea noastră la Marsilia. În același loc. Te-am așteptat și ziua următoare, și în toate zilele care au urmat. Nu te-ai întors. Destinul, «mektoub», cum se spune pe la noi. Un nimic este de ajuns și pentru ceea ce este bun, și pentru ceea ce este rău. Trebuie să acceptăm acest lucru. Cu timpul, ne înțelepțim. Regret toate reproșurile pe care ți le-am făcut. Poate că de asta nu am îndrăznit să deschid scrisorile de la tine. Sunt tăceri pe care nu trebuie să le deranjăm. Asemenea unei ape stătătoare, ele ne liniștesc sufletul.

Iartă-mă, așa cum te-am iertat și eu pe tine.

De acolo unde mă aflu acum, lângă Simon și cei dragi dispăruți, voi avea întotdeauna un gând pentru tine.

Émilie”

E ca și cum, dintr-odată, toate stelele de pe bolta cerească devin una singură, ca și cum noaptea, întreaga noapte, tocmai se întoarce în cameră pentru a veghea asupra mea. Știu că, de acum înainte, acolo unde voi fi, voi dormi în pace.

Aeroportul din Marignane este pașnic; nu e multă lume și rândurile din fața ghișeelor de înregistrare se înșiră în liniște. Aripa rezervată companiei Air Algérie e aproape goală. Câțiva cărauși de valize – *trabendiști*¹¹⁵, pentru inițiați; nelipsiții contrabandiști care au apărut din cauza sărăciei și a instinctului de supraviețuire – negociază surplusul de bagaje folosindu-se de toate stratagemele; numărul lor nu-l impresionează pe funcționarul de la ghișeu. În spate, pensionari bătrâni își așteaptă răbdători rândul, cu cărucioarele supraîncărcate.

– Aveți bagaje, domnule? mă întreabă funcționara de la ghișeu.

– Doar această geantă.

– O luați cu dumneavoastră?

– Aș evita astfel să mai aștept la aterizare.

– Aveți dreptate, zise ea, întinzându-mi pașaportul. Acesta este biletul dumneavoastră de acces.

Îmbarcarea are loc la ora 9.15, la poarta 14.

Ceasul meu indică ora 8.22. Îi invit pe Gustave și Michel să bea o ceașcă de cafea. Ne așezăm la masă. Bruno încearcă să găsească un subiect interesant de discuție, fără succes însă. Ne bem cafeaua în liniște, cu ochii în gol. Mă gândesc la Jean-Cristophe Lamy. Ieri, eram gata să-l întreb pe Fabrice de ce *seniorul nostru* nu venise; limba mi s-a contractat și a trebuit să renunț. Am aflat de la André că Jean-Cristophe asistase la funeraliile lui Émilie, că Isabelle, care îl însoțea, se ținea bine, că amândoi știau că urma să vin la Aix... Sunt trist din cauza lui.

Megafonul anunță îmbarcarea imediată pentru zborul AH 1069, cu destinația Oran. Este zborul meu. Bruno mă îmbrățișează, mi se abandonează. Michel mă sărută pe obraji, îmi spune ceva ce nu

pricep. Îi mulțumesc pentru ospitalitate, apoi îi las să plece pe amândoi.

Nu mă întorc în sala de îmbarcare.

Comand o a doua cafea.

Aștept...

Intuiția îmi spune că urma să aibă loc ceva, că trebuie să îndur cu stoicism și să rămân ținut scaunului pe care m-am așezat.

Ultimul apel pentru pasagerii zborului AH 1069, cu destinația Oran, strigă o voce de femeie în megafon. Este ultimul apel pentru pasagerii zborului AH 1069.

Ceașca de cafea mi-e goală. Capul mi-e gol. Sunt sub povara golului. Și această intuiție care mă somează să rămân așezat și să aștept. Minutele defilează pe umerii mei asemenea unei mulțimi de pachiderme. Mă doare spatele, mă dor genunchii, mă doare stomacul. Vocea din megafon îmi străpunge creierul, îmi rezonază în tâmpile cu agresivitate. De această dată, eu sunt cel rugat să mă prezint la poarta 14. *Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14. Este ultimul apel...*

Intuiția mea a îmbătrânit, îmi spun eu. În picioare, bătrâne, nu mai ai ce să aștepti. Grăbește-te dacă nu vrei să pierzi avionul. Nepotul tău se căsătorește peste trei zile.

Îmi iau geanta și mă îndrept spre zona de îmbarcare. Nici n-am apucat să mă așez la rând, că o voce mă interpelează din străfundurile a nu știu ce:

– Jonas!

E Jean-Cristophe.

E acolo, în spatele liniei galbene, încorsetat în pardesiu, cu capul albit, umerii căzuți, la fel de bătrâni ca lumea.

– Începusem să-mi pierd speranța, i-am zis întorcându-mă.

– Totuși, am făcut totul să nu vin.

– Este dovada faptului că rămâi tot încăpățânat ca un catâr. Dar nu crezi că am depășit vârsta micilor trufii? Suntem deja la limita timpului. Puține plăceri ne mai rămân la asfințitul vieții și nu e bucurie mai mare decât să revezi un chip care ți s-a ascuns privirii vreme de patruzeci și cinci de ani.

Ne aruncăm unul în brațele celuilalt. Atrăși de un magnet formidabil. Ca două râuri care se aruncă de la extreme, purtând toate emoțiile de pe pământ și care, după ce au înghiontit munți și văi, se împreunează deodată, în mijlocul clăbucilor și vijeliilor. Aud cum trupurile noastre îmbătrânite se lovesc, foșnitul hainelor noastre confundându-se cu cel al cărnii noastre. Timpul stă în loc. Suntem singuri pe lume. Ne strângem cu putere, așa cum altădată ne strângeam laolaltă gândurile, convinși că la cea mai mică slăbire ne vor scăpa. Trupurile noastre uzate până în măduva oaselor se susțin, se țin tare în tornada gemetelor noastre. Nu mai suntem decât două fibre dureroase, două fire electrice desfăcute care amenință să se scurtcircuiteze, doi vechi puști abandonați deodată lor înșiși și care plâng fără reținere în fața necunoscuților.

Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14, ne tulbură vocea feminină de la megafon.

– Pe unde ai fost? i-am zis eu îndepărtându-l, pentru a-l privi mai atent.

– Sunt aici, asta e tot ce contează.

– De acord.

Ne îmbrățișăm din nou.

– Sunt foarte bucurosi.

– Și eu, Jonas.

– Erai prin apropiere, ieri și alaltăieri?

– Nu, eram la Nice. Fabrice m-a sunat pentru a mă face cu ou și cu oțet, apoi a sunat Dédé. Am zis că nu voi veni. Și în dimineața asta Isabelle aproape că m-a dat afară pe ușă. La cinci dimineața. Am condus ca un nebun. La vârsta mea.

– Cum îi merge?

– E așa cum ai cunoscut-o. Neobosită și incorigibilă... Și ție?

– Nu mă plâng.

– Pari în formă... L-ai văzut pe Dédé? Știi că e foarte bolnav? A făcut această călătorie numai pentru tine... Cum a fost regăsirea, în regulă?

– Am răs până la lacrimi, după care am plâns.

– Îmi închipui.

Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14.

– Și Río? Cum mai este Río?

– Nu ai decât să afli tu însuși.

– Am fost iertat?

– Dar tu ai iertat?

– Sunt prea bătrân, Jonas. Ranchiuna mea nu mai are resurse; cea mai mică mânie mă doboară.

– Vezi?... Locuiesc în aceeași casă vizavi de podgorii. Locuiesc de acum singur. Văduv de zece ani, am un fiu căsătorit la Tamanrasset și o fiică profesoară la universitatea Concordia din Montreal. Nu duc lipsă de spațiu. Îți vei alege camera care îți convine; toate sunt disponibile. Calul de lemn pe care mi l-ai oferit ca să te iert pentru ciomăgeala din cauza Isabellei este încă acolo unde l-ai văzut ultima oară, pe șemineu.

Un angajat al companiei Air Algérie, un pic pierdut, se apropie de mine.

– Plecați la Oran?

– Da.

– Dumneavoastră sunteți Mahieddine Younes?

– Da.

– Vă rog, doar pe dumneavoastră vă așteaptă ca să decoleze.

Jean-Cristophe îmi face cu ochiul:

– *Tabqa ala khir*, Jonas. Mergi în pace.

Mă ia în brațe. Îi simt corpul fremătând. Îmbrățișarea durează o eternitate – spre nefericirea angajatului. Jean-Cristophe se retrage primul. Cu vocea gătuită și ochii roșii, îmi zice ușor:

– Du-te acum.

– Te voi aștepta, îi zic eu.

– Voi veni, am promis.

Îmi zâmbește.

Mă grăbesc ca să nu prelungesc întârzierea, angajatul companiei Air Algérie luându-mi-o înainte pentru a-mi face loc prin mulțime, trec pe la scanner, apoi pe la poliția de frontieră. În momentul în care mă pregătesc să trec de vamă, ridic pentru ultima oară capul asupra a ceea ce las în urma mea și îi

văd pe *toți*, în formație completă, pe cei morți și pe cei în viață, în picioare lângă ușa de sticlă, gata să-mi facă semne de rămas-bun.

[102](#) În original, „pieds-noirs”, adică cetățeni francezi care au trăit în Algeria Franceză înainte de declararea independenței, *n. tr.*

[103](#) Rochie lungă cu mâneci și glugă care se poartă în Africa de Nord, *n. tr.*

[104](#) Bulevardul principal al orașului Aix-en-Provence, loc de promenadă pentru localnici și turiști, *n. tr.*

[105](#) Una din ramurile islamismului este cea sunnită, care se bazează pe recunoașterea *Sunnei*, tradiția sfântă a islamismului ortodox constituită din cuvintele profetului Mahomed, *n. tr.*

[106](#) Capitolul de început al *Coranului*, care se citește la fiecare rugă, *n. tr.*

[107](#) Un alt capitol din *Coran*; după profetul Mahomed, este „inima Coranului”, *n. tr.*

[108](#) Abundent, copios, demn de apetitul enorm al lui Pantagruel, personajul lui François Rabelais, *n. tr.*

[109](#) În original, „bouillabaisse”, un preparat tradițional marsiliez pe bază de pește, originar din Grecia antică, compus dintr-o supă de pește care se mănâncă cu crutoane tartinate cu usturoi, din sos condimentat, din pește servit întreg și cartofi, *n. tr.*

[110](#) În original, „Groupe islamique armé” – „Grupul islamic înarmat”, o organizație fondată în 1992, al cărei scop era răsturnarea guvernului algerian și înlocuirea lui cu un stat islamist, *n. tr.*

[111](#) În mitologia greacă, Nessus a fost un centaur ucis de Heracle. Acesta din urmă, îmbrăcându-i cămașa, suferă arsuri îngrozitoare și își pune capăt zilelor, *n. tr.*

[112](#) În original, „Deux Garçons”, faimoasă braserie din Aix-en-Provence, *n. tr.*

[113](#) Două mari eseuri filozofice definesc sistemul și rațiunea de a trăi a autorului existențialist Albert Camus: *Le Mythe de Sisif* și *L'homme revolté*, care reflectă tema absurdului, raportul pe care omul îl are cu moartea, *n. tr.*

[114](#) Parte a scenei aflată în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă, *n. tr.*

[115](#) În Algeria, nume dat traficantilor clandestini, *n. tr.*